INSTITVTIO CONFESSARIORVM MARTINI FORNARII

Brundusini Societatis IESV.

IN DVOS DISTINCTA LIBROS.

In quorum primo prius edito audiendi Confessiones, in altero, hac in postrema editione addito, ad Christianam perfectionem pœnitentes promouendi praxis distinctè continetur.

OPVS IDEO NON SOLVM CONFESSARIIS, sed, & pęnitentibus in vtramque partem vtile, & accommodatum.

VENETIIS. MDCLXVII.

Ex Typographia Caroli Conzatti.

CVM LICENTIA SVPERIORVM.

CLAVDIVS AQVAVIVA
SOCIETATIS IESV
PRÆPOSITVS GENERALIS.

CVm Institutionem hanc Confessariorum à P. Martino Fornario Societatis nostræ Theologo compositam, tres eiusdem Societatis Theologi, quibus id cõmisimus, recognouerint, & in lucem edi posse probauerint: facultatem concedimus, vt typis mandetur, si Reuerendissimo D. Vicesgerenti, & Reuerendissimo P. Magistro Sacri Palatij placuerit. In quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus. Romæ xxvij. Octobris. 1606.

Claudius Aquauiua Societatis Iesu Præpositus Generalis.

LEgi ex commissione Reuerendissimi Magistri Sacri Palatij, Fr. Ludouici Ystella, librum, Institutio Confessariorum, nuncupatum, Auctore Martino Fornario Societatis Iesu; in quo non solùm, nihil quod fidei, ac morum doctrinæ aduersum sit, sed omnia animarum saluti, apprimè vtilia, valdèque salutaria, contineri attestor; ac ob id typis mandari posse, ac debere censeo.

Thomas Ceruera, Illustrissimi Card. Zappatæ Theologus.

STVDIOSO
LECTORI
MARTINVS FORNARIVS. S.D.

INstitutiones, quibus Doctrina moralis casuum conscientiæ continetur, multi ediderunt: praxim verò compendiariam, pauci: id nimirum causæ fuit, cur mihi hic labor demandaretur, & hanc Institutionem tandem, Deo fauente, darem: non quidem perfectam, sed qualem per occupationes licuit; si minùs cum elegantia, & copia; certè cum diligentia, curaque non vulgari elaboratam. Hanc autem eo libentius adhibui, quod id à multis desiderari animaduerterem; vt hoc subsidio, cum minori labore, atque vberiore fructu Confessarij munere suo fungerentur. Porrò, vt pluribus vsui esset, ad eam methodum, formamque aptaui vt non solùm nostri Ordinis Sacerdotibus, sed alijs etiam omnibus esset accommodata: vel saltem illis viam, ad aptiora iuuandorum pœnitentium remedia comparanda aperiret. Rogo igitur te, optimè Lector, vt hos qualescunque conatus, non re, sed voluntate metiaris; vtque alijs prosint, deuotis à Deo precibus impetres. Vale.

PROŒMIVM.

QVÆ de praxi audiendi confessiones, & de ratione promouendi pęnitentes ad Christianam perfectionem, varijs in locis Theologi scripserunt; hæc colligere, & in compendium conferre statui; vt nostris Confessarijs magis in promptu sint, & facilius percipiantur. Qui labor, si optatis votis responderit, operæ pretium me ad animarum salutem, pro Dei optimi maximi gloria fecisse lætabor, sin minùs, occasionem dabo peritioribus, vt opus inceptum perficiant, vel vtilius aggrediantur; decet enim patres spirituales, & maximè Societatis nostrę, in animis pęnitentium informandis esse conformes; quod vix sine instructione fieri potest. Hæc igitur nostra Institutio tradit modum, ac rationem iuuandi pęnitentes incipientes, proficientes, & perfectos; docet enim quo modo se gerere debeat Confeßarius ante confessionem, in confessione, & post ipsam; quo modo item cum omnis generis hominibus, & pręsertim in adhibendis remedijs peccatorum, & denique in promouendis pœnitentibus ad Christianam perfectionem. Placuit autem distribuere in duos libros, seu in sex tractatus, quibus hęc omnia comprehenduntur.

LIBER PRIMVS.

De officio Confessarij erga incipientes.

STatus perfectionis Euangelicæ in Ecclesia militante tres habet gradus, incipientium scilicet, proficientium, & perfectorum; nam vt voluntas in suis contibus non repentè ad summum peruenit, sed paulatim certis in crementis in illud fertur; sic charitas, quod est vinculum perfectionis, vt cum nata fuerit, nutritur nutrita roboratur, & roborata perficitur, vt August. tract. 5. in Ioan. cap. 1. vnde triplex gradus iam dictus oritur; qui etiam continetur in tribus vijs; nempè in purgatiua, quæ est incipientium, & illuminatiua, & vnitiua, quæ est proficientium, & perfectorum, de quibus libro secundo dicam. Eosdem gradus admittit Hier. in Isa. cap. 61. Aug. ser. 17. de verbis Apost. Greg. 34. moral. c. 7. & in Ezech. ho. 15. Bern. serm. 4. ad fratres, & serm. de ligno. Bonau. in Pharetra, lib. 1. c. 23. Distinguuntur autem hi gradus, ex eò quod est in vnoquoque præcipuum, & proprium; sunt tamen semper in hac vita inter se permisti; nam vt incipientes habent aliqua principia perfectionis, propter lumen gratiæ; ita in perfectis dum hic viuunt semper inest aliquid, quod purgetur, vel perficiatur, vt docet Bern. serm. de quatuor modis orandi. De his igitur, Deo fauente, breuiter scribere institui.

TRACTATVS PRIMVS.

De ijs, quæ præstare debet Confessarius ante confessionem, in confessione, & post ipsam.

CVm totus hic libellus in tradenda ratione versetur animi curandi, ac salutari peccatorum expiatione sanandi: intelligat lector, solum de praxi iam dicta in eo agendum esse, non autem de casuum conscientiæ doctrina: quam in hac institutione statuendam potius esse duximus, quàm inferendam. Obiter tamen interdum, cum res ipsa postulabit aliqua attingam: & ex doctoribus scholasticis paucos afferam ex recentioribus, qui alios adducunt: & ab omnibus facile præ manibus haberi possunt.

De ijs, quæ Confessarius præstare debet ante confessionem. Cap. I.

COnfessarius, vt cum dignitate, & fructu munere suo fungatur, rectè perpendat & intelligat oportet, quod diuinissimum est opus, esse Dei ministrum, ad reducendas animas ad suum principium, vt ait D. Dionysius lib. de Eccl. Hierarc. cap. 3. & gloriosum, esse Dei coadiutorem, vt ait D. Bernardus; atq. hoc onus angelicis humeris formidãdum, maioris esse ponderis, quàm, vt proprijs viribus ab homine sustineri possit; nisi diuina roboretur virtute; qua fretus Apostolus; omnia, inquit, (Phil. 4.) possum in eo, qui me confortat. Quãtis ergo nihil difficilius sit, quàm obdurata hominum corda, terrenisque affixa emollire, atque ad Deum conuertere: diuini tamen Spiritus feruore & ope id assequimur: ex quo profectò intelligitur, qua cordis puritate esse debeat Confessarius, & quam Deo coniunctus: cogitet præterea pænitentẽ, qui accedit ad confitendum peccata sua (quem etiã ipsius muneris erat quærere quasi ouem errantem) à Deo sibi missum: vt pretio sanguinis Filij
a eius, per sacramentum applicato, tanquam eius minister soluat, sanet, illuminet, à periculis eruat, & in viam salutis dirigat. Nec conturbetur, quòd aliqui nihil proficere videantur: quia animarum conuersio non ab hominis arte, vel ingenio sed ab vno Deo est; propterea nos, qui firmiores sumus, debemus imbecilitates infirmorum sustinere, & non b
nobis placere; diuinum præterea auxilium implorare, & patienter expectare, charitas .n. patiens est, benigna est, omnia suffert, omnia c
credit, omnia sperat, omnia sustinet; quare tibi persuadeas accidere facile posse, vt is de cuius salute nũc desperas, sanctior te euadat, & in cælesti gloria præcedat; quia non est abbreuiata manus Domini, sed potens est ite- d
rum statuere illos. His igitur cogitationibus incitati, hilares sacrum hoc munus cõplectamur, omnem ostendentes mansuetudinẽ (vt D. Pauli verbis vtar) ad omnes homines: era- e
mus enim aliquãdo & nos insipientes, increduli, errantes, seruiẽtes desiderijs, & voluptatibus varijs, atque omnia omnibus facti, omnes lucri facere contendamus: nam vt ait Chrys. ho. 4. super Epist. 1. ad Cor. quo plures f
socios quisq. ducet in cælum, eò erit beatior; quod si ex sententia non succedat, certò scimus non fore inanem laborem nostrum in Domino; imo pro Christo Redemptore, labo- g
rare, & pati, maximè mercedis loco nobis esse debet; sed vt propriùs ad rem accedamus.

1 Cũ præter scientiam, sigillum, prudentiã, & morum probitatem, requiratur in confessario potestas, tum ordinis, tum iurisdictionis, qm̃ est iudex in foro conscientiæ loco Dei constitutus; videat in primis, an ipse sit ritè approbatus ab Ordinario loci, & à N. P. Ge- h
nerali, vel à P. Prouinciali, per quos Societatis nostræ priuilegia nobis communicantur. Itẽ an pænitens pertineat ad suã iurisdictionẽ, & quousq. se extendat sua potestas quoad casus præsertim reseruatos, & censuras: votorum commutationem, dispensationem, &c.

2 Ignorantes necessaria ad salutem, primum doceat, iuxta ea, quæ nos inf. vel mittat ad aliquem instructorem; præterea si in princ. confessionis animaduerterit pænitenti deesse attritionem, adiuuet, vel si est obstinatus, dimittat, Deoque commendet, adhibita admonitione D. Greg. Past. p. 3. adm. 14.

3 Videat an pœnitens se præparauerit, vt pro qualitate personæ, temporis, & aliarum circumstantiarum satis esse iudicauerit, de quo Tol. lib. 3. c. 17. Suarez disp. 22. sect. 10. in fin. & disp. 23. sect. 3.

4 Si accedat aliquis ipsi ignotus, interroget quampridem sit confessus, & an pœnitentiam

in superiore confessione iniunctā impleuerit: & si forte omisit, quam ob causam omiserit. Ad hæc cum longa est confessio, & personæ circūstantia requirit, inuestigare expedit vitæ genus seu exercitationem; an retineat aliena; an occasionem habeat peccandi; an odia, vel inimicitias exerceat; an inciderit in aliquam censuram, aut in casum reseruatum; an angatur scrupulo de præteritis confessionibus, & similia, quæ impediunt absolutionem; quæ si negetur post auditam confessionem, dolorē afferet pænitenti, & cōturbationis occasionē.

5 Pænitentibus, qui timidi, vel pusillo animo sunt, animos det, & ad fideliter confitenda peccata sua hortetur, vel ex eo maximè, quod salutare hoc remedium Dominus instituerit, qui si animæ ægrotæ medicinam, paratus pęnitentem, vt filium prodigum recipere; nam quomodo miseretur pater filiorū, miseretur timentibus se; quoniam ipse cognouit figmētum nostrum; & est suauis, mitis & multum misericors; pollicens nō solum gratiæ, alijsq. donis propter peccatum perditis, illum restituere, sed maiora etiam addere: dummodo cum debito dolore, & proposito emendationis confiteatur; quia Deo purissimo nihil est tam dignum, quàm puritas, & purificatio, vt ait Gregorius Nazian. Ora. 3. Adiungat etiā consolationem ex Dei promissione Ezech. 18. si autem impius egerit pænitentiam, omnium iniquitatum eius quas operatus est, nō recordabor amplius. Et Mich. 7. Proijcet in profundum maris omnia peccata nostra. Itē Isa. 1. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur. Vbi obseruādum est, dealbari peccata per pænitentiam, quia f. homini iustificato, præterita peccata decori potius sunt, quā dedecori; vt Tertul. lib. 2. contra Marcionem: Contra verò sine pænitentia decedentium peccata, toti Mundo manifesta fient cum æterna confusione, & pæna: vt idē Tertul. notat li. de pænitentia. Affert item animum, quod Christum Dominum, qui Iudex est, habet etiam Aduocatū; vt prima Io. c. 2. Si quis inquit, peccauerit, Aduocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum iustum, &c. & Paulus ad Heb. 7. Semper viuens ad interpellandum pro nobis; idemq; ad Ro. 8. Ac ibidem c. 5. ait, Si cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multò magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. Ea propter D. Iacob. c. 5. Confitemini, inquit, alterutrū peccata vestra. Addat pręterea, quod cum posset Dominus iure suo magis ardua iubere, solum præcipit confiteri peccata Sacerdoti, qui sub secreto sacramentali omnia recipit, ac pænitentem ipsius Dei nomine absoluit, & humaniter tanquā pater consolatur, & instruit. Plura de his lege apud Orig. ho. 8. in Gen. D. Greg. li. 8. mor. cap. 5. & 10. Ię ē l. 30. c. 16. & l. 31. c. 18. & Past. p. 3. adm. 30. Item Chrys. ho. 3. 5. 40. 41. 77. 80. ad pop. et 68. in Matth. & 33. in Ioan. ho. 9. ad Hebr. & ho. 2. in Ps. 50. Lege etiam, quæ nos infra tra. 2. cap. 17. His denique præmissis, confessionē aggrediatur, benedictio primùm pænitente, & dicto Confiteor, aliàvè oratione, si initio hæc præstita non sunt.

a *Chrys. hom. 10. in epist. ad Hebr.* b *Rom. 5.* c *1. Cor. 13.* d *Ps. 59. Rom. 11.* e *Tit. 2.* f *1. Cor. 9.* g *1. Thes. 3. Chrysost. hom. 8. in epist. ad Ephes.* h *Reginal. Prou. c. 3. §. 26. Compen. priu. in Proœm. Henriq. l. 6. c. 28. Tract. 3. c. 9.* i *Inf. tract. 3. c. 17.* k *Henr. li. 1. cap. 29.* l *Ant. 3. p. tit. 14. cap. 17. §. 5. Henr. libr. 6. cap. 31. nu. 7.* m *Ps. 102. Ps. 85. Ang. in eum Ps.*

De ijs, quæ seruanda sunt Confessario in ipsa confessione. Cap. II.

1 Cvret, vt ipse pœnitens primùm dicat quæ memoriæ occurrunt; deinde cū opus est, Confessarius suppleat iuxta ordinē decalogi, & præceptorum Ecclesiæ, præcipuè autem interroget circunstantias peccatorum quæ mutāt speciem, vel in infinitū, aut notabiliter aggrauant, vel minuūt; & circunstantiam scandali: numerū peccatorum, & tēpus quo perseuerauit in peccato, si est habituatus: b quoties item eo tempore interrupit voluntatem actu contrario, vel etiam diuerso; si magnum intercessit temporis interuallum, seu longa cessatio: vel quoties actu externo peccauit in singulas hebdomadas, vel menses, plus, minus, præterea de actu interiori, cum consensu in peccatum, saltem interpretatiuo, & de cogitatione morosa, & de intentione mala in actionibus: de occasione peccandi; & an sit recidiuus. Atqui dum confitetur peccatum pertinens ad vnum præceptum, ne transeat ad aliud, nisi illud primum examinet diligenter; & denique ad sexum, & septimum præceptū decalogi reducat nonū, & decimū.

2 Coerceat eos, qui superflua dicunt, & ad confessionē non spectantia, præsertim scrupulosos: contra verò suggerat ijs, qui omittunt necessaria, vel propter ignorantiam, vel quia non accedunt satis parati; nempe iudicia temeraria, aliaq. peccata mentalia, detractiones & similia; pleriq. enim formam eandem crassam, semper obseruant, grauiora tacētes,

3 Pec-

3 Peccata luxuriæ, studeat, vt honestis verbis explicentur; eaq. cautè interroget, paulatimà cogitationibus ad verba, deinde ad actus progrediendo, caueatque nedum nimis curiosè impudica inuestigans, ipse in tentationem incidat, vel pœnitentes peccata discant, e aut ad ea prouocentur; idque cum puellis, & pueris maximè obseruandum est; infra patebit. Neq. confitentē arguat, nec admiratione conturbet, antequam finiat confessionem; ne exterritus peccata sileat. Ad hæc videat, ne dum alijs prodesse nititur, sibi noceat; vt monet Greg. 27. mor. cap. 27. propterea adhibeat antidotum, vt solent medici tempore pestis; nimirum orationem iaculatoriam, qua animum ad Deum sæpe leuet, eius auxilium implorando; mentēq. statim ad alia diuertat; & sic iacula euadet malarum cogitationum; ei enim qui facit, quod in se est, Deus nūquā deest; idq. figura explicatur, Exo. 30. Maris ænei ante fores templi, ad abluendum Sacerdotum manus, & pedes collocati; nam Sacerdotes audiendo confessiones, lauant hominū mentes; & quamuis ipsi maculentur; quia perdunt serenitatem; tamē tanto facilius eorum tentatio eripitur, quantò misericordius ex aliena tentatione fatigantur: vt Greg. past. p. 3. c. 4. lege etiam Caiet. opusc. to. 1. tract. 22. Nau. c. 11. nu. 12. ad auferendos scrupulos Confessarijs, & ad cautelam addendam.

4 Et si suspicatur interdum, pœnitentē in alijs confessionib. non dixisse numerum peccatorum, nec ipse de hoc se accusat eum nō interroget de hac re, sed relinquat in bona fide: nā præsumere debet Cōfessarium fructum esse officio suo: similiter cum tacet peccatū, quod aliunde certò scit illum cōmisisse. Hæc tamen magis expressè docet Nau. conf. 11. de pœn. & remiss. Suar. disp. 32. sect. 3. Henriq. l. 6. de Sacr. c. 20. §. 6. qui alios Doctores afferunt.

Si dum coniugatorum confessiones audit, impedimentum aliquod dirimens matrimonium in eis cognouerint vel impediens petitionem debiti coniugalis illis ignotum, ipsis ne detegat; sed eos in bona fide viuere sinat, vsque dum dispensandi cum eis facultatem obtineat, vel consulat peritiores; & idem obseruet, cum ex correptione maius malum timet. Suar. disp. 32. sect. 5. Henriq. l. 6. c. 28. lit. B. & pleriq. alijs, quos citant.

6 Non absoluat eos, qui habent certam notitiam alicuius peccati, ex quo imminet grāde damnum Communitatis in futurum, nisi statuant reuelare superioribus, quibus illi prospicere incumbit; quod tamen cautè, & cum consilio fiat, ne in perniciem cēdat pœnitentis, si temerè reuelet; satis est tamen aliquando secretò, vel per alium reuelare.

7 Cùm temerè pœnitēs cōplicē reuelat, corrigat eū Confessarius; neq. ad illum sibi prodendum instigabit, nisi cū eius saluti expedire iudicabit. Henr. l. 6. cap. 9. & 10. Suar. disp. 34. sect. 1. & communis.

8 Confessarius non debet esse nimius in rogādo; quia nō de omnibus, neq. omnia singulos expedit interrogare: sed habita ratione personæ, loci, tēporis, & integritatis cōfessionis; ea tamē quæ arbitratur esse necessaria, rogare tenetur, vt probat Suar. d. 32. sect. 3. nu. 5. Henr. l. 5. de Sacr. c. 3. §. 10.

9 Quare interroget in fine confessionis, præter illa, quæ supra attigi, an voluerit aliqua peccata committere, quæ non potuit: an gerit aliquid contra grauem remorsum conscientiæ, vel cum conscientia erronea, nempe putando, vel dubitando, illud esse peccatum mortale, quod verè non erat eiusmodi. Item an se exposuerit periculo peccandi; an excommunicatus interfuerit Missæ vel alijs diuinis officijs; an cum excommunicatis communicauerit in diuinis, vel fuerit causa violandi interdictum, suspensionem, &c. an aliquid fecerit contra reuerentiam loci sacri, an defuerit officio suo, seu obligationi; an induxerit aliquem ad peccandum, saltem indirectè. Itē an aliquid recordetur, quod eius conscientiam vexet: & generaliter confiteatur, se offendisse Deum suis sensibus, & potentijs, & defecisse circa opera misericordiæ, & multa præcepta affirmatiua virtutum, vt Fidei, Spei, & charitatis & Humilitatis, Patientiæ, & Cōuersionis in Deū primo tempore vsus rationis; item virtutes religionis, quam debet Deū venerari, orare, eiq. pro innumeris, & maximis beneficijs gratias agere, & tamen offendit; accuset denique se de omni alio actu, in quo displicuit Deo, vel fuit causa, vt aliquis alius peccaret, vt ipse Dominus meliùs nouit qui scrutatur corda hominum. Quæ, & alia multa ex interrogatorio petet, quod paratum habere oportet ex directorio Polanci, vel ex summa Henr. l. 6. de sacr. c. 29. & 30. Ego .n. illud breuitati studens sponte omitto, quòd hic libellus nimis crescere videretur.

a Tol. l. 3. c. 18. Henr. l. 6. c. 28 §. 4. b Henr. l. 5. c. 5. c Idem Henr. d. c. 5. d Tol. l. 3. c. 19. Henr. l. 6. c. 27. Suar. disp. 32. sect. 3. e Tract. 2. c. 19.

De ijs quæ præstare oportet in fine confessionis. Cap. III.

1 PŒnitentem sedulò; sed mansuetè hortetur ad obseruationē diuinæ legis: &

in virtutibus progressum; eiq; pęnas,& peni-
tentias meritas indicet, vt paulatim ad pęni-
tentiam acceptandam disponatur; simulque
correptionem, & peccatorum remedia adhi-
beat,vt spiritus, & prudentia suggerit; iuxta
ea, quæ in tractatu tertio dicentur. Lege
Orig. ho.27.in Num. Greg.19. mor. c.22.&
ho.15.16.17.in Ezech. Cass.collat.24. c.23.

In eo autē maximū momētū esse ducat, vt
pænitens constanter proponat in posterum
nunquam amplius peccare; quare si non est
cōtritus,curet, vt saltē ad attritionē necessa-
riā inducat:ex his quæ nos tra.2.c.17.At verò
tutius est,ante absolutionē, pęnitentiā iniun-
gere, cum grauis est, ne postea recusetur, vt
Nau.c.26.n.10.Tol.l.3.c.12.Hēr.l.5.c.22.§.10.

2 Quāuis omnia opera bona pro satisfactio-
ne iniungi possint,ea tamen ad tria capita re-
ducūtur, nēpè ad ieiuniūm, orationē,& elee-
mosynā. Ad ieiuniū spectāt omnes carnis af-
flictiones,id est flagellationes,abstinētię,cili-
cia, vigiliæ, peregrinationes, super solo, aut
super tabulis accubatio, & aliæ eiusdē gene-
ris. Orationis verò nomine,nō solū intelligi-
d tur,vocalis,psalmorū,coronę,Rosarij,&c.sed
ēt mētalis meditatio,lectio librorū spiritualiū,
Missa,& alia diuina officia,cōciones,frequē-
tia sacramentorū, & similia. Eleemosyna de-
niq; cōprehendit oīa opera misericordiæ cor-
poralia, nimirū curare infirmos, visitare ho-
spitalia,excipere peregrinos, & id genus alia,
ex quib. eliget Cōfessarius aliqua prudenter,
habita ratione grauitatis, & numeri peccato-
rū,cōtritionis itē,sexus,ætatis,& dispositionis
corporis,status, tēporis Iubilei, & opportuni-
tatis implendi; videatq; in primis,ne pœnitē-
tiæ,quas imponit, in præiudiciū tertij cedant,
deinde ne pro peccato secreto iniungat pęni-
tentias publicas; nisi sponte ille peteret.& ex-
pedire ipse cōfessarius iudicaret. Tertiò pro-
curet,vt pęnitentia sit nō solū afflictiua,sed ēt
pręseruatiua: & moneat nō posse impleri per
actus aliàs debitos ex præcepto,nisi id Cōfes-
sarius exprimeret;qñ autē exprimere debeat,
ipsius prudētię relinquitur. Lege Su.d.27.s.4.
Henr.l.5.c.21.§.3. qui alios supplent. Quartò
suadeat libēter implere pænitentiā: immò vt
aliàs sua sponte assumat,ad augendū meritū,
ad minuendas pęnas purgatorij, ad placandū
Deum,ad disponendum animam ad gratiam,
ad remedium peccatorum, & ex his quæ nos
infra tr.2.c.17. Quintò, quomodo possit mu-
tare pęnitētiā ab alio Cōfessario impositā,pre-
sertim superiore,et eā moderari,et declarare,
habes in Suar. disp.38. sect.10. Henr.l.5.c.22.
Nau c.26.n.21.& 22. qui alios referūt.Sextò,
quāuis non sint iniungendæ pęnitentiæ iuxta
antiquos canones, eas tñ indicare proderit,&
tandem potius inclinare in misericordiā, quā
in seueritate, vt Henr.l.5. de sacr.c.22.§.9.&
l.6.c.26.§.8.Nau.c.26. nu.17. Chrys.l.2. de sa- a
cerd. Videat tamen, ne si leuia quædam ope-
ra pro grauissimis delictis iniungat, alienorū
peccatorum particeps fiat; cuiusmodi sunt
blasphemiæ, homicidia, sodomia, adulteria,
stupra,sacrilegia,proditiones, & alia eiusdem
generis. Illud etiā adiungo, plurimùm scilicet
conferre, vt singulis peccatis contraria adhi-
beantur remedia,eaq; pęnitentiæ loco impo-
nātur,de quibus sigillatim tr.3.dicā.Leues itē,
sed diuturnas pænitentias iniungere,exempli
gratia, vt quotidie cum surgit, cogitet, se esse
moriturum, deambulet per hospitale, audiat
Missā,osculetur terrā, & similia opera solent
plurimum prodesse. Septimò, cum pænitens b
recusat sine causa pænitentiā præseruatiuam
necessariā eius emendationi,nō est absoluen-
dus, quia signum est,eum nō esse benè dispo-
situm. Alijs autem posset facilius indulgere,
cōmutando,cum rogant in alia opera. Si quis
autem nulla velit implere, eum non absoluat.

Octauò distinctè explicet, quod iniungit
pænitenti, vt rectè intelligat quid teneatur
implere sub præcepto obligante ad pec.m. &
quid de consilio, & an aliquam pœnitentiam
possit implere per alium. Henr.l.5.c.21. Ant.
3.p.tit.14.c.19.§.19. & alij.

3 Cū in confessione aliquis casus reseruatus
occurrit, vel ipse confessarius petat à Pręlato
facultatē absoluēdi,tacito nomine pęnitentis,
vel si sine scādalo fieri possit,ipsū pęnitentem
ad Prælatum, seu ad pęnitentiariū mittat: qui
vel absoluat eū sacramentaliter, vel concedat
facultatē,vt absolui possit à ꝓprio cōfessario.

4 Si qñ ordinarius suos casus reseruatos seu
totam suam potestatem alicui Confessario
concedit, non poterit hic absoluere, nisi à ca-
sibus, & censuris reseruatis, & expressis in
edicto reseruationis; non autem ab alijs, quæ
in Iure Episcopis conceduntur; & præsertim
cum requirunt specialem commissionem, vt
quæ continentur in Conc. Tr. sess.24. c.6. de
ref.& alibi. Nec etiam talis dispensare poterit
ab irregularitate:nec in votis, vel iuramentis
neq; hæc commutare,nisi id ei expresè com-
mittatur; idq. tunc intelligitur concessum in
foro conscientiæ,& in sacramenti pœnitentię
administratione. Nau.c.26.n.31.

5 Circa absolutionem, vt intelligat Cōfessa-
rius qñ eam dare, quando negare, & quando
suspendere debet, hæc animaduertenda sunt.
Primū, si pænitēs integrè cōfessus videtur cū

debita

debita contritione, & pœnitentiā acceptauit, tenetur Confessarius eū absoluere. Secundò, sciat quæ verba sint essētialia, quæ substantialia formæ, quæue ad decētiam adiuncta: tam præcedentia absolutionem ad disponendum pœnitentem, quàm subsequētia; quę propterea adduntur, vt omnia opera virtute clauiū fiant ei satisfactoria: vt cū D. Th. docet Nau. c.26.n.11. Tol.l.3.c.12. Suar.de pœn.disp. 18. Henr.l.4.de sacram.c.11.& 12. Tertiò, absoluat pœnitentē à censuris sub solita forma cōditionali (quantum possum, & indiges) antequam absoluat à peccatis: sed tamen à suspē-
f sione solos clericos ordinatos: in reconciliationibus autem leuium peccatorum seruatur consuetudo. Cum verò scit aliquem esse excommunicatū, non absoluat à peccatis, antequam absoluat ab excōmunicatione, vel ipse, vel alius, qui habet potestatē. Quartò nūquā, absoluat à peccatis sub conditione de futuro, vel sub ratihabitione: quia non esset valida absolutio; sub cōditione verò de præsenti, vel præterito absoluens peccaret; quia verba formæ mutare non licet; valida tamen esset absolutio. In aliquo tamen casu licitum est sub cōditione impropriè sumpta absoluere, vt cū quis absoluit puerum, vel phreneticum, vel infirmum in articulo mortis, & dubitat, an habeant plenum vsum rationis poterit absoluere, retēta saltem in mente ea conditione; si es capax absolutioni, similiter cū dubitat an absoluerit: si non es absolutus, &c. Henr.l.4.c. 12.§.5. cum Medina, Pēna, & alijs. Cum verò absoluitur aliquis qui aliàs nō posset absolui, nisi promittat satisfacere, vel restituere, vel stare mandatis Ecclesiæ, seu seruare sacros canones, vel remouere occasionē, acceptare data remedia, &c. promissione pręstita, absolui debet non cōditionatē, sed simpliciter, sub
g solita forma, vt alijs pęnitentes. Quintò, eos qui sunt in articulo mortis, non absoluat à reseruatis præsente Prælato; cū potest cōmodè peti ab eo facultas; alioquin si hæc nō suppetūt, absoluet ab omnibus, iuxta facultatem ab Ecclesia cōcessā; hoc tamen discrimine, quod cum absoluit ab excōmunicatione, admonēdus est pœnitens, vt si cōualescat, se præsentet suo Prælato, vel ab eo absolutionē procuret. Cum autem absoluit à casibus reseruatis, qui non habent annexam excommunicationem, nulla remanet obligatio, sed est simpliciter absolutus. An autem possit iure absoluere eū qui in dicto articulo signa tantum contritionis ostendit, cōsulat Doctores, vt in extrema illa necessitate promptè saluti proximi consulere possit; propterea lege c. multiplex, de pœn.d.1.& c. ijs qui in infirmitate.26.q.6. Tol. l.3.c.8.& 20.& l.1.cap.15. Suar.disp.30.sect.3. Henr.l.5.de sacram.c.12.& l.6.c.11.

6 Cum aduertit pœnitentem non esse dispositum, nec posse tunc adduci, vt disponatur, negat absolutionem: ita tamen, vt rationabiliter id fieri intelligat; quoniam deest officio suo. Nauar.c.3.n.10.& 20. Tolet.l.3.cap. 18. Similiter cum indicauerit esse suspendendam ad tempus absolutionem, vt fieri oportet aliquando cum recidiuis; cum tepidis; cum habentibus occasionem proximam peccati; cum retinentibus aliena: si præsertim aliàs Confessarium deceperunt; cum habentibus casus reseruatos, & maximè cum excommunicatione. h

Item cum dubitat, an pœnitens sit benè attritus, vel cum alia ratione probabiliter dubitat Confessarius, an eum possit ritè absoluere, vt infra dicemus. Certum est enim posse impertiri absolutionem longo tempore post i
auditam confessionem: vt cum communi sententia docet Henr.l.4.de sacr.c.11.§.6.

7 Eos qui vota emissa non impleuerunt cū possent, absoluat à trangressione voti, si aliàs sint bene dispositi: & constituat illis tempus, quo implere teneantur; vel, si videbitur profuturum, suspendat absolutionem: si autem non possunt implere, vel non cōmodè; videat an expediat commutare, vel dispensare, & obtenta potestate, commutet simul, & dispēset, si subsit causa; hoc enim tutius est; vel mittat ad Prælatum.

8 Nec absoluat à suspensione sacræ pœnitētiariæ sine speciali commissione, quia est veluti sententia superioris. lege N.c.37.n.251.

9 Irregularem, & suspensum poterit quidem absoluere à peccato, nisi sit casus reseruatus; moneat tamen manere censuras, nisi ex priuilegio, vel ex speciali commissione eas etiam auferre possit; attamen cum irregularitatem tollit, dicat; Dispenso tecum super Irregularitate, quam incurristi ob talem causam, &c.

10 Expedit aliquando suspendere pœnitentem à sacra communione: nimirum ratione scandali; vt cum fuit aliquis publicus peccator, vsq. ad debitam satisfactionem. Secundò, vt se melius præparet. Tertiò, post sumptum cibum, vel potum à media nocte, nisi communicaret per modum viatici. Quartò, ratione reuerentię; propter tussim, vomitum vel simile impedimentum. Quintò, cum indicat alijs de causis ei profuturum ad morum probitatem, & progressum in spiritum. Moneat tamen pœnitentem, cum est cleri-

clericus initiatus, hanc non esse censuram suspensionis, sed prohibitionem tantum Confessarij, ad vtilitatem ipsius pœnitentis.

11 Cum quis à censuris, seu à peccatis reseruatis ritè absolutus ab eo, qui habebat potestatem, recordatur alicuius alterius peccati reseruati, cuius oblitus est in confessione, poterit à proprio confessario absolui, quia propter absolutionem illam generalē, desijt esse casus reseruatus: secus tamē sentiendū est de cōmutatione, & dispensatione votorum; quia hæc non se extendit ad oblita; cum non detur in genere, nisi expressè id ille intenderet; & qui dispēsat, potestatē haberet, & subesset causa legitima, nempe ad tollendos scrupulos, propter leuitatem in vouēdo, aut alia similis.

12 Quauis cōparationes cuiuslibet mali cum peccato, eiusq. electio potiùs quam peccati, cum in eas pænitens propria sponte prorūpit ex feruore, sperantis, meritoriæ sint; ab illis tamen proponendis omnino abstineat Confessarius; ne laqueos tendat pænitenti: sed in genere interroget, ā sit paratus ab omni peccato abstinere, & Dei fretus ope, eius legē obseruare: non tamen ad id obliget, noua adiūcta promissione, aut voto, vt Nau. c. 26. nu. 2.

13 Post absolutionem primum gratias agat Domino Deo, quod pro eius amore concessit laborare ad salutem proximi: deinde orat pro pænitente; & in alijs etiam orationibus cum Deo commēdet; eaque facie cum ipso in posterum agat, ac si peccata eius prorsus ignoraret: tum quia non scit illa, vt homo: tū quia immundus is habendus non est, quē Christus suo sanguine purificauit: vt ex Petri illa visione Denique responso liquet: & exponit, Tert. 2. contra Marcionem, Chrys. ho. 6 & 12. ad Heb. & alibi, vt infrà patebit. Tertiò, sigillum seruet inuiolabiliter; ita vt neq. cum ipsomet pænitente de peccatis, in confessionem auditis loquatur, sine ipsius saltē tacita licentia: cū alijs verò in nullo casu, nisi cum licentia eius expressa; & tunc curandum, vt sine scandalo, ac sine eius periculo, aut damno vllo fiat. Ad sigillum autem pertinent omnia peccata audita in confessione, etiam cū negata fuit absolutio. Item audita extra confessionem, sed tamen in ordine ad illā: At verò etiā peccata aliorū, in ea quomodolibet reuelata. Caueat propterea, vt nō solū directè, sed nec ēt indirectè reuelet sic audita, ēt post mortem pænitentis, quod multis modis potest accidere, de quibus Sil. conf. 3. Nauar. c. 8. n. 11. Tolet. l. 3. c. 16. Henr. l. 6. de sacr. c. 21. Suar. disp. 33. & alij. Preterea caueāt; ne dū vnū pænitentem laudat, alteri detrahere videatur; vel dum sibi vī generatim loqui, alter propter circumstātias, veniat in cognitionē peccatoris. Optimū igitur cōsiliū est, vt Cōfessarius nūquam temere de reb. auditis in confessione loquatur: nec ēt vnius rsē: immo verò neq. cū ad petendū consilium dubia proponit, dicat se illud in confessione audiuisse; sed generatim postulet, quid agendū, si talis casus accideret, &c. Cum autē petit à Prælatis facultatē absoluendi à casibus reseruatis, in genere, quantū fieri, pōt, loquatur; ne dū incautè ad singulares circūstantias descendit, pænitentis personā prodat. Prælati autē, dū ab eis petitur dicta licentia, intelligāt se teneri ad seruādū sigillū eadem lege secreti; & caueāt, ne vlla ratione in cognitionem delinquentis veniri curent; neve tales ibi accidisse casus alijs reuelent: ne item ea notitia in alium finem vtantur: quàm in salutem spiritualem ipsius pænitentis in foro, conscientię seruato sigillo: hæc. n. Dei iudicio reseruātur. quod is perperā vsurpat, & peruertit, qui cōscientiæ forū cum exteriori permiscet. Quomodo autem pænitentes teneantur seruare sigillum secreti, exponit Henr. l. 6. c. 2. §. 6.

14 Si postea quā pænitens malè absolutus discessit, Confessarius animaduertit se errasse; quia scilicet illū iure absoluere nō poterat; vel quia nō obligauit ad debitā restitutionem; aut quia falsum cōsilium dedit, præsertim in præiudiciū tertij, &c. cōsulat Doctores, & remediū quod potest, adhibeat; vel denique Deo cōmittat, & commendet. Lege Ant. 3. par. t. 17. c. 11. Nau. c. 26. nu. 14. Suar. disp. 32. sect. 6. de pæn. Henr. l. 4. de sacr. c. 12. §. 5. & l. 6. c. 18. §. 4.

a *Henr. l. 3. c. 21. §. 2.* b *Henr. ib. §. 6. Idem li. 5. c. 22. §. 8.* c *Conc. Tr. sess. 14. cap. 8. de sac. pæn.* d *Nau. c. 20. n. 26. Henr. l. 5. c. 20. §. 5.* e *c. a generali de reg. iur. 6.* f *Na. c. 26. n. 7.* g *Conc. Tr. sess. 14. c. 7. de sacr. pæn.* h *Nau. cap. 26. num. 4.* i *Tract. 2. c. 13.* k *Su. disp. 31. sect. 2. n. 22. 23. 24.*

TRACTATVS SECVNDVS.

De ijs, quæ præstare dēt Confessarius cum hominibus cuiuscumq. status, & conditionis.

CVm Cōfessarius præsertim curatus, pastor sit animarū, & spiritualis pater, ac medicus eo totum studium, atque diligētiam conferre debet, vt animas sacramentis, verbo, exemplo pascat; easque, ad spiritualē progressum instituat in omni genere virtutum, & infirmis medeatur; ita vt omnib. cōpatiendo,

do,

do,& se ipsum aptando, omnes ad Deũ conuertat; illud recolens quod qui conuerti fecerit peccatorem ab errore vitæ suæ, saluabit animam eius à morte, & cœlum lætificabit, vbi magna est illis merces reposita. Quare ei curę sit, magno zelo, in dies nouas animas ad Deum trahere; nihil enim egregium agit, si solos deuotos conseruat, qui ferè sua sponte perseuerant; lege Greg. hom. 6. in Matt. & l. 3. dialog. cap. 17. & Chrys. hom. 79. ad Populũ. Quo circa cum multa & varia sint hominum genera, neque eodem modo cum omnibus agendum sit, quid cum singulis efficere debeat, breuiter attingam.

a *Cap. omnis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss.* b *Iac. 5.*

De Dominis Temporalibus. Cap. I.

STudeat in primis, vt Domini intelligãt & animo sepę reuoluant, non esse potestatẽ
a nisi à Deo, qui est Rex Regum, & Dominus dominãtium, vt discant eum timere, qui aufert spiritum principum; totisq. viribus contẽdere, vt diuinam ipsius legem & ipsi perfectè obseruent, & ad eam obseruandam subditos verbo, & exemplo hortentur, ac pænis cum opus fuerit, coerceant; atque constanter statuant, hanc vnam esse viam conseruandi perpetua dominia, si altissimi Dei legẽ rebus omnibus præferant, & pro eius gloria nõ solum diuitias, & regna, sed vitam etiam profundere parati sint. Moneat item pro peccato vnius, solere Deum in totam communitatem
b animaduertere; vt patet Iosue 7. & obseruat Chry. ho. 6. ad Eph. & ho. 1. in verba Isaiæ: Vidi Dominum; & D. Aug. super Iosue l. 5. q. 8. ad hoc, vt superbiã ex eorum animis euellat, quæ est initium omnis peccati, & auaritiam, quæ est radix omnium malorum; ne, dum nimium sibi tribuunt, & per fas, & nefas ditari contendunt, proprio periculo discant, domi-
c nari excelsum super regnum hominum, qui exaudit clamorem pauperum; vt Saul, Nabuchodonosor, Antiochus, & plerique alij exẽplo sunt; durissimũ enim iudicium in ijs, qui præsunt, fiet. Atq. vt ad singula veniam; moneat: ne iniustè dominia quærant, vel bellum sine causa legitima moueant; ne tributa iniusta exigant, vel cessante causa propter quam imposita fuerunt. Item, ne retineant seruorũ mercedẽ; ne seruitia personarum, aut iumentorum iniustè extorqueant; ne vsurpent bona communitatis, nec singulorum ciuium; neq. eis damnum inferãt in venatione, præsertim edificijs, &c. neve cogant subditos ad vendẽdum perperam res suas, nec eos plus iusto grauent, sed bene tractẽt, scientes, quod vtrorumq. Dominus est in cælis; & personarũ acceptio non est apud eum, vt monet Apostolus ad Eph. c. 6. item ne iniustè condemnent, vel damnari patiantur; nec compositionem reorum permittant contra bonum commune, vel in præiudicium partis, aut contra leges; ne monopolia exerceant; ne ineptis, vel improbis officia distribuant, vel eos ad beneficia ecclesiastica præsentent; ne Consiliarios, seu Iudices corrumpant, aut corrumpi sinant muneribus; ne officia vendant, quæ habent admixtam administrationem iustitię; ne iniustas leges condant; ne permittant maleficia, vsuras, duella, vel peiora crimina, aut prauas consuetudines; ne desint officio suo in prouidendo bono communi, quoad victum & defensionem necessariam; & præterea ne sint in rebus vanis, & sũptibus superfluis prodigi; ne subditos inuitos matrimonia contrahere cogant; ne contra immunitatem, aut libertatem ecclesiasticam quidquam agant neque contra alias canonicas sanctiones. Postremo, vt suo munere tutiùs fungatur, si minùs Cõgregationes Theologorum, & Canonistarũ instituere possunt, pro rebus statuendis, quæ periculum animæ concernunt, consulant saltem in his petitiores; nam salus est, vbi multa consilia; & qui ea audit, est sapiens; & deniq. d
cõperta aliqua iniustitia, vel proximi damno, ipsorum culpa sequuto, ad restitutionem eos obliget. Huc igitur omnes conatus Cõfessarij dominorum, & principum intendant, vt diuinæ & humanæ leges illis cordi sint; sic .n. facilius fiet, vt deprauatos subditorum mores corrigat; totiq. cõsulat communitati. Atq. has esse officij sui partes, intelligat Confessarius; nõ autẽ se interponere in gubernatione Reip. vel Regni. Lege plura apud Bonau. in opusc. t. 2. Bibliam pauperum c. 102. Ant. p. 3. ti. 3. c. 4.

a *Orig. ho. 11. in ex Greg. 24. mo. c. 15. & l. 17. c. 13. Ps. p. 2. c. 7.* b *Eccl. 7. o. 1. Tim. 6.* c *Psal. 9. & 21. Dan. 4. Sap. 6. Greg. l. 24. mor.* d *Pro. 11. & 12.*

De Episcopis, alijsque Prælatis, & Parochis. Cap. II.

AGat cum his Confessarius debita reuerentia, & modestia; cumq. occasio feret, a
indicet, quæ sint sui muneris; est enim Episcop. Pastor ouiũ, & Rector Ecclesiæ quam Christus Dominus acquisiuit sãguine suo; vt propterea omnium virtutum splendore ornatus, alijs lumen proferre debeat, ouesq. ex officio pasce-

pascere sacramentis, verbo, & exemplo: de quibus copiosè sacri Canones, maximè autem Concilium Trid. sess. 25. c. 1. de refor. & alibi. Ex quibus patet, primum eum teneri de Iure diuino ad personalē residentiam, eo modo quo partim ipsi Canones, partim Doctores exponunt. Et item gregem sibi commissum, non se ipsum pascere, vt prosequitur Chrys. ho. 59. in Io.

2 Quod tenetur subditorum delicta corrigere, non solum paterna correptione, sed etiam iuridica inquisitione, generali, & speciali, seruato ordine iuris, vsq. ad sententiam. Quanta autē fortitudine, & charitate præstanda sint, optimè exponit Greg. l. 20. mor. c. 3. & 8. item lib 9. c. 22. & ho. 19. & 21. in Ezech. & alibi. Chrys. hom. 3. in 1. ad Cor. & 32. Ber. ser. 23. & 42. in Cant. Præterea discordes inter se conciliare, vt Greg. lib. 14. mo. c. 10. & hom. 11. in
c Ezec. Past. p. 2. c. 4. Et item inuigilare tanquā rationem pro illis redditurus, de quo Orig. ho. 20. in Num. Greg 24. mor. c. 16.

3 Ordines per seipsum conferre, cum potest, solis dignis, & Eccles. beneficia, iuxta Canones: atq. propterea cū opus fuerit, vtatur opera examinatorum quos instituet idoneos, iuxta decr. Conc. Trid. sess. 24. c. 18. de refor.

4 Potest, quę spectant ad iurisdictionē, committere, etiam ijs, qui non sunt Episcopi; quæ autem pertinent ad ordinem, solis Episcopis.

5 Consecrare loca, vasa sacra, & virg. &c.

6 Tenetur interesse diuinis officijs, saltem diebus Dominicis, c. Episcopus, de cons. dist. 5. & ibi Gloss.

7 Prædicare per se, vel instituere idoneos prædicatores.

8 Celebrare Synodum in singulos annos, & ad Conc. Prouin. statuto tempore accedere.

d 9 Prouidere de idoneis ministris, Vicario, Oeconomo, Notario, & de idoneis Theologis, & Canonistis, qui à consilio illi sint in rebus grauioribus.

10 Singulis annis Chrisma conficere.

11 Redditus superfluos Eccles. & pauperibus distribuere, idest, honesto tantum victu sibi reseruato.

e 12 Magistros aptos instituere, qui in sua Ecclesia necessaria doceant: nam Prælatus est veluti magister subditorum. Bern. serm. 23. in Cant.

13 Visitare limina Apost. Petri, & Pauli in Vrbe Roman. iuxta Constit. Sixti V. quæ incipit, Romanus Pontifex.

14 Visitare Diœcesim, iuxta decretum Concilij Tridentini.

15 Inuestigare, an impleta sint testamenta.

16 Excommunicationes non leuiter decernere, vt Conc. Trid. sess. 25. cap. 3. de refor.

17 Si est religiosus, substantialia Religionis suæ, quæ non repugnant muneri Episcopali, seruare tenetur.

18 Moneat, vt in regimine non cuique facile credat; item qui citò credit, leuis est corde; item quod vtrunque vitium est, & omnibus credere, & nulli, vt ait Senec. lege Gregor. 9. moral. c. 14. & Bern. lib. 2. de consider. ad Eugen. Postremò si non potest officio suo debito satisfacere cum dignitate, & fructu animarum, renunciare tenetur: vt constat ex ca. Iāpridem. de renun. & Doctores docent. Ex his patet maximè periculosum esse statū Prelatorum, & illum ambire perniciosum: quare Chry. ho. 3. in Acta, sic ait: Non arbitror inter Episcopos multos esse, qui salui fiāt; sed multos, qui pereant, qui sæpe non damnātur proprijs peccatis, sed alienis, quæ nō curauerunt. Et Greg. Past. pa. 3. adm. 5. Prælatus inquit, peccās, tot mortibus dignus est, quod ad subditos suos perditionis exempla transmittit. Vnde tantò cautiùs debet se à peccato custodire, quantò peccando non solus tantum meritur, sed omnium animarum, quas prauis exemplis destruit, reus est. Lege etiam Ber. ep. 42. Hæc tamen eò tendere intelligamus, ne scilicet Prælaturas ambiamus, & ne Prælati, quibus tantum onus impositum est, suis viribus se illud sustinere posse præsumāt: sed Dei potissimum ope nitantur; eiq. in primis placere studeant, vt ab eodem confortari omnia possint. Lege de his plura, in Past. Greg. p. 1. c. 10. & p. 2. c. 2. & p. 3. adm. 4. & l. 1. in prim. reg. cap. 2. & lib. 5. mor. c. 8. & lib. 24. ca. 14. Chrys. ho. 59. in Io. & 57. in Genes. Hieron. lib. 11. in Ezec. 34. Bern. ep. 236. & seq. 201. & serm. Ecce nos reliquimus omnia, &c. Item Can. in Scripturis can. qui Episcopatum, 8: q. 1. D. Th. 2. 2. q. 185. a. 2. Ant. 3. p. tit. 19. & 20. Sylu. v. Episcopus, q. 3. Bonau. opusc. tom. 1. in pharetræ li. 1. c. 11. 12. 19. & to. 3. opus. de sex alis Seraphim. Atqui Parochus, & alij Curati, cùm sint coadiutores Episcoporum, tenentur ordines canonicè suscipere, & fidei professionem emittere. Item residere iuxta decreta Conc. Trid. populo prædicare, & Christianā doctrinam docere, sacramenta ministrare S. Eucharistiæ sacramentum decenter asseruare, & statuto tempore renouare, recentes hostias consecrando, iuxta Rituale Rom. Missam celebrare, saltem diebus testis: corripere peccatores, vel Episcopo denunciare, cùm publici sunt, & incorrigibiles: infirmos parochianos visitare, exhortatione, ac sacramentis

mentis consolari, animas agonizantes adiuuare; & ad id, legant methodum Polanci, ad eos iuuãdos, qui moriuntur, editam. Studere item casibus conscientiæ, vt hæc ritè præstare possint, sepelire mortuos, sine auaritiæ, vel simoniæ nota, omnes deniq. oratione assidua subl. uare: obseruẽt tamẽ in his Rituale Romanum. Et qui sine spe emendationis, populo scandalum præbent, vel pœnitentes seducunt: cogendi sunt resignare beneficium: vt patet ex dictis. Hæc satis; nam reliqua dicemus cap. sequent.

a *Tol. li. 5. c. 4.* b *Act. 19.* c *Heb. 13.* d *Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de ref.* e *3. c. si hæredes de testam.* f *Eccl. 53.*

De Sacerdotibus, & alijs Clericis. Cap. III.

MOneat clericos, vt suæ dignitatis memores, assiduè meditentur, se in partem sortis Sanctorum vocatos: ac propterea,
a veluti à cæteris hominibus separatos, viuere debere: & magis, quam olim filios Leui à reliquis tribubus; cum ad maiora sint vocati; at verò etiam sanctos eos esse oportere; nam
b sancti (inquit Dominus) estote, quia ego sanctus sum. & Matth. 5. Lumen mundi, & sal terræ dicuntur: propterea quod eorum mun⁹ est fideles doctrina, & moribus illuminare, & spiritus sapore condire. Ex quo intelligitur, quãta virtute prælucere alijs teneantur, humilitate præsertim, obedientia, reuerentia, studio orationis, Fide, Spe, Charitate, & Castitate, de quibus sigillatim aliqua attingam.
1 Humilitate, ad exemplum Beatæ Virginis
c quæ Dei mater electa, ancillam se Domini vocauit (iuxta consilium sapienti, quãto ma-
d gnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inueneis gratiam.) Immo Saluator ipse noster, & Dominus, ãtequam Discipulos Sacerdotes crearet, eorum pedes lauit, idemque, vt alijs facerent, ipsis præcepit. Et Matt. 11. Discite, inquit, à me, qu'a mitis sum, & hu-
e milis corde. Hanc igitur Domini humilitatem, & mansuetudinem non solum in Sacramentis administrandis, sed in omnibus etiam suis actionibus Sacerdos imitetur, atque maximè cum proximum corripit: debet enim instruere vt fratrem, in spiritu lenitatis; considerans se ipsum, ne similiter tenetur; itẽ quia lingua mellis confringet duritiam. Prou. 25. Lege Aug. Soliloq. c. 25. hom. 2. de Dauid, & Saule & lib. 6. in Acta, & hom. 62. in Matth. Greg. item lib. 5. mor. capit. 31. & l. 9. cap. 22.

2 Deinde in obedientia excebat necesse est, f
cum minister sit Christi Domini: qui pro nobis factus est obediens vsque ad mortẽ, mortẽ autem Crucis; & item nõ veni, inquit, facere voluntatem meam, sed eius, qui misit me Patris: & Luc. 2. habetur, & erat subditus illis; ita nos Christum insequentes, non solum Deo, & superioribus, quos tanquam eius Vicarios suscipere oportet, sed etiam inferioribus pro diuina ipsius gloria, obedire paratis simus; tũ quia id ei pro immensa sua maiestate, & innumeris erga non beneficijs debetur; tum vt g
vel sic de nostra deprauata voluntate vindictã sumamus, quę aliquãdo à voluntate diuina peccãdo recessit: tum quia Saluatoris sen- h
tentia est: qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit; tum denique, quoniam omnia seruiunt ei, etiam Angeli; omnes enim sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt i
salutis: Immò vero ipsa Virgo Deipara beata est, non quia in ea Verbum caro factum est; sed quia obediens custodiuit Verbum, per quod facta est; vt Dominus ipse testatur, cum ait: quinimmo beati, qui audiunt Verbũ Dei & custodiunt illud & explicitè docet D. Au- k
gust. tract. 10. in Ioan. Dicamus igitur ex animo, cum Propheta; Nonne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meum.
3 Reuerentia, et timore muniatur Sacerdos, vt dignè accedat ad altare, quod meritò sanctum, & tremendum ãtiqui Patres nominarunt: tempore enim cõsecrationis, veluti vtero Virginis, in manibus Sacerdotũ incarnari m
Christum, asserit Diuus Greg. vt refert Gabr. Biel. in can. Missæ, lec. 4. Quapropter sibi dictum arbitretur, Solue calceamenta de pedibus tuis, id est peccata, carnalesque affectus depone: locus enim in quo stas terra sancta est; nam cum diuinum Missæ conficit mysterium, innumeri Angelorum chori trementes adstant: quod si conspicere illi daretur, multò magis quam olim puer Elisei obstupesceret: & non tã audacter diuina contractaret, sed maximè admirans exclamaret; Vnde hoc mihi, vt veniat Dominus meus ad me indignissimum: immò etiã, vt detur mihi eum tangere, Deo Patri offerre, comedere, alijsq. porrigere: ac Petrum imitans rogaret, Exi à me, n
quia homo peccator sum Domine. Atque ita nimia familiaritas cum Deo, nõ contẽptum, vt accidit inter homines, sed obseruantiam, & amorẽ pareret. Et mẽs ad solis iust ię afflctũ vehementer illustrata, diuineq. luci quasi immersa, omnia terrena despiceret, fulgoremq. cælestẽ facilè cum alijs cõmunicaret.

4 Præ-

4 Præfulgeant oportet Sacerdotes orationis assiduè dono, qua pro suo debito officio, Deû placere, ab eoq; bona omnia impetrare possint; cû mediatores sint pro mûdo apud Deû constituti; vt Moyses per Hebræis; & quasi murus, quoniã se inter Deû, homines interponunt, ne cælestibus diuinæ iræ iaculis p pereant. Quo circa dicuntur oculi Ecclesię, vt mala videntes lugeãt pro peccatis ad Dominum cum lacrymis, & gemitibus; tantoq; feruore, vt Deû flectentes, toti mundo prosint; q vt docet D. Basil. Denique sicut Aaron pro populo Israel, proferens seruitutis suæ scutû, orationem, & per incensum deprecationem allegans, restitit iræ, & finem imposuit necessitati: ita Sacerdos orans, & offerens nomine Ecclesiæ sacrificiû incruentû passionis Christi Domini, eiusq; rationem Deo Patri, eum placat, & propitium peccatoribus reddit. r Quod si multum valet deprecatio vnius iusti assidua, quid non obtinerent tã multi Sacerdotes, quibus gloriatur Ecclesia, si deuotè orarent, & ritè Missæ sacrificium offerrent.

5 Fide viua eminere debent, sine qua impos- f sibile est placere Deo, cû ea sit Christianę vitę fundamentû: vt alios docere possint, & côtradicêtes arguere: quod est precipuû munus Sacerdotis; idq; figuratum Nu. 10. cum filios Aaron tubis clãdere in bello Domino iussit; preterea quoniam hec est victoria, quę vincit mûdû, fides nostra; item quia est substantia rerum sperandarum, illaq; resistimus Dia- t bolo, & disponimur ad Spiritû sanctum recipiendû: ait enim Dominus, qui credit in me, flumina de vẽtre eius fluẽt aquę viuę. Denique, vt Sancti per fidẽ vicerût regna, operati sunt iustitiã, adepti sû repromissiones, &c. ita nos per fidem viuã bona omnia assequimur.

6 Spes etiã, & fiducia magna in Sacerdote requiritur, cû qua qui orat, impetrat à Deo, vt patet Matt. c. 9. & 11. Luc. 17. Matth. 8. & 9. & Iacob. 1. Hanc aût fiduciam in sacro Missę pręfefert Sacerdos, dû stat ceteris prostratis, tanquam orator, seu legatus populi, fiducialiter agens cû Deo causam illius. Ad hanc autẽ firmã spem adducimur Domini nostri u liberalitate, & promissis; & propterea quod importunè iubet petere; non enim ita petere iuberet, si nollet petita concedere, dummodo x in nomine ipsius omnia petamus; quoniã dat omnibus affluenter, & non improperat; tum quia diues est in omnes, qui inuocant illum; & potens est omnia facere superabundanter, quam petimus, aut intelligimus; tum deniq; y quod Sacerdos dum in Missa orat, offert rem maiorẽ, quã sit, quidquid propter Deû petitur; nempe Christum Dominum, filium eius dilectû in sacrificium, vt propterea maxima z fiducia sperare à Deo omnia meritò possit, ac debeat. Adeamus ergo (vt monet Apostolus) cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

7 Quãta autẽ charitate ardere deceat Sacerdotes, vel ex eo maximè patet; quòd vicẽ ei* gerunt, qui animã suã posuit pro omnibus suis, in Cruce sanguinem profundẽdo; nec Petro sui chari gregis curã antea commisit, quam a terrogatus, se eum amare testatus sit: Apostolis item dixit, Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicẽ, sicut dilexi vos: nimirum amore puro amicitiæ: item non ex debito, neque spe alicuius caducę vtilitatis, vel terrenę b retributionis; quapropter preceptum nouum vocauit: & in eo solum Discipulos eius nos esse, dignosci voluit, scilicet si dilectionem c ad inuicem habuerimus. Atqui sine charitate si omnia sciamus, si reliqua omnia efficiam* nihil sumus, nilq; nobis prodest: at verò, qui hãc habet, totã legẽ implet: propterea meritò aurum ignitum vocatur, Apoc. 3. & figuratur in auro tẽpli Salomonis, & in veste Aaron bis d tincta, Ex. 28. & in perpetuo illo igne, quẽ sẽper ardere in altari, Dominus iussit, Leu. 6. & hunc offerri tantum, nõ alienum, nisi perire quis velit cum Nadab, et Abiu. Leu. 10. & ad e & ad illum accẽdendum se venisse, Dominus testatur, dicens Luc. 12. ignẽ veni mittere in terrã; & quid volo nisi vt accẽdatur? Declaramus autẽ illum in nobis esse, nõ verbis, sed o- f pere, & veritate, id est operibus misericordiæ corporalibus, & spiritualibus, qui enim verè proximum, sicut se ipsum amat, intra propria g viscera, si posset, omnes includeret, vt ait S. Macarius; nec gloriã sibi, sed vni Deo ex animarum conuersione quereret: sicq; omnis ęmulatio, atque inuidia cessaret, charitas enim non æmulatur: dummodo namque animæ saluentur, siue sua, siue aliorum industriæ tribuantur, nihil laboraret: vt rectè prosequitur Chrys. ho. 13. super primam ad Timot. & hom. 2. ad Tit. atque hic quidem amor habet maiorem vim ad liberandas animas à morte peccati, quam zelus, & seueritas correptionis: Quod optimè per figuram explicatur 4. Reg 4. vbi puer, qui virga suscitari non potuit, amplexu Elisei suscitatur: vt notauit Greg. 9. mor. c. 22. Cum ergo nobis diuina misericordia animas ligandi, atque soluendi potestas collata sit, omnes ad pænitentiam enixè hortemur, vt a peccato solutas, creatori suo reddamus; cu-

que

h que Christus Dominus in signum sui immē-
si in Ecclesiam amoris, instituerit Euchari-
stiā: vt esset ei cibus vitæ dum hic peregrina-
tur; cōstituti quasi Angeli Dei, frater nostros
à somno excitemus. vt reficiantur: grandis e-
nim illis restat via. Et item vt fideles ministri
exeuntes in vias, & sepes omnes ad diuinum
hoc Conuiuium intrare compellamus: vt tā-
dem ad cæleste simul introducamur.

i 8 De castitate denique Sacerdotum, quæ figu-
ratur in cingulo Pōtificis, & in feminalibus,
secundum Originem, vt paucis multa com-
plectar; illis opus esse affirmo puritate Ange-
lorum: vel saltē, vt eam pro virili imitari co-
nentur; cum Sacerdos fungatur munere tam
sublimi, quod nec Angelis ipsis concessum
est. Sacrum igitur Missæ facturus, quis non
omnibus artubus contremiscat? si .n. lege ve-
teri arcebantur ab altari immundi: & Isa. 52.
Mundamini inquit, qui fertis vasa Domini;
quid in lege noua requiri censebimus, in qua
offertur ipse filius Dei in sacrificium, per an-
tiqua illa sacrificia figuratum? Quod si Oza
minus reuerenter arcā Testamenti olim tan-
k gens, perijt; quid agetur cum Sacerdote, qui
sacrileg s manib. audet tāgere Sāctum Sācto-
rum iudicium vtiq. sibi māducat, & bibit, non
dijudicans corpus Domini: & subditur; ideò
inter vos multi imbecilles, & dormiunt mul-
ti; id est pereūt, quia scilicet filium Dei cōcul-
cant, & sanguinem Testamēti pollutum du-
cunt. Maximis vtiq. supplicijs punitos sēper
fuisse à Deo luxuriosos, constat, quod suæ di-
gnitatis obliti, similes bestijs efficiātur: & cæ-
lestibus delicijs contemptis, amplexētur ster-
cora; lōgè tamē maiora tormenta parata sunt
Sacerdotibus impudicis: vt tradit D. Hier. &
Greg. quia nempè in tanta diuinorum chari-
smatum copia, & consuetudine cum Deo,
post solemne votum castitatis, in rē tam vilē
sei psos abijciant; vt eorum causa, diuina my-
steria ludibrio sint infidelibus, & ab ipsis etiā
fidelibus paruifiant, vt experientia compertū
est, & D. Ambr. testatur. Immo faciunt, vt hi
audaciùs in peccatorum sordibus iaceant; vi-
delicet Clericorum mores imitati, quos tamē
virtutum duces, & magistros esse oportet.
Veruntamen tales audiant Iudicis minas: Vę
homini illi per quem scandalum venit: expe-
dit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo
eius, & demergatur in profundum maris. Le-
ge plura apud Orig. ho. 9. in Exod. ho. 16. in
Gen. ho. 25. in Nu. & 7. in Leu. Greg. Past. p. 2.
c. 2. & 3. et p. 3. adm. 36. & ho. 7. in Ezec. Chry.
ho. 37. & 39. in 1. Cor. Bonau opusc. l. 1. pha-
retræ c. 20. & 21. Anton. 3. p. tit. 7. & alibi.

9 Hæc si homines considerarent, non tam
audacter ad Sacerdotium properarent: sed
secum rectè primùm deputarent, an ad tantæ
molis celsitudinem sufficiant vires, iuxta
Domini consilium, Luc. 14. ne ab ipsis etiam
dæmonibus derideātur, si in medio cursu de-
ficiant. Adde quod multi ad hanc dignitatem
non accederent, nisi vocati tanquam Aaron;
immò verò multi refugerent, eos imitati, qui
cum essent omnium virtutum præsidio mu-
niti, à Sacerdotio tamen abstinuerunt, vt D.
Franciscus, & plerique alij, indignos se tanto
munere iudicantes.

10 Ij vero, qui indignè iam ad huius celsitu-
dinis gradum se conscendisse agnoscunt, vir-
tute & rectè factis, inscitiā, erroremq. cōpensa-
re nitantur; & si opus fuerit, dispēsationē pe-
tāt à Sede Apostolica; atq. se totos dent operi-
bus misericordiæ, & pœnitētię; attamē discāt
saltem, quæ necessaria sunt ad rectè dicēdum
sacrum Missæ, & Horas canonicas: ad docē-
dum rudes doctrinā Christianam; assiduisq.
precationibus, & meditationibus, cum conti-
nua mortificatione coniunctis, ita Deo pla-
cere, & coram eo versari studeant: vt spiritus
eius feruore concepto, alios ædificent, & ad
meliorem frugem saltem exemplo adducent.
Ex his facilè Confessarius colliget, quomodo
Clericos adiuuare possit.

11 Videre enim oportet in primis, an dent
scandalum secularibus: non solum agēdo, quę
praua sunt; sed etiā, quæ speciem habent ma- n
li; vt monet Apostolos. Item an canonicè sint
ordinati: an sint irretiti aliqua censura, vel
eā violauerint; aut alia de causa sint irregula-
res: an habitum, & tonsuram gerant clerica- o
lem; an negocijs secularibus, vel prohibitis,
se immisceant: an ludos, & choreas sectèn-
tur; an actus ordinis bene exerceant; an vero
cum peccati mortalis conscientia sine con-
tritione; an Missam celebrent saltem præci-
puis anni festis; & an rectè iuxta rubricas
Missalis, cum vino recenti, & reliquis requi-
sitis, an pro vna Missa capiant duas (vt vocāt)
pitantias, seu duas solitas eleemosynas, aut
plures: an Sacramenta ritè ministrent: an
cum vasi, ac paramentis mundis; an Horas
Canonicas recitent sicut oportet: hoc est,
sensibili voce, attentè, & deuotè: an in Choro
cantent, qui tenentur, deuotè, & attentè; an
simoniam commiserit, in ordine præsertim,
& beneficio Ecclesiastico; an pro exequijs
Defunctorum, eleemosynam, vel nimiā, vel
cum scandalo exigant: an confessionis sigil-
lum perfectè seruauerit, & confessiones attē-
tè, audiuerint; an omiserint necessarias inter-

roga-

rogationes: an rogauerint curiosa; an aliquē perperam absoluerint; an scandalum præbuerint in cōfessione; an prædicent vana, iocosa, vel indulgentias falsas; an sine licentia, vel in [p] peccato mortali; an familiaritatem habeant suspectam: an bene dispēsent redditus Ecclesiasticos: an habeant plura beneficia contra Canones: an acceperint beneficia sine animo perseuerādi in Clericatu, vel cura: an res Ecclesiæ alienauerint contra Canones: an cum non fecerunt fructus suos, illos restituerint: an qui est addictus seruitio Ecclesiæ, ei seruiat: an qui non est Sacerdos, sumat sæpè Eucharistiam: an impedierint aliquem à consecutione beneficij: an induxerint ad iurandum pro sepultura; an dederint, vel promiserint aliquid pro gratia, vel iustitia impetranda à Sede Apostolica; an Canones, & constitutiones Apostolicas, & diœcesanas obseruent; an studeant casibus conscientiæ, & computo Ecclesiastico; an bene sciant, & obseruent rubricas Breuiarij, & Missalis: præterea moneat, vt quotidie vacent orationi mentali; [q] sine qua vix quisquam deuotus esse potest. Item, vt legant sacram scripturam, & alios libros spirituales: de cuius lectionis fructu Orig. ho. 8. in Leu. Ephræm. t. 1. serm. de patientia, & consummatione sæculi. Greg. ho. 15. in Ezec. Moneat denique, vt ita se in verbis, & [r] factis gerant, sicut decet Dei ministros, vt nō vituperetur ministerium nostrum. Quare instituant sæpe sermonem de rebus spiritualibus; atque illam D. Bern. sententiam meditentur, quam scribit libr. 2. de considerat. ad Eugen. Nugæ, inquiens, sint lōge ab ore tuo; nam inter seculares nugæ sunt nugæ; in ore Sacerdotis blasphemiæ; interdum si incidant, ferendæ fortasse, referendæ nunquam; consecrasti os tuū Euangelio: talibus iam illud aperire, illicitum, ..fluescere, sacrilegium est. Hactenus Ber. nos aunt de his pluribus, tr. 3. c. 7.

a *Luc.* 3. b *Ibi.* 11. c *Luc.* 1. *Eccl.* 3. d *Matt.* 11. *Io.* 13. e *Ad Ga.* 6. f *Ad Phil.* 2. *Ioan.* 5. g *Luc.* 10. h *Heb.* 2. i *Luc.* 11. k *Ps.* 62. l *Cap. retulerunt de consec. dist.* 2. m *Dion. c.* 3. *Eccl. Hie. Exod.* 3. *Chrys. li.* 6. *de sacc.* & *ho.* 61. *ad popul. Gregor.* 4. *dial. cap.* 58. n *Luc.* 1. *Ibid.* 5. o *Deut.* 9. p *Ezec.* 14. q *Sap.* 18. *Nu.* 16. r *Iacob.* 5. s *Ad Hebr.* 4. & 11. *Malac. c.* 4. 1. *Pet.* 3. *Iac.* 5. t *Ad Heb.* 11. 1. *Pet.* 5. *Io.* 7. *ad Hebr.* 11. u *Luc.* 2. x *Iac.* 1. *Ro.* 10. y *Ad Eph.* 3. z *Ad Heb.* 4. a *Io.* 21. b *Chrys. ho.* 71. *in Io.* 13. c. 1. *Cor.* 13. d *Ro.* 13. e 3. *Reg.* 9. f *Orig. in Leu. ho.* 9. *Greg.* 33. *mor. c.* 3. & *l.* 6. *c.* 22. *Past. p.* 3. *adm.* 10. g *Io.* 1. *Chrys. ho.* 1. *in Mat. ho.* 18. 1. *Cor.* 13. h *Mal.* 2. *c. Reg.* 19. *Luc.* 14. i *Leu.* 6. 8. & 12. *Or. ho.* 6. & 7. *in Leu. Greg. Past. p.* 1. *ca.* 11. & *p.* 2. *cap.* 2. & 3. *et* 6. *Chry. ho.* 62. *ad pop. et* 23. *ad Ephe. Chrys. in ep. ad Gal. c.* 1. *et Gl.* 2. *reg. c.* 6. 1. *Co.* 11. k *Ad Heb.* 10. *Ps.* 48. *Hier.* 4. *Orig. ho. in Leu. et* 20. *in Num.* l *Greg. mor. c.* 6. *Chrys. in Ps.* 43. *Basil. in reg. bre. Greg.* 4. *Dial. c.* 32. *Mat.* 18. *Mar.* 10. *Luc.* 17. m *Hebr.* 5. n 1. *Thess.* 5. o *Nau. c.* 25. *n.* 110. *Conc. Trid. sess.* 22. *de ref. c.* 1. p *Tolet. li.* 1. *c.* 36. q *Libr.* 2. *tr.* 1. *c.* 10. r 1. *Pet.* 4.

De Religiosis. Cap. IV.

QVi Religiosorum cōfessiones audit, obtenta superiorū licentia moneat, vt quæ de Clericorum officio iam diximus, sibi etiā dicta esse putēt; præterea, vt vota essentialia Religionis perfectè obseruare nitantur; id est paupertatis, castitatis, & obediētiæ: aliasq. sui ordinis regulas; sintq. in primis diligentes in diuino officio persoluēdo, alijsq. orationibus suo loco & tēpore. Curetq. maximè, vt intelligant non mereri nomen Religiosi, qui quo- [a] tidie non vacat orationi mentali; & tam diu meditatur diuina mysteria, & beneficia, quādiu per sui ordinis constitutiones, & superiorum facultatem licet: anima .n. dum eleuatur ad Deum, perficitur; propterea Dauid, Ad te, inquit, Domine leuaui animam meam. Monet itē, vt ad sacramenta suscipienda, vel ad missam dicēdam, se ritè præparent: & in studia literarū diligenter incūbant, quæ ad suum [b] munus rectè fūgendū opus esse intellexerint: ita tamen vt lectio librorū spiritual. illis cordi sit, de qua nos l. 2. tr. 1. c. 10. Ad hæc curet, vt cōcionatores, non seipsos, sed Christum prędicent: idest non propriam, sed Dei gloriam quærant, & animarum salutem: quę res nō in persuasibilibus humanę sapiētię verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis cōsistit. Qui .n. nō filios Deo gignere, sed suam sciētiam cupit ostentare, adulterare dicitur verbum Dei, quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit voluptati magis, quam generationi operam impendit, vt Greg. in Past. p. 3. adm. 25. & in l. 22. moral. c. 16. Ansel. super 2. Cor. c. 2. idcirco Euseb. Emis. comparat prædicatores retibus, quia scilicet nisi homines capiant, inutiles sūt. Lege de his Chrys. ho. 61. in Matt. & hom. 6. in 2. ad Tim. & ho. 10. ad Hebr. & ho. 3. 1. Cor. Atque hoc quidem spiritu afflati olim sancti Dei, cum pauci essent, innumeros homines conuerterunt: nunc autem eo spiritu vel destituti, vel non ita pleni, & si multi sunt, tamen parum proficiunt, vt prosequitur Chry. ho. 34. in Matt. & ho. 6. in Epi. ad Eph. alia verò multa pro concionatorib. iuuandis,

lege apud Orig. ho. 6. & 11. in Num. & ho. 16. in Leuit. & Greg. locis paulò ante notatis & Past. p. 4. & lib. 19. moral. c. 5. & lib. 21. c. 8. & lib. 26. c. 5. Chrys. ser. 1. in Lucam, Bedam
d in Luc. c. 9. Bonau. opusc. to. 1. in pharet. l. 1. c. 14. & 15. Ant. 3. p. tit. 18. Caueant insuper, ne in concionibus detrahant Prælatis Ecclesiæ, vel Sacerdotib.: neve de Cõceptione B. Virginis disputent contra Const. Pij V. Præterea si quem forte Religiosum reperit, qui parua intentione ingressus est Religionem, aut nõ satis recta volũtate, vt eam testificet suadeat: illum qui impedimenta reticuit in examine, quæ sunt contra commune bonum Religionis, ne absoluat, nisi reuelare statuat, vel ad dispẽsationem recurrere. Si quis eorum vouit ad arctiorem Religionem se conferre, votum seruet, vel Prælatos consulat, aut Sedem Apostolicam; moneat etiam, ne quempiam à meliore religione eligenda auertant; ne inordinato affectu ducantur erga cõsanguineos, amicos, vel erga res temporales: ne anima terreno amore re pleta, Deum capere non possit, & Dei non plena oneri sibi sit; quod quantũ habeat momenti ad Religiosi perfectionem, lege apud Aug. tra. 4. in epist. B. Io: exinani, inquit, quod implendum est; bono implendus es, funde malum, lege etiam Cass. lib. 2. Inst. c. 36. & coll 24. c. 11. Basil. Inst. Monac. c. 21. Chrys. ho. 69. in Matth. Item cũ alios iuuant; ne deferant se ipsos, vt monet D. Greg. 27. mor. c. 27. Cass. collat. 24. cap. 11. Moneat quoq. ne indignos eligant ad prælaturas; imò teneri eligere aptiores, & seniores non ætate, sed moribus, vt docet Greg. li. 19. mor. c. 11. Chry. in argumento epist. ad Tim. Item ne teme, è habitum dimittãt; ne deprauaris moribus alijs scandalo sint: Deus .n. nõ
e irridetur, sed audiat Aug. qui ait; Ex quo Deo seruire cepi, quomodo difficiles sum expertus meliores, quàm qui in monasterio profecerunt; ita non sũ expertus peiores, quam qui in monasterijs ciderunt; hæc ille. Quare aptari illis potest visio Hier. cap. 24. qua vidit ficus bonas, bonas valdè; & malas, malas valdè. Idem ferè Cass. collat. 4. c. 19. scilicet Reli-
f giosos malos, peiores esse sæcularib. Moneat præterea, ne plura talenta habere optent, sed vt iam data bene exerceant; ne forte auferãtur, vt exponit Chry. ho. 2. 3. & 30. ad Heb. Itẽ moneat ne tempus in otio, vel detractionib. conterant, curiosa, vel inutilia sectando: ne
g forte dum spernunt modica, paulatim decidant, vt domus, quæ vetustate collabitur, nisi renouetur, vt Greg. lib. 10. mor. c. 9. & Cass. coll. 9. c. vlt. Item ne sæcularib. negotijs se implicẽt, vt monet Apostolus 2. Tim. & exponit Greg. in Past. p. 2. c. 7. Ad hæc ne exteriorem disciplinam negligant, vt Basil. in ep. ad Canonicam; imò viliora exercitia ad Christi imitationem libenter obeat, vt Basil. const. monast. c. 24. docet: et de Malachia refert Ber. in eius vita, c. 6. vt alios taceam. Hinc idem Ber. epist. 321. solliciti, inquit, circa custodiam ordinis, vt ordo ipse custodiat vos. Postremò optimum consilium est, vt Religiosi sæpe secum deputẽt, an in virtute proficiat, an vero deficiant; vt .n. corpore senescimus, nec aduertimus, sic etiam spiritu: vt docet Gregor. l. 25. mor. c. 6. Lege de his Dorot. serm. 10. Mac. ho. 19. 31. & 49. tenentur. n. adhibere studium ad perfectionem consequendam; & cum cõtemnunt ad perfectionem tendere, peccant, vt docet D. Th. 2. 2. q. 186. ar. 2. ad primum, & alibi, Syl. v. religio 1. q. 3. & alij communiter. Quapropter expedit, vt singulis saltem annis secedant, & vacent à negotij; & plus solito rebus spiritualibus incumbant, vt suadet Basil. const. monast. c. 5. Greg. Past. p. 2. c. 3. & lib. 25. mor. c. 6. & lib. 29. c. 12. Aug. lib. 10. confes. c. 40. Bern. li. 1. & 2. de consider. Beda in Luc. 9. & nos lib. 2. tr. 2. cap. 10. Plura ad iuuandos Religiosos, lege apud Orig. ho. vn. in li. reg. & ho. 9. in Num. Item Greg. libr. 25. moral. c. 16. & 30. moral. c. 27. & Past. p. 2. c. 5. & p. 3. adm. 26. Chrys. hom. 17. 69. 70. in Matth. & hom. 3. in primam ad Timot. & ho. 2. ad Tit. Cassian. lib. 12. Instit. c. 15. & alibi, & denique Ephræm, Cassianũ, Macharium, Dorotheũ, & Climachum, Bonau. opusc. to. 1. in pharetra lib. 1. c. 27. 28. 29. 31. & 32. & in dieta salutis tit. 4. & in to. 2. de profectu Religiosorum, & alibi. Ant. p. 3. tit. 16. Basil. Ber. Hieron. Platum, & alios similes.

a *Caiet. 2. 2. q. 82. ar. 3.* b *Psal. 24. & ibi. Aug.* c *1. Cor. 2.* d *Chrys. hom. 1. ad Tit.* e *epi. 137. ad Pleb. Hipponen.* f *Luc. 6.* g *Eccl. 19.* h *Lege de his Dor. ser. 10. Mac. ho. 19. & 31. & 49.*

De Monialibus. Cap. V.

QVi monialium confessiones audit, hortetur eas ad perfectam votorum, & regularum suarum obseruationem, & ad diuinum officium in Choro persoluendum, nisi ex causa legitima excusentur; item ne tanquam proprium quidquam possideant, contra votum paupertatis. Curet preterea, vt ad sacramenta cõfessionis, & communionis

deuotè, ftatuto tempore accedant: in sua vocatione constanter maneant: & sint obedientes suis superioribus, & inter se mutua charitate concordes; in electione Abbatissæ. vt suffragētur aptiori. Item ne cum sæcularibus nimis sæpè agant, vana præsertim, & curiosa inuestigando; ad hęc exteriorem ornatū omnino detestātes, suo sponso Christo intus placere omni conatu studeant: libros spirituales tantū legant, & meditationi Passionis Christi Domini, aliorumque mysteriorum se totas dent; vt spiritualibus delicijs gustatis, desipiāt illis mundi oblectamenta: cumque optimam partem elegerint, beneficium agnoscāt, Deoque optimo acceptum referāt: sunt enim sub peculiari Christi, & B. Virginis protectione, à mundi periculis ereptæ; vt meritò bysso, & cocco tabernaculi, à D. Greg. conferantur, li. 25. mor. ca. 16. Quare nitendum maximè illis est, vt in humilitate in dies proficiant: nam laudabilis est virginitas, sed magis necessaria humilitas: vt Bernard. ho. 1. super Missus est. In charitate item, puritate, patientia, reliquisque virtutibus ad cęlestes, & æternas delicias aspirent; oleum tamen misericordiæ semper secum habentes: vt cum venerit sponsus, intrent cum eo ad nuptias; à quibus fatuæ pelluntur, quia nimirum maiore luctatore prostrato, idest carnis tentationibus superatis, à
b minore victæ sunt, vt explicatè prosequitur D. Cypr. l. de habit. Virg. in fin. & Chrys. h. 79. in Matth. & ho. 23. in secundam ad Corinth. Postremò quid consilij dandum sit in consecratione earum, quæ iam virginitatem miserunt, vide apud Henriq. l. 10. de ord. cap. 24. nos enim ad alia properamus. Lege plura apud D. Bonau. pharetr. l. 1. ca. 37. & in opusc. de perfectione vitæ, ad sorores, & similia eius. opuscula. Anton. 3. p. tit. 2. c. 1. & 2.

a *Henr. l. 5. c. 8. §. 2.* b *Matth. 25.*

De Iudice. Cap. VI.

a IVdex cum sit lex animata, iustitiam diligere debet, vt monet Sapiens, cum ait; Diligite iustitiam, qui iudicatis terram: propterea
b enim Confessarius primum hortetur, vt lōgè sit ab inordinato affectu erga partem alteram actricem; & æquales vtrique Aduocato assignet, si ad eum pertinet eos dare: Deoque soli placere studeat, non hominibus, in suo munere fungendo. vt Greg. Past. p. 2. c. 8. & lib. 21. mor. cap. 17. Hinc Ægyptij Iudicis statuam fingebant iuxta cœlum, sine capite, vt refert Cælius: qui nimirum oculos eum habere oportet in cœlo fixos; non autem in terra respiciendo personam hominum.

2 Vt iudicet iustè secūdum allegata, & probata; sed tamen si priuatam habeat notitiam de contraria veritate; differre debet sententiam, & omnia facere, quæ sine magno detrimento potest pro veritate.

3 Cūō cautas expediat. Itē ne accipiat munera contra leges: hæc enim excæcant oculos sapientium: quapropter Thebani Iudicē c
sine manibus depingebant, vt refert Plutar. d

4 Ne sit in cognitione causæ nimis credulus; non. n. cuique statim fides habenda est; & comperta veritate facti, studeat diligenter, antequam sententiam ferat.

5 Vt tradat dubio parti actrici, pro defensione adhibenda.

6 Ne sit crudelis in torquendo reos, ne torqueat sine sufficientibus indicijs. Item ne examinet, nec exigat in genere iuramentum; sed in causa determinata.

7 In condemnando, inclinet potius in clementiam, quam in nimiam seueritatem.

8 Appellationē iustā admittat, eiq. deferat.

9 Carceres sæpè visitet.

10 Iniustam superioris sententiam nullo pacto exequatur.

11 Ne iudicet exemptos, nec eos, qui non spectant ad suam iurisdictionem.

12 Ne iudicet die festo: non fingat casum, vt eat in domum alicuius fæminæ. Ne excom- e
municatum admittat. Ne procedat sine accusatore, nisi in casibus iure permissis. Ne capiat Clericum contra canonicas sanctiones; sed cū primum cognouerit, statim suo iudici restituat. Ne extrahat delinquentes ab Ecclesia; nec immunitatem Ecclesiasticam in aliquo lædat; & deniq. obseruet leges Canonicas; & si non satis peritus, cogat eum Confessarius renunciare; nam Eccl. 10. sic habe- f
tur, magnus est iudex, & potens est in honore, & non est maior illo, qui timet Deum; sed de his satis. Nam quando teneatur ad restitutionem Iudex, qui reum iniustè damnauit, vel vexauit, Confessarius ex doctorib. petet. Lege Bonau. in pharetra, lib. 1. c. 45. Ant. p. 2. tit. 1. c. 19. & 20. De accusatore autē, de teste, & de reo, lege Doctores, & præsertim Nau. c. 25. nu. 31. & seq. Tolet. lib. 5. cap. 57. & seq.

a *Sap. 1.* b *Ant. 3. p. tr. 9. c. 1. & 3. & Sylu. & alij v. Iudex.* c *Deut. 6.* d *Sap. 2.* e *Nau. c. 25. nu. 12. & 21.*

De Aduocato, & Procuratore. Cap. VII.

MOneat primum, non licere ei patrocinari, qui nouit se ad hoc munus non esse idoneum.
2 Eum grauiter peccare, cum defendit causam, quam scit esse iniustam: vel id probabilius putat: similiter si non initio, sed in progressu litis hoc aduertit.
3 Cum propter notabilem suam negligentiam, aut ignorantiam, perdit iustam causam.
4 Cum aliquid facit, quod aduersarium causa cadere faciat iniustè: nempè subornando testes, miscendo mendacia, vel impetrando importunas dilationes, &c.
5 Cum aduersario reuelat secreta notabilis momenti, in præiudicium sui clientis.
6 Cum stipendium iniustum petit, vel paciscitur in medio litis. Anton. 3. p. tit. 6. c. 2. §. 5.
7 Cum paciscitur de quota litis, vel vt causa victa tantùm sibi soluatur; nos alias. Nauar. c. 25. nu. 28.
8 Cum pauperum causam iustam non defendit in extrema necessitate; immò verò in graui, per id, quod superest temporis, ex necessarijs suis occupationibus. D. Th. 2. 2. q. 71. art. 1. Sot. l. 5. de Iust. q. 8. art. 1. Syl. aduocatus q. 18. Nauar. c. 25. n. 19. Denique cum consultus falsa tradit. Lege de his Bonau. opusc. t. 1. in pharetra. c. 26. Anton. p. 3. tit. 6. cap. 1. & 2. & p. 2. tit. 1. c. 19. Tolet. lib. 5. c. 60. & 62.

De Notarijs. Cap. VIII.

HOrtetur Notarium primùm si opus fuerit, vt seruet ea, quæ initio iurauit obseruare, cum munus suscepit, nimirum se confecturum instrumenta pro quibus fuerit rogatus, nihil veritatis tacendo, nec falsa miscendo. Item se non reuelaturum sibi secreto commissa, nisi iusta de causa; & se non confecturum instrumentum vsurarium, vel illicitum scienter. Item se de omnibus retenturum protocollum, & fidelem se futurum ei, à quo creatus est Notarius. Postremò nullo amore, odio, spe, vel timore, se officio suo abusurum.
2 Ne instrumentum alicui necessarium occultet, laceret, vel deleat, vel falsum faciat.
3 Vt rogatus det instrumenta, quæ dare tenetur parti, & item de eo admoneat ignorantem cuius interest.
4 Vt die festo non conficiat ea; item ne eà pauperibus petentibus neget, qui soluendo non sunt.
5 Ne scribat statutum pro vsuris soluendis, vel non repetendis, vel aliud quodcunque contra libertatem Ecclesiasticam.
6 Ne conficiat testamentum carentis iudicio, aut non vtentis ratione; quia teneretur restituere. a
7 Ne stipendium maius debito exigat, vel oblatū accipiat, cum publicū ei constitutū est.
8 Ne quid accipiat pro litteris ordinariorū, præter decimam partem aurei, idque cum publica merces non soluitur. Lege Toletum l. 5. c. 61. Nauar. c. 26. n. 52. Anton. p. 3. tit. 6. c. 3. Conc. Trid. sess. 21. c. 1. de reform.
a *Conc. Trid. sess. 21. c. 1. de refor.*

De Professore, & scolaribus. Cap. IX.

VIdeat in primis Confessarius doctorem: an lector digne Gradum susceperit, & exerceat. a
2 An ad lectionem admittat quos non debet, &c.
3 An obseruet statuta iurata, & maximè an indignos approbet ad doctoratum.
4 An falsa doceat vel ob malum finem.
5 An aliorum professorum Auditores ad se cum eorum detrimento trahat, vel lecturam procuret indignis.
6 An exigat ab Auditoribus stipendium, cum publicum habet, vel maius debito.
7 An Scholares crudeliter castiget.
8 An habeat libros prohibitos, & præsertim hæreticorum hæresim continentes, vel de religione tractantes.
9 An denique desit officio suo; & nisi proponat serio ab his abstinere, ne absoluat; sed corripiat, & moneat iuxta ea, quæ tradit Orig. ho. 7. in Leu. & D. Greg. Past. p. 3. adm. 7.
Scholares vero moneat, vt studeant diligenter & ob bonū finem, nempè ad Dei gloriam, & animæ perfectionem, atque honestā sustentationem; alioquin periculosa res est; nam scientia inflat, & nisi cū virtute coniungatur, est veluti gladius in manu furiosi, vt prosequitur Greg. lib. 27. moral. c. 37. Quare reliquis omnibus anteponat scientiam Sanctorum; hæc enim verè hominem magnum facit, vt Chrys. ho. 1. in Matth. Hinc Apostolus. 1. Cor. 13. si nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, charitatem autem nō habeam, nihil sum; & c. 12. Æmulamini autem, inquit, charismata meliora; ad huc excellentiorem viam nobis demonstro, scilicet charitatem, cui adiuncta est vera sapientia. Item Eccles. 1. Initiū sapientiæ timor Domini, & Iob. a

 28. Ti-

28. Timor Domini ipse est sapientia. Hæc autem non habitat in corpore subdito peccatis. Item Eccl. vltimo; Time Deum, & mandata eius obserua; hoc est enim omnis homo. Lege Ber. ser. 27. in Cãt. Deinde hortetur, ne discant scientias prohibitas, vel superstitiosas: nec legant, aut teneant libros prohibitos: ne-
b que sint nimis curiosi; vt Gregor. Past. par. 3. adm. 30. & nos infra, tract. 3. c. 12. Tertiò, ne cõtra veritatem cognitam altercari audeant. Quartò, ne tempus conterant in ludis, in rebus vanis; nec prauorum hominum consuetudine vtantur. Quintò, ne audiant turpes comœdias; qua de re Chrys. ho. 37. in Matth.
c nos tract. 3. c. 12. §. 6. copiosè dicemus. Sextò, ne suffragentur indigno Rectori, vel Lectori, aut Scholari promouendo ad gradus: præsertim cum periurio, aut mendacio. Septimò, vt debitum stipendium magistro soluant, & Parocho decimas personales, vbi est consuetudo, ac parentibus, reliquisq. maioribus debitam reuerentiam, & obedientiã exhibeant; frequentent sacramenta; audiant quotidie Missam; orent deuotè; & denique seruent aliqua ad Christianam vitam spectantia, de quibus aliàs. Lege Bonau. opusc. t. 1. pharetræ, c. 25. Anton. par. 3. tit. 5. cap. 1. & 2. & p. 4. tit. 4. Nauar. c. 25. nu. 55.

a *An. 3. p. tit. 5. c. 2. 10. & 11. Nauar. c. 25. nu. 55.* b *Tract. 2. cap. 12.* c *Tract. 3. c. 12. §. 6.*

De Medicis. Cap. X.

Medicos verò diligenter admoneat, primum ne morbis mederi audeant, antequam scientiã, & praxim necessariã habeãt.

2 Vt diligenter studeant, & infirmos visitent cum opus est; nec medicinam adhibeant, nisi rectè morbi genus primum intelligant, & certo putent illis profuturam; si enim dant cum dubitant esse noxiam, vel vt experimentum faciant, aut ne videantur ignari, mortis æternæ sunt rei.

3 Ne morbum in longum protrahant, lucri causa.

4 Ne pro corpore curando, dent consilium, vel medicinam cum periculo animæ.

a 5 Ne superstitiones immisceant naturali medicinæ.

6 Vt suadeant infirmis confessionem sacramentalem, nec vltra tertium diem visitent, nisi primùm confiteantur, vt Pius V. Const. quæ incipit, Supra gregem.

7 Ne pregnanti mulieri præbeant potionem, vel medicinam qua abortum faciat; idque ne propter sanitatem quidem eius, si credunt, vel dubitant fœtum esse animatum; cum n. probabiliter putant non esse animatum, potest matri pharmacum dari, ne pereat.

8 Ne sine causa legitima, concedant facultatem cuiquam frangendi ieiunium, vel vescendi carnibus, ouis, vel lacticinijs, diebus prohibitis.

9 Vt infirmos, quos credunt esse morituros, admoneat, vt animæ, reique familiari consulant.

10 Ne stipendium exigant iniustum; nec superflua pharmaca emere faciant, vt ditent pharmacopolas.

11 Vt pauperibus medeantur gratis, quos credunt alioquì morituros; cum vero est grauis necessitas, quia scilicet adsunt alij medici, non sunt tamen ita periti, tenentur solum per tempus quod superabundat, vt dixi de Aduocato.

12 Ne detrahant alijs medicis, de quo infra tr. 3. c. 6. Medicum denique infidelem an liceat Christianis infirmis adhibere, non est huius loci, sed lege constitut. Greg. xiij. quæ incipit. Aliàs piæ, lege plura apud D. Anton. p. 3. tit. 7. c. 1. & 2. Nauar. c. 25. n. 60.

a *c. cum infirmitas. de pœnit. remiss.*

De Coniugatis. Cap. XI.

Sponsos primum commoueat, vt stent sponsalibus.

2 Ne contrahant matrimonium cum aliquo canonico impedimento, vel censura; nec in peccato mortali: nec consument, antequam ritè contrahant in facie Ecclesiæ; immo nec ante benedictionem.

3 In traductione vxoris, vt abstineant à sumptibus superfluis & vanis, & à choreis.

4 Vt in timore Dei mutuo sibi debitum reddant, apto loco, & tempore; non ad voluptatem, sed ad filiorum procreationem: iuxta cõsilium Angeli ad Tobiam; Accipies, inquit, c. 4. virginem cum timore Domini, amore a filiorũ, magis, quam libidine ductus; & Beati Pauli, qui ait; Reliquum est, vt qui habent vxores tanquam non habentes sint, &c. præterit enim figura huius mundi.

5 Vt contineant tempore infirmitatis; vel, cum imminet periculum abortus, aut grauis damni; item post votum castitatis mutuo consensu emissum, vel post aliud impedimentum consulto Confessario: nam

sæpè

fæpe aliquis non poteſt iure exigere, qui tamen tenetur reddere. At verò cum eſt impedimentum dirimens, non licet petere, nec reddere; niſi poſt obtentam diſpenſationem, iterum ſecreto contrahant: id eſt mutuum conſenſum iterum præſtent, cum ſciuerint matrimonium fuiſſe nullum. Moneat etiam vt propter reuerentiam, nocte præcedente communionem, ne exigant debitum. Illos verò qui ſe polluunt cum peccato mortali, iubeat, ſi poteſt ſine ſcandalo, abſtinere ab Euchariſtia, ſaltem per viginti quatuor horas, vt Henriq.l.8.de ſacram.capit. 2. §. 3. Quomodo autem hæc inueſtigare debeat Confeſſarius, dixi trac.1.c.2.§.3. Quid item agendum ſit ei, comperto impedimento dirimente, habes idem §.5.

6 Moneat, vt in filijs bene educandis ſint diligentes; maximè autem in virtute, & timore
a Dei; nam vt ait Apoſtolus, ſi quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior. Idem explicitè Chryſoſt.homil. 21.ad Epheſ. Orig. hom.8.in Gen.Gregor.lib.31.moral.c.7.& vt eos Deo ſponte offerant: vt ſuadet Chryſoſ. hom.de Anna, & Samuel educat. Qui enim filios rectè inſtituit, dat illis veras diuitias in hæreditatem, vt Baſil.in Iob.cap. 1. Chryſoſt. hom. 21. ad Epheſ. Item vt à teneris annis de inferno magno timore afficiuntur: vt Chryſ. ho.2.in epiſt.ad Theſſ. & nos infra, cap. 19. §. 6. Hinc Tobias ait, pauperem quidem vitam gerimus, ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus bene. Præterea vt eis imponant nomina Sanctorum, vt ſub illorum ſint patrocinio. Chryſoſt.hom. 22. in Gen. & hom.21.in epiſt. ad Eph. Curent item vt cum primum annos diſcretionis attingerint, ſacramento Confirmationis confirmentur, vt Spiritum ſanctum accipiant ad augmentum & robur; ſintque perfecti Chriſtiani. Lege Bonauen. in biblia pauperum, ca. 55. & 118. tom.2.opuſc. Ant.p.4. tit. 2.cap. 5. §. 3. & ſequent.

7 Admoneat, ne maleficium, aliamve ſuperſtitionem vlla ratione adhibeant, ne item procurent abortum, aut ſterilitatem; neque impediant conceptum.

b 8 Vt mutuò ſe iuuent, & alter alterius onera portet, inuicem ſibi compatiendo: vt ſic adimpleant legem Chriſti; vt enim ſunt vna caro, ita decet eſſe vnum vtriuſque ſpiritum, propter animorum concordiam, vt proſequitur Tertul.lib.2.ad vxorem.

9 Ne verecundiæ fines pertranſeant in ſuis verbis, & factis; ſed coram Deo, & Angelis ſemper ſe ſtare meminerint: nam omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius.

10 Virum hortetur, ne in cura familiari, & Chriſtiana diſciplina ſit remiſſus; nam qui parcit virgæ, odit filium ſuum: quapropter ſeuerè, & conſtanter corrigat vitioſos; ne ſicut Heli puniatur, ſi in hac re ſit indulgens: nec flagitioſorum hominum conſuetudinem habeat, ſed eos à domo ſua expellat; nec in ea permittat ludos, aut peiora vitia.

11 Nec coniugem malè tractet, aut moroſus irritet, ſed humaniter, et manſuetè cum ea agat: quia ſunt vna caro. Veruntamen cum vxore publica adultera, non licet cum ſcandalo habitare.

12 Vxorē verò moneat, vt obediat viro ſuo; ne ſit contentioſa, nec vana: nec in adminiſtratione domeſtica negligens; ne iterum de rebus domus quidquam ſine viri voluntate diſpenſet, præter conſuetas, & exiguas eleemoſynas; niſi fortè aliquid abſconderet pro ſumptibus domeſticis, vt eripiat à manibus viri, qui omnia prodigus effunderet. Admoneat item, vt viri domicilium ſequatur, ſi poteſt ſine peccato. Præterea vt virorum familiaritatem deuitet, et ſi patiens, & modeſta præſertim in ornatu: vera enim pulchritudo ex virtute eſt, vt Chry.hom. 4. in primam ad Tim. Addat etiam, ornatum ſuperfluum eſſe vitioſum: vt patet Iſai.3. & 1. Petri 3. & 1. ad Timot.2. & exponit Tertull. lib.de hab. mul. quem ſic concludit; Veſtite vos, inquit, ſerico probitatis, byſſino ſanctitatis, purpura pudicitiæ, talibus pigmentatæ, Deum habebitis amatorem. Similiter Chryſoſt.ſerm. 11. epiſt. ad Rom. Cypr.lib.de hab. Virg. & alij Patres ſuperfluum ornatum improbant. Greg. Paſt. p.3.adm. 28. Lege plura apud Bonau. pharetræ l.1.c.40. Ant.p.3.tit.1. t.c.19 & 20.

a 1. *Cor.*7. b 2. *Tim.* 5. c *Ad Gal.* 6. d *Prou.* 3. e 1. *Reg.*2. & 4. f *Mart.*19.

De Militibus. *Cap. XII.*

CVram adhibeat Confeſſarius, vt milites ſciant, ſe poſſe, cum à ſuo Principe conuocantur, militiæ nomen licitè dare (niſi certo conſtet de belli iniuſtitia); ſed cum vocantur ab alio Principe, primùm conſtare oportet, iuſtum eſſe bellum.

2 Moneat, vt se armis bene muniant, & rectã habeant intentionem, nempè ad Dei gloriam, & Reipublicæ vtilitatem pugnandi.

a 3 Vt sint contenti stipendijs suis, neminem cõcutiant, aut calumnia afficiant, vel alia iniuria; immò verò ne hostium quidem loca eis depopulari licere, sine Præsidis potestate.

4 Militum animos conciliet, nec inimicitias inter eos esse patiatur; & diligentiam adhibeat, vt sæpe confiteantur: atque à blasphemia, duello, ludo, luxuria, rapina, furto, & ab omnibus denique alijs peccatis abstineant: & item occasiones peccandi auctoritate superiorum, vt potest remoueat.

5 Duret, vt ante certamen confiteantur: & ipso certaminis tempore generatim solum, hortetur eos ad fortiter dimicandum; orationibus adiuuet; & vulneratos omni cura, ac diligentia complectatur: atque cum pro fidei defensione pugnant, vt martirij palmã consequantur: moneat vt ad Dei gloriam pugnã referant, & pro religione Christiana fortiter vitam exponant; non enim illam amittunt, si cadunt, sed cum æterna commutant.

6 Præterea curam adhibeat, vt audiant Missam, recitent Officium, Coronam, vel Rosarium, aut alias similes orationes; vt item habeant apud se cereos Agnos Dei sacras imagines, &c. At vero superstitiosa omnino prohibeat, ac detestetur.

7 Sit illi denique curæ, vt in militia spirituali se perpetuò exerceant; idest in domandis animi perturbationibus, & reliquis obseruandis, quæ ad Christianam disciplinam spectant; vt sic verè Christi milites sint, & hostibus fortiores; nam melior est sapiens viro forti, & qui dominatur animæ suæ, expugnatore vrbium. Lege Greg. li. 7. moral. c. 8. & Chrys. ho. 6. ad Tit. Bern. in ser. ad milites templi. Bonau. in pharetra li. 1. c. 47. Anton. p. 3. tit. 4. cap. 1. & 2.

a *Luc.* 3. b *Prou.* 16.

De Mercatoribus, de Vsurarijs, & de retinentibus aliena. *Cap. XIII.*

Mercatores moneat, primùm, vt caueant ab iniustitia, & fraude in pretio pondere & mensura; item vt manifestent vitia occulta, in rebus præsertim, quæ possunt detrimẽtũ afferre, vt in medicinis, armis, alijsq. bellicis munitionibus, & ceteris eiusmodi.

2 Monopolia deuitent: item ne abscondant merces necessarias ad victum; nam qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium. a

3 Ne fraudent iustas gabellas.

4 Vt à cambijs siccis, vel iniustis abstineant.

5 Ab vsura manifesta, palliata, & mentali. Hinc Apostolus ait; ne quis supergrediatur, neque circumueniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus. b

6 Ne expendant falsas monetas, vel diminutas.

7 In societatibus seruent fidem, & constitutionem Sisti V. In societatibus verò officiorum Rom. curiæ, constitutionem Pij IV.

8 Non emant res furtiuas, vel quas dubitant esse tales.

9 Contractus prohibitos ne ineant: vel quos dubitant esse malos: nec sint eorum mediatores: immo reuideant antiquos, & examinent: nam ea, quæ ad peccatum implicant, vel sunt periculosa, nisi homo diligenter caueat, facilè ruit. Lege Greg. ho. 24. in Euang. Ant. p. 3. tit. 8.

10 Ne exerceant artem, quæ ferè ad peccatum solum seruit.

11 Ne retineant aliena contra voluntatem dominorum; sed restituant quam primum possunt: alioquin non absoluat; vt supra dictũ est, tract. 1. c. 3. §. 6.

12 Ne vtantur depositis cum damno, vel periculo dominorum, de quo Syl. v. depositum q. 1. & alij.

13 Vt ieiunent cum possunt, atque obseruent festa, quæ sunt in præcepto; ita vt non solum à mercatura, alijsque seruilibus operibus abstineant, sed Missam audiant; orent, ceterisque spiritualibus officijs vacent; nam mercatores difficulter Deo placere possunt, vt prosequitur Chrys. hom. 38. in Matth. in imperfecto, & nos infra tract. 3. c. 10. Lege Orig. hom. 23. in Num. D. Thom. 2. 2. quæst. 122. art. 4. Ant. 2. par. tit. 9. cap. 7. & tit. 1. cap. 16. & sequen. Bonauent. in pharetra libr. 1. ca. 48. tom. 1. opusc.

a *Prou.* 11. b 1. *Thess.* 4.

De Recidiuis. Cap. XIV.

Vtiliter recidiuos iuuet Confessarius, penetret primum necesse est, in animos,

mos, ita vt non solum intelligat qualitatem peccati, sed etiam causas recidendi, seu peccata iterandi, quæ sunt debilitas in voluntate fragilitas in corpore, & tentationes, vel occasiones extrinsecæ: loquimur autem de his, qui sacramenta frequentant.) Deinde sibi finem præfigat: nempè sanare infirmum, & liberare à peccato, atque huc omnia remedia referat, quæ sunt eiusmodi.

1 Omnem diligentiam adhibeat, vt pœnitens cognoscat grauitatem peccati, ex ijs, quę infra cap. 7.

2 Imponat graues pœnitentias, & suadeat, vt per se aliquas etiam assumat cum consilio, frequentiam item Sacramentorum, orationis, & aliorum bonorum operum; & in primis, vt vitet pericula, & occasiones peccati.

3 Vt alios peritiores consulat de remedio.

4 Suspendat aliquando absolutionem.

5 Si denique accipit libenter remedia data, & ostendit signa contritionis, cum aliqua emendatione, absoluat, & Domino commendet; atque ad memoriam reuocet recidiuum a cum iterat peccatum, alios septem spiritus nequiores in animam adducere, vt Orig. ho. 2. ad Ephes. exponit. Reos denique criminis capitalis, qui mentiti sunt in examine contra ius, ne absoluat ante completum examen; quia id tutius videtur. Lege Chrys. ho. 2. ad Ephes. Anton. par. 4. tit. c. 6. §. 2. & seq. Gerson lib. de remed. contra recidiuum.

a *Matth.* 12.

De ijs, qui sunt in occasione peccati. Cap. XV.

CVm in dubium reuocari non possit, mouendam esse occasionem peccati, vt patet Matth. 18. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, &c. id est reprime, & compesce. Item Eccl. 3. qui amat periculum, peribit in illo: tria tamen maximè Confessarius obseruabit, vt hos melius adiuuare possit. Primum, pœnitentem non teneri occasionem remotam relinquere. Secundum, teneri propinquam occasionem remouere: id est, quæ a peccatum est mortale, vel frequenter est causa inducens ad illud. Tertium, cum concurrunt tres conditiones, non teneri occasionem propinquam remouere. Prima videlicet, vt sit contritus, id est, vt cum pœniteat de peccato, cum firmo proposito non peccandi in posterum, cum spe veniæ, &c. Secunda, vt probabili coniectura putet eum non peccaturũ. Tertia, vt sit causa rationabilis non remouendi eam occasionem: nimirum scandalum, vel magnum incommodum, & detrimentum honoris, famæ, vel rerum temporalium, &c.

2 Hæc remedia ijs adhibenda sunt, qui sunt in occasione peccati, & non possunt eam remouere. Primum exhortatio communis ex grauitate, & affectibus peccati, ex pœnis, & memoria mortis. De quibus cap. 17. dicam. Secundum frequens confessio, & communio, oratio, pœnitentiæ, &c. Tertium, vt cum Cõfessario, sæpè conferat de statu illius occasionis, & de remedijs: ac si quid ipsi opportunum occurrerit, proponat. Quartum, vt si non potest omnino separari, faciat quod potest; exempli gratia, rarò cum illa persona loquatur, vel nunquam solus, &c. Quintum, vt, si spontè complex cum eodem Confessario confiteatur, hic vtrumque adiuuet.

3 An autem sit absoluendus, qui cum omnibus his remedijs, tamen nihil proficit, sed iterat peccata; difficilius est ad soluendum; hæc tamen videntur certa. Primum, adhibenda esse remedia, quæ paulo ante pro recidiuis allata sunt. Secũdum, si sit contritus, & exhibet aliquod signum correctionis, est absoluẽdum; si vero nulla apparet emendatio; neganda est absolutio; & prudenter, & cautè procuranda separatio, vel vt promittat pænitens, se cum complice de remedio acturum, ei que significaturũ, se omnino nolle amplius peccare, quod ei negata fuerit absolutio; nã post hanc promissionem posset absolui, vt Nauar. ca. 3. nu. 21. Lege de hac materia Chrys. hom. 15. ad Populum Basil. in reg. breu. ca. 40. Gregor. Past. par. 3. adm. 31. Anton. par. 3. tit. 16. c. 1. §. 10.

a *Nau. c.* 3. *n.* 10.

De modo iuuandi pœnitentes ordinarios Cap. XVI.

NOui pœnitẽtes primum instituendi sunt ad sacramenta rectæ sumenda, ad orationem, & examen cõscientiæ, & ad alia opera deuotionis; maximè autem, vt conscientiã suam perfectè aperiant Cõfessario, qui, ipsos sæpè moneat, & ad maiorem progressum in spiritu, hortetur. Et item doceat discrimẽ inter suggestionem, & consensum, seu delectationem volũtariam, expresse, vel interpreta-

tiuè. Moneat etiam vitare iudicia temeraria,
detractionis, dissolutiones, adulationes, con-
tumelias etiam iocosas, ludos, otium, & simi-
lia, quæ valde animum relaxant, & diuini spi-
ritus suauitatem impediunt; vtque ritè confi-
teantur, doceat discurrere per præcepta; vt
videant an in aliquo offenderint Deum, vel
proximum, cogitatione, verbo, opere, aut
omissione; atq; suadeat adhibere confessio-
nale breue Vincentij Bruni.

2 Tepidos deinde pœnitentes, id est eos, qui
cum frequentent sacramenta, tamen parum
proficere videntur, in hunc modum adiuua-
bit: etenim si facilè incidunt in peccatum
mortale, adhibebit remedia, quæ supra c.14.
posuimus pro recidiuis, si autem non peccant
mortaliter, verum tamen non proficiunt in
spiritu, sed sensuales sunt, iracundi, & alia
peccata venialia grauia committunt; horte-
tur, vt se bene præparent ad Sacramenta pœ-
nitentiæ, & Eucharistiæ; & videant, an occul-
ta habeant peccata, & an præstitutum tem-
pus dent orationi mentali, lectioni librorum
spiritualium, an attentè audiant conciones
sacras, &c. item suspendat aliquando com-
munionem.

3 Leuiora autem peccata, quæ ex infirmita-
te naturæ nascuntur, permittit Deus iustis, vt
vel sic humilientur, & diligentius in virtu-
tum opera incumbant, vt D. Greg. lib. 4. mor.
c. 21. & 22. & l. 3. dial. c. 14. & Past. par. 3. adm.
16. 34. & 35. Bonau. pharet. lib. 1. c. 10. Anton.
par. 1. tit. 1. c. 2. §. 5. & par. 2. tit. 9. c. 1. & 2.

Quæ sint signa ad cognoscendum contritionem; & quis modus ad eam disponendi. Cap. XVII.

SIgna contritionis desumi possunt. Primum
ex preparatione facta ante confessionem:
Secundò ex ipsamet confessione & modo di-
cendi, nempè si exagerat, si excusat, si lacry-
matur, &c. Tertiò ex prompta voluntate sa-
tisfaciendi, vel difficultate: vt, si petit maio-
rem pœnitentiam, vel recusat leuem. Quartò
cum ipsemet pœnitens rogatus id significat.
Adde quod etiam si dubitet de sua fragilitate
pœnitens, tamen potest esse contritus; dum
scilicet dolet de peccato, & vult omnino ab
eo abstinere. Nauar. cap. 9. num. 18. Victor.
q. 197. Quintò ex memoria peccatorum, fu-
rore, timore iudicij, & pœnarum, &c. de qui-
bus. Nauar. c. 1. nu. 39.

2 Disponi verò potest ad contritionem, pri-
mum ex momentanea voluntate, & turpitu-
dine peccati, cuius deformitas quanta sit, eo
maximè constat, quod pro remedio, sangui-
ne filij Dei opus fuerit, vt prosequitur Bern. a
serm. 3. de natiuitate Domini. Secundò ex
maiestate Dei offensi, qui creator, Pater, &
Redemptor noster est, finis, & beatitudo per- b
fecta; ad quem homo collatus, nullus est, in-
fra lib. 2. tract. 2. cap. 32. nu. 2. & tamen pec-
cator peccando, quantum in se est, Deum tol-
lit, & à se proijcit, quasi non esset Deus; quia
saltem vellet, vt non posset eum punire. Ter- c
tiò ex hominis dignitate, & præstantia, quam,
tum à natura, tum in primis à Christi Domi-
ni gratia est consecutus; & tamen se in rem
vilissimam abiecit. Quartò ex effectibus pec-
cati; priuat enim Dei amicitia, gratia, donis,
&c. Quintò ex ingratitudine: nam peccauit
in eum, qui innumera, & maxima beneficia
ipsi contulit, bonaque cælestia meruit, & pa-
rauit. Sextò ex nouissimis. Septimò ex fru-
ctu pœnitentiæ, remittuntur enim per illam,
& teguntur peccata, vt exponit Gregor. lib.
30. moral. cap. 16. Propterea nobis est veluti
ciuitas refugij, vt idem lib. 10. moral. cap. 5.
Item per penitentiam homo renouatur, vt
exponit idem 31. moral. cap. 18. Dat præ-
terea penitenti spem veniæ, gratiæ, & glo-
riæ consequendæ. Ad hæc impedit alia pec-
cata: nam, vt ait Gregorius 25. moral. cap 9.
peccatum, quod per pœnitentiam non dele-
tur, suo pondere ad alia grauiore trahit. Læ-
tificat denique cælum; nam gaudium est in d
cælo super vno peccatore pænitentiam agē-
te; quem locum exponit Gregor. hom. 14. in
Euang. Orig. homil. 23. in Num. dat item ve-
rum gaudium etiam in hac vita, Chrysost.
hom. 18. ad popul. & in epist. ad Philip. hom.
15. Octauò adde, quod peccator est quasi le-
prosus, & pœnitentia sanatur. Orig. ho. 8. in
Leu. Item vt phreneticus, lege autem diui-
na ligatur, ne fremat, Chrysostom. hom. 14.
in epist. 2. ad Corinth. Item quia lex Domini
est suauis: Matth. 11. & 1. Ioann. cap. 5. Chry-
sost. serm. 11. in epist. 1. ad Cor. Nec iubet nisi
vtilia, Idem Chrys. hom. 16. ad populum, &
39. in Matth. Preterea veram pacem affert:
nam pax multa diligentibus legem tuam, Psal.
118. & item lucem menti præfert, nam præ-
ceptum Domini lucidum illuminans oculos,
sapientiam prestat paruulis. Huius autem le-
gis iugum, quod homo per peccatum à se
abiecit, per contritionem resumit: suoque col- e
lo imponit; Deus autem illud subleuans, le-

ue,

ne,& suaue reddit. Chrysost. homil. 17. & 39. in Matth. & ser. 21. in epist. ad Cor. D. Tho. 1.2. quæst. 104. ar. 4. Nos vero fingimus laborem in præcepto, cum Deum subleuatorem à nobis reijcimus, & ingredimur vias peccatorum difficiles, errantes à via veritatis. De quo Chrysost. hom. 9. in epist. 1. ad Thess. & hom. 6. in epist. ad Tit. & hom. 33. in epist. ad Hebr. Cassian. collat. 24 c. 24. & 25. vel viam Domini nimis onusti terrenis affectibus prosequimur. Chrysost. homil. 6. in epist. ad Tit. vel declinando ad dexteram, vel sinistram: & dilatatis manibus, & pedibus transimus per arctam viã Domini, quæ est veluti pons angustus, vt Basil. in reg. breu. inter 241. Illis autẽ qui membra coangustant, & coarctant, redditur facilis; eis nimirum, qui passiones reprimunt assidua mortificatione, &c. In hanc sententiam lege plura apud Greg. Past. p. 3. adm. 30. & li. 4. moral. cap. 26. item Orig. hom. 20. & 23. in Num. & hom. 7. 12. & 14. in Leuit. Chrys. hom. 30. ad popul. & hom. 8. in epist. ad Rom. Cassian. collat. 6. cap. 3. Bonauent. opusc. de 7. itineribus æternitatis to. 3. Anton. p. 3. tit. 14. cap. 18. §. 5. Huc etiam spectant, quæ nos supra, tract. 1. cap. 1. §. 5. & lib. 2. tract. 1. Ex his deniq; intelligitur, quomodo iuuandi sint obstinati, & adducendi ad contritionem; atque ex ijs, quæ speciatim, Greg. Past. p. 3. adm. 14.

a *Ant. 3. p. tit. 14. c. 18. §. 5.* b *Nau. c. 1. n. 39.* c *Isai. 40. Psalm. 31.* d *Luc. 15.* e *Osee 11.* f *Psal. 93. Sap. 5.*

De Modo iuuandi Scrupulosos. Cap. XVIII.

STatuere primum oportet, quid sit Scrupulus, est enim motio ad vnam partem cõtradictionis ex leuibus coniecturis: ex qua descriptione constat: Primum, scrupulum esse motiuum contra determinatum iudicium rationis, vel conscientiæ; omnes enim scrupuli versantur in apprehensione, non in iudicio; at verò scrupulosi confundunt repræsentationes cum consensu, & putant se consentire peccato, cum verè non consentiant. Deinde infertur, posse esse voluntatem rectam, quæ non sit conformis conscientiæ scrupulosæ; immò expedire aliquando facere contra talem conscientiam: dummodo tamen scrupulosus perseueret in iudicio practico, quo iudicat id sibi licere; si enim incipiat dubitare, peccat, si ita operatur; nisi conscientiam deponat; quapropter magni referri paruipendere scrupulos, vt §. 4. dicam. Postremo infertur, valdè impropriè dici scrupulosos, illos qui ex ignorantia dubitant de qualibet re, & comperta veritate, statim acquiescunt; eoque magis illos, qui propter synderensim, remorsum habent conscientiæ ex causa probabili. Hi enim non sunt scrupuli, sed vel dubia, vel remorsus conscientiæ.

Præterea, ponendum esse in tuto statu illum, qui est solum sollicitus de preteritis peccatis ex leuibus coniecturis, & negligens in cauendis præsentibus, vel futuris.

3 Scrupulos posse oriri ex varijs causis. Primum ex complexione timida, qualis est frigida, & melancholica. Secundò ex læsione imaginationis. Tertiò ex tentatione dæmonum. Quartò ex nimia debilitate, orta ex vigilijs, abstinentijs, studio, meditatione, &c. Quintò ex multa conuersatione cũ scrupulosis. Sextò ex superbia, & nimia confidentia sui: ex quo intelligitur, conscientiam scrupulosam esse valde perniciosam, & periculosam, gignit enim inconstantiam, & paruitatem, animi, acediam, nebulas intellectus, & perturbationem mentis, destruit vires corporis, & animi: ac tandem, vel ducit in amentiam, vel desperationem.

4 Pręcipua remedia, quæ maximè iuuant ad tollendos scrupulos, hæc sunt. Primum se disponere pro virili, ad gratiam & auxilium speciale Dei. Secundum, auertere cogitationem à scrupulo. Tertium mederi atræ bili, seu melancholiæ, moderatam procurando recreationem, cibos aptos, medicinam, &c. Quartum, submittere se aliorum iudicio; sibique certo persuadere, id, quod Confessarius suadet, Deo magis placere. Quintum eligere in dubijs opinionem probabilem, & in ea quiescere, etiam si minus tuta sit, vt cũ agitur de restitutione facienda, de iterandis orationibus, & similibus. De quo Nauarrus capit. 27. num. 286. & Summistæ v. opinio. Sextò, diffidere, de proprijs viribus, & confidere in Domini misericordia. Septimum, assiduè & deuotè orare. Octauum sollicitum esse in vitandis manifestis peccatis, etiam venialibus. Nonum, statuere, quod non, quidquid homo faceret in articulo mortis constitutus, debet, nec expedit, in toto suæ vitæ tempore facere. Decimum, rectè intelligere illas celebres propositiones; in dubijs tutior pars est eligenda; qui amat periculum peribit in illo: tene certum, & dimit-

te

re incertum, bonarum mentium est, ibi culpã agnoscere, vbi culpa non est. De quibus Anton.p.1.tit.3.cap.10.§.10.Nauar. cap. 27. nu. 280.et alij. Vndecimum. Si quis dubiũ scrupulosum deponat ad consilium Viri eruditi, excusatur à peccato, etiam si erret. Duodecimum, qui patitur scrupulos, potest, & debet contra illos operari tuta conscientia, etiam proprio consilio, dummodo probabili ducatur ratione; nec quidquam refert, cum ratione timoris habeat leuem suspicionem in oppositum. Decimum tertium, scrupulosi credulitas habenda est pro certitudine, cum est in eius fauorem: vt si credat se esse rite confessum, &c. Caie. v. scrupulosorum medicina, & alij. Decimũ quartum, leuiore fundamento potest scrupulosus aliquid tutò credere, & sequi, quam alij: vt cum in Missa, vel Horis canonicis recitandis dubitat, an aliquid omiserit, potest prosequi, putando se nihil omisisse. Decimum quintum, circa legum obseruationem, sibi certo persuadere, cum non peccare qui obseruat legem secundum mentem legislatoris: etiam si verba transgrediatur. Item quod benigna non seuera interpretatio facienda est. Præterea quod Deus, & Ecclesiæ non intendunt obligare, nisi ad id, quod fieri potest; est enim iugum suaue, & item illum, qui contra legem facit, non ex cõtemptu, sed per epicheiam, ratione alicuius periculi considerati, non peccare, vt Sylu. v. scrupulus.q.4.§.7.Tab. eodem Anton. reg. 7. & alij. Decimum sextum, licitum esse deniq. vni facere aliquid, quod alijs est dubium, an sit peccatum mortale: vt liquet ex supradictis; quia nimirum acquiescit opinioni probabili, quæ tamen illis videtur falsa; Hæc de remedij scrupulosorum.

De modo iuuandi rudes, & pueros, ac puellas. Cap. XIX.

Confessarius, cum rudium audit confessiones, videat primum an sciant mysteria fidei necessaria, & præcepta decalogi, ac Ecclesiæ: ea item ex quibus imminet: periculum scandali, & quæ ad eius statum atque officium pertinent: & ignorantes, hæc si potest doceat; sin minus, ad aliquem instructorem mittat.

2 Cum confessio longa est, interroget Confessarius iuxta ordinem præceptorum, ita vt ad caput præpositum illi respondeant quod occurrit; deinde ad alia sigillatim; & in primis roget, an aliquid siluerint data opera in confessione, vel proposuerint non dicere nisi rogati.

3 Qui autem sciunt legere, vtantur confessionali Bruni; vel alio simili; aut doceat Confessarius discurrere per præcepta, per tempora, per varios status, officia, locos, & personas, cum quibus est versatus, &c. lege de his. Henr.lib.6.cap.29.& 30.& lib. 5. cap.5.& alios.

4 Cum dicunt superuacanea, & omittunt grauiora, docebit eos patienter; præsertim si habeant conscientiam erroneam, vt supra dictum est.

5 Doceat dicere Coronam, vel Rosarium; vt paulatim discant deuotè orare, audire Missam, & antequam eant cubitum, examinare conscientiam. Lege Anton.p.3.tom. 8. c.4.§.13. & quæ nos li.2.tract.1.c.9.

6 Cum pueris verò cautè agat, ne propter pudorem, seu verecundiam peccata taceant, propterea leuiter, & paulatim interroget, an dæmon eis suggesserit prauam aliquam cogitationem; & de motibus sensualitatis, si ætatem habeat; inde ad verba, & tandem ad alius actus externos procedat: moneatque, ne eos pudeat confiteri, quod non puduit facere: item, ad remedium institutam esse confessionem, quæ tamen si non fit integrè, non prodest; immo maximè obest propter sacrilegium; indicet præterea sigilli obligationem, vt ad confitendum incitentur, & quæ nos c. 1.§.5. Ad hæc admoneat, vt sint obedientes parentibus, & magistris sintque diligentes in studio, vt ludos prohibitos deuitent; quia dæmon dat sic ludere: nempè cum peccato; vt Chrys.hom.6.in Matth. neq. cantent turpia: quia tunc dæmon adest: si autem cantent spiritualia, adest Deus. Chrys. in Ps.41. Et item, vt conuersationes prauas fugiant, inhonesta verba, crapulam, ebrietatem, superfluos ornatus, vtque deuotè Missam audiant, & orẽt: præterea conetur in eorum animis imprimere timorem Dei, qui est initium sapientiæ; & vero etiam timorem pænarum inferni, vt monet Chrys.ho.2.in epist.2.ad Thess. Adhibeat denique diligentiam, vt intelligant plurimum conferre ad virtutem cõsequendam, & conseruandam, ne iuuenes nimiam cum aliquo familiaritatem ineant, ne ve cum externis faciles sint; sed insipidi potius, & acres, vt volebat Seneca; idemque suadet S. Catharina Senensis ep. ad neptem, & Chrys. in Psalm. 4. in fin. Atque propterea B. Laurentius Iustinianus, talem se fuisse in iuuentute fatetur, ac de hoc Deo gratias agit.

agit, quod maluerit malencholicus, & inurbanus haberi, quàm diuina gratia, virtuteque priuari: facilitas enim morum in ea ætate, cum nimis alliciat animos, periculosa est. Adde quod læti habent de propinquo luxuriam, vt Greg. Past.p.3.adm.4. & lib.19. mor. cap.12.

7 Cum puellis etiam cautissimè loquatur: ne fortè quæ innocentes sunt, praua discant; eas autem quas iam deprauatas esse cognouerit, diligēter examinet, vt supra. Deinde moneat vt superfluum ornatum detestentur: prospectum per fenestras vitent: litteras, munera, turpia verba, libros amatorios, & quæcunque honestati aduersantur: doceat denique orare, tentationibus repugnare, & cōfiteri, & communicare deuotè, & reliqua, quæ nos lib.2.tr.1.lege Henr.lib.5.de sacram.c.8 §.2.

De timidis, & pusillis iuuandis, dixi trac.1. cap.1.§.5. consolari enim eos oportet ex Dei clementia, & promissionibus, ex passione Christi, & similibus locis. Leg. Greg.Past.p.3. adm.9. Chrys. hom.35. in Genesim, & hom. 13. in Matth.& ho.26.in Acta. D.Tho.2.2.q. 33. Bonau. opusc. de pugna spirituali, tom.3. Ant.p.2.tit.9.c.6.& 15.

Quomodo sint iuuandi hypocritæ, vide in Past.Greg.p.3. adm.36. & l.8.moral.c.24.

Perturbatos item passionibus, consoletur ex his, quæ Greg.Past.par.3.adm.3.4.& 10.& nos l.2. tract.2.c.22.

Tribulationibus vexatos soletur ex his quæ idem Greg.Past.p.3. adm.27. & ex bonis patientiæ de quibus Tertul. Cypr. Aug. D.Thomas, & alij.

Hæreticos deniq. adiuuet, iuxta ea, quæ D. Greg. p. 3. adm.25. Si enim singula persequi vellem, nullus esset finis.

a *lib.2.tr.2.c.18.nu.5.*

TRACTATVS TERTIVS.

De remedijs peccatorum.

PEriti medici est, non solùm ægrotis mederi, eosque in pristinam suam sanitatem restituere: sed etiam sanos à morbis præseruare, morborumque causas prohibere idemque medicis spiritualibus animarum obseruandum eò magis est, quò præstabilior est animus corpore; quòve spirituales morbi perniciosi magis sunt, & periculosæ curationes. Quamobrem hoc tract. breuiter agam de remedijs contra vitia, & tentationes, vt promptior sit Confessarius ad pœnitentes iuuandos. Ac primum generatim, deinde speciatim de singul. dicam.

De remedijs generatim, & vniuersè contra vitia, & tentationes. Cap. I.

SAlutare in primis remedium est ad omnia peccata vitanda, vitiaque expugnanda, meditari omnibus horis impendentem mortem, iudicium Dei, inferorum, pœnas, & gloriam Paradisi, iuxta consilium sapientis Eccl. 7. memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

2 Humilis, deuota, & assidua oratio cū meditatione beneficiorum, & mysteriorum Dei coniuncta; quandiu enim Deus non aufert à se deprecationem tuam, non auferet à te misericordiam suam, vt D.Aug. in Ps.65.

3 Perpendere iusti hominis felicitatē, impij calamitatem, mundique vanitatem; qui enim bene viuit est verus homo, vt Orig. hom.14. in Leo. Immò est, quasi Angelus, ibidem ho. 9. fruitur multa pace, idcircò est felix. Chrys. ho.29. in 1. ad Cor & hom.6. in 2. ad Cor. Et verè nobilis; Greg.20. mo.cap.16.& Chris.h. 3. & 9. in Matth. propterea comparat illum cœlo, h.16.in ep. ad Heb. plures etiam laudes idem enumerat, hom. 27. ibidem. Hinc Salomon, time inquit Deum, & mandata eius obserua; hoc est.n. omnis homo; id est in hoc cōsistit perfectio hominis. Non igitur mirum, si caduca omnia talis contemnit. Chrys. ho.vlt. in ep. ad Phil. Habet enim mercedem copiosam ei paratam in cœlo. Matt.5. Luc.6. Chrys. h.43. in 1. ad Cor. Adde quod anima iusti in manu Dei est, in qua sunt voluptates vs. in fi. Ps. 13. est item iustum templum Spiritus sancti, filius Dei, cohæres Christi; cum vero peccat, fit seruus peccati, & diaboli, inimicus Dei, denigratur super carbones, propterea quod priuatur gratia, & donis, fit reus gehennæ & similis bestijs, immò peior illis; vt Chrys. ho. 39. ad pop. Orig. hom.8. in Exod. Item non est pax impijs; quia impij quasi mare feruens. a

Res

Res præterea huius mundi caducæ sunt, & vanæ, nec satiant animam. Eccl.1. & Ioan.4. Vita item breuis, incerta, fragilis, fallax, misera, & morti subiecta, vt Greg. l.7. moral. c. 14. & lib.11. c.15. & lib.12. c.9. & lib.20.c.15. Hinc Aug.l.4.conc.c.12.quærite,inquit,quod quæritis; sed non est vbi quæritis.

4 Optimum est remedium meditari passionem Christi Domini, vt monet Apostolus ad Heb. 12. recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus, &c. contradicentem, vt non
c fatigemini,animis vestris deficiẽtes; nõdum enim vsque ad sanguinem restitistis. Lege Chrys.ho.82. in Io. Gloriemur item in Cruce eius,ad Galat. 6. Chrys.ho.55.in Matth.Præterea cogitemus, peccatorem rursum crucifigere sibimet ipsi Filium Dei, eumque conculcare, & sanguinem Testamenti pollutum
d ducere, in quo sanctificatus est, & Spiritui sancto contumeliam facere,& eum quodammodo contristare.

5 Iuuat frequentia Sacramentorum, pœnitentiæ, & Eucharistiæ, cum debita præparatione,& reuerentia: nam qui mãducat meam
e carnem, &c. in me manet,& ego in eo. Hinc Chrys.hom.61.ad popul. ait, tanquam leones ignem spirantes ab illa mensa recedamus, facti Diabolo terribiles. Lege quæ lib.2. tract.1. cap. 4. & 16. Item quia gratia fœcundat animum,&c. vt Orig.hom. vnic. in l.reg.in fine. Greg.5. moral. c.5. & l.31. cap.8.Cassian.lib.
f 12.instit cap.11.

6 Mouent valdè exempla Sanctorum, qui Christi vestigia secuti, magna passi sunt tormenta; nos autem nondum vsque ad sanguinem restitimus, & fatigamus animis nostris deficientes: tamen sumus illis meliores, vt prosequitur Chrys. hom.28. ad pop.& ho. 15. ad Phil.

7 Cogitare, quod Deo omnia sciente, & vidente fiant, vt fecit Abrahã Genes.22. & notat Chrys. in psal.7. & Bern. ser.2. in psal. Qui
g habitat. Item quod pro Christo pati, maximum beneficium est, atque optabilius, quam rapi cum Paulo vsque ad tertium cælum, vt Chrys.ho.8. ad Eph.simile. hom. de patientia Iob. Adde, quod ipse Pater amat nos, & nostri curam gerit;scit quid expediat, & potest, si vult liberare. Chrys. in cap.1.Iob. Greg.lib. 28.moral.cap.9.

8 Timor Domini expellit peccatum. Hinc Dauid psalm.118.confige, inquit, timore tuo carnes meas;nam qui confixus ex clauis,moueri non potest; ita qui timet Deum, vix, aut rarò peccat. Basil.in psal.118. Cassian. libr. 2. inst.c.55.& D.Th.1.2.q.68.ar.4.hinc Eccl.21. quasi a facie colubri fuge peccata; & Chrys. ho.super oratione Annæ; gehenna quoq; formidolosius fit, Deum offendere, & omni regno desiderabilius Deo placere: simile in ho. 5.ad Ro. & 24.in Matt. & 23.in Gen.Item in ph. 127. timor inquit, Domini purgat hominem, vt ignis ferrum,& illum beat. Denique apponit dies. prou.20.

9 Plurimum adiumenti adfert lectio librorum spiritualium, examen conscientiæ, sæpè imaginari præsentiam Dei & Angelorum, assumere voluntarias pænitentias, & mortificationes, adhibere consilium Confessarij, deuitare occasiones peccatorum, & similia. Sed age,adiungamus nunc aliqua remedia vniuersalia pro tempore ipso tentationis.

10 Præsentaneum igitur in primis remediũ est,diffidere de proprijs viribus, & ad eũ cum fiducia recurrere, qui est refugium nostrũ,& virtus, adiutor in tribulationibus, de quo l.2. tract.1.c.12. assumere item gladium spiritus, quod est Verbum Dei, & cogitare Deum cũ cælesti curia,expect.à nobis victoriam, vt coronet,& det manna absconditum. Item quod h
Deum fidelis est, qui non permittet nos tentari supra vires. Lege Chr.ho.6. ad Tit.Greg. l. 32. mor.c.16. & l.33.c.10.& 11. & supponit manum suam ne collidamur. psalm. 37. Lege Bern.serm.2.in psal. Qui habitat, & quæ nos infra cap.2.& lib.2.tract.1.c.12.

11 Cogitemus cito transire laborem certaminis;meritum verò manere, vt D. Petrus, modicum, nunc si oportet contristari in varijs tentationibus, &c. & D. Paulus 2. Cor.4. momentaneum,& leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis;contra verò,si nos vinci patiamur, imminent omnia mala, quæ aliàs recensuimus.

12 Principijs tentationum constanter resistendum: si enim præualeat hostis, difficiliùs superatur.Hinc Iac.4. resistite diabolo,& fugiet à vobis.Lege Chrys.super psal.6.& ho.9. in primam ad Thes.& Apostolus Petrus,fratres,inquit, sobrij estote, & vigilate: quia aduersarius vester Diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærẽs quem deuoret;cui resistites fortes in fide: & Paulus ad Eph. 6. In omnibus sumentes scutum fidei, &c. non est enim nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, &c. Illud præterea solatur nos, quod non vincit, nisi voluntatem: est enim veluti canis vinctus catenis, qui ad se propinquãtes

solùm mordet, vt Aug. ser. 197. de tempore; & item dat animum, quod Deũ nemo amittit, nisi qui dimittit, vt idem l.4. confess. c.9. Adde quod Christus Dominus illum separat in tentatione; vires eius eneruauit. Hinc Io. 16.confidite,inquit,ego vici mundum.

13 Meditari præmia illis parata, qui fortiter dimicauerint vsque ad finem. Lege Orig. lib. 2.in Iob. & ho.7.25.& 27.in Num.Greg. li.7. m.c.7.& l.8.c.3. & 5.l.30. c.17. l.c.31.c.17.lib. 32.c.16.l.33.c.10.& 11. h.12.in Ezech.Chrys. hom.43. 1 ad Cor. Cassian.l.5. instit.c.17.& collat.24. c.25. Ber.serm.2. in Psal. Qui habitat.& 64.in Cant.

k 14 Deniq. iuuabit intelligere vtilitatem tentationis, & ab ea non abhorrere; vt enim illã contemnere periculosum est, ita nimis timere vitiosum; propterea de hac re aliqua dicam. Lege plura apud Bonauen. opusc. to.3. Anton.p.1.tit.6.cap.13.

a *Thren.* 4. *Isai.* 48. b *Isai.*57. c *Ad Hebr.* 6. *ibid.c.* 10. d *Ad Ephe.* 6. e *Ioan.* 6. f *Ad Hebr.* 22. g *Eccl.* 1. h *Psal.* 45. *Ad Ephe.* 6. *Apoc.*21.*Cor.*10. i 1.*Petr.*5. k *Luc.*3.

De vtilitate ex tentationibus capienda. *Cap. II.*

Statuenda primum sunt aliqua, ex quibus tentationis vtilitas facile intelligi poterit: nempè multos esse tentandi modos, & tentatores plurimos; nam tentat homo hominem, vt cognoscat; tentat etiam homo Deum vt eius virtutem experiatur; tentat caro, vt alliciat; tentat mundus, vt ad se trahat;
a tentant hæc eadem, vt sunt instrumenta diaboli; tentat ipse dæmon, vt noceat, & ad malum inducat; tentat denique Deus solus, vt promoueat, & erudiat, vt scilicet homo non
b cognoscat seipsum, & ab alijs cognoscatur; sic tentauit Abrahã, Iob, Tobiam filios Israel, & plerosque alios; ad malum autem Deus neminem tentat. Tentationem verò dæmonum aliquando Deus vult, aliquando permittit; vult nimirum in electis, ad maiorem gloriam, quia scit eos non consensuros. Hinc Iac.c.1.Beatus vir, qui suffert tentationem, & c. sic tentatus fuit D. Paul. & alij Sancti, secti sunt, tentati sunt, &c. ad Heb. 11. Atqui permittit in malis hominibus, secundum iudicia occulta suæ diuinæ prouidentiæ, & iustitiæ; dat tamen eius auxiliũ sufficiens; custodiam Angelorum, & cum sint præditi libero arbitrio, quod cogi nõ potest, resistere possent si vellent conari, & diuino auxilio cooperari, has tentationes Deus refert ad gloriam suã, & confusionem superbiæ diaboli, & incrementum bonorum; mortificat enim Deus, vt purificet, Chrys. hom. 6. ad Tit. Adde, quod etiam tentationem corporalem vult Deus plerumq. vel ad puniendum, vel ad corrigendum, vel ad gloriosius coronandum. Attamẽ dæmon ad tentandum hominẽ mouetur tum propria ipsius malitia, tum superbia, tum inuidia erga homines, tum deniq. propter odiũ quod habet erga Deum. Tentat autem, vt exploret, & cognoscat interiores affectiones hominis, & ad quæ vitia sit magis pronus (cũ interiora non cernat) vt ad ea instiget, atque ab illis virtutibus remoueat, ad quas videt eum magis esse incitatum. Tentat denique seducendo intellectum, vel corrumpendo affectum. Quo autem modo id efficiat, Vide apud Cassian. coll. 7. cap.20. 22. & 23. Ant.2. p. tit. 12. c. 1. Hinc obtinuit nomen tentationis, vt patet Matt.4.& prima ad Thess.3.

2 Statuo deinde, fidelem esse Deum, qui non permittit nos tentari supra id, quod possumus; sed facit cum tentatione etiam prouentũ; vt possimus sustinere. Hinc Ps.117.impul- d
sus, euersus sum, vt caderem, & Dominus suscepit me, & Psal.36.cum ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Lege Bern.ser.1.& 4.in Psal. Qui habitat.

3 Cum tentatio hominis sit duplex, vna ab intrinseco, quæ à carne, & concupiscentia oritur: altera ab extrinseco, nẽpè à dæmone, vel eius instrumentis, &c. prior, vel est cum peccato, vel oritur ex peccato; quia scilicet, fit per delectionem, & concupiscentiam, vt D.Aug.lib.19. de Ciuit.c.4. D.Tho. 3.p. q. 41.ar.1.ad 3.& alij.

4 Denique statuendum est hanc esse consuetam viam ad cõsequendam virtutem, & vltimam felicitatem, diuina prouidentia constitutam, nimirum per multas tribulationes, & tentationes. Hinc Iob. c.7. tentatio, inquit, est vita hominis super terrã; & Sapiens Eccl. 11. fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem; & Iacob.1. omne gaudium existimate fratres, cum in varias tribulationes, & tentationes incideritis; & hac via Sãcti ad gloriam peruenerunt, vt prosequitur Aug. in e
Psal. 60. Chrys. hom. 15. ad Phil. Et in primis Redẽptor noster, qui peccatum non fecit, nec inuẽtus est dolus in ore eius. sãctus, innocẽs, impollutus, segregatus à peccatorib. & excelsior cælis factus; tentari tñ voluit pro similitudine,

absque peccato, & solum ... ex ... ; his potissimum de causis. Primum, vt sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, iuxta Greg. ho. 16. in Euang. Aug. l. 4. de Trin. c. 13. Secundò, vt nemo quantumuis sanctus, se immunem putet à tentatione: nam sanctificati vehementius tentatur, vt Hilar. super Mat. c. 3. Tertiò, vt instrueret nos ad superandum tentationes, vt Aug. dict. c. 13. & in Psal. 60. Quartò, vt nobis fiducia daret de sua misericordia: non enim habemus Pōtificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris; in eo enim, in quo passus est ipse, & tentatus, potens est, & eis qui tentantur auxiliari.
f

5 Ex his facilè intelligitur, maximam ex tētationibus hauriri vtilitatem; quare tentari oportet homines, etiam iustos. Primum ne sua virtute extollantur, 2. Cor. 12. Deinde ne alijs plus eis tribuant, quam oportet, Deos esse existimantes. Tertiò vt Dei virtus magis elucescat & sublimitas sit virtutis Dei, & nō ex ipsis, & totā spem in eo collocēt, vt Chry. hom. 6. ad Tit. sic enim confundunt hostes, resistendo, quasi adamas, ictibus tentationū. Chry. ho. 4. in Gen. Cassian. coll. 6. c. 12. Quartò, vt sic magis probentur. Eccl. 27. Vasa figuli probat fornax; & homines iustos tentatio tribulationis. Item; vt eorū virtus, et patientia manifestetur; ne spe præsentis felicitatis, Deo seruire videātur, vt liquet in Iob; & obseruat Greg. ho. 19. in Ezec. Quintò, vt ad futuram vitam aspirent, de resurrectione cogitantes: ibi enim parata sunt illis prēmia, Chrys. ho. 8. n. 2. ad Tim. Bern. & alij. Sextò, vt exemplum eorum esset alijs afflictis solatium. Septimò, ne eos imitari nos tæderet: nam licet virtute præcellant, sunt tamen eiusdem naturæ nobiscum possibiles, & imbecilli. Octauò vt omnes scirent, quinam beati, quive miseri censendi sint; & itē ex amaritudinibus aspersis, discerent verè iucundari; vt Aug. l. 2. conf. cap. 2. Nonò, vt virtus in infirmitate perficiatur, & meritum crescat; nam tribulatio patientiam operatur. Leg. Greg. ho. 14. in Nunquàm fortiores fiunt, vt arbores cum à ventis agitantur. Chrys. ho. 19. ad Heb. Hinc iusti assimilantur auro, impij paleæ: hęc enim igne comburritur, & aqua marcescit; aurū autē purgatur, & roboratur; sic iusti in rebus secūdis, & aduersis perficiuntur vt Chry. hom. 4. ad pop. Decimò vt peccatorum maculas; urgent, si quæ supersunt: id enim in hac vita cū meritò fit, & minus quā in Purgatorio. Hinc Au... orabat; hic vre, hic seca, vt in æternum parcas. & Haba. 3. ingrediatur pu... redo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescā in die tribulationis, &c. id est in die indicij vniuersalis, vt ibi Hier. & apertius in lib. 2. contra Pelagianos. Vndecimò, vt compertū sit eos fortiores euasisse sacramento; & item esse filios Dei: hic enim flagellat omnem filium quem recipit: Chrys. hom. 29. ad Heb. Duodecimò vt demonē à se discessisse intelligant, cum vincunt. Decimotertiò, vt vel ex hoc discant, thesauros illis creditos esse; aliàs enim non eos persequerentur demones; & item illos vicisse; nam dæmon solet tentare eos à quibus percutitur vt Chrys. ho. 43. in 1. ad Cor. adhæc, quia seuire magis conatur in meliores. Greg. in l. 3. mor. cap. 6. Hier. in 19. Ezech. hinc Habac. 1. esca eius electa; quod quidem figuratur (Ezec. 47.) in aqua ille, quę vsque ad talos peruenit. Decimoquartò, vt discant alijs compati, & auxiliari; nam qui non tentatur quid scit? & hec de Christo Domino etiam testatur Apostolus ad Heb. 2. paulò ante notaui. Decimoquintò, vt demisso animo sint, omnibus se humilient, & non confidant in proprijs viribus discunt enim in tentatione, quod non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, sed sufficiētia nostra ex Deo est; idque in primis in aliorum correptione, vt supra monuimus ex Apostolo ad Gal. 6. Decimosextò, denique vt coronæ præmium augeatur, quod æternum est, & maximum; tentatio autem momentanea. & leuis. 2. Cor. 4. De his lege plura apud Chry. ho. 5. ad pop. & ho. 13. in Mat. & 19. ad Heb. Greg. l. 5. mor. c. 1, l. 4. c. 10. August. in Ps. 60. Bonau. opusc. t. 2. Anton. p. 1. tit. 6. c. 13. §. 2. Rossignol. l. 2. de disciplina Christianæ perfectionis. c. 31. & seq. & nos lib. 2. tract. 2. c. 22.
g h i k

a 1. Io. 2. b *Gen. 22. Iob. c. 2. Tob. 2. Deut. 1. S. Iacob* 1. c *1. Cor. 22.* d *1. Cor. 10.* e *Ad Heb. 12. 1. Pet. 2. Heb. 7.* f *Ad Heb. 4.* g *2. Cor. 12. Rom. 5.* h *Ad Heb. 12.* i *Eccl. 34.* k *2. Cor. 3.*

De ijs, quæ conferunt ad conseruandam fidem Catholicam. Cap. III.

CVm tentationes contra fidem, incipientibus molestæ esse soleant: admonendi sunt, vt eas Confessario detegant: & cum Apostolis assiduè precentur: Domine adauge nobis fidem; sic enim statim euanescent & in nihilum decident hostis conatus: contra curiositatem vero superfluam his telis vtātur. a

Pri-

Primum Eccles. 3. altiora te ne quæsieris. Item Isa. 7. nisi credideritis non intelligetis.

Secundum Greg. hom. 26. in Euang. Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Tertium, Bern. epist. 190. quid magis contra rationem, quàm ratione, rationem conati transcendere? & quid magis contra fidem, quàm credere nolle, quidquid non possis ratione attingere?

Quartum, ex Basil. in Psal. 110. primarum propositionum impossibile est inquirere demonstrationes.

Quintum, ex August. l. 21. de Ciuit. cap. 7. in rebus mitis, sũma credendi ratio, est omnipotentia Creatoris. Item demus oportet Deũ aliquid posse, quod nos fateamur intelligere non posse, & epist. 3. tota ratio facti est potentia facientis. Sic Abraham credidit Deo, Gen. 22. sic hactenus omnes Sancti; nam Deus fidelis est a & decipi non potest: & vnigenitus,

b qui est in sinu Patris, ipse enarrauit. Lege Aug. l. 21. de Ciuit. Dei. D. Tho 2. 2. q. 167. & quę nos paulò ante de tentationum remedijs, & tũ. 2. tr. ct. 1. c. 2. & tract. 2. c. 15. & Bon. in pharetra. l. 2. & dietæ salutis, & tit. 5. Ant. p. 2. tit. 12. cap. 7.

a *Luc.* 17. b *Ioan.* 1.

De remedijs contra Blasphemiam. Cap. IV.

PRoderit, vt quisque ab hoc peccato abhorreat diligenter perpendere.

a Primum, quàm graue peccatũ sit: est enim maius homicidio; atque adeò, vt iusti ne nominare quidem audeant, vt patet Iob. c. 1. & 3. Reg. 21. vt notas Olymp. & Didymus. Adde quod blasphemia hæreticalis, cum assensu intellectus, continet hæresim, & reseruatur in Bulla Cœnæ.

Secundò, quàm sit iniustum crimen, & cõtra rationem; quia est immediatè contra Creatorem, in quo viuimus, mouemur, & sumus, & à quo bona omnia expectamus.

Tertiò, quàm inutile delictum omnino sit, immo perniciosum; horrendum est enim incidere in manus dei viuentis.

Quartò, quantum scandalum det etiam infidelibus.

Quintò, quàm periculosum sit; nam etiam in hac vita vindicare hanc iniuriam Deus solet, vt in Sennacherib. 4. Reg. 19. In Antioch. 2. Machab. 2. & alijs Nu. 16. liquidò apparet. Lege Orig. ho. 14. in Leu. Greg. 4. dial. c. 18. Chrys. in Psal. 65. & 144. & decret. in cap. statuimus. de maledicis.

Sextò, iuuat etiam vitare occasiones; nimirum ludos, iuramenta, prauas consuetudines, &c.

Septimò, examen particulare quotidie adhibere, & grauem pænitentiam spontè assumere.

Octauò, Cõfessarius non absoluat, nisi imposita primùm grauissima penitentia, iuxta decretum Concilij Lateran. sub Leone X. sess. 9. §. ad abolendam, cuius meminit Nau. c. 12. n. 83. & præcipuè iniungat diuinas laudes, & orationes, officium, coronam, &c. vt sæpè terram osculetur, vt benedicat Deum, & Sanctos; dicat gloria Patri, &c. Corrigat blasphemantes; & in primis obliget ad frequentem vsum confessionis, & Eucharistiæ. In eos verò, qui factis Deum blasphemant, & alios ad idẽ inducunt, Orig. inuehitur ho. 17. in Num. b & Chrys. h. 29. in Gen. & ho. 8. ad Rom. Ant. 2. p. tit. 8. c. 7.

Periuros autem eadem ferè iuuabunt remedia; illi vero qui consueti sunt temere iurare, cogitent. Primùm, se de omni verbo otioso redituros esse rationem in die Iudicij. Matth. 12. Secundò consilium esse Domini nunquam iurare. Matth. 5. & Iacob. ep. c. 5. propter periculum periurij; difficile enim est, omnes comites semper adhibere, nempè veritatem, iustitiam & iudicium. Chrys. hom. 8. ad pop. Tertiò, quia nulla in eo vtilitas: nam iuranti fides non habetur. Chrys. ibid. & ho. 14. 15. & 19. ad pop. & ho. 9. in Acta. Anton. p. 2. tit. 10. c. 7.

a *Ad heb.* 10. b *Rom.* 2.

De remedijs pro ijs, qui parentes, & superiores non reuerentur. Cap. V.

MEditentur eos locum Dei tenere: deinde quanta eorum causa passi sunt, & patiuntur. Tob. 4. Ad Heb. 13. Tertiò, mercedem promissam, Exod. 20. ad Ephes. 6. & alibi, vt bene sit tibi, & sis longæuus super terrã: adde quod obedientes maxima pace, & quiete fruuntur. Quartò, exemplo Christi Domini, de quo Luc. 2. ad Ph. 2. & 5. item exemplo Sanctorum. Quintò ex animaduersiõne Dei contra inobedientes iuuari etiam poterunt. De qua Gen. 26. 27. Item 1. Reg. 4. & 2. Reg. 18. Nu.

18. Nu. 12. & 16. Eccl. 3. Plura de obedientia,
lege apud Chryſ. ho. 10. in ep. 1. ad Theſſ. &
& alibi Greg. 31. mor. c. 10. Caſſian. l. 12. inſt.
d c. 32. De pietate denique erga parentes, Baſil.
ho. 8. in examer. Lege Bonau. in biblia pau-
perum. ca. 62. to. 2. opuſc. & to. 3. de decem
præceptis. Anton. p. 4. tit. 5. c. 9. §. 1. & 2.

De remedijs contra Detractionem, & alia peccata linguæ. Cap. VI.

COgitet primum detractor, an velit ſibi
ſic detrahi, vt detrahit ipſe alijs; famam,
& exiſtimationem eorum lædẽdo; & ſtatuat
a Tobiæ monita ſequi; qui ait, quod ab alio o-
deris tibi fieri, vide ne tu aliquando alteri fa-
cias; & item D. Petri ep. 1. c. 4. qui omnes de-
b tractiones prohibet. Secundò, quòd nulla ex
detractione vtilitas, ſed potius incommoda
multa ſequuntur: nam preter culpam, & rea-
tum pænæ, quem incurrit, tenetur etiam re-
ſtituere famam detractor, eiuſq; fautores; &
item ſibi acquirit nomẽ calumniatoris: facit
etiam audientem peiorem, & eum, cui detra-
c hit, inimicum: lædit etiam Eccleſiam, quia
creſcẽte infamia, deluditur gens Chriſtiana,
& ſic Dei nomen blaſphematur. Deniq. de
his omnibus reddet ipſe Domino rationem.
Celare ergo potius oportet peccata proximi,
niſi vrgeat neceſſitas, vel vtilitas, ne blaſphe-
metur Deus, & ne fratres fiant ſegniores,
Chry. hom. 29. in Gen. Plura etiam apud eun-
dem in hanc ſententiam leges hom. 36. & 31.
ad pop. hom. 1. in ep. ad Heb. & 43. in Matth.
Hinc aſpidi, & ſerpenti cõparatus; nam Eccl.
10. ſi mordeat, inquit, ſerpẽs in ſilentio, nihil
eo minus habet, qui occultè detrahit: & Pſal.
13. Venenũ aſpidum ſub labijs eorum; quia
ſcilicet morſus verbi animum inficit, vt Orig.
l. 3. in epiſt. ad Rom. Chryſ. ho. 79. ad pop. in
fi. Adde quod D. Ber. dicit eſſe ſimilem vipe-
ræ; detractor enim vno flatu tres inficit, nẽpè
ſe ipſum, & illum de quo, loquitur, & audiẽ-
tem, propter ſcandalum; eademque de cauſa
aſſimilatur gladio acuto, propterea quod tres
vno ictu cõfodiat; meritò igitur ſepulchrum
d patens eſt guttur eorũ: nam, vt Orig. expo-
nit, verbum diaboli quaſi de ſepulchro exit;
nam ex ore detractoris egreditur: dicitur au-
tem patens propter impudentiam. Adde
quod moritur, vt apis, cum mordet; verbis
ſuis: Chryſ. ho. 10. in epiſt. 1. ad Theſſal. & ſer.
8. in epiſt. ad Rom. Cum murmuras, inquit,
cænum emittis ab ore quo fratrem maculas,
iaculum, quo tuam ipſius carnem feris, & ſi
conuicio conuicium tollis, fratrem caden-
tem ſequeris, & ruis; cum tamen manum
porrigere debeas, vt illum liberes. Præterea
ibidem ſic ait: Vulnerauit illum furor, noli tu
quoque eum vulnerare; & ſerm. 12. ibidem
& Pſal. 49. detractionem contra te audiens,
lauda detractorem, & ſic vindictam ſumes,
& recuperabis honorem; & ho. 14. ad Epheſ.
qui fratrem offendit, contriſtat Spiritũ ſan-
ctum, & Deum ſpernit, non hominem; vt do-
cet Apoſtolus 1. ad Theſſ. 4. & ad Epheſ. 4.
Item turpe, & contumelioſum verbum pro-
ferens in fratrem, patrem eius Deum offen-
dit, & ſeipſum: nam os dignum factum Dei
laude, & cibo cæli, turpatur turpiloquio, &
quaſi vas menſę regiæ luto fœdatur: remediũ
eſt precatio cum pænitentia. Simile ſuper Pſ.
140. & ho. 6. in 2. ad Cor. Neque verò præte-
ribo, quæ idem pater ſcribit, ſup. Pſ. 49. in fin.
vbi ait detractor eſt, vt ſcarabæus, qui lutum,
& fætorem fert, eoque nutritur, vt hirudo
ſugit ſanguinem fratris; eſto igitur tu potiùs,
vt apis, quæ colligit ex ſpinis flores, &c. &
ſic inimicum laudans, te excuſabis melius.
Hæc ex Chryſ. Hinc illud Menandri dictum;
Infelix ſis potius quã maledicus; quod verum
eſt, modo ne ſis alijs peccatis ſauciatus; ni-
hil .n. intereſt vitrum hoc, an alio vulnere in- e
tereas. Quare audias conſilium Sapientis, qui
ait: cuſtodite vos à murmuratione, quæ ni-
hil prodeſt, & à detractione parcite linguæ;
quoniam ſermo obſcurus in vacuum non
ibit; os autem quod mentitur, occidit ani-
mam. Hinc Nu. 12. punitur lepra, item ple-
ctuntur morte 14700. Num. 11. vt alios omit-
tam. Lege Greg. li. 7. mor. c. 17. & ho. 9. in Eze-
ch. Chryſ. hom. 3. ad pop. Bonau. opuſc. biblia f
pauperum, c. 71. Ant. p. 2. tit. 8. c. 4. conſideret
ergo quiſque ſua ipſius vitia, & primum au-
ferat trabem de oculo ſuo; deinde eijciet fe-
ſtucam de oculo fratris ſui.

2 Suſurrones item moneat, vt per pæniten- g
tiam reſipiſcant, ne à Deo maledicti, citiùs a-
reſcant, quaſi ficus euangel. nam ſuſurro, bi-
linguis, maledictus; propterea quod Domini
præceptum trãſgreditur. Leu. 19. non erit cri-
minator, nec ſuſurro in populo; & Prou.
6. deteſtatur, eum qui ſeminat inter fratres
diſcordias. Ad hæc ſciant ſe rationem Deo
reddituros omnium iurgiorum, & malo-
rum, quę inde naſcentur; quoniam vt ait
Sapiens, Pro. 26. ſuſurrone ſubtracto, iurgia
conquieſcunt. Lege Greg. paſt. par. 3. adm.
23. 24. Caſſia. coll. 11. & coll. 19. ca. 14. Ant. l. c.
c. 5.

3 Eos verò, qui proximum derident, vel ſub-

ſan-

fannati, verbo, vel gestu deludunt, doceat id esse contra charitatem: propterea conqueritur Iob c. 24. deridetur iusti simplicitas. Verum tamen hi deludentur à Deo: nam ipse deludet illusores, & mansuetis dabit gratiam.

4 Ex his sequitur, multò seueriùs agendum esse cum ijs, qui contumelia afficiunt fratrē: nam (Pro. 20.) omnes stulti miscentur contumelijs: & Dominus (Matth. 5.) qui dixerit fratri suo, Fatue, reus est gehennæ ignis; & Apos. ad Rom. 1. etiam docet huiusmodi homines esse dignos morte. Adiungo itē, quod præter culpam, & reatum pœnæ, contrahunt etiam obligationem restitutionis. Lege Greg. 21. mor. c. 4. Chrys. ho. 14. in epist. ad Ephes.

5 Denique qui proximo maledicunt, audiant Apostolum ad Rom. 12. benedicite, & nolite maledicere: nam Deus est linguæ eorum auditor. Sa. 1. Lege Anton. p. 2. tit. 7. c. 5. Ad omnia autem hæc linguæ peccata vitanda, optimum remedium est linguam compescere, quod quomodo fieri possit, ac debeat, deinceps explicam.

a *Tob.* 4. b *Sap.* 1. *Tol. lib.* 5. *cap.* 68. *& seq.* c *Ro.* 2. d *Ps.* 5. e *Sap.* 1. f *Mat.* 7. g *Mat.* 22. *Eccl.* 28. h *Prou.* 3.

De necessitate, ac ratione frænandi linguam, deque vtilitate silentij. Cap. VII.

LInguam esse hominī maximè continendā, rationisque fræno perpetuo frænandam, nemo est sanæ mentis, qui neget: id n. etiam antiqui Philosoph. cognouerūt: in quibus vix aliqua virtutis species enituit. Hinc Pythagoras per quinquennium discipulis loqui prohibebat, vt loqui discerent, de quo Ambr. lib. 1. officiorum cap. 10. & Seneca, pluribus frequentius vtendum esse dicebat, quā lingua: quod qui nesciat tacere, nesciat loqui. Bias item dicebat; citò loqui, esse insaniæ iudicium. Verum quid riuulos consector, cum fontem veritatis à Deo habeamus? Audi igitur Sapientem, qui ait Eccl. 18. verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos & attendè, ne fortè labaris in lingua tua; & cap. 4. in multis sermonibus inuenitur stultitia, & pro. 25. sicut vrbs patens absque murorum ambitu; ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Deniq. (vt alia omittam) Iacob. 3. sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum; propterea D. Amb. l. 1. offic. c. 10. Primùm, inquit, officium est linguæ moderatio; idemq. alij sancti patres docuere.

2 Eo autem diligentiùs id curandum, quò difficiliùs esse experimur: nā Eccl. 19. ait Sapiens, sagitta infixa femori carnis, sic verbum in corde stulti, & cap. 14. Beatus vir, qui non est lapsus verbo. itē c. 19. quis est, qui non delinquat lingua sua? & Dauid in Psal. 140. pone Dñe custodiā ori meo: & ostium circunstātiç labijs meis. Similiter Eccl. 26. suadeat sapiens ori tuo. facitò ostiū, & serā, & verbis tuis iugū, & staterā; nec immeritò; nā, vt ait D. Iac. c. 2. si quis nō offendit verbo, hic perfectus est vir, potens etiam fræno circumducere totum corpus; & item afferit; feras domari ab homine; linguā autem nullū hominum domare posse: quod exponens Aug. lib. de natura & gratia contra Pelag. & ser. 4. de ver. Domini, sic ait; conetur ergo anima domare linguam; & dum conatur, poscat auxilium, & oret lingua, vt dometur lingua, ne occidat animam: Dñi. n. solius est moderare linguā. Hinc etiam Ber. serm. de triplici custodia; tenerum, inquit membrum lingua; attamen vix teneri potest: item ait. est suh statiāparuum, & vsū magnū, & validū; quapropter Amb. lib. 1. offic. tacere, inquit, nō difficiliùs, quàm loqui difficilius esse.

3 Quod nisi frænetur lingua, est causa multorū malorū, vt patet experientia, & scriptura testatur, & sapientes docent. Hinc pro. 1. in multiloquio non deest peccatū & c. 12. propter peccata labiorum ruina proximat malo. & c. 17. qui dimittit linguā, caput est iurgiorū; quia, vt inquit ibi Hier. qui linguā non refrenat, concordiā dissipat. item c. 38. mors & vita in manibus linguæ; & c. 14. & 21. qui custodit os suū. & linguā suā, custodit ab angustijs animā suam; & deniq. c. 26. os lubricū operatur ruinas. Item qui imponit stulto silentium, iras mitigat; præterea Eccl. 9. terribilis est in ciuit. homo linguosus, & temerarius in verbo suo odibilis; & c. 20. lapsus falsæ linguæ, quasi qui in pauimento cadens; sic casus malorum festinanter venient; & c. 23. indisciplinatæ loquelæ os tuum non assuescat; est. n. in illa verbum peccati; & c. 28. multi ceciderunt in ore gladij; sed non sic, qui sic qui interierunt per linguā suam. id est maiora sunt vulnera linguæ, quàm gladij, vt Aug. ser. 49. ad fratres in ere. Hinc Ps. 56. lingua eorū gladius acutus, & Ps. 143. de gladio maligno eripe me; hoc est, quo homines loquuntur vanitatem: est enim etiam gladius benignus, quo Deus loquitur veritatem, quē Christus venit mittere in terram. hæc Aug. in Ps. dictum. Item lingua ignis est vniuersitas iniquitatis; nam maculat totum corpus, & inflammat à gehenna, id est

à dæmone, inflammat rotam natiuitatis nostræ, hoc est totam vitam; & denique Paulus Apost. 1. Cor. 15. ait, corrumpunt bonos mores colloquia mala. Ad hæc Basil. hom. 9. in Psal. 33. vita, inquit nostra referta est linguæ delictis; & Orig. lib. 3. in Iob, lingua, seu sermo est causa multorũ peccatorum; & Chry. ho. 4. vana linguã dicit esse instrumentũ diaboli, & peccati; & propterea custodiendam intra duos muros; id est, intra dentes, & labia &c. & inde fit, si ergo tot Sancti conqueruntur, timent, orant, linguã custodiunt, & continent; quid nos agere oportet? & Au. ser. 45. ad fratres in eremo, Isaias nõ potest prophetare quod habeat immunda labia, &c. purgantur autẽ per ign s vstionẽ, vt notat Orig. ho. 4. in Isa. c. 6. postremo Menander, lingua, inquit, multorũ est causa malorũ. Lege Greg. Past. p. 3. adm. 15. Vgonem li. 2. de anima.

4 Linguæ custodia apprimè necessaria est ad obseruandum legem Dei, & ad virtutes omnes comparandas. Hinc Dauid Ps. 38. dixi custodiam vias meas & nõ delinquam in lingua mea; quia scilicet hæc est causa multorum peccatoru m, vt ibid. Orig. propterea D. Ambros. lib. 1. offic. c. 20. Si audiat, inquit custodies vias tuas, & ex verbis tuis iustificaberis. Hinc Deut. 6. audi, & non delinques in lingua tua, &c. propterea etiam laudatur sponsa, Cant. 4. vitia coccinea labia tua, sponsanam verba otiosa cauebat, vt notat Bern. tract. de passione Domini. c. 31. item Iacob 1. Si quis autem putat se religiosum esse, non refrænans linguam suam, &c. huius vana est religio; & c. 3. si quis verbo non offendit, hic perfectus est vir. Ad hæc Basi. hom. 9. in Psal. 33 lingua, inquit, est lena, & scutũ peccati; &
b Cassiod. ait, facilius culpa refugitur tacendo, quàm, loquendo, quia in multiloquio non deest peccatum.

5 Confert ad beatitudinem etiã huius vitæ : nã Ps. 33. dicit Dauid, Quis est homo: qui vult vitam, diligit dies videre bonos? coerceat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantur dolũ. Item Eccl. 14. Beatus vir, qui non est lapsus verbo; & Iacob. 3. hic beatus in suo facto erit: propterea Hier. epi. 14. ad Celantiã ecce, inquit, quod in frænatione linguæ beatitudo ponitur; & in Ps. 38 Beatum hominem oris custodia facit; adde quod qui custodit os suũ, custodit animã suã; & itẽ. Sapiens in ver-
c bis se ipsũ amabilẽ facit; & Is. 30. in silẽtio, & spe erit fortitu lo tua. Præterea, quoniã bona homini, existimatio pẽdet ex verbis. hinc pro. 17. stultus quoq. si tacuerit, sapiens reputabitur; & Ecc. 10. stultus verba multiplicat, & c. 20. est odibilis, qui procax est in loquendo; & item Hier. in epist. ad Principiam, cognoscitur ex verbis cogitatio: nam ex abundantia cordis os loquitur, idem Aug. ser. 3. ad fratres in eremo. Arist. denique 4. Ethicorum, qualis inquit quisque est, talia dicit.

6 Restat postremò, vt dicamus de silentio, ac de linguæ moderatione, ne quis fortè, quæ hactenus contra vitia linguæ dicta sunt, ita intelligenda esse putet, quasi semper sit tacẽdum: nam etiam in silentio, si nimium sit, vitium inesse potest, vt docet D. Amb. lib. 1. officiorum, cap. 3. cum ait, ideò non silentium perpetuum, sed custodiã oris Dauid indixit, d
& ostium labijs petijt. Idemque suadet Sapiens, cum facere ori ostium iubet, nimirum vt claudatur, & aperiatur cum oportet; statera, autem est humilitas; libra, iustitiæ examina, vt veritas in verbis, grauitas in sensu. Idẽ Aug. in Ps. 140. & Greg. 7. moral. c. 17. Orig. in ps. 38. Chrys. hom. 4. varia. Ad hæc Ambr. in e
psal. 118. Sedet solitarius, & tacens leuabit se supra se: nempè, vt prius loqui discat, quàm loquatur. Hinc Eccl. 11. in medio seniorũ ne adijcias loqui. & c. 32. audi tacens simul, & quærens; quapropter Isaias non clamat, antequam discat quid debeat clamare; præterea Gregor. 30. mor. Ille inquit, scit rectè dicere, f
qui ordinatè nouit tacere: hic Bias ait, pulchrũ est taciturnitas; & Menander, multis, inquit, responsum silentium est. Item linguæ maximè vbique conare imperare; Sed omittamus Philosophos, audi Aug. qui super. Ps. 16. (vt non loquatur os meum opera hominum) ait, id est, non aliud, quàm quod pertinet ad gloriam, & laudem ipsius, & super ps. 38. (posui ori meo custodiam) statuit, inquit, tacere, ne pæniteret; nam, vt ait ille; nunquam tacuisse nocet; nocet esse locutum. Item in psalm. 139. vir linguosus non dirigetur in terra; quia scilicet, inquit, Aug. non attendit quid loquitur. Sit ergo tardus ad loquendum, & delectetur audire; & loquatur solum cum necessitas, & charitas cogit &c. Item in tract. de conflictu vitiorum, ait, cum in multiloquio non desit peccatum; quia saltem otiosa miscentur, tenendus est modus in loquendo, & ab ipsis etiam vtilibus verbis parcendum est nonnunquam; iuxta psal. 18. humiliatus sum, & silui à bonis. Hæc Aug. Lege etiam serm. 3. eiusdem ad fratres in eremo, simillimè Greg. li. 5. moral. cap. 12. quod leuis conscientia concipit, leuior protinus lingua prodit; & libr. 7. cap. 17. in ventum, inquit, verba proferre est

est otiosa dicere: nam dum otiosa verba ca-
uere negligimus, ad noxia peruenimus. simi-
g le Isidor. Item in l.3. moral. c.4. (vas, quod nõ
habet operculũ, nec ligaturam desuper, im-
mũdum erit) dicit Greg. quasi vas sine oper-
culo, & ligatura polluitur, qui per studium o-
stentationis patens, nullo velamine tacitur-
nitatis operitur. Idem in Ps. 50. (Domine la-
bia mea aperies) hactenus inquit, ego aperui,
&c. ideo ex vaniloquio peccatum contraxi:
nunc opto, vt tu aperias, &c. & paulò post: Il-
lius labia Deus aperit, qui non solum, quid
loquitur, sed etiam qualiter, & vbi, & cui lo-
quatur, attendit. Idē Amb. vnde Isai. 50. (Do-
minus mihi dedit linguam eruditam) Eccl.20.
(Vir sapiens tacebit vsque ad tempus.) Pro-
feramus ergo sermones examinatos libra iu-
stitię; & quia non valemus, dicamus Domine
labia mea aperies; similia Orig. ho.3. in Exod.
ait enim, beati sunt quorum Deus os aperit
h vt loquātur, vt Moysi Exod.3. & Dauid dicit,
dilata os tuum, & implebo illud; & Paul. ad
ephes.3. vt detur mihi sermo in apertione
oris eorum; ergo qui verba Dei loquuntur,
os Deus aperit; vereor tamen, ne sint aliqui,
quorum à contrario Diabolus aperiat; &
infra; aperit ergo Deus & os, & aures, & ocu-
los, vt vel loquamur, vel cernamus, vel audia-
i mus, quæ Dei sunt, &c. Item ho.5. super Psal.
36. Os iusti meditabitur sapientiam, & Prou.
21. aperi os tuum verbo Dei, & Deu. 6. (lo-
queris hæc, sedens in domo tua, & pergens in
via & iacēs, & surgens) reuera enim, nec de-
bet procedere aliud de ore iusti, nisi Sapien-
tia: si igitur Christum semper loquamini, &c.
digne os vestrum meditabitur sapientiam: &
lingua eius loquetur iudicium; cum scilicet
prudenter loquitur, non ex passione, &c. vel
certè loquetur iudicium, cum loquitur de fi-
nali iudicio, de pœnis inferni, &c. Hactenus
Orig. Similiter D. Hier. epist. ad Principiam.
Lingua mea calamus scribæ, velociter scri-
bentis, inquit Dauid. Nam debemus prepara-
re linguam, vt per illam quasi calamo scri-
k bat Spiritus sanctus in corde, & auribus au-
dientiũ; & itē August. in Psal.34 Lingua mea
meditabitur iustitiam tuam, tota die lau-
dem tuam; suggero inquit, medium: quid-
quid agis, bene age, & laudasti Deum. Ad
hæc Bern. in speculo monachorũ: antequam
proferat verba, bis ad limã veniant, quã semel
ad linguã; & paulò post: nihil proferat, quod
non ædificet, &c. & nemo dubitet cum eum
audierit, quod verè sit religiosus: & Chrys.
ho. 2. in 2. ad Thess. quid est, inquit, in naui
ventus, hoc animæ sermo; si enim bonus
fuerit, ad bonum ducetur, &c. anima li-
quescit sermone bono, vt cera igne: durescit l
malo: sit ergo, vt monet Sapiens, omnis
narratio tua in præceptis Altissimi. Itē, vt idē
Chrys. ho.17. ad Ephes. sermo iocosus animã
relaxat, & debilitat; bonus vero immutat, & m
contrahit. Hinc Petrus. Si quis loquitur, quasi
sermones Dei; & Paulus ad Eph.4. omnis ser-
mo malus de ore vestro nõ procedat. Item ad
Coloss. 4. sermo vester sit sale conditus. &
Prou.4. ait Sapiens, remoue à te os prauum;
& cap.10. vena vitæ os iusti, & c.12. de fru-
ctu oris sui vnusquisque replebitur bonis. Le-
ge Ber. l.2. de consideratione ad Eugeniũ cu-
ius verba retulimus tract.2. c.3. in fine. Hinc
Chrys. ho.2. in Matth. lingua, inquit, data ad
laudandum Deum; & tamen pensa ex verbis
diuinis, quot fuerint spiritualia, immò quot
non vana. Item ho.9. in Acta, Psitacus no-
bilitatur, quia loquitur hominis lingua; sic
nos si loquamur sicut Apostoli sicut Angeli,
&c. Orig. ho.4. in c.7. Isai. tetigit os meũ; ait:
si nihil eorũ, quæ interdicta sunt loquor, pos-
sum dicere, tetigit os meum. Item Ambr. 1.
officiorum c.4. & super Psal. 90. (& à verbo
aspero) cũ quis malè loquitur, dæmon exci-
pit, & suo gladio vulnerat, laqueum stringit:
cum ergo sentis illum adesse, tunc tanto
magis custodi os. Lege Bonau. in biblia pau-
perũ c.69. Ant. par.3. tit.16. cap.8. §.7. Climac.
grad.11. Sed de his hactenus; nam pluribus
fortasse, quàm oportet, de lingua eloquutus,
& de sermone sermonem protraxisse alicui
videbor. At mihi tamen videor pauca dixisse,
ad ea, quæ res hæc tam latè patens require-
bat; cum nullũ sit hominum genus, nulla fer-
mè ætas (prima infantia excepta) nulla fami-
lia, quæ huiusmodi institutionibus non indi-
geat; omnes enim lingua labimur, oēs verbo
offendimus; & tamen cum linguæ peccata
non præseferant tantam turpitudinē, quantã
pleraque alia flagitia; putant homines, in hoc
genere licere sibi nauiter esse impudentes.
Assiduis ergo, & accensis spiritu precibus
auxilium imploremus illius, cuius vnius est
moderari linguę, vt ignito calculo labia no-
stra, sicut olim Isaiæ, purificare dignetur, quo
deinceps os nostrum meditetur sapientiam,
& lingua nostra loquatur iudicium.

a *Matt.* 12. b *Prou.* 10. c *Prou.* 13. *Eccl.*20. d *Ps.*140. *Eccl.*28. e *Thr.*1. f *Isa.* 40. g *Num.* 19. h *Ps.*80. i 4. *Reg.* 4. *Isa.* 58. *Gen.* 21. k *Ps.* 44. l *Eccl.*9. m 1. *Pet.* 4.

De remedijs contra superbiam, & vanam gloriam. Cap. VIII.

AD Superbiam deprimendam in primis iuuabit, vt assiduè superbus meditetur, quam sit vilis corpore, & animo, & quod de
a minimis extollitur, cum multos habeat superiores.

2 Quod, quidquid habet boni, à Deo est; quid ergo gloriatus quasi non acceperit; reliqua autem vana, & transitoria sunt, vel imperfecta; omnes enim iustitiæ nostræ, quasi pannus menstruatæ.

b 3 Per superbiam hominem reddi contemptibilem hominibus, & Deo odibilem; nam Deus superbis resistit. Iacob. 4. Cassian. lib. 12. c. 7. eosq. punit. vt clare patet in Lucifero. Isa. 14. in Saluc. 1. Reg. 15. Roboam, 2. Reg. Nabuchod. Dan. 4. Aman Esther. 7. Antiocho 2. Machab. 9. & alijs multis. Item illos maledicit. 2. Reg. 1. &c.

4 Cogitet priuàri superbum bonis spiritualibus, immò fieri ad illa ineptum; quia initium omnis peccati est superbia; & propterea dicitur regina, & mater vitiorum, à Greg. l. 31.
c moral. c. 17. & omnibus virtutibus contraria, l. 34. moral. c. 18. Hinc Aug. lib. 11. de Gen. ad lit. cap. 14. ait, ex superbia oriri hæreses. Lege D. Tho. 2. 2. q. 162. art. 8. Hinc præterea fit, vt superbia sit signum reprobationis, vt Greg. c. 18. iam notatio.

5 Nihil boni per illam lucrari: quot sūt enim se quis magnum ducit, & vult ab alijs magni fieri, sic propterea contemnitur, sicque suo frustratur desiderio? nam qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliauerit exaltabitur. Adde quod non qui se ipsum commendat, ille probatus est, sed quem Deus commendat, vt docet Apostolus. 2. Cor. 10.

6 Exemplum Christi, & Sanctorum; nam Dominus humiliauit semetipsum; ad Phil. 2. nosque ad idem monet. Matth. 11. Discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Greg. li. 34. moral. c. 18. Basil. ho. de humil.

7 Exerceat actus humilitatis id est, visitet infirmos, seruiat hospitali, versetur libenter cum pauperibus, oret prostratus, vel saltem genibus flexis, osculetur terram, seipsum cōuicietur, vt solebat S. Franciscus in conuersatione, victu, vestitu, & reliqua suppellectili modestiam præseferat, eadem. fere iniungi possunt in pænitentiam à Confessario. Lege Chry. ho. 3. in Act. & 66. in Matt. & Item ho. 58. 39. 43. 44. 73. ad popul. ho. 17. in epi. ad Ro. & h. 1. in epist. ad Titum. Greg. lib. 34. mor. c. ult. & Past. p. 3. adm. 36. & Cassian. libr. 12. instit. cap. 11.

8 Contra vanam gloriam preter ea, quę iam dixi: cogitet quam sit vana; tantus etenim quisq. est, quantus à Deo habetur; vanus autē deserto secreto conscientiæ, fortis vult videri, quod non est; vt Aug. lib. 2. de Gen. contra Manich. c. 5. Item in externis imitatur virtutes; vt idem tr. 8. in epi. primam Io. Vnde oritur deceptio; nam opera nostra non sunt talia coram Deo, qualia videntur hominibus; vt Greg. l. b. 5. moral. c. 8.

9 Sedulò secum reputat, quàm sit hominib. ludibrio, fructumque bonorum operum perdat; nam receperunt mercedem suam; cum verò parua est vanitas, offuscat splendorem d
virtutis; propterea dicitur expoliatrix bonorum operum, & iucundus hostis, à Basil. c. 10. constit. monast. nam facit nos operiarios iniquitatis: vt idem Basil. in reg. breu. cap. 282. Item impedit, ne Deus influat in animam dona sua; Iob. 5. quomodo potestis credere, qui gloriam ab inuicem accepitis? Adde quod est causa tepiditatis: vt Greg. lib. 29. mor. cap. 15. & Chrys. lib. 5. de sacerd.

10 Quod status noster in hac vita est contēptus, & laboris, non gloriæ: vt Bern. serm. 3. paruo.

11 Dum sectatur hominum laudem, quasi puerorum, relinquit laudem Dei, & Sanctorum; Chrysost. ho. 17. ad Rom. & ho. 4. & 50. in Matth.

12 Nunquam se laudet, vt Pro. 27. laudet te os alienum, & non os tuum: immò conetur abscondere ea, quæ in seipso digna sunt laude: & oblatam laudem Deo statim offerat: qui omnium bonorum auctor est, vt Ps. 113. Nō nobis, Domine, non nobis, sed nomini, tuo da gloriam; immo doleat cum laudatur, vt Gre. l. 26. mor. c. 23. Item exemplo Aug. vt patet. l. 10. Confessionum c. 37. vbi etiā dicit, oportere delectari magis ipsa veritate, quā laudib.

18. Fugiat adulatores; quia sunt sicut locustę, vt Greg. 31. mor. c. 12. Item quoniā est periculosa tentatio, vt Aug. lib. 10. Confessionū. c. 37. citato. Declinet item alias occasiones, vt Chrys. ho. 35. in primā ad Cor. ferat in super, vt oportet iniurias pro Christo, vt Chrys. ho. 23. in Genes. Lege plura apud eundem ho. 2. ad Tit. ho. 24. in epist. 2. ad Cor. ho. 38. & 39. ad pop. Greg. lib. 24. mor. capit. 13. & Past. 3. p. adm. 18. & adm. 26. & 36. Lege Bona. in pharet. l. 2. cap. 6. & in centiloquio. cap 15. tom. 1. opusc. & in pugna spirituali. tom. 3. Ant. par. 2. tit. 3.

2.tit.3.c.1.& 2. Eph.to.1.c.73. Climac. grad. 22.Macar.hom.15.Dorot.serm.4.& quæ nos lib.2.tract.1.c.22. §.6.& tract.2.c.32.Hæc de remedijs superbiæ.

a 1. *Cor.* 4. b *Isa.* 64. c *Eccl.* 10. d *Matt.* 6.

De remedijs contra Confidentiam sui ipsius. Cap. IX.

AD extirpādam ab anima Confidentiam, qua scilicet homo nimium suis viribus, confidit:iuuat primum considerare illam nasci ex superbia,qua plus quam decet sibi attribuit, vt Greg.l.21.mor.c.2. & propterea esse impedimētum omnium virtutū. Hinc Prou. 10. qui confidit in cogitationibus suis, impiè agit.Item c.28.qui confidit in corde suo stultus est; & Her.cap.17. maledictus homo, qui confidit in homine:& item Eccl.6. non te extollas in cognitione animę tuæ,velut taurus; nè fortè elidatur virtus tua per stultitiam, & folia tua comedat,& fructus tuos perdat.Adde,quod indicium reprobationis; vt Greg.lib. 24.mor.Plura de ea lege apud Chrys.ho.5. & 7.ad Phil.& hom.3. de verbis Isa. Greg. l.23. mor.c.4.9.& 19.& lib.26. c.1.25.& 28.

2 Quod Deus (cum superbis resistat)permittit homines huiusmodi sibi confidentes labi in multa peccata, ad eorum superbiam deprimendam: vt casus Petri Apostoli probat; qui cum sibi multum confideret, Christum negauit; Matt.c.26.vt Chrys.ho.22. in Matt. Theop. super Mar. 14. confirmatur exemplo corū,qui in sua fortitudine, vel exercitu confidentes,perierunt;vt liquidò patet in Goliath.2.Reg.18.in Holofer.Iudith.2.Nabuchod. Dan.Asa.2. Par.16. in filijs Israel, qui in fortitudine & numero confidebant. Iud.20.in Amasia.2. Par.25. & alijs multis:idemque in spirituali pugna accidere, asserit Basil.inst. de vita perf.Cas.lib.4. inst.c.6. Chrys.ho.31.in ep.ad Heb.D.Tho.2.2.q.162.ar.6.

3 Proderit meditari, eos etiam spoliari suo fructu qui suis ieiunijs,meditationibus, eleemosynis, alijsq. operibus nimis confidunt, vt probat Basil.const.mon.c.16 Cassian. inst. li. 12.c.13.& 15. Sic enim multi ceciderunt, vt Ambr.ep.84. & constat etiam Ecc.6. l. Prou. c.16.& 29. & item exemplis ex humanis desumptis.lib.2.Par.32.& Isai.22.

4 Statuendum omninò est, vt nobis diffidamus omnia bona esse à Deo;omnia.n. in nobis ipse operatur. Isai.26. Aug.lib. de Gen. ad lit. & præsertim opera gratiæ, seu spiritualia. Io. 15. sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: ita & vos nisi in mè manseritis;& 2. Cor. 3. sufficientia nostra ex Deo est.Item Ose.13. auxilium autem tuum ex me. Aug. soliloq. c. 15. & super Psal.31.Greg.hom.12.in Euang. Basil. in reg. Propterea confidentes in Deo vincunt hostes, vt liquet ex 1. Par.c.5. & 2. Mach.c.15. Hinc Apost. ad Phil.4. omnia inquit, possum in eo, qui me confortat. Item ad Rom. 8. si Deus pro nobis,quis contra nos? & alibi,dedit nobis victoriam per Iesum Christū. Atq. ipse Dominus Io. 15. ait, confidite, ego vici mundum. Adde quod diffidentibus sibi, conceditur fiducia, vt Cassian. coll. 5. c.4. & 14. Rich.in Cant. 21. Hinc Dauid Ps.17. In Deo meo transgrediar murum; & Aug.l.10. confessionum c.37. Da quod iubes, & iube quod vis. Vnum ergo est firmamentum vitæ spiritualis Christus, qui est firma petra, Luc. 6. & qui sine eo ædificat, corruit.1. Cor.c.3.& 10. hinc sequitur, imperfectas fuisse in fidelium virtutes, quæ hac diffidentia caruerunt: vt Aug.l.5.de ciu.c.11. Lact.l.3. inst.c.15. Bern. ser.6.in Cant.Chrys.ho.13.in Matth.

Inst. Conf. Lib. 1. *Mart. Forn.*

5 Optimum medium est oratio assidua, & deuota,Matth.7. petite.& accipietis. Lege Chrys.lib.1.de orando Deo; & quæ nos lib.2. tract.2.cap.13.

6 Remedium est agnoscere, ac perpendere propriam imbecillitatem, vt Dau.Ps.38.exēplo est, cum ait, substantia mea tanquam nihilum ante te; & Apostol.2. Cor.c.3.non sumus, inquit, sufficientes cogitare aliquid ex nobis,quasi ex nobis.&c.& 1.Cor.15.nō ego, sed gratia Dei mecum.Cassia.l.12. inst.c.13. & collat.14. c.6. & 7. Aug.soliloq. c.15.quisque enim in se expertus est,cum sibi confidit, cecidisse; & sæpè absque sua industria fuisse diuino lumine illustratū; item adhibita multa diligentia, & præparatione interdum aridum remansisse;vt intelligamus, non esse volentis,neque currentis, sed miserentis Dei, qui superbis resistit; humilibus autem dat gratiam diuidens singulis,prout vult. Adde quod,vt est pijssimus Pater qui flagellat omnem filium quem recipit sæpè consolationem diuinam differt,vel vt probet,vel vt corrigat, vel vt instruat, vel vt vberiorem infundat. Verum de sui ipsius diffidentia,lege Fran. Arias.& quæ nos l.2.tra.1.c.12.

a *Rom.* 9. *Iac.* 4. 1. *Cor.* 12. *Ad Hebr.* 12.

De remedijs contra Auaritiam.
Cap. X.

COnatur Cõfessarius ex animo pęnitẽtis, auaritię radices euellere; qua propter moneat: vt euitet in primis consuetudinem auarorum: vt versetur cum liberalibus, ne sit lentus in eleemosynam: quia beatius est dare,
a quàm accipere; & sic Domino fænerari, atq. contentum esse paucis, Greg. l. 15. mor. c. 13. & 3. p. 3. ad. 21.

1 Consideret vitæ breuitatem, & mortem imminentem: vt monet Dominus, Luc. 12. & exponit Hier. in ep. ad Paulinam: cum enim diuinæ animum non satient: sed potius cupiditatem augeant, vix auarus adduci potest, vt cogitet se esse moriturum, & diuitias suas alienis relicturum; sed solùm, vt eas augeat. Lege Chrys. ho. 11. ad Rom. ho 13. & 14. ep. ad Co. ho. 2. & 13 in ep. ad Eph. h. 23. in Io. ho. 21. in Matth. & ho. 13. in Acta.

3 Cogitet cupiditatem esse radicem omniũ malorum, prima ad Tim. 6. Greg. Past. p. 3. adm. 21. hinc enim bella, odia, rixæ, inimicitiæ, inuidiæ, seditiones, aliaq. innumera mala, quæ animum à rebus spiritualibus, atque à Deo auertunt, aut retardant; & propterea beati sunt pauperes spiritu: nam difficilè diuites intrabunt in regnum cælorum: diuitiæ enim sunt spinę, quòd animum vexent, angant, multosque conscientiæ stimulos adhibeant. Greg. li. 18. moral c. 8. Hinc Apostolus prima ad Tim. 6. qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum Diaboli, &c. & exponit Greg. l. 20. mor. c. 12. & 22. c. 2. propterea Dominus Matt. 6 quærite, inquit primum regnum Dei, & iustitiam eius; & hęc omnia adijcientur vobis; item Luc. 16. facite vobis amicos de mammona iniquitatis; item thesaurizate vobis thesauros in cælo; & 1. Pet. 5. omnem sollicitudinem vestram proijcientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis, quæ copiosè exponit Chrys. hom. 69. in Matth. quare si tua nõ cures plus ęquo, Deus curabit, sin minus: non tantum tui curam habebit. Chrys. ibidem. Cogitet præterea auaritiam esse Idolorum seruitutem, ad Coloss. 3. Aug. lib. 11. de ciuitate. c. 25. & li. 4. contra Donatistas. c. 4. & denique auarum esse insatiabilem, similem vrsis, & lupis, ac dæmonibus, vt Chrys. ho. 9. in epi. primam ad Corin. & ho. 23. in 2. ad Cor. & propterea mercatores vix Deo placere posse, putat idem Chrys. ho. 38. in Matth. in imperfecto.

4 Christi Domini, & Sanctorum exempla ponat ante oculos: ille enim cum esset diues, b
immo Rex celi, & terre; pro nobis egenus factus est, vt illius inopia nos diuites essemus. Sancti verò suum Ducem, & Dominum imi- c
tantes, veras diuitias amarunt: terrenas contempserunt; & in Deum diuites esse solùm studuerunt. De quibus Apostolus 2. Cor. 8. egentes, angustiati, afflicti, in fame, & sit, in frigore & nuditate, &c. Plura de paupertatis laudibus, Chrys. ho. 74. ad po. ho. 18. & 33. in epi. ad Heb. ho. 10. in epist. ad Philip. & ho. 11. in epist. ad Thess. & ho. 13. in Acta.

5 Recolat auarus se œconomum esse bonorum temporalium, non dominum; vt Chry. hom. 34. ad pop. Cogitet item huius peccati pœnas: vt Cassian. li. 7. inst. c. 14. ex 4. Reg. 5. & Act. 5. Lege Bonau. opusc. pharetræ libr. 2. c. 11. Biblia pauperum c. 72. Ant. p. 2. tit. 1. c. 1. d
& seq.

6 Denique satisfactionis loco imponi potest eleemosyna diuturna, & si parua, vt visitet hospitalia; alijsq. bonis operibus incumbat, de quibus lib. 2. dicam.

a *Act. 20. Prou. 19.* b *1. Cor. 8.* c *Luc. 12.*

De remedijs contra Luxuriam.
Cap. XI.

ETsi Luxuria propter solam turpitudinẽ, ac detrimẽta, quę affert, suos sectatores satis deterrere potest, & debet; atq. ad ipsam detestandam eos permouere: quia tamen voluptas rationi inimica, impedit consilium. & cæcat animos eorum: propterea tam longè, latèque progressa est, etiam in Christiano, vt magna hominum pars inflammato animo ad eam omni impetu, brutorum more feratur; quapropter remedia tum diuinitus nobis tradita: tum à sapientibus excogitata diligenter adhibere oportet.

1 Igitur Confessarius moneat pænitentẽ, vt auctorem puritatis cum fiducia adeat; ab eoque assiduè deuotè, & humiliter donum castitatis postulet: nemo enim potest esse conti-
nens, nisi Deus dederit; & Dominus, qui ca- a
stitatis doctrinam è cælo attulit; non omnes,
(inquit) capiũt verbũ hoc, sed quibus datũ est: b
nempè, vt eijciat quis omnes corporis voluptates; quò maiores, id est, diuinas consequatur. Vt ergo id illi detur, Patrem celestẽ præ-
cetur, qui cum sit Pater misericordiarum, nõ c
negabit spiritum bonum petentibus se: cum presertim solo verbo, vt olim leprosos: immò
voluntate, in momento tẽporis, omnes mun- d
dare

dare possit, aut saltem vires præstabit ad resistendum; nec permittet quenquem tentari supra id quod potest. Lege Greg. l. 5. in 1. Reg. c. 14. Aug. l. 10. confess. c. 29 Cassian. lib. 6. c. 5.

2 Adiungat corporis afflictiones; id est ieiunia, flagellationes, vigilias, & similia: hoc enim genus dæmoniorum non eijcitur, nisi in e oratione, & ieiunio. Hanc insuper regulam sancti tradiderunt, & præsertim Greg. in c. 14. adducto, & l. 30. mor. c. 13. Cass. coll. 12. c. 4. & 5. Hier. ad Eustoc. de custodia virg. eandemq. ipsi perfectè obseruarūt: atq. inter alia multa, extat insignē exemplum S. Benedicti apud Greg. l. 2. Dialog. c. 2. figuratur etiam in Helia qui cum fugeret Iezabel, ieiunauit. 3. Reg. 19. neq. mirum, sic enim disponitur animus ad diuinam opem impetrandam; & itē quia ad subtractionem materiæ, minuitur f concupiscentiæ ardor; & maximè si coniungatur cum eleemosyna; hæc .n. misericordiā facilius consequitur: sensus præterea omnes mortificandi, eorumq. appetitiones reprimēdæ: omnis enim qui in agone contendit, ab g omnib. se abstinet, &c. sic D. Paulus, castigo inquit, corpus meum, & in seruitutem redigo, &c. Item ad Ro. 12. carnis curam ne feceritis desiderijs, &c. Lege Cass. l. inst. c. 11.

3 Ad libidinis vim opprimendam, maximè valet frequens confessionis, & Eucharistiæ vsus: est enim frumentum electorum, & vinū germinans virgines. Zachar. 9. Lege Chrys. ho. 27. in epist. 1. ad Co. gustata .n. suauitate superni spiritus, desipit omnis caro, vt Bern. in epist. & Greg. ho. 4. in Ezech. & l. 11. mor. c. 15. & figuratur in femore Iacob, quod emarcuit dum luctatur cum Deo, Gen. 32. vt Greg. ho. 14. in Ezech. Hinc Ap. ad Gal. 5. Spiritu ābulate; & desideria carnis nō perficietis; atq. hoc ipse spiritu repletus, omnia arbih tratus est, vt stercora, vt Christū lucri faceret.

4 Compescat amorem immoderatū, erga eas præsertim personas, quarum affectio solet esse periculosa; nā amor spiritualis & eo magis amor naturalis, facilè conuertitur in carnalē: vt experientia constat: & S. Bona. notauit opusc. de purit. conscientiæ, c. 14. & nos lib. 2. tract. 2. c. 18. nu. 5.

5 Turpes cogitationes statim repellat, sunt enim pice viscosiores, vt monet Orig. ho. 20. in Num. Greg. l. 10. moral. c. 11. & l. 14. c. 10. & l. 30. c. 12. Basil. const. monast. c. 5. Cassi. lib. 6. inst. c. 13. qui dicit quasi viperas, ex animo esse repellendas.

6 Occasiones omnes vitet, vt significat Apostolus, cum ait 1. ad Cor. 6. fugite fornicationem, & exponit Aug. l. de honest. mulier. Idque nouit etiam Arist. nam 2. Ethic. c. 9. docet, hoc genus tentationis fugiendo superari, nēpè auertendo cogitationes, oculos, vitando consuetudines, colloquia turpia, &c. Lege Chrys. ho. 7. in ep. ad 2. Cor. D. Tho. 2. 2. q. 35. art. 1. ad quartum. Nau. in Man. de orat. i c. 19. nu. 6. Hoc autem optimum esse consiliū ex eo in primis planum est, quod mors intrat per fenestras, Hiere. c. 9. & exponit. Cassian. lib. 6. inst. c. 2. Aug. ho. 35. l. 50. ho. Basil. l. 4. de vera relig. Maximè autem oculos continere necesse est, quoniam hi sępè animam auolare faciunt, vt accidit Dauid, 2. Reg. 11. Regi Sichem & senibus Susannę, Daniel 13. Propterea Iob pepigi (inquit) fędus cum oculis meis, vt ne cogitarem, quidem de virgine, lege ibi. Chrys. & Greg. 21. mor. c. 2. & 6. hinc etiam Thren. 6. oculus meus deprædatus est animā meam: & Eccl. 9. auerte faciem tuam à muliere compta; & Matt. 5. si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te; & item ibid. qui viderit mulierem ad concupiscendū eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Deinde colloquia turpia cauere studeat, quia corrumpunt bonos mores, quod ita seuerè obseruabit, vt nūquam de venereis loquatur, nisi necessitas spiritualis, vel debitum officij cogat; idque tunc honestis, & paucis verbis fiat, propterea Apostolus ad Eph. 5. ait, fornicatio aut immunditia, nec nominetur in vobis, sicut decet Sanctos; & explicarè docet Chrys. ho. 6. in ep. 2. Cor. ho. 4. de patiētia Iob. Alia deniq. vitia detestetur, qui castè viuere studet; vt Cassian. lib. 5. inst. c. 11. & lib. 6. c. 2. superbiam præsertim; nam sæpe propter illā, Deus permittit hominem in hæc turpia labi, vt abijciat. Greg. li. 22 mor. c. 3. Chry. ho. 18. & 30. in ep. 1. ad Cor. Cassian. lib. 6. inst. ca. 18. & collat. 4. c. 15. & 16. D. Th. 2. 2. q. 162. art. 6. ad 3. & plerique alij, & nos li. 2. tract. 2. c. 15. Ad hæc sit obediens, & facilè libidini resistet: vt Aug. in Psal. 142. Bern. fer. 1. in festo omnium Sanctorum; cantus item lascinos, saltationes, ac libros obscænos, quod homines efficiant molliores, diligenter caueat. Basil. lib. de vera virg. gulam præterea studiosè reprimat; quoniam venter Saturatus libidinem, parit, de qua nos infra c. 25. & Greg. lib. 30. mor. c. 23. Cass. col. 12. cap. 15.

7 Otium fugiat, & honestis incumbat exercitationibus: multam enim malitiam docuit otiositas: Hæc insuper fuit ruina Sodomæ, Ezech. 16. mente autem in spiritualia suspensa, atque ibi fixa manente, carnalis concupi-

ſcientiæ impetus frangitur, paulatimque repreſſus extinguitur, vt Aug. lib. de decem chordis. Hinc Salomon. Eccl. 12. frequens meditatio, afflictio carnis eſt; ſimillima tradit Greg. lib. 22. moral. c. 14 Caſſian. li. 6. inſtit. c. 1. & 23. Chryſ. ho. 7. in 2. ad Corint. Ambr. lib. 2. de Virginibus.

8 Meditetur vanitatem voluptatis: etenim Eccl. 11. adoleſcentia, & voluptas vana ſunt. & item quanta ſit huius peccati turpitudo, & pernicies; nam, vt inquit Apoſtolus, omne
l peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt; qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat; quia nimirũ illud iniurioſè tractat, cum violat eius ſanctitatem, de qua idẽ Apoſtolus prima ad Theſſ. 4. ait, hæc eſt voluntas Dei ſantificatio veſtra, vt abſtineatis vos à fornicatione; vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, &c. item ibidem. Deus, inquit, non vocauit nos in immunditiam, ſed in ſanctificationẽ; & 1. Pet. 2. abſtinere iubemur à carnalibus deſiderijs; deinde, quoniam membra, quę Chriſti ſunt, facit membra meretricis: vt idem D. Paulus prima ad Cor 6. Ad hæc, quia homo Chri-
m ſtianus eſt tẽplum Spiritus ſancti; quod violare perinde eſt, ac ab eo Spiritum ſanctum expellere. Si quis autem templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus. Meretur ergo ſupplicium, quod eſt huic peccato cum alijs commune: quod ſcil cet propter hoc peccatũ homines pelluntur, & exterminantur à regno Dei, quod eſt omnium malorum vltimum; nam neq. fornicarij, neq. adulteri, neq. molles, neq. maſculorum concubitores, &c. regnum Dei poſſidebunt; & ad Eph. 5. omnis fornicator, aut immundus non habet hære-
n ditatem in regno Chriſti, & Dei. Extant etiã multa exempla animaduerſionis in ſacris litteris, vt Sodomæ, & aliarum finitimarum vrbium; Iſraelitarum, qui fornicati ſunt cum filiabus Moab, in deſerto Beniamitarum delectio; & Dauid 2. Reg. 11. & Salom. 3. Reg. 11. & id genus alia, de quibus Orig. ho. 3. in Leu. & ho. 30. in Num. Greg. lib. 5. mor. c. 6. Baſil. reg. bre. c. 9. Chryſ. in pſal. 43. qui verò mortem effugiunt, intollerabiles tamen pœnas, quibus ſæpè plectuntur in hoc ſæculo, non
o effugiunt; nam mente cæci, fiunt inutiles vt nihil graue committi eis debeat, & ad nullũ officij munus ſint idonei; hoc n. vitium aufert cor, & ſæpè excæcat. hinc Aug. lib. 1. ſoliloqu. nihil inquit, eſſe ſentio, quod magis exactè deijciat animam virilem, &c. quare voluptate dominãte, virtutẽ iacere neceſſe eſt; voluptas namque animam ſubijcit corpori; magis quam alia vitia; propterea quod de ſuo ſtatu dimouet, & perturbat rationẽ, & voluntatẽ, propter vehementiam paſſionis; & maximè corrumpit prudentiã; ex quo fit, vt homo retrahatur à perfecta volũtate quærendi Deũ, & fiat ineptus ad ſpiritualia. & non curet cæleſtia, vt D. Tho. 2. 2. q. 53. a. 5. & q. 186. art. 4. Hinc Hier. 31. vſquequo delicijs diſſolueris? ſuffocat, item ſemen verbi Dei. Luc. 8. His adde pericula, ægritudines, infamiam; nam qui adulter eſt, ait ſapiens, propter cordis inopiã perdet animam ſuam; turpitudinem, & ignorantiam congregat ſibi, & opprobrium illius p
non delebitur.

9 Perpendat, Dominum, qui gubernat ſeruos ſuos ad vtilitatem illorum, non ſuam; hoc præcepiſſe, ne per illecebras, illicitas voluptates, corruat templum eius, quod eſſe cœpit, vt Aug. lib. de decem chordis.

10 Meditetur Dei omnipotentis, & Angelorum præſentiam, ne is iniuriam turpitudine peccati faciat.

11 Caſtos Chriſto Domino, & B. Virgini, ac Angelis ipſis eſſe ſimiles; & caſtitatem eſſe virtutem è cælis ab eodem Saluatore allatã, vt Chryſ. ho. 23. ad Epheſ. & ſer. de continentia Ioſeph vt ſupra dixi.

12 Præmium deniq. paratum mundis in cælo, mente reuoluat, nam torrente voluptatis
ſuæ potabit eos, & Matt. 5. Beati mundo cor- q
de, quoniam ipſi Deum videbunt; & iterim in hac vita fruuntur maxima pace, quæ exſuperat omnem ſenſum, orta ex teſtimonio conſcientiæ, ex pulchritudine virtutis, & ex contemplatione diuinarum rerum, alijſque bonis, de quib. Chryſ. ho. de fid. An. & ho. 5. in ep. 1. ad Theſſ. & deniq. ho. 1. ad Col. Lege Bonau. in opuſc. pharetræ lib. 2. cap. 23. to. 1. & pugna ſpirituali contra 7. vitia, tom. 3. Ant. p. 2. tit. 5. cap. 1. Hæc ſi non proſunt; ſuſpendat confeſſarius abſolutionem, & illi niſi aliud abſtet, ſuadeat ducere vxorem; melius eſt enim nubere, quam vri; pro pænitentia autẽ iniungat opera quæ corpus macerãt, de quibus ſup. tract. 1. cap. 3. oratione; item, eleemoſynas, frequentiam ſacramentorum, pro qualitate perſonarum.

a *Sap.* 8. b *Matth.* 18. c *Luc.* 11. d *Matt. Luc.* 1. *Cor.* 17. e *Matth.* 17. f *Matt.* 5. g 1. *Cor.* 3. h *Ad Phi.* 3. i 1. *Cor.* 15. *Gen.* 34. K *Cant.* 6. l 1. *Cor.* 6 m 1. *Cor.* 3. n *Gen.* 19. *Nu.* 15. *Indit.* 20. o *Oſee* 4. p *Pro.* 6. q *Pſal.* 31. *Phil.* 4.

De

De remedijs contra Curiositatem. Cap. XII.

CVriositas est vitium studiositati oppositum, quod consistit in appetitu, & studio inordinato circa cognitionem rerum; quod vt planiùs fiat, statuo primùm, cognitionem veritatis per se bonam esse: quamuis per accidens possit esse mala: vel quia propter illā homo superbit, vt Aug. docet lib. de moribus Ecclesiæ. cap. 1. vel quia abutitur ad malum: quod perperam fieri, habetur Hier. 9. iniquè agerent laborauerunt, &c. Secundò, statuo, bonum hominis positum est in cognitione veri; perfectum tamen bonum in cognitione summæ veritatis, vt Arist. lib. 10. Ethicorum: ex quo sequitur, posse vitium esse in cognitione alicuius veri, quatenus appetitus illius non ritè in cognitionem summę veritatis refertur, in qua consistit summa felicitas. Curiositas ergo non in ipsa cognitione: sed in appetitu, & studio inordinatæ cognitionis versatur, vt dictum est. Quam iure optimo Propheta in Ps. 118. appellat vanitatem cum crat; auerte oculos meos, ne videant vanitatem; vt enim duplex est oculus, corporis scilicet, & animæ, qui est intellectus; ita duplex est curiositas, nimirum sēsitiua, & intellectiua; vident autem oculi vanitatem, cum hanc consectantur. Lege Bonau. in pharet. l. 3. c. 7. to. 1. opusc. & biblia pauperum cap. 12. to. 2. Ant. p. 2. tit. 3. c. 3. §. 4.

2 Intellectiua autem curiositas, propter inordinatum appetitum studij, mala est, quatuor ob causas. Primum, cum propter studium minus vtile, retrahitur quis à studio sibi necessario, vt si fortè Sacerdos studeat comędijs, &c. Hier. ad Damasum. Secundò si discat ab eo, à quo eum, doceri non licet, nempe à dæmone, vt solent superstitiosi; contra quos Aug. lib. de vera religione: similiter catholicus ab hæretico, vel infideli discat cum periculo religionis. &c. Tertiò, cum scientia non refert in debitum finem, scilicet ad cognitionem Dei; vt Aug. li. de vera religione cap. 4. in consideratione, inquit, creaturarum nō est vana, & peritura curiositas exercēda; sed gradus ad immortalia, & semper manentia faciendus. Quartò, cum studet cognoscere aliquam veritatem supra facultatem sui ingenij, contra consilium sapientis. Eccl. 3. altiora te ne quæsieris. Lege D. Tho. 2. 2. q. 167. Am. 2. p. t. 3. c. 7. Ans. &c.

3 Ex his facilè intelligitur; nō interdici Christianis scientias ab ethnicis traditas, vt philosophiam, medicinam, aliasq. artes, & facultates: dummodo fidei, seu catholicæ ecclesiæ censura corrigātur: & in bonum finem referantur. Lege Gratiani notas d. 58. vbi multa in hanc sententiam ex D. Hie. Aug. Amb. Beda, alijsq. patribus adducit. Lege item indicē librorum prohibitorum, & præsertim regulam septimam, quæ est de libris obscenis; & regulam nonam, quę est de libris ad superstitiones pertinentibus: eiusque annotationem, seu obseruationem: in qua prohibentur libri Astrologiæ iudiciariæ, & sortilegiorum, & alij, qui in regula numerantur, atq. transgredientes subijcit Inquisitoribus, iuxta constit. Sixti V. de studio autem legum, & physicæ, idest medicinæ clericis, & religiosis interdicto, lege cap. non magnopere, & cap. super specula. Ne cler. vel monach. & ibi Doctores, & Summistas; maximè Siluestrum, excommunicatio. 9. §. 22.

4 Artem verò prædicendi ea, quæ pendent ex libero hominis arbitrio, vel ex diuina prouidētia, vanam esse, & illicitam, clara res est. Primùm, quia hoc est proprium Dei, Isai. 41. Item Hie. 10. à signis cæli nolite metuere. Secundò ex sacr. Canonibus 26. q. 3. 4. & 5. Item ti. de sortileg. Item ex Conc. Tolet. 1. & Sixto V. in constitutione de hac re. Tertiò ex patribus, Tertull. l. de Idolatria, & in Apolog. c. 35. vbi dicit esse dæmonum inuentum. Orig. in Hierem. Cypr. lib. de sing. clericorum. Cyril. Catech. Euseb. lib. 6. de præpar. Euang. cap. 8. Basil. In Isai. c. 2. Epiphan. lib. de ponderibus, & mensur. Niceph. l. 9. Inst. c. 9. Clemens Ro. lib. 9. recognitionum. Amb. li. 4. hexa. cap. 4. Hier. vt habetur 26. q. 2. c. sed & illud Aug. l. 7. conf. c. 6. & l. de doctrina Christiana. c. 22. & sec. lib. 3. de Gen. ad litteram, c. 16. & 17. & lib. 5. de Ciuit. c. 1. vsq. ad 8. & quæst. 45. lib. 83. q. Leo. ep. 91. Greg. ho. 10. de epiph. D. Th. in opusc. contra illam, & denique ex iure ciuili, C. de malef. & Matt. l. nemo. l. si excepta, l. artem; præterea ff. de iniur. & famos. libell. l. item. Omitto præstante Philosophos qui idem sentiunt; hos enim Picus Mirand. l. 1. in Astro. c. 1. refert. Hactenus de Curiositate intellectiua.

5 Sensitiua verò Curiositas cōsistit in appetitu, & studio inordinato, cognoscēdi per aliquem sensus exteriorem; exercetur enim per quatuor sensus; cōprehēditur tamen sub visu, quia oculi referūtur ad omnia sēsibilia: ideòque nomine visus, significatur omnis sēsatio: omnia enim sensibilia videri dicuntur, vt

Aug.

Aug.l.10 confessionum.c.35. refertur autem cognitio sensitiua, vel ad corporis sustentationem, vel ad cognitionem, practicam scilicet, vel speculatiuam: est autem mala duobus modis. Primùm cum non refertur in bonum finem, vel diuertit hominem à bono. Secundò, cum refertur ad malum, vt si quis aspiciat mulierem ad concupiscendum eam; vel aliorum facta, non ad corrigendum, sed ad detrahendum: hinc Prou.25. ne insidieris, vt quæras impietatem in domo iusti, neque vastes requiem eius; & Apostolus in 1. ad Tim. 5. verbosas, & curiosas, viduas reprehendit; figuratur denique Gen. 24. in Diana, quæ curiosè egressa violatur, vt notat Hugo.

6 Extendit se præterea concupiscentia oculorum ad spectacula, quæ cum lasciuiam, crudelitatem, vel aliud peccatum continent, illicita sunt, vt constat ex sexta Synodo Constantinopol.c.51.Conc.Carthag.3.Can.11. & Can.qui die, de consf.dist. 1. & Can.pro dilectione de consecr.d.2.Can.maritū d.33. Can. donare.& Can.quæ venatoribus.d.86. Deinde ex Patribus. Tertul.l. de spectaculis, vbi refert, dæmonem qui in spectaculis obseruat mulierem, & rogatum, cur in eam ingressus esset, respondisse, constanter, & iustissimè feci; in meo eā inueni; ex quo intelligitur, spectacula esse loca Diaboli. Item Cypr. lib. de spectaculis, & l.1.ep.10. l.2. epist.2. Clemen. Alex in l.2. pædag.c.6. Ambr.serm.5. in Psal. 118.Basil.in hom.4. hexameron.Chrys.hom. de Dauid, & Salue.hom.6.& 69.in Matth.in Ham.quod periculosum est adire spectacula; vbi ait, tales inspectiones cor stituere mentes adulteras.& inuerecundas. Aug.in Psal. 119. & l.3.conf.c.1. & præsertim, cum in illis recitant mulieres: propterea idem Aug.l.de singul.clerico: ait earum voces audire peius esse, quàm sibilus basilisci; quoniam occidunt animam. Adde quod eadem de causa prohibentur docere in templo. 1. ad Cor. 2. vt tibi adnotat Ansel.præterea contra spectacula inuehit Hier.l.6. in c.20.Ezech. Petrus Chrysol.serm.151.D.Tho.2.2.q.176. art.2. & in 4. d.16.q.4.art.2.Anto.2.p. tit. 3.c. 7. § 5. & 3.p. ti.8.c.4.§.12.Ang.v.histrio.q.1.Sil. Ludus.§.8. Tab.histrio.q.1.Arm.eodem. Nau.c.16.n.14. & c.19.nu.4. Hinc sequitur multò magis esse prohibita, & illicita clericis, & religiosis, ca. non oportet.2.de consecr. d.5. & toto tit. de torneam. Excusat tamen Ant. §.citato à peccato mortali eos, qui casu leuiter aspicerent, nescientes talia repræsentari. Ex his etiam sequitur multò magis prohiberi duellorum aspectum, vt patet ex Conc. Trid. & const. Greg. XIII. & Clementis VIII. de duello. Illud tamen adiungo, licitas esse comœdias, tragedias, aliaq. honesta spectacula, quæ videlicet prodesse possunt, vt docet Cypr. l.de spectac.in fine, Albertus, quem sequitur Ant.§. 5. & alij; neque enim auctores iam relati hæc damnant: sed solum obscena, & crudelia, tamen comœdias non licet audire ab ijs, qui solent vt plurimum obscœnas recitare, tum ratione scandali, tum quod repentè, cum minus id cogitant spectatores, ad turpia illi redeunt, à quibus ad tempus, vt plures alicerent, atque ad spectandum traherent, abstinuerunt.

7 Atqui laudabilis omnino curiositas est illa, qua scilicet per creaturas homo ducitur ad cognitionem, & amorem Creatoris; inuisibilia enim Dei, vt ait Apostolus à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas, Quare ex magnitudine creaturarū percipitur immensitas Creatoris, ex perpetuitate æternitas, ex ordine sapientia, ex virtute perfectio, ex pulchritudine denique pulchritudo Dei, qui dicitur pulcher, sicut vniuersorum consonantiæ, & claritatis causa, vt Dionysius, cap. 4. de diuin. nom. & exponit D.Tho.2.2.q.145.ar.2. Lege quæ nos lib.2.tr. 3.c.4.§.4.

De remedijs contra Odium, & Inuidiam. Cap. XIII.

AD deponendum Odium, iuuat primum considerare, Deum esse vindicem iniuriarum; nam mihi inquit. vindictam, ego retribuam. Item non dimittere Deum peccata, nisi dimittenti ex corde iniurias fratri, Matt. 6. & Greg. 4. Dial. cap. vlt. Secundò, sibi ipsi magis nocere. Tertiò, cum aliquando tandem dimittere oporteat, si velit salutem consequi: melius esse præuenire: tum propter meritum, tum ad vitandum pericula damnationis, & peccata: tum vt Deo placeat, cumque imitetur, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, &c. & Christum Dominum, qui in cruce orat pro crucifixoribus, & nobis multoties pepercit clementissimè: qui illum grauius offendimus. Lege Chrys.ho.22.ad pop. Quartò: vincat in bono malum, id est benefaciat inimico, & sit carbonis ignes congeret super caput eius, & fortè liberabit fratrem à morte: Gregor. ho.21.moral. cap. 12. & lib.30.c.9.Chrys. ho. 50.in Io.& ser.10.& 11.de vir. & vitijs, Cass. coll.

a

b

c

coll.16.c.15.& seqq.Adde, quod si conuersus
ille,salutem impetret, qui eum odit, se fratrẽ
odisse comperiet,immò filium Dei & nescit.
Aug.in Psal.54. Quintò, sumat denique post
confessionem Eucharistiam, quæ est sacra-
mentum pacis,vt Chr.hom. 60.ad pop. Lege
Bonau.opusc.contra 7. vitia pugnæ spiritua-
lis. Ant.p.2.tit.8.c.3.

2 Contra Inuidiam primum remedium est,
amorem suum conuertere in hæreditatẽ cæ-
li,vt Greg.5. moral.c.32. & nihil magnum in
hac vita æstimare.Basil.ho.de inuidia.Secun-
dum,cogitare, quam graue peccatum sit,id-
que ortum ex superbia,contra legem naturę,
& contra charitatem;nam sumus vnum cor-
pus in Christo; singuli autem alter alterius
d membra. Quare vilis hominis est inuidere,
tamen spirituales etiã homines inficit. Cas-
sian.col.18. c.17.& propterea difficilis est cu-
rationis,vt ibidem Cassia.Huc etiam spectat
omnes homines esse eiusdem naturæ, & om-
nium patrem esse Deum;communia item es-
se Christi beneficia; vnamq. omnium hære-
ditatem; teque propter peccata esse omnibus
minorem,vel saltem debere te ita existimare.
Tertiò meditari,inuidia effici homines simi-
les Diabolo.1.Io.3.& 4.Chry.ho.41. in Matt.
immo peiores,illo hom.31.in 1. Cor. Quartò
inuidum sibi nocere,vt eruginem,alijs displi-
cere,& nihil omnino prodesse. hinc Prou.14.
putredo ossium inuidia. Basil. ho. de inuidia
Aug.ho.83.de tempore.Chrys.ho. 84. ad po-
pul.& 41. in Mat. Greg.l.5.mor.c.32.& Past.
p.3.ad. 11. Adde quod Basilius assimilat vul-
turi,& muscę, quia inuidi amæna prætereũt,
& labidis hærent. Lege Bonau. opusc. phare-
træ l.2.c.8.Anton.p.2.tit.8. ca.1.§.5. Quintò,
prauos eius effectus,qui sunt odium,susurra-
tio, detractio,exultatio in aduersis proximi,
afflictio autem in prosperis. Greg.l.31.mor.
c. 17. D.Thom.2.2.q.36.art.4.propterea Basi.
ho.de inuidia,vna,inquit,est curatio,cũ mor-
tiferum virus lateas in medullis, & alia vitia
virtutibus contrarijs curantur; at inuidia cre-
scit virtutibus aliorum. Sextò denique iniun-
gat Confessarius pœnitentiam inuido, vt si-
gna charitatis ei ostendat, quem odio, & in-
uidia prosequitur; memor propriæ culpæ, &
promissionis Christi, Dimitte, & dimittetur
e vobis, &c. si autem non dimiseritis homini-
bus,&c. nec Pater vester dimittet vobis pec-
cata vestra.

a *Deut.*32. *Rom.* 12. b *Matth.* 5. c *Rom.* 12.
d *Ad Ephes.*4. e *Matth.*6.

De remedijs contra Iram.
Cap. XIV.

IRacundus quotidie meditetur, sibi resistẽ-
dum esse iracundiæ; cumque ira animum
mouet,tum diligentissimè linguam cõtineat,
non tamen in contemptum,vel vt fratrem
remordeat,sed vt cedat iræ.Greg.l.34.mor.c.
vlt.Past.p.3.adm.17. Cassian.col.16. ca.18. &
item se statim commendet Deo, oratione ia-
culatoria,vt Basil.ho.de Ira.

2 Præparet se quotidie ad contumelias pro
Christo proferendas, & ad ipsum respiciat,
qui cum pateretur nõ comminabatur, 1. Pet.
2. vt monet Basil.ho.citata.Chrys. ho.88.in
Matth.Greg.l.5.moral.c.31. immo Dominus
Matt.11.discite.inquit, à me, quia mitis sum,
&c. & inuenietis requiem animabus vestris,
hinc Psal. 36. Mansueti autem hæreditabunt
terram, & delectabuntur in multitudine pa-
cis,& Mat.5. Beati mites,quoniam ipsi possi-
debũt terram.Adde quod iusti iniurias Deus
vindicat.Chrys. homil 45. in Gen. Lege quæ
nos l.2.tract.2.c.29.

3 Videat proprios defectus, & quanta in ip-
so tolerent alij, quantaque ipse Deus. Greg.
loco paulò ante notato.

4 Consideret incõmoda, quæ ex ira nascun-
tur nisi reprimatur; priuat enim corona, ita
vt homo perdat quidquid diuturno labore
partum est,vt Cypr.l.de patientia;cõfirmatur
Iacob. 1. & Prou.22.Item facit hominem fe-
rocem, vt bestiam; item ira in sinu stulti re-
quiescit,Eccles.7. est enim furor breuis. Chr.
h.24. in Gen.immo verò iracundus est peior
bestia. Chrys. ho. 29. ad pop. præterea irato
nihil turpius.Chrys. ho. 25.in Io. & homil. 6.
in Acta. Ad hæc perpendat iræ effectus, qui
sunt rixę,rumor mentis,contumelię,clamor,
indignatio,blasphemiæ, vt Greg.lib.31.ca.17.
Adde quod Dei, vindictam in se prouocat,
qui irascitur fratri,Matt.6. Isa. 66. Greg. l. 5.
moral.c.31. Lege Chrys.ho. 17. in Acta.pro-
pterea monet Apostolus ad Ephes. 4. sol non
occidat super iracundiam vestram.Lege plu-
ra apud Basil.& Greg. Item Chrys.homil.29.
30.& 31.ad pop. & ho. 15. ad Eph. ho. 62. in
Matt.& ho.6.in Act.Amb.l.1.offic.c.21.Cass.
l.8.inst.cap.1.Pon.phar.l.2.ca. 9.& Dietæ Sal.
tit.1.to.1.opus.& in pugna spirit. contra 7.vi-
tia to.3.Ant.p.2.tit. 7.c.1.

5 Ira verò moderata laudabilis, est cum prę-
sertim contra passiones irascimur, vt Cassia.
li.8 c.6.& seq. tum propter zelum, vt Greg.
lib.5.moral.cap.31. Chrys. ho. 6. de laudibus
Pauli.

Pauli. Hinc Psal.4. Irascimini; & nolite peccare,& Ecc.melior est ira risu.

6 Indicia victoriæ affert Basil. nempè cum saltem externos motus cohibemus;cum erubescimus irati inueniri; cum reddimus bonū pro malo:cum non præuenit, sed sequitur rationem. Lege Basil.

7 Pœnitentia verò eadem exponi potest quę inuidis. Homicidam verò moneat primū de obligatione restitutionis,& irregularitate:iniungat longam peregrinationem,ieiunia,&c. Item, vt seruiat hospitali, det eleemosynas, frequentet Sacramenta:deinde videat, an sit casus reseruatus.

8 Ad tolerandam denique alterius iram,hæc conferunt:primùm remouere se à facie irati, Chry.ho.21.ad pop. Secundò, verbum molle frangit iram.Pro.15.Chrys.in Psal.119. Propterea mansuetè respondeas, vel saltem taceas, humaniter tamen, & modestè. Tert. illi compati, vt phrenetico.Chrys.in Ps.7.Quarto,vince in bono malum, ad Rom. 12.

De remedijs contra Gulam. Cap. XV.

AD vitanda peccata Gulæ, optimum remedium est,fugere occasiones,& conuersationes, vt monet Sapiens Prou.23. noli esse in conuiuijs potatorū;& Bern.in Apo.ad Guliel.abstinere item à cibis lautis,& condimentis,vt Greg.l.31. moral.c.17. Aug.ep.86. Chry.ser.1.de ieiunio Basil. in reg.breu.c.10. quò enim plura corpori homo negauerit, eò maiores animo vires contra paucos eius motus addet: atque à Deo plura feret.

2 Paulatim progrediendum, ita quotidie aliquid Gulæ detrahatur, quousque ad regulam temperantiæ perueniatur. Lege Gregor.30. moral.c.11. Basil.const. monast. c.5. Cass.l.5. inst.c.3.& 11.16.& 20.

3 Ne cogites vires defuturas. Greg. lib.5. in 1.Reg.cap.11.

4 Serio rebus spiritualibus vacare. Greg. ibi. cap. 15.

5 Cogitare quam citò transeat cibi, & potus delectatio;mala verò maneant, nempè luxuria, cordis obduratio, ira homicidi, ebrietas, cruditas, morbi, paupertas, interitus;& propterea gulosi excluduntur à Regno Dei. 1. Cor.6. & per eam multi perierunt. Chry. ho. 1.in Gen.hinc Amos 6. Væ vobis, qui comeditis agnum de grege, &c. quam multa, & magna sint temperantiæ bona,lege apud Gre. 1.mor.c.5.& li.31.c.17.Cassian.l.5. inst.c.17. Chrys. ser.13. ad Rom.& ho.39.in epist. 1. ad Cor. & 61. ad po. ho. 13. in primam ad Tim. & 29.ad Hæb.

6 Cogitare, quàm displiceat Deo: nam gulosis Deus venter est, ad Phil.3.Chry.ibidem h. 13. Item quia templum Christi fit cloaca: & membra Christi quasi membra bestiæ euadunt. Lege Chrys.ho.29. in Gen.& ho.27.in Act.& 58.in Matth.

7 Gratum esse hoc vitium Diabolo, vt patet Matth. 12. & Iob.40. & propterea maximè vitandum.

8 Denique exempla Christi, & Sanctorum meditari proderit, ex 2. ad Cor. 11. Item timere ne species necessitatis nos decipiat.Aug.st.10.conf. c.31.& semper contra ciborum delectationem pugnare. Aug.ibidem. Greg. lib.30. moral. cap. 14. & cum tandem molestias senties in comestione; tunc gulam te superasse intelliges. Cassian.lib.5.instit.cap. 14.& item cum castitatis donum fueris consequutus; vt Greg.lib.5.in primum Reg. cap. 11. Tertium remedium est timere, ne transgredieris metam necessitatis, Aug.l.10. confess.cap.31. Quartum est, pugna contra ciborum delectationem. Aug. ibid. Greg. lib. 30. moral.cap.14. Lege de his Orig.ho.7.in Leu. Cassia.collat.22. c.3. Bonau. pharetræ. li.2.c. 12.to.1.opusc.& in biblia pauperum,c.88.t.2. Anton. p.2. tit.6. c.1. De remedijs, ibid. §.10. Pœnitentia gulosis apta est ieiunium, abstinentia, & maximè à cibis non necessarijs: à cibis delicatis,& conditis, atque à puro vino; & opera alia; de quibus supra tr.1. cap.3. §.2. & lib.2.tract.1.c.22.nu.4.& tract.2.c.25.

De remedijs contra Acediam, tepiditatem, & pusillanimitatem. Cap. XVI.

ACedia est tristitia aggrauans;quæ ita deprimit animum,vt nihil agere libeat:vt Damascenus lib 2. c. 14. vel est tædium operandi, vel spiritualis frigiditas, aut tepiditas; D. Thom.2.2. q.35 ar.1.De eius natura lege. Greg.in 1.Reg.c.14. Bern.trac. de passione Domini c p.19. Aug.in Ps.104.Cassian.lib.9. instit.& lib.10. Effectus exponit D.Tho.ar.4. sunt autem, malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita,& Greg.l.c.

2 Primum remedium est oratio, Iac. 5. tristatur autem aliquis vestrum, oret. Augu. in Psal. 106. Bern. serm. 31. in cant. Secundum

est

est ei sedulò resistere, prosequēdo bona opera diligenter; quia maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter. Hier. 48. Cassian. l. 10. inst. cap. 25. Bernar. serm. 21. in Cant. quare otium est detestandum,& fugiendum. Ecclesi.cap.33. Lege Greg.lib. 20. moral. cap. 20.& lib.7.cap.17.& lib. 4. cap. vlt. item Past. part. 3. adm.16.Chrysost.homil. 14.in Genes. homil.46.in Matt.homil. 16. in ep. ad Eph. & homil.29.ad Hebr. Cassian.coll.19. capit. 24. & coll.24.ca.12. hinc Lycurgus otiosos à sua repub. pellebat, vt Iustin. lib. 3. Histor. Tertium remedium est meditari exempla Christi, & Sanctorum, diuina item beneficia, & præsertim concursum: & cooperationem perpetuam,tum vniuersalē, tum peculiarem Dei in omnibus prorsus actionibus, ita vt videatur quodammodo pro nobis semper laborare. Ad hæc, suauitatem legis Euangelicę. Matth.11.Ioan.16.& in epist.1.c.4.Chrys.ho. 17. & 39.in Matth.item quod tempus laboris breue est; præmium verò æternum,& præterea imminent tentationes, pericula ex hostiū insidijs,& peccatorum reatu. Satagamus ergo quasi instet incendium, aut valida tempestas,in quibus qui sectatur otium,stultissimus
a est. His adde laborem in die festum creaturarū,& pręsertim hominum,qui propter hono-
b res,opes,& voluptates, nulli labori parcunt, nullū metuūt periculum: qua propter monet Apostolus: sicut ergo exhibuistis membra vestra seruire immūditiæ & iniquitati ad iniquitatē; ita nunc exhibete mēbra vestra seruire iustitiæ in sanctificationē. Quartò, proderit variare actiones, ne fastidiū pariant; & itē non versari cum otiosis: sed cum diligentibus, ac deuotis. Ad hæc adhibere pænitentias laboriosas conetur Cōfessarius, & ad vitandum otium accommodatas: moneat prætetea, vt ad sonum horologij cogitet se temporis rationem redditurum; iniungat etiam examen conscientiæ peculiare, silentium, & in his omnibus consulet frequenter Confessarium, vel alium sapientem virum. Lege Bonauent. in pharetra lib.2.c.10. to. 1. opusc. & in pugna spirituali,&c.to.3.Ant.par.2.to.9. c. 1.& 2.

3 Tepiditas, seu torpor est effectus Acediæ, & interdū cū graui peccato coniuncta; proptérea Apoc.3.quoniam tepidus es, inquit dominus, incipiam te euomere de ore meo. Eius varios effectus recenset Bern. ser. 6. de Ascen. Cassian.li.10.instit.c.2. & seq.lege etiā lib.12.c.15.& seq.& coll.3.cap.5.

Indicia verò hominis tepidi enumerat Ross. sign.lib.1.de discipl. Christ. perfect. c.19. sunt autem hæc præcipua; Primum grauiter ferre disciplinam. Secundum, ad otium aspirare, idq.putare suis laboribus deberi. Tertium, inuitè,& leniè obedire. Quartum, frigere in sacramētorum vsu, in oratione, in concione, in lectione, & colloquutione de rebus spiritualibus. Quintū, occasiones peccatorū non vitare, atque suis viribus confidere. Sextum, memoria repetere pristinos mores,& mūdanā fælicitatē, magnū bonū ducere,&c. Septimū, diuinas inspirationes non aduertere, dissimulare, differre, vel negligere. Octauum, patrum spiritualium consilia,& correptiones nō curare, vel refugere. Nonum, honorem optare, sibiq. indulgere. Decimū gloriam propriam quærere in speciosis studijs, vel negotijs,& differre opera, quæ ad sui abnegationē, perfectionem animæ conducunt: rationesque quærere, quibus tepiditatem suā excusent, & diuinam voluntatem ad sua studia reuocent, & similia. Optimum autem remedium est cogitare periculum iacturæ. Greg. Past. p. 3. adm.35.Cass. col. 6. c.17. & coll.4.c.19. Item esse infęlicem statum tepidi hominis: vt Bernar.ser.6.de Ascen. imminet enim contra illum ira Dei; quoniam generat mētis perturbationem, confusionem, ac caliginem de qua Cass.l.12.cap.25.& seq. nam vult, & non vult piger, Prou. 3.& 13.

4 Deinde sunt aliqui tepidi, qui in peccato perseuerant, vel quia nō auferunt occasiones peccatorum, vel quia non remouent impedimenta profectus spiritualis, de quibus Greg. l.7.mor.c.14.Ber.ser.3.de Annunciat. & ser. cōtra ingratitudinem; atq. hi incidunt in turpes cogitationes.Greg.l.5.mor.cap.22.in detractiones, in fugam disciplinæ,& scandala, Ber. l. c. Cass lib.10.instit.cap.3.& denique in desperationem. Aug.Psal. 106. Cass. lib.9.c.9. Remedium est, animosè incipere, Ps.76.Dixi, nunc cæpi.Greg.l.5.mor. c.22. Item meditare nouissima: Ber. serm.de sex tribulationibus; prætereà quàm sit turpis vita tepidi: vt Greg. ibidem;& deniq. quàm displiceat Deo.Ber.de altit.cordis,serm.2.

5 Pusillanimitas est effectus Acediæ, secundum Greg.lib 23.mor.c.17. nam pusillanimis in miserijs nō subsistit: animo enim cadit tēpore tentationis: minusq. se posse putat, quā reuera cum Dei gratia possit; & propterea pusillanimitas est contraria magnanimitati; quoniam vertit gaudium in pauorem; ac tabescit mens; stupent oculi; omne quod prius, prosperum arridebat, euanescit; lux ipsa

ipſa faſtidio eſt : ſolæ ſe in anima tenebræ mæroris offundunt: nihil quod delectet aſpicitur, triſte eſt quidquid occurrit. Lege Greg. Hinc ſcrupuli, Greg. l. 27. mo. c. 7. hinc perplexitas animi: vt idem l. 31. mor. cap. 17. Aug. epiſt. 250. ad Paulinum, de quibus nos ſupra tract. 2. c. 18.

Remediũ eſt, ſperare in diuina prouidentia. Greg. l. mor. c. vlt. item reſiſtere eiuſmodi cogitationibus. Greg. ibid. Chryſ. l. 2. de prouid. Dei: quia multa affert incommoda talis mæror: nocet enim cordi. Pro. 25. & exſiccat oſſa: ibid. c. 17. Caſſ. l. 9. inſt. cap. 2. & 3. prodeſt item humilitas, Greg. l. 2. 3. mor. c. 16. Ad hæc regulas adhibere Sanctorum, vt Chryſ. lo. cit. Deus etenim non honoratur in triſtitia; Ber. ſer. de ſeptem miſericord. Item quia monet Aug. (ſuper Pſ. 138.) Vt nõ timeant imperfecti, ſed tantum vt proficiant. Poſtremò conſulant Sapientes: Auguſtinus epiſt. 250. Gregor. Paſt. p. 3. adm. 4. & 9. & Caſſian. col. 19. c. 14. lege Chryſ. hom. 13. in Matth. D. Tho. 2. 2. q. 133. & quæ nos ſupra Ant. par. 2. tit. 9. c. 16. Hæc de remedijs peccatorum ac vitiorum adnotaſſe ſit ſatis; veruntamen cum nõ omnibus vnum remedium cõgruat, propter morum, & perſonarum diuerſitatem, prudentis Confeſſarij erit quid cuique expediat indicare, & ſalubre adhibere medicamentum, vt Gregor. in prologo. 3. par. Paſt. & l. 30. moral. cap. 4. & Baſil. conſtit. monaſt. cap. 32. Conetur autem maximè radicem peccatorum inueſtigare, & ad eam extirpandam incumbere, vt Henr. lib. 6. ſummæ ſacrament. c. 3. n. 2. proſequitur, Sed finem tandem his faciamus; nam reliqua poſteriore lib. proſequimur.

INSTITVTIONIS CONFESSARIORVM.

LIBER SECVNDVS.

De modo promouendi pœnitentes ad Chriſtianam perfectionem.

PROÆMIVM.

CVm primùm pœnitens legitimè à Confeſſario abſoluitur; ſtatim elutis Chriſti ſanguine, peccatorum ſordibus in priſtinam dignitatem reſtituitur; filius Dei conſtituitur; viam denique Chriſtianæ perfectionis ingrediatur; quam vt conficere tutò poſſit, ſalutaribus monitis, & præceptis inſtituendus eſt; parum enim poderit, viam ei monſtraſſe, niſi ad optatum terminum perducatur; ſicut neque is medici nomen meretur, qui expulſo morbo ægrotum deſerit, nõdum in ſanitate confirmatũ. Quapropter in primis conari debet Confeſſarius, vt pœnitens rectè purgata conſcientia ex ijs quæ priore libro diximus; in firmo propoſito obſeruandi legẽ diuinam roboretur; deindè doceat cum ſuperare tentationes; in via Domini progredi, vitiorum habitus extirpare: paſſiones mortificare; virtutes omnes perfectè conſequi, & poſtremò qua ratione cum Deo sũmo bono perfectè poſſit vniri. Septem etenim ſunt gradus, per quos ad Chriſtianã perfectionẽ peruenitur; Primus eſt ſtabilire voluntatẽ in bono, Secũdus muniri cõtra tẽtationes; & in militia ſpirituali, aduerſus animæ hoſtes ſe accingere; Tertius ſtatuere in via Domini ſemper eſſe progrediendum; & propterea ad opera perfectionis omni conatu ſe impellere. Quartus ab anima extirpare prauos habitus vitiorum, actibus virtutum.

tutum. Quintus radices peccatorum euellere, continua mortificatione; hoc est propriam voluntatem, iudicium, & passiones. Atque hi gradus ad viam purgatiua pertinent, & sunt proprij incipientium. Sextus gradus est progredi in virtutibus, qui spectat ad viam illuminatiuam, & est proprius proficientium. Postremus gradus est vniri Deo per contemplationem, & amorem, hic est viæ vnitiuæ proprius, & perfectorum. Namque triplici via homo ducitur ad Deum purgatiua, & illuminatiua, & vnitiua; vt docet Dion. lib. de Eccl. Hier. cap. 5. & 6. & Bonau. lib. de mystic. Theol. Tres verò esse hominum status; nempè incipientium, proficientium, & perfectorum, initio libri primi probatum est; apud omnes constat. Cum igitur priore libro multa de via purgatiua exposita sint, hic posterior liber supplet ea, quæ supersunt de eadem via purgatiua; & alias duas vias pro instituti operis breuitate explanat.

TRACTATVS PRIMVS.

DE VIA PVRGATIVA.

Qua ratione proficientes instituendi sint, & in rectè viuendi proposito confirmandi. Cap. I.

CVRAM maximam adhibeat Confessarius: vt pœnitens purificata iam conscientia, concipiat magnum peccati odium; illudq. omnino cauere
a statuat, ex ijs quę nos supra. Hic est .n. omnis fructus, vt ita auferatur peccatũ eius; vt ampliùs nõ recidat; ne dum fortè incautus, iterũ ad vomitum redat; & Spiritum sanctũ cõtristet; ei deterius aliquid contingat; itq. pænitẽ-
b tię tempus aliàs negetur: quod diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contempserit: horrendum est enim incidere in
c manus Dei viuentis; quare illum in timorem Domini, omni conatu traducat; in hoc enim momentum est maximum ad bene viuendũ, quia timor Domini expellit peccatum, vt l. 1. tract. 3. c. 1.

d 2 Deinde si expedire iudicauerit, suadeat ad omnium peccatorum suorum generalem confessionem se diligenter preparare; vt perfectè mundata conscientia, & sublatis scrupulis, magis pure, & expedite Deo seruiat: solet enim superioris vitæ male actæ memoria spiritualem progressum retardare.

3 Vitet omnes peccatorum occasiones, & maximè ludos, ac prauas cõuersationes, quæ bonos mores corrumpunt: qua de re lege Chrys. in Psal. 4. Orig. ho. 5. in Leu. Greg. l. 1. mor. c. 1. & l. 26. c. 9. Eph. tom. 1. ser. contra impudicos, & serm. de mala conuers. vitand. & Cass. colla. 20. c. 10. & quę nos li. 1. tract. 2. ca. 15. & tract. 3. c. 11. Otium præterea fugiat, ac detestetur. Primò, quia multam malitiam docuit; & sicut terra inculta spinas tantum producit; ita homo otiosus peccata: vt Chry. ho. 29. ad Hebræos. Secundò, quia Dæmon præstolatur tempus, quo videat animam otio aliquo etiam modico sistentam; vt eam aggrediatur; de quo Ber. serm. 63. in cant. Greg. ho. 35. in Euan. & propterea Deus præcepit Adæ, vt operaretur. Chry. ho. 14. in Gen. Tertiò, propterea quod non solùm punitur seruus, qui malè agit; sed etiam otiosus. Chrys. ho. 14. in ep. ad Eph. Quartò, vt tempus frustra consumptum redimat, iuxta Apostoli monita, ad Ephs. 5. ad Rom. 6. Lege quæ nos, libr. 1. Tract. 3. cap. 16.

a *Isai.* 27. b *Rom.* 2. c *Heb.* 1. d 1. *Cor.* 15.

Qua ratione instruendus sit pænitens ad militiam spiritualem. Cap. II.

AD Deũ conuerti, eiusq. vias ingredi, militiæ nomen dare est. Propterea Eccl. 2. monet Sapiens eos, qui accedunt ad seruitutẽ Dei, vt præparent animam suam ad tentationem: vt diximus l. 1. hinc Aug. in Psal. 60. vita nostra, inquit in hac peregrinatione, non potest esse sine tentatione; quia profectus noster per tentationem nostram fit; nec sibi quisque innotescit nisi tentatus; nec potest coronari, nisi vicerit; nec potest vincere nisi certauerit,

nec poteſt certare niſi inimicum, & tentationem habuerit: & addit, Chriſtum Dominum ea experiri voluiſſe, vt quanti æſtimandæ eſſent, oſtenderet, & nos ad eas ſuperandas inſtrueret, Atqui de remedijs, de neceſſit. & vtilitate tentationum copioſè diximus l.1.tr. 3.c.1.& 2.Hic autem agendum eſt ſolum de arte, qua in tentando vtitur dæmon, & de variј tentationum generibus.

2 Tentat igitur Dæmon aliquando occultè, aliquando manifeſtè, vt Cypr. ſerm. de zelo, & conatur, vt poteſt, ſe in viſcera cordis inſinuare, vt docet Ber. ſer.63. in cant. Greg. ho. 35. in Euang. non poteſt tamen eſſentiã animæ penetrare, nec voluntatem interius illabendo mouere; ſed ſolum exterius per appetitum, & ſenſus; non tamen cogere, vt Aug. lib.22. de ciu.cap.22. D. Thom. 1. p. q.111.& prima 2.q. 75. art.3.& alij.quare interna hominis cognoſcit ſolũ ab externis.vt Caſſian. collat.7.cap.15. nam obſeruat partem animæ debilem, eiuſq. propẽſiones; & vitia, vt Gregor.lib.14. mor cap.9. & lib.31.c 12. Aug. de diuer. ſerm.20. cap.11. Bern. ſer.3. de ſeptem panibus. Senſus item minus cuſtoditos, & tempus otij, Greg. l.7. regiſtri c.8.tentat præterea in omnibus pro occaſione, & tempore, vt Greg.ho.7.in Ezech.& ho.35. in Euang.& Chryſ.hom. 5.in Geneſ.

3 Tentat autem per voluptates potiùs quam per terrores. Greg.l.32.mor.c.17.& præſertim eos, qui ſunt ad illas procliuiores. Greg. ib. & excitat partim per ſe, voluptates. Greg. lib.31. mor.cap.30. partim per illuſiones nocturnas mouendo ſpiritus, Cai. p.2. q.80. ar. 2. vel ſaltem cogitationes turpes ingerit; vt turbet, Greg. l.2. mo.c.34.& 35.& præſertim ſpiritum blaſphemiæ, vt Caſſ. coll. 7. cap. 32. Greg.li.14.Mor.c.20. Guliel. Pariſienſ. lib.de tentat. & reſiſt. c. 1. ſuſcitat item varias affectiones, & deſideria mala. Greg.l.70.regiſtri, c.38. Amorem item proprium immoderatum, Greg.l.6.mor.c.36.

4 Suggerit interdum vitia, ſub ſpecie virtutis, Greg.l.3.mor.c.24. & l.4. dial.c.48. Aug.l. 6 confeſ. c.13. immò verò ſe transfigurat interdum in Angelum lucis.2.Cor.11.Greg.l.4. mor.c.8.& l.32. c.17. Bern.ſer.64.in Cant.& decipit ſub ſpecie maiores boni. Bern. ſer.14. in fine, ſuper Pſ. Qui habitat; Ex quo fit vt ita illuſus ſit obſtinatus, vel ſaltem, vel difficilius & tardius emendetur; quia non agnoſcit, nec ſentit culpæ vulnera; ſic multi decipientur nimio ſtudio orandi, & pſallendi, nam laborem fugiunt, vt contemplatione diuinorum fruantur. Bonau.l.de ſex alis Seraphin.c.3.& nos infra.trac.3. Alij contra nimio labore, & feruore deficiunt: & ſic corpori nimis indulgere coguntur, cum iactura ſpiritualis profectus.Lege Orig. ho. 10. in Leu. Greg. lib. 20. mor.c.vlt.& Paſt.p.3.c.13.Baſil. in conſt.monaſt.c.5.Ber.ſer.33. & 64. in Can. Caſſ. colla. 2. c.16. & 17.& l.5. inſt c.5.& quæ nos infra, cap 23. Huc etiam ſpectat tentatio ſuperbiæ, & vanæ gloriæ, ac amoris proprij occulta: nã aliqui ſingulares eſſe volunt in diſciplinæ obſeruantia, ſuoq. duci iudicio: alij propria ſponte labores, & mortificationes amplectũtur; ſed impoſita à ſuperiore, ſe excuſando refugiunt: contra quos inuehitur Caſſ.col.cap. 11. neglectis enim conſilijs ſeniorum, in ſuo iudicio, ac definitione, doctrinaque cõfidentes, ad mortem præcipites à dæmone pertrahuntur.Hinc Chriſtus Dominus, vt nos exẽpla etiam doceret, cum poſſet arctiorem vitam eligere, communem elegit; attamẽ quia Patri ſic placuit; innumeris affectus opprobrijs, et cruciatibus, factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis.

5 Tentat nonnunquam dæmon ſeruos Dei in vitijs, in quæ aliquãdo inciderunt: vt Gregor.l.5.in 1.Re.c.13 & l.7.regiſt.c.13.& præſertim reuocando in memoriam voluptates anteactæ vitę; vt Greg.eo.c.53.Chryſ.ho.2.in epiſt. ad Epheſ.Cypr.ſer. de ieiunio. Ber. ſer. 3. in feſto S. Petri, & Pauli, & ſer. 35. in Can. Incipit autem à minimis, vt inde ad maiora ducat; Hier. in Pſal.140. Greg.l.32. mor.c.17. & propterea diximus venialia peccata non eſſe contemnenda. Remedia autem vide ſupra l.1.tract.2.cap.14. & apud Ant.1.p. tit. 6. cap.13.§.6.

6 Diſcedit aliquando tentator denuo rediturus: vt hominem imparatum, cum ſe tutũ eſſe putat, aggrediatur: Greg.ho. 35. in Euan. deſiſtit enim tantiſper, dũ tepeſcat Dei famulus, & ſic facilius vincatur. Climacus gradu 26.Caſſian.col.2.c.13. & col.7.c.23. aliquãdo cum diſcedit, mittit vicarium: nimirum vt homo defeſſus, tandem cedat tẽtationi. Caſſ. col.7.c.19. Chryſ.ho.28.in ep. 1.ad Cor.

7 Tentat maximè incipientes, & proficientes, vt deficiant. Greg.l.32.mo.c.17.& l.7.Regiſt.c. 126. malos enim iam poſſidet, propterea non multum in his laborat, vt Greg.l.4. mo. c. 24. Tentat item præſertim incipientes contra vocationem.Bern. ſer.63.in cant. Alij verò ſcrupulis agitantur, de quibus l.1.trac.2. c.18.Lege etiam.Ber.ſerm.3.de SS. Petro, & Paulo, Caſſ. coll.20.cap.9.Laur. Iuſtin. de diſcipl.

sciplmonast.cap.12.& 16. Aliqui nollent pati omninò motus vllos sēsualitatis. Alij nesciūt discernere spiritus,& cum se putant duci spiritu Dei,ducuntur spiritū diaboli: Alij faciles sunt ad iudicandum temerariè imperfectiones aliorum,se illis præponendo; Alij sumunt pœnitentias pro fine, & scopo, quasi in illis cōsist it perfectio, nō in charitate;de quo nos aliàs: Alij tristitia, & pusi lanimitate angun- tur: de qua lib.1.tract.3.c. vlt. Alij timent virium corporis imbecillitatem, atq; terrentur labore Christianæ disciplinæ; de quibus Ber. ser.6.in Ps. Qui habitat. Alij denique tentationum nouitate torquentur, quas dum sæcularem vitam sectarentur, non sentiebant. Sed hos ex eo maximè solari oportet, quod signū ex eos euasisse fauces Dæmonis, & esse iam in numero filiorū Dei: Lege Greg. l.7. Registri. c.126. Seculares verò non carent suis tētationib. eas tamē vitijs, & negotijs distracti, non sentiunt,vt idem Greg.lib.7. mor. c.9.

8 Illorum verò tētatio magis periculosa est, qui exteriùs profitentur vitam spiritualem, sed verè mundo seruiunt; quoniam sunt ambitiosi in rebus spiritualibus; vanam gloriam sectantur; sua commoda quærunt; sibi ipsis nimiū confidunt;& plus assumunt, quàm par est: bona opera omittunt, ne ab hominibus contemnantur, & sæpè ea faciunt, vt ab illis probentur: nihili faciunt peccata venialia: de rebus spiritualibus nunquam loquuntur; nec eas meditari curant; cum vana quadam libertate viuunt; leues sunt, & instabiles;timorem Dei à se paulatim excutiunt; conscientiā habent cauteriatam; & tamen boni Christiani haberi volunt; & putant se posse duobus Dominis seruire; quomodo autem hi adiuuandi sint,ex antedictis patet,lege Doroт.ser. 1.& Machar. ho.49. & quæ nos l.1. tr.3.c.16.

9 Ad hæc facilè reducuntur septem genera tentationum, quæ constituit Richar. de Sancto Victore, in Ps. 90. & Anton. 1. par. tit.6. cap.13.§.4. Prima,est importuna,quæ scilicet multum insistit.Secunda dubia,quæ animum reddit ancipitem. Tertia, subita, quæ præuenit iudicium rationis. Quarta, occulta, quæ vix cognosci potest; abscondit .n. Dæmon sæpè laqueos, & decipit homines sub specie recti. Quinta,violenta,quæ supra vires mētis censetur. Sexta, fraudulenta, quæ animū seducit. Septima, perplexa, quæ ducit ad varia vitia; nunquam tamen cogi potest voluntas, nec permittit Deus nos supra vires tentari. 1. Corin.10.lege Cassian. collat. 7. c.20. atq; de tentandi modis, Gulielm. Paris. lib. de tentat. & resist.& Ant. p. 1. tit.6.cap. 13. §. 3. & quæ nos infra tract.2.cap.10.

De Progressu in via Domini faciendo; & medijs ad eum. *Cap. III.*

MAgnum est benè cæpisse;nisi tamen ad optatū finem opus inceptum perducatur parum prodest; nam; & naues vela pādentes,iter secundis ventis arripiunt:sæpe tamen frāgūtur, & ante in ipso cursu obruuntur, quam portum conspiciant; sic qui in viā Domini se dant, interdum deficiunt, & proptereà salutem non consequuntur; quoniā vt ait Dominus(Matt.10. & 24.) qui perseuerauerit vsq. in finē,hic saluus erit, & item Apostolus 1. Cor.9. nescitis,inquit,quod ij,qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium: sic currite. vt comprehendatis; & 2.ad Tim.2.nam & qui certat in agone non coronabitur, nisi legitimè certauerit. Studeat ergo omni conatu Cōfessarius, vt pænitens beneficio vocationis respondeat. Deoque os cordis aperiat, vt attracto spiritu dilatetur;sic enim fiet, vt viam mandatorum eius facilè currat; & ita currat, vt brauium comprehendat: opera autem in quæ præsertim incumbere debet, sunt, frequentia sacramenti pœnitentiæ, & Eucharistiæ: deuotio erga signum Crucis, aquam benedictam, & inuocationem Sanctorū,maximeq. B. Virginis: frequentatio item diuinorum officiorū, & concionum;vsus examinandæ cōscientiæ, lectio librorum Spiritualiū. Statuat præterea sibi semper dum viuit, esse in spiritu progrediendū;nec proprijs viribus, sed sola Dei ope esse confidendum. Peccata verò etiam leuia, sedulò sibi esse vitanda;& præsertim quę magis perfectioni aduersantur. Pœnitentiæ atq; misericordiæ opera stato tempore impleat: nihil sine consilio Confessarij agat, & deniq; in graui ægritudine,se spirituali præsidio muniat, de quibus sigillatim deinceps, præcipua quædam capita attingam.

De Frequentia Sacramenti Pænitentiæ, & Eucharistiæ. *Cap. IV.*

HOrtetur in primis Pęnitentem, ad vsum frequentem Sacramentorum Pęnitentiæ,& Eucharistiæ,quæ vt cum fructu maiori sumat, legat libros suo capui accōmodatos: ex quibus discet modum, se ad ea ritè præparan-

parandi,adiuncta opera Confessarij: vnusque sit ei dolor, vna mæstitia; si hoc alimento spirituali priuetur: vt monet Chryſ. hom.38. in Matth.in fine;nam animæ vis est,nerui mentis,fiduciæ vinculum,fundamentū,res,salus, lux,vita nostra;vt idem hom.24. in epid.1. ad Cor. Item quia in hac sacra cōmunione, caro corpore, & sanguine Christi vescitur;vt anima de Deo saginetur, vt Tert.l.de resur. carnis. Adde,quod sedat, cum in nobis maneat Christus, sæuientē membrorū nostrorum legem, pietatē corroborat, perturbationes animi extinguit,vt Cyril.lib.4. in Ioan.c.17.item dum in hac vita sumus, vt terra nobis cælum sit, facit hoc mysterium. Chryſ. homil. 24. in ep.1. ad Cor. quo non oportet igitur esse puriorem, tali fruentem sacrificio? quo solari radio,non splendidiorem manum,carnem hanc diuidētem? os quod igne spiritali repletur, linguam, quæ tremendo nimis sanguine rubescit: cogita qualis sis insignitus honore, quali mensa fruaris: quod Angeli videntes horrescunt, neq; liberè audent intueri, propter emicantem inde splendorem, hoc nos pascimur, huic nos vnimur, & facti sumus vnū Christi corpus, & vna caro. Lege Chryſ. ho.60.ad populum, & hom.61. quid plura?est manna absconditum, pignus resurrectionis, & gloriæ æternæ, Io.6.diuina esca animæ,nos vniens Deo: medicina salutaris, quæ sanat omnes infirmitates nostras, & denique viaticum,quo ducimur ad patriam:vt dicam,c.16. Lege Cypr. in ser. de cœna Domini.

De frequentia verò Eucharistiæ, non est necesse plura dicere, cum sit panis quotidianus;mūdus igitur sit vnusquisq; à peccato, & confidenter sumat; quia cibus est, non venenum;& panis vitæ, non mortis; qui nobis nō sentientibus animam reficit, & roborat, ac melius, quàm cibus corporalis corpus. vt ait Laur. Iustin. Lege de hac frequentia,B.Igna. ep.10.ad Ephes.Chryſ. ho.1. in epist. ad Tim. & ho.28. in 1.ad Cor. & in orat. de B. Philogonio, & ho.83. in Matth. Cypr.de orat.Dominic. Hilarium, & habetur can. si non sunt, de consecr. d.2. Ambr. l.5. de sacram. cap.4. quod habetur in cap. si quotiescunque, de consec.dist.2.Hier. ep.28.ad Lucinum, & alibi, Aug. vt habetur in cap. vtrum, de consecr.d. 2. & in tract. 26. super Ioan. & in ep.118. ad Ianu. & ser. 28. de verbo Do. item Greg. ho. 12. in Euang. vt habetur in cap. quid sit sanguis,de consecr.d.2.Bern.ser. de cęna Domini.D.Tho.3.p.q.80. ar.10.Pon.in 4. dist.22 & l.2.de profectu relig.c.78.Gerſ. super Magnificat. Adrian. in 4. Francisc. Arias. Madr. in li.de hac re,& alios.

a *Tol.lib.6.cap.14. & seq.*

De Deuotione erga signum Crucis. Cap. V.

DEinde moneat,vt initio singularū actionum,signet se deuotè signo Crucis.Primum, quia Apostoli in hoc signo mysterium Crucis comprehenderunt, vt Cypr.serm. de passio. Domini; Greg. Nyssen.orat. catechetica c.32.Aug.ep.112.c.13.& ep.120.c.26.docēt; Imò verò esse traditionem Apostolicam, tradit Basil. de Spiritu Sancto, cap.17. Greg. Nazian. orat.47. seu orat. ad Iulian. Eph.l.de pæn.c.3. Secundò, quoniam est maximè vtile est .n. loco orationis, oblationis, & coniurationis Dæmonis valet item an excitandam in anima spem, & charitatem, atq; animam ipsam ad limitationem Christi; & propterea adhibitū fuisse ab initio ad omnem actionē, vt docet Tert. lib. de corona militis, & addit debere nos Crucē diligere,& venerari: quod imago sit nostri sponsi. item Ephr. loco citat. pingamus inquit, in ianuis, in ore, & in pectore, &c. hoc enim signo conspecto, recedunt Dęmones, vt Hier. ad Eustoch. Aug. in Pſ.73. & l.2. de symbol. ad cathecum. Athan. l.de incar verbi; signo, inquit, Crucis omnia magica compescuntur. Præterea vt nos hoc signo sæpè muniamus, hortatur Amb.ser.43. Ephr tom.2.paræn.1. & to.3. serm. de sancta Cruce; Macar. ho.47.Cyril. Hierosoly. catechesi 13.Hier.ep. ad Demetr. Aug.tract.118. in Ioan. Cassia.collat.8. c.18. qui asserit ita D.Antonium fugasse Dęmones;omitto alios. Fuit autem semper in vsu, vt manu dextera signetur,vt notat Iust. Suadet pręterea Chry. hom.8. in ep. ad Coloſ. vt super infirmos signum hoc Crucis fiat. imò verò D.Greg. l. 3. Dialog. c.35. refert Amantium hoc signo curasse freneticum; & item vt supra cibos adhibeatur,monet Chry. ho.12. in 1.ad Tim. & miraculum in eo accidisse, refert. Greg.li. 1. dialo. c.4.& 11. & l.1. dialo. ca.3. refert D. Bened ctum signo Crucis, fregisse cyathum poculi venenati;alia etiam miracula afferuntur, quæ hic describere non est necesse; Admoneat denique vt post sumptum cibum, Deo gratias agat, vt Chryſ. ho.59. in Matth. Ambr.ser.42.

De vsu Aquæ benedictæ. Cap. VI.

HOrtetur insuper pœnitentem ad vsum frequentem aquæ benedictæ: qui etiam inductus est ex traditione Apostolica; vt docet Basil. l. de Spiritu sanct. c. 27. & Cle. lib. 8. Const. cap. 35. namque eius meminit Dion. Areopag. l. de Ecclesiastica Hier. ca. 2. de Baptismo. Cyril. Cypr. Amb. & alijs, quos refert Bell. li. 3. de cultus Sanctorum. c. 7. Valet autē plurimum ad fugandos Dæmones morbosq. curandos: nam Fortunatus huius aspersione sanauit femur, quod viro cuidam, de equo cadenti fractum est; vt refert Greg. lib. 1. dial. cap. 10. fœminam item curatam hac aqua, testatur Beda lib. 5. Hist. c. 4. Eadem præterea Malachiam curasse fræneticum, scribit D. Ber. in vita Malachiæ. Propterea Alexand. I. eius vsum confirmauit, & innotauit, vt habetur in cap. aquam sale, de consecr. d. 3. & in Conc. Nanatensi can. 4. & ita ad hoc vsque tempus seruatum semper fuit in Ecclesia. Addē, quod remittit peccata venialia: de quo lege Henr. lib. 1. Summæ cap. 20.

Moneat denique, vt quisque teneat in cubiculo non solum vas aquæ benedictæ, qua sæpè aspergatur, sed etiam candelam, & palmam benedictam; atq. in die Cinerum, singulis annis, caput sacro cineri subijciat: hæc enim ad deuotionem augendā maximè conferunt, & ad Dæmones fugandos; & habentur ex traditione Apostolica: vt in loco supra adducto probat B. l. Cereos item agnos Dei apud [illegible] habeat, coronas benedictas, & similia; & deniq. ad omnia sacramentalia sit benè affectus; his enim disponitur anima ad spiritualia, & diuina munera.

De Inuocatione Sanctorum. Cap. VII.

INter præcipua vitæ spiritualis præsidia, ac media perfectionis & saluti, moneat esse orationem tum vocalem, tum maximè mentalem, de qua infra dicemus tract. 2. cap. 12. Ac primum doceat orationem vocalem, id est, recitare coronam, vel Rosarium B. Virginis, vel aliam similem; deinde paulatim rationem, ac modum tradat meditandi mysteria Rosar. vel passionis Domini, aut quatuor nouissima, & alia eiusdem generis, proposito aliquo libello de oratione. Veruntamen vt pænitens non solum orationis donū, sed omnia etiam bona facilius à Deo, multiplicatis intercessoribus impetrare possit: studiosè nitatur Confessarius; deuotionem Angelorum: Sanctorumq. omnium, & præsertim Angeli custodis, & proprij aduocati: sed maximè Sanctissimę Deiparę Virginis, cordi eius imprimere; ita vt quotidie offerat ei orationem aliquam, mortificationem, & aliud etiam opus bonum; sic enim fiet, vt de salute sua non desperet; nam, vt ait Landulphus lib. de vita Christi: ille non timet æternum væ, pro quo semel orauerit Maria, & Ansel. libr. de excellentia B. Virg. Mariæ, ad Mariam conuersus, & ab ea conspectus, impossibile est, vt pereat; sed quid si protectionem eius suscipiat, & pro eo sæpè oret? intellige nimirum, quia sperandum est de tanta aduocata, fore, vt impetret gratiam, & perseuerantiam in bono, per quam saluabitur; propterea monet D. B. in. serm. de Natiuit. B. Virg. votis omnibus Mariam hanc veneremur; quia sic est voluntas eius, qui totum nos habere voluit per Mariam. Idem etiam docet, Christum esse fontem vitæ, Mariam verò aquæductum; per eam enim gratia infunditur alijs; cum sit gratia plena, iuxta Eccl. 24. Ego sicut aquæductus exiui de Paradiso. Monet præterea in ser. 2. de Maria: non recedat ab ore, non recedat à corde, & vt impetres eius orationis suffragium, non deseras conuersationis exemplum; ipsam sequens non deuias, ipsam rogans, non desperas, ipsam cogitans non erras, ipsa tenente non cadis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitia peruenis: & alibi. O peccator, si ad conspectum Patris accedere times, ne liquescas quasi cera ē facie ignis, vade ad Mediatricem matrem misericordiæ, & ostende ei vulnus, & viscera; & ipsa pro te ostendet filio pectus, & vbera, & filius patri latus, & vulnera, pater non negabit filio, filius non negabit matri, & mater non negabit tibi. Item alio loco. Ille solus, ô Virgo, laudes tuas sileat, qui te fideliter inuocatis, senserit in su's necessitatibus defuisse; & quid nimirum si inuocata adest, quæ etiam non vocata presto est? Hactenus Bern. Hinc Prouer. 16. Clementia eius quasi imber serotinus. Et Zacharias Episcopus, Nulli, inquit, dignè postulanti auxilium negat, & pro nullo apud filium frustra interpellat. Illud etiam adiungo, quod nos proteget, & ditabit tanquam filios, qui tanto nomine dignamur; dicitur enim mater viuentium; quia neminem à sua protectione excludit; peculiari tamen ratione dicitur mater Christianorum; vt Tert. Orig. August. & Rup. Abb. annotarunt. Io. enim Apostol. cui

iuxta Crucem Christus Dominus, matrem hanc suam commendauit, eiq; in matrem dedit, totius Ecclesię tunc personam gerebat, vt propterea Ioannis nomine, omnes fideles Beatæ Virginis filij sint constituti; ipsaq; loco matris illi data sit, vt docet Ruper. Adde, quod cum verè genuerit caput mystici corporis Christum, iure mater nostra est, & nominatur; quapropter Ecclesia matrem misericordiæ vocat, & tanquam matrem inuocare nos docet. cum orat, Monstra te esse matrem. Hinc Hieronym. ad Pau. & Eustoch. epist. 10. tom. 9. Sicut inquit, in comparatione Dei, nemo bonus, ita & in comparatione matris Domini, nulla inuenitur perfecta, creatura, quãuis virtutibus eximia comprobetur, vnus est enim Pater, qui in cælis est, & vna est mater nostra; vna est virtutum forma Maria; & ideircò hanc imitemini moribus, sequamini castitatem eius, & implorate auxilium. Et item Petrus Damian. Summa, inquit gloria est, post Deum te videre, adhærere tibi, & in tuæ protectionis munimine demorari. Ex his sequitur, maxima veneratione, cum fiducia filiali coniuncta, ad eam nobis esse in necessitatibus recurrendum; est enim Regina cęli, & Angelor. immò totius mundi domina valdè potens; est præterea stupendum etiam in celis miraculum, vt ait Ephiph. Est item cælestis thesaurus. Deitatis diuitiæ, plenissima sanctitas, perfecta iustitia, & Regis cælestis domus immaculata, vt Hieronym. in epist. ad Pãmach. Hinc magistra dicitur Apostol. quippe quæ maximè omnium erat diuino lumine illustrata, vt tradit D. Ignat. Ber. & Ansel. cęlum præterea verè animatum, vitæ thesaurus, & gratiæ abyssus, & quæ cunctas res creatas superat, vt asserit Damascen. Qua propter plurimi ad illam, confluebant religionis, atque admirationis causa, velut ad cæleste prodigium, & sacratissimum spectaculum, vt Ignat. epist. 1. & 2. ad Ioan. immò aliqui ausi sunt asserere, sæpè eam in raptu vidisse essentiam Dei, vt Cypr. serm. de Natali. Ber. ser. 4. super Missus est, Rup. l. 3. in Cant. Ant. 4. par. tit. 15. c. 17. Suar. in 3. par. to. 2. disp. 19. sect. 4. Quis enim Deiparæ Reginæq. Sanctorum negare audeat, quod ipsius dignitati maximè congruit, & alij Sanctis interdum concessum à Deo fuisse probabiliter asseritur? Non igitur mirum si D. Dionysius eò admirationis peruenerit, vt se illam tanquam Deum adoraturum fuisse affirmauerit, nisi verum Deum cognouisset, vt refert Dion. Carthus. in exposit. cap. 3. de diuin. nominibus. Tanta præterea erat eius vultus maiestas, & pulchritudo, vt suo aspectu, nõ solùm ad pudicitiam omnes exercitauerit, sed motum etiam concupiscentiæ ipsam intuentibus represserit, vt testatur S. Th. in 3. dist. 3. q. 1. art. 2. Bonau. q. 2. & 3. Gabr. q. 2. & dist. 4. q. vnica art. 3. Alen. 3. par. quæ. 9. membr. 3. artic. 1. qui dicit hoc fuisse donum gratiæ; fauet etiam S. Brigida in reuel. libr. 1. cap. 20. & lib. 3. cap. 8. immò verò S. Ambros. tanta, inquit, erat potentia, vt non tantum in se virginitatem seruaret, sed etiam ijs, quos videret, integritatem insignem conferret. Atque huic fortasse sumpsere patres remedium illud, ad sedandas carnis tentationes, aspicere videl. B. Virg. imaginem, in quo vim magnam esse, miraculum confirmauit, vt Damascen. orat. 1. & 3. de imaginib. Veruntamen in tanta virgine, tamq. Deo grata, hæc miranda non sunt; est etenim (cum Bern. loquar) abyssus luminis, ad cuius fulgoris vehementiam, etiam angelicus oculos caligat; namq. luci inaccessibili immersa, penetrauit abyssus diuinæ sapientiæ; & quod his omnib. antecellit, est mater Dei; ac proinde vita iustorum, dulcedo pœnitentium, spes denique peccatorum. Quapropter speramus fore, vt per eam accessum habeamus ad filium, & misericordiam consequamur. De Angelo custode, lege Orig. ho. 11. & 20. in Nu. Greg. li. 17. mor. c. 7. Chrys. ho. 27. in Acta. Hieron. lib. 3. cap. 18. com. in Matth. & alibi. Cass. coll. 8. cap. 17.

De intercessione verò Sanctorum, Chrys. homil. 1. in epist. 1. ad Thess. Bellarm. contr. 4. lib. 1. cap. 15. & sequ. de Reliquijs denique, & imaginibus Sanctorum, Bellarm. controuers. 3. lib. 2.

De Officijs Diuinis frequentandis. Cap. VIII.

MOneat Prӕterea, vt Diuina Officia in Eccles. deuotè audiat, & prӕsertim Missa, cui si potest, singulis diebus intersit; vt in gratiarum actionẽ pro omnibus beneficijs offerat cum sacerdote, propitiatoriũ illud, & incruentũ sacrificiũ Deo Patri; cui Angeli, de cælo descẽdentes astant, sũma cũ admiratione, & reuerentia, vt asserit Chrys. hom. 61. ad populũ. Hinc prostratos Angelos vidit quidã senex vt refert idem Chrys. l. 6. de sacerd. Immò Greg. l. 4. dial c. 59. ait, tẽpore cõsecrationis, aperiri quodammodo cœlos, & choros

adesse

adesse Angelorum. Plura in hanc sententiam lege apud Chrys. ho. 60. ad populum, & hom. 83. in Matt. vbi sic loquitur. Verum & tu laice cum sacerdotem videris offerentem, ne vt sacerdotem esse putes, hoc facientem: sed Christi manũ inuisibiliter extensam. Hæc ille; quia nimirum transubstantiationis causa principalis est Deus; instrumentalis verò sacerdos, qui vt minister offert Deo Patri sacrificium nomine Ecclesiæ: quod etiam à Christo ipso offertur in cælis. Cypr. serm. de cæna Domini Chry. ho. 17. ad Hebr. item est cap. firmiter de sũma Trin. & de catholica Confide l. Trid. sess. 22. c. 2. de sacrificio Missæ. Fauēt etiam aliqua decreti capita de consecrat. d. 2. c. in Christo, c. quia corpus. c. iteratur. c. quid sit sanguis: etenim quia quotidie labimur, quotidie Christus immolatur: ex quo facile intelligi potest, quanta ex eo dimanet in animas, & corpora fidelium vtilitas; quanta cælestium charismatum copia; per illud namq. remittitur astantibus pio cordis affectu interēis peccatum veniale; impetratur item dispositio, pro remissione peccatorum mortalium, & gratia ad bene viuendũ, & ad omnia pericula, etiam corporalia vitanda: fugantur præterea dæmones, vt patet ex Aug. l. 22. de ciuit. c. 8. Adde quod species illæ sacramentales habent (quia continent Christum) vim sanctificandi, & viuificandi; vt Cypr. serm. de cœna Domini, & S. Tho. p. 3. q. 73. art. 1. ad 2. nempe virtute Corporis Christi veri. Hen. l. 1. cap. 18. n. 3. & Suar. to. 3. disp. 42. sect. 3. lege quæ nos l. 1. tract. 2. c. 3. n. 3.

Qui igitur sanctissimas illas species aspiciens magnum non referet fructum? quis dignè tangens non viuificabitur? si etenim, n. 21. aspectus serpentis conferebat salutẽ vulneratis; & (Act. 5.) vmbra Petri curabat ægrotos: quid erit de admirabili hoc Sacramento sperādum, quod vitæ, & gratiæ continet auctorē? qui aduenit quotidiè, vt filios suos pascat, & bonis omnibus ditet; quis igitur filiorũ erit tam ingratus, qui in dies singulos tātum patrem non visitet, adoret, & saltem spiritualiter sumat? Ex quibus intelligitur, cur vsitatum semper in Ecclesia fuerit, vt fideles frequenter missam audirent; propterea enim in Conc. Tolet. primò præcipitur Clericis, vt quotidie Missæ intersint, & vt alios omittam in hoc Sancta Monica singulariter laudatur à Sancto Aug. l. 9. Confess. cap. 13. liquet etiā quanta attentione, quanta deuotione, & reuerentia sit audienda; nam sursum corda extollenda sunt ad cælum: vt monemur in præfatione, & obseruat Cypr. in serm. cœna Domini. Ad hæc perspicuum est, quanta digni sint deprehensione impudentes illi Christiani; qui dum cælestes virtutes tremunt, in ipsa Missa loquuntur, rident, deambulāt; cōtra quos inuehitur Chrys. hom. 15. in ep. ad Heb. & Conc. Trid. sess. 22. in decreto de obseruandis, & euitandis in celebratione Missæ.

De omnibus verò diuinis officijs, Dion. Areop. Eccles. Hier. ca. 3. Psalmorum, inquit, sacra oratio, & omnis hagiographia ad Deificationem animorũ nostrorum opportunè narratur. Et Tertul. lib. de corona militis, sic ait: quando fideles templa adeunt, grata est est hæc vis Deo. Et Chrys. ho. 76. ad populũ. In Ecclesia, inquit, aliud maius est. quàm domi orare: nempe vnanimitas, & consonātia, charitatis vinculum, sacerdotum orationes, &c. Atqui mane præsertim orandum, vt primos animæ motus Deo consecremus, & de eo primum cogitemus, vt Basil. in reg. fusse disp inter. 37. simile Cle. Rom. const. 68. ca. 40. De cantu denique Ecclesiast. lege Au. lib. 10. conf. c. 33. Iust. in solut. q. 107. Basil. in Psal. 1. Athan. lib. de interpret. Psal. ad Marcell. Bellar. lib. 2. de Missa, cap. 15. to. 3.

De examine Conscientiæ.

Cap. IX.

EXaminet quotidie conscientiam suam, ita vt singulas cogitationes, verba, & opera discutientes; videant an in actu aliquo Deum, vel proximum offenderit; & in illo præsertim vitio magis insistant, à quo magis impugnantur; vel quod præcipuè expugnādũ susceperunt; hac enim ratione vitia breui extirpantur, & adiuncta oratione, & pænitentia. Deo enim facile est hominem in momento temporis sanctificare; sed tamen his animus præparatur. Leg. Chrys. hom. 11. in Gen. & ho. 71. ad populum, & super Psal. Greg. lib. 9. moral. cap. 13. & lib. 35. cap. 6. ho. 4. in Ezech. Basil. instit. monast. ca. 5. Aug. ho. 42. in lib. 5. ho. Doroth. serm. 3. & 10. Clima. Grad. 24. & 36. Ephr. to. 3. de vita religiosa, & alibi. Cassian. collat. 5. cap. 15. & 27. & collat. 1. cap. 21. & 22. & lib. 12. instit. cap. 13. & 14. Bernard. serm. 55. in cant. & in epistola ad fratres de Monte Dei. Debet tamen discretè fieri, ne detur scrupulis occasio. Gre. lib. 9. mor. cap. 13. Lege etiam exercitiorum spi-

spiritualium libellum, vbi triplex proponitur examen, vnum generale pro omnibus peccatis, &c. Alterum particulare, quod assumitur ad corrigendum particulare aliquid peccatum de quo Cassian.coll.5.c.14. & fit praxis, vt singulis mensibus, vel hebdomadis, vnum ex præcipuis emendandum sumamus, & deinceps alia. Postremum examen est de quotidianis peccatis, quod semel saltem in die est adhibendum. Illud denique admoneo, hanc examinis reflexionem debere esse efficacem, nam non est satis in proposito, vel desiderio sistere; sed vsque ad morum emendationem pergere necesse est.

De Concione, & sacra lectione audienda Cap. X.

AD hęc audiant Cócionem, & sacram lectionem statuto tempore, attentè ac deuotè: vt monet Orig.ho.13. in Exod. & ho.7. in Nu.Greg.l.6.mor.c.23. Aug.ho. 6. in l.50. ho.quia, inquit, non minus reus erit qui verbū Dei negligenter audierit, quàm qui corpus Christi in terram, negligentia sua cadere permiserit. Item quia verbū Dei perficit mētē, vt Chry.ho.2.in Matt.& dęmonem fugat, vt idem ho.14.in Ge. Adde, quod audiras audiēdi verbi Dei est signum sanitatis spiritualis sicut fames sanitatis corpor. vt Chry. ho. 4. in Gen. Ephr.t.1.ser.96. Immo verò est signū prædestinationis, Ioan.8. Qui ex Deo est, verba Dei audit: & c. 10. Oues meæ vocem meā audiunt; prætereà disponit animam ad contritionem. Hinc Hier. 29. Nūquid non verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petram? & Eccl. 12. verba sapientum sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi. Et Apost. ad Heb. 4. Viuus est enim sermo Dei, & efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsq. ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagnum quoque, ac medullarum, ex his intelligitur, eos, qui verbo Dei nō delectantur, modo spirituali, grauiter laborare. vt notat Eph.l.c.

Assuescant item propter easdem causas loqui de rebus spiritualibus: his enim sermonibus animus afficitur, & ad diuina gustāda commouetur; ideoq. meritò à Sanctis Patribus verbo, & exemplo commendatur. Lege August.li.8.confes.c.12. Originem, Basilium, Bern.& alios, quos adduxi li.1.tra. 3. capit. 6. confert insuper ad deuotionem lectio librorum spiritualium; vt docet Chrys. hom. 29. & 35. in Genes.& hom. 28. in ep. ad Rom. & alibi. Ber.ser. 50.ad sororem. Cū oramus, inquit, cum Deo loquimur; cum legimus, Deus nobiscum loquitur: simile Hieron.in epist. ad Eustoch.& præsertim lectio sacræ Scripturę, est enim epistola Dei: vt infra dicam tract. 2. cap.13.§.8. Hinc Ephr.to.1. ser. de patient. & consum.sæculi; Incumbe, inquit, lectioni sacrę, & orationi, vt sanctificeris; & infra docet, acuratè, & cum obseruatione legendum, nō autem multa percurrendo. Lege scholia in eundem locum, vbi multa loca Sanctor. Patrum indicantur. pag. 49. Porrò non eloquētia, sed vtilitas in lectione librorum spiritualium quærenda est. Vt monet Ephr. to. 1. ser. 9. Clem.Alex.lib.1.strom.Orig. lib.6. contra Cels. Cyrillus Hierosolym. catech. 4. Athan. ho.de semente. Basil.in Hexame.ho.1. Greg. Nazian.in orat.31. in laudē Athanasij Chrys. li.3.contra vituperatores vitæ Monast. Hier. in epist.13.& 104. ad Paulinum, & alibi Aug. in qq.mixt.Greg.in epist. in lib. mor. Theod. de martyrib. Prosper.lib. 3. de vita contempl. cap.vlt.

Quod in via Domini est semper progrediendum. Cap. XI.

CVret etiam Confessarius, vt pœnitens intelligat, & statuat constantissimè, sibi perpetuo, dum viuit, esse in spiritu progrediendum; quia in via Domini non progredi, est retrogredi; & vbi quis incipit nolle fieri melior, ibi desinit esse bonus. vt Ber.epist. 91. ad Abbates; & serm.2.& purific. serm. 57. in cantica August. in Ps. 69. & ser.31. de verbis Apostoli; semper, inquit, tibi displiceat quod es si vis peruenire ad id quod non es. Similia Hieron.in Epist. ad Demetriadem. Macar. ho. 15. Cassian.collat.6.capit.14. quare nunquam dicit iustus satis est; sed semper esurit, sititq. iustitiam; aspirat enim ad infinitum, & æternum bonum; ad quod non sunt condignæ passiones huius temporis; in cælo autem mansiones multæ sunt. Ioan. 14. Et stella differt à stella in claritate 1. ad Cor. 15. item quia tot, tantisque Dei beneficijs respondere non sufficimus: voluntate igitur saltem satisfaciamus: illud prætereà nos inuitat ad currendum; quod Deus cum sanctis nos expectat. vt Bernar. ser. secundò in Vigilia Natiuit. Domini. Exemplum item Christi Domini, qui nunquam stetit, vt Bern.in epi. 154. similiter

militer aliorum sanctorum. Lege Ath. in vita S. Antonij, qui id verbo, & exemplo docuit. Iuuat autem ad hoc primum, vt sibi quisque persuadeat, se quotidie incipere, iuxta Bernard. Epid. 142. sic Dauid Psal. 76. Ego dixi, nunc cępi: & Apostolus ad Philip. 3. quæ retro sunt obliuiscens, ad interiora me extendo. Greg. 22. mor. cap. 20. item ad Ephes. 4. renouamini Spiritu mentis vestræ. Greg. 25. mor. cap. 6. Secundò, ne animo cadat, cum videt se parum proficere, quoniam hoc inuenisse perfectio est; vt Aug. ser. 50. de tempore; itē quia proficiendi studium, perfectio nuncupatur: vt Bern. Ep. 254. & li. 2. de conside. Precetur tamen assiduè Deum, vt eius cor dilatet sui spiritus feruore: nam Dauid Psal. 118. viam, inquit mandatorum tuorum cucurri: cum dilatasti cor meum. Et itē oret cum Aug. Soliloq. c. 1. Crea nouum olfactum, odor vitæ, qui post te currat in odorem vnguentorum tuorum. Tertiò denique statuat neminem excludi à studio consequendæ perfectionis, dummodo velit mores corrigere, seu veterem hominem deponere, & nouum inducere; vt Cass. coll. 4. c. 19. & Clim. grad. 1.

De Diffidentia sui ipsius. Cap. XII.

QVoniam verò tanta est virium nostrarū imbecillitas, vt ne cogitare quidem boni aliquid possimus ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo sit, qui dat velle, & perficere, tanquam fundamentum spiritualis ad fieri: Ponendum est; diffidere nos omninò oportere nostris viribus, totamque spem bene viuendi in Deo collocare: sic enim pacem cōsequemur: vt Chry. ho. 24. in acta. Hæc autem diffidentia sui ipsius, effectus est humilitatis, qua est fundamentum virtutum: vt Aug. ser. 10. de verb. Domini Dorotheus serm. 21. Macar. homil. 12. & 18. Clim. grad. 25. Basil. hom. 22. D. Thom. secunda secundæ quæst. 161. art. 2. ad secundum, & nos infra tract. 2. cap. 32. Qui etenim est humilis, sentit de seipso infra quam sit, vt Greg. lib. 24. moral. cap. 17. Atqui hanc diffidentiam sapienter mundi non cognouerunt, sed Deus eam nos docuit: quapropter est virtus Christiana: vt Caiet. in Matt. c. 13. requirit tamen hominis cooperationem: quoniam cum simus Dei ædificatio, vt ait Apostolus 1. Cor 3. laborare nos oportet in hoc ædificio, vt coædificemur in habitaculū Dei, in Spiritu sancto ad Ephe. 2. Tribus autem præsertim indicijs dignoscitur, an diffidamus nobis. Primū est, cum initio cuiusque actionis nos Deo commendamus, atq. ab eo postulamus auxilium, quod ad gloriam suam omnia à nobis bene fiant; item ait Dauid Psal. 9. Præparationem cordis eorum audiuit auris tua: quod nisi fecerimus, decipiemur. Lege Iosuè ca. 9. quare tanquam mendici Dei, in eius ope confisi, dicamus cum propheta Ps. 39. Ego autem mēdicum sum, & pauper, &c. & Ps. 64. Deus in adiutorium meum intende; vt monet Cass. collat. 10. ca. 10. Item opera manuum nostrarum dirige. Item sancta Maria, & omnes Sācti intercedant pro nobis ad Dominum, &c. & similia; quibus Dei opem imploremus; sine qua nulli sumus. Secundum iudicium est, cum vitamus diligenter occasiones peccatorum; hac enim via Sancti perseuerātes, coronam sunt consequuti, & qui eam contempserunt; ceciderunt. Greg. 26. mor. cap. 13. & nos l. 1. tract. 3. cap. 11. n. 6. Tertium, cum Dei auxilio freti, eius opera etiam difficilia audacter aggredimur; sic Ionathas 1. Reg. 13. & 14. Sancti omnes obseruarūt; vt Bern. ser. 54. in Cantica. Ex his sequitur, eum qui sibi, omnibusq. rebus creatis diffidit, posse fiduciā in operibus bonis, & intercessione Sanctorum collocare; dummodo omnem suam primariam spem, in Deo repositam, ac collocatam habeat: vt Concilium Trid. sess. 6. c. 16. de iustif. & D. Th. secunda secund. q. 25. art. 1. ad 3. Deinde sequitur, debere vnumquemq. diuinæ gratiæ cooperari, actibusq. religionis, ac penitentiæ pro virili se disponere: non tamen his adeò confidere, quasi omnia in illis sint: sed in omnibus à Deo maximè pendere; atque adeò vt nihil se posse, absque eius ope arbitretur; & propterea tamquam pullus hirundinis clamet ad eum, & quicquid in se, siue lumine in mente, siue dulcedinis, ac deuotionis in affectu senserit, id totum Patri luminum, ac Paracleto acceptum referat; dumq. adhibita diligentia consueta, se aridum sentit, eidem gratias agat, nec se parum profecisse arbitretur, quod diuinæ eius voluntati parere studuerit, seq. parum proficere cognoscat, vt paulò ante capit. 11. & alibi monuimus.

a *Isa.* 38.

Quid peccata etiam leuia sunt vitanda. Cap. XIII.

STudeat item diligentia vitare leuia peccata; nam qui spernit modica, paulatim decidit. Eccl. 10. idq. vt faciliùs assequatur, Deũ timeat; qui enim timet Deum, nihil negligit. Eccles. quamuis autem omnia vitari nõ possint sine singulari priuilegio; singula tamẽ diuina ope vitari possunt. Propterea curandum est, vt in paucissima incidamus, eaq; citò deleantur. Orig. ho. 6. in Leuit. Greg. l. 10. mor. c. 14. & li. 21. mor. c. 5. Bern. ser. 1. in conuers. Sancti Pauli, Basil. in reg. breu. qu. 18. Chrys. hom. 8. in ep. 1. ad Cor. & hom. 87. in Matth. vbi docet, magis cauenda esse parua, quàm magna; quia reddunt hominem desidẽ. Adde quod plæraque peccata, quæ videntur leuia, Dei lumine cognoscuntur esse grauia, vt Greg. lib. 32. moral. cap. 1. & Past. par. 3. admon. 34. hinc Plutar. c. l. de profectu virt. vltimum perfectionis signum dicit esse, nullam culpam leuem reputare: deinde ratio ipsa suadet esse cauenda. Primum, quia Deus omnia peccata prohibet, vt Bern. l. de Præcepto, & dispens. Adde, quod saltem sunt præter diuinam legem. Secundò, quoniam maculant animum: Aug. hom. 42. & vlt. in lib. 50. hom. ideoq. lotione pedum elui designantur Io. 13. & Cant. 5. Isidor. lib. 2. de summo bono, c. 18. & Bern. lib. 2. de consid. item quia obscurant lumen conscientiȩ, & minuunt ardorem charitatis, vt Chrysost. ser. 8. in 1. ad Cor. Tertiò puniuntur à Deo. Aug. hom. 16. in lib. 50. ho. 4. propterea, quod disponunt ad peccatum mortale. August. in Psal. 108. & lib. de decem chordis. c. 1. Chrisost. ho. 57. in Matth. Doroth. ser. 3. Quintò, quia retardant proficientem, quasi compedes, quasi vincula, & spinæ. Impediunt item gustum rerum diuinarum, vt succi amari super cibos aspersi. Sextò, quoniam sancti ea lugent, vt Greg. in Ps. 2. pœnitentialem. Aug. ser. 3. in Psal. 118. & de Eusebio Monaco refert Theod. in hist. sanctorum, quapropter oramus in oratione dominica, dimitte nobis debita nostra, vt notat. Cass. coll. 22. c. 13. & Aug. quia inquit, quotidie labimur, quotidie Christus immolatur, & nos supra. Lege Chrys. serm. de leuium peccatorum periculis, to. 5.

Et si omnia peccata impediunt perfectionem, quædam tamen insigniter retardãt spiritualem progressum, quæ vt maiori studio vitari possint, hic referam. Primum quodcumque veniale voluntarium, & præsertim consuetudine firmatum, iuxt. Aug. l. 3. conf. c. 9. & l. 22. contra Faustum. c. 70. Cass. coll. 5. c. 12. Secundum est mendacium, hoc enim à viris spiritualibus alienum esse debet, vt Aug. in Psal. 4. & in lib. contra mendacium, dicit, ea esse cõsitenda, & patet ex Ps. 14. qui loquitur veritatem, &c. & Prou. 17. & Sap. 1. os enim quod mentitur, occidit animam suam, quia scilicet mendacijs assuetus, facilè ex leuibus labitur ad perniciosa; & denique quod omne mendacium diuina lex prohibeat. Tertium est maledictum, & contumelia etiam leuis. Prou. 26. Orig. ho. 4. Leui. Quartum ingratitudo post conuersionem, cum scilicet Deo gratias non agit, & tepidè viuit, quasi oblitus peccatorum suorum, & accepit beneficij, ac de salute securus, Bern. ser. contra ingratitud. Quintum est arrogantia, qua statim quis assequi vellet summam perfectionem. Bern. ser. 4. in Cant. Sextum est detractio, de quo sup. lib. 1. tract. 3. cap. 6. Postremò illud admoneo, nemini condonari peccata venialia, nisi eorum pœniteat; quibus autem modis remittantur, lege apud Su. tom. 2. disp. 12. sect. 1. & 2. Henriq. libr. 1. de sacram. cap. 20.

De Pœnitentia, & misericordiæ operibus. Cap. XIV.

PÆnitentias sine intermissione implendas suscipiat consilio Confessarij; qualis est corporis flagellatio, ieiunium, seu abstinentia in singulas hebdomada, vel quoties in peccatum aliquod inciderit, quod extirpare de anima contendit: visitare hospitale, infirmis inseruire, eleemosynam dare iuxta facultatẽ, & similia opera misericordiæ pro qualitate personæ: talibus enim hostijs promeretur Deus; & eas offerentibus promittitur regnũ cęlorum. Mat. 25. Item quia culpas, quas nos in nobis punimus, Deus nõ punit. hinc Apost. 1. Corinth. 11. si nos ipsos, inquit, dijudicaremus, nos vtique iudicaremur. & Gregor. lib. 25. moral. c. 6. & nos infra tract. 2. c. 9. Deinde non esse intermittendas pænitentias, docet Grego. libr. 9. registri cap. 39. His præterea conseruari Dei gratiam, docet Chrys. tom. 34. ad Hebr. Atque propterea ad huiusmodi opera nos ipsos compellere oportere, docet Ephr. tom. 3. serm. de compunctione cordis. Macar. ho. 19. & 30. Doroth. sermon. 10. & 21. Basil. in epist. ad Canonicam. Porrò hæc benè, & cum debitis circumstantijs sunt

sunt præstanda, & præsertim recta intentione, vt Greg. hom. vlt. in Ezech. prætereà discretè prosequenda, vt Greg. l.20. mor. c. vlt. & nos infrà tract.2.c.10.

Commendantur autem in primis opera misericordiæ spirit. & maximè correptio fraterna, de quibus tract.2.c.7.& 8.

Huc etiam spectant opera mortificationis, quæ ad perfectionem plurimum conferunt, quæ sancti intellexerunt seuere obseruanda ijs, qui ad profectum spirituale incumbunt, quapropter in omnibus rebus etiam licitis, statuat Christianus sibi oculos, linguam, membra deniq; omnia corporis, omnesq; animæ potentias esse continendas; sic enim Deo erit magis gratus, & ad eius munera aptior; sic facilè, & breui assequetur, vt vitijs omnibus extirpatis, perfectionis Christianæ fastigium attingat: plura autem de mortificatione passionum, dicam, cap.21. lege Orig. ho.8. & 13. in Gen. & ho.7. in Leu. Greg.21. mor.c.2. Cassian. l.4 instit.cap.8.& collat.24. Doroth. ser.22. & 23. Eph. to.1. & 2. Bona i. in opus ti. vigi. ti passus. de virtut. bonorum, & in pharetra lib.4. cap.8.

De Consilio Confessarij adhibenda.
Cap. XV.

OMnia quæ concernunt bonum spirituale ipsius, conferat cum suo confessario. Cass. coll.2. c.11. & seq. Dorot. ser.6. & alij, quos infrà adducam, tra.2.c.10. §.6. Sit item cautus in emittendis votis, castitatis præsertim, & relig. displicet enim Deo, stulta, & infidelis promissio: Eccl. 5. quapropter votum dicitur laqueus, Prou. 20. vt notat Orig. ho. 11. in Leuit. plura, quæ ad prudentiam pertinent, dicam trac.2.c.10. Illis præterea qui videbuntur esse idonei, proponi, vel concedi poterunt exercitia spiritualia, & præsertim cum de vitæ genere sunt deliberaturi: iuxta morem nostræ societatis.

De spirituali cura infirmorum gerenda.
Cap. XVI.

CVm infirmorum audit confessiones, curet diligenter confessarius vt tempore muniatur præsidio Sacramentorum Eucharistiæ, & Extremæ vnct. Moneatq. Eucharistiam esse pignus resurrectionis, atque æternæ hæreditatis, vt docuit Dominus. Io.6. cum dixit, qui manducat meam carnem, &c. habet vitam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die: diuinum præterea viaticum nos confortans, & roborãs, ne in via deficiamus; quapropter Chrys. to. 24. in 1. ad Corint. sic ait. Si hinc hoc sacrificio mun di migrabimus, maxima cum fiducia sanctum ascendemus vestibulum, tanquam aureis quibusdam vestibus vndique contecti, & li.6. de sacerdotio, idem refert cuiusdam Sancti visionem, qua vidit animas fidelium, qui sumpto hoc salutari viatico decesserunt, hinc rectà in cœlum abduci. Curet denique vt intelligant, mortem Christianis in Domino morientibus esse somnum, propter spem resurrectionis, & quia Christus mortem nostram moriẽdo destruxit, vt exponit Chrysost. hom. 32. in Matth. ideòq. mortem esse optandam Christiano, vt Cyprian. li. de moral. qui ait, volumus ab eo præmijs honorari, ad quem venimus inuiti; quid ergo rogamus, & petimus, vt adueniat regnum cælorum, si captiuitas terrena delectatẽ hæc ille; idem Chrys. hom. 29. in Gen. & ho.32. in Matth. & hom. ad popul. Propinquos verò consoletur de morte suorum, ex his quæ idem Chry. hom. 69. & 70. ad popul. & Hieron. ep. 3. ad Heliodor. ep.15. ad Paulam, & ep. 26. ad Pammachium.

Vnctionem verò sacram, doceat, præter remissionem reliquiarum peccati, hilaritatem mentis conferre, ac vires contra extremos mortis dolores, & cum expedit, etiam corporis sanitatem.

Quando verò in eadẽ infirmitate hæc iterari possint, Doctores consulat, & rectè teneat, ne fideles tanto adiumento fraudati decedant. Adhibeat prætereà methodum P. Polanci, vt rectè adiuuari, & commendari Deo possunt animæ agonizantium, adiunctis adhortationibus, & orationibus iuxta Rituale Romanum, candela denique, & aqua benedicta, vt nos supra c.6.

De extirpandis ab anima vitijs, seu prauis habitibus peccatorum.
Cap. XVII.

1 DEleta peccatorum culpa, non minor cura collocanda est, in profligandis prauis habitibus, qui remanent, tanquam peccati soboles, & infestissimi animæ hostes, figurati in populis illis, qui populũ Israel olim vexabant. Deut. 7. vt Cassian. coll.16. c.16. à quibus

quibus multo peius est, quam à dæmone possideri; non tamen sentiunt impij tyrranidē: quoniam sunt veluti eorum mancipia; vt idem Cassian.collat.7.c.22.& propterea sunt omni diligentia exterminandi; & tanquam spinæ, quæ fructum bonorum operum impediunt, extirpandi; vt Greg.lib. 31.mor.c. 17. Cassian.coll.14.ca. 3. de his enim intelligitur illud Hier.4.nolite serere super spinas.

2 Deponitur autem vitiorum habitus, in primis diuina gratia, deinde virtutum contrariarum actibus; Cassian.collat.19. c. 14. & item remouendo occasiones peccatorum, vt idem.colla.20.c.10.& Ephr. t.1. & 2. sed maximè extirpando radices vitiorum; de quibus cap. sequenti, sublata etenim peccati causa, ruit etiam peccatum, quod si assequeris, Deo acceptum referas; id enim sine eius ope non fit; vt Conc. Trid.s.ss.6.can.1. & 3. de iustif. Cassia.coll.5.c.15. quapropter non est quod te extollas, nec glorieris, quasi non acceperis; gaudeas tamen maximè in Domino, quoniam vetere homine deposito; Christum induisti; & cum esses animo efferato, intellectum consecutus es, quo viuis, & gloriaris in spe gloriæ filiorum Dei, ad Rom. 5. Lege Chrys.hom.9.in ep.ad Rom.

Nūc ordo postulat, vt agamus de singulis vitijs extirpandis, nimirum, de superbia, de auaritia, de luxuria, & de reliquis; sed tamen de his copiosè diximus li.1.tract.3. quem locum propterea aptiorem hinc tractioni existimauimus, quòd ad incipientes potiùs pertineat, & statim post confessiones vsu veniat.

De modo resistendi perturbationibus animi, seu de mortificatione passionum generatim. Cap. XVII.

EVulsis prauis habitibus, toto animo, ac studio omni, ad eorum radices extirpandas, hoc est in mortificationem passionum incumbendum est; de qua deinceps dicendū. Verum ne actum agere videar, rem paulò altius repetā, statuo igitur in peccatore, quatuor posse considerari. Primum scilicet actū peccandi. Secundum habitum peccati. Tertium eius radicem, quæ sunt hominis passio, ratio, ac voluntas deprauata. Quartum denique fomitem, quæ est procliuitas naturę corruptæ ad malum; culpa igitur deleta, & reatu pęnæ æternæ, remanet, vt plurimum habitus peccati, ex vsu, vel nimio affectu peccandi contractus, vel prauæ disp. & his item sublatis, manet eorum radix: passione hac verò extirpata, remanet concupiscentia, seu fomes ad agonem, qui minuitur quidē per gratiam sacramentalem; non tamen totus extinguitur, nisi ex peculiari Dei dono, vt in B. Virgine Deipara. Lege Conc. Trid. sess.5. in decreto de peccato originali. Orig. ho.8. in Leuit. D. Tho.p.3.q.86. art.5. Ex quibus tota huius tractationis ratio, ac dispositio perspicua est, in qua fidelem penitentem iam à culpa liberum, ad perfectionem Christianam; hac planæ ratione instituimus. Atqui his ita constitutis ad propositum veniamus.

1 Mortificatio est mortalis vitæ priuatio, vt enim dicitur homo viuere ijs, quib. delectatur; sic illis sublatis dicitur mortuus, seu mortificatus. Hinc ad Ro.6.dicitur mortuus peccato. Similiter cum homo priuat se rebus, quæ per se, nec bonæ, nec malæ sunt, dicitur illis mortuus; & cum abnegat propriam voluntatem; vel iudicium, dicitur mortificatus, quod nempè ab alio se moueri patiatur; sicut mortuus, & nec iniurijs, nec laudibus commoueatur. Atque hæc est Iesu Christi mortificatio, quam circumferre in corpore nostro iubemur ab Apostolo, 2. Cor. 4. vt vita eius manifestetur in nobis. Et hac notione hīc sumimus, vt sī comprehendit omnium rerū temporalium abnegationem. Varijs autem nominibus appellatur in Scripturis, dicitur enim odium sui, abnegatio, crux, vix circumcisio, & interdū appellatione ieiunij indicatur, vt Ioel. 2. vel afflictionis carnis. 1. Esdræ octauo, vt Aug. l.de perfectione iustitiæ, resp.17. Lege etiam Basil. in Reg. fusius disp.interrog. 6.

2 Eius necessitas ex infectione naturæ ortū habet: vt D.Th.1.p. q.94. amissa enim iustitia originali, hominis sensus rationi repugnat: id circò illi est resistendum, vt sic reparetur natura infirma: nā ratio dictat, sequenda esse meliora, nempè spiritualia, relictis caducis; itē vt seruus obediat Domino: creatura creatori, & instrumentum regatur ab artifice, & quia contraria contrarijs curantur, vt Greg. ho.32. in Mat.& denique vt homo sic disponatur ad gratiam, quæ animam perfectè sanat, vt D. Th. prima secundæ q.103. art.2. & alibi. Qua propter mortificatio est propria sanctorū virtus; qui vt longè sint ab illicitis, se abstinent à licitis, vt Greg.4.Dial.c.11. August.l.de fide, ad Petrum cap.3. & 42. illisq. in primis necessaria est, qui ad orationis donū, & ad Christianam perfectionem aspirant: vt Richard. de S. Victore lib. 1. de contempl. c. 25. quanto autem studio, eam Sancti omnes

sectati

fectati sint, luce clarius constat, vt tamen aliquot exempla insignia in promptu habeas, lege Leonem ser. 1. & 2. de ieiun. decimi mẽsis. Aug. lib. 1. de morib. Ecclesiæ. Euseb. Hist. l. 2. c. 7. Hieron. ad Eustoch. de custodia virg. Cassi. coll. 12. c. 7. 12. & 13. Greg. 2. Dial. c. 2. Greg. Naz. orat. 30. in laudem S. Basilij Bon. c. 5. in vita S. Francisci. Seuerum Sulp. de S. Martino. Ariam p. 1. c. 8. & 9. de mortif.

3 Ex his sequitur, mortificationem maximè placere Deo, quod exemplo Christi Domini & Sanctorum omnium facilè probatur, qui contra inclinationem naturalem, Dei amore passi sunt: quapropter hostia dicitur, ad Ro. 12. quia videlicet est species martyrij, vt notat Bern. in can. & l. sent. Ideò ij, qui Deo placere volunt ad eam confugiunt, vt Achab. 3. Reg. 21. Niniuitæ, alijq. plurimi: propterea etiam laudatur Ioannes Baptista. Matth. 11. vt obseruat Chrys. ho. 10. in Matt. & eã Christus mandauit Apostolis, illique vnanimes perpetuò obseruarunt: nam in fame, & siti, b frigore, & nudicare vitam traduxerunt. Hinc Apostolus ad Ro. 8. propter te inquit, mortificamur tota die, & ad Philipp. 3. omnia detrimentum feci, &c. nimirum quia sic Deum lætificabam, vt asserit Greg. 8. mor. c. 15. sic item se cõformabant suo Regi, ac Magistro, quem imitari honorificum est, vt patet 2. Reg. c. 25. lege Or. ho. 8. & 13. in Gen. & 7. in Leuit. Greg. 21. moral. c. 2. Cassia. lib. 4. inst. c. 8. & coll. 24.

Adiungo insuper in minimis rebus seipsũ abnegare, Deo esse gratissimum; propterea ijs, qui conuertuntur à peccatis, statim Deus inspirat mortificationem, vt experientia docet, & patet exemplis. Lege Aug. q. 36. lib. 83. q. q. Gregor. lib. 2. Dial. cap. 13. Clim. Greg. 4. & Petrum Damianum.

4 Maximas præterea affert vtilitates, quibus nos in sui amorem excitat. Primum .n. pœnas minuit peccatorum, dum pro illis satisfacit, vt Tertull. lib. de ieiunio, aduersus Psychicos, Amb. ep. ad Eutropiam, Greg. hom. 34. in Euang. Aug. l. de vera relig. c. 15. Chrysost. ho. 3. Matth. & ho. in imperfecto. Hier. ep. 27. ad Eustoch. Secundò liberat à multis malis, quæ propter peccata meritò euenirẽt; nam si nosmetipsos dijudicaremus, non vtiq; iudicaremur. 1. Cor. 11. Chrys. & Anselm. ibidem Greg. l. 9. mor. c. 24. Aug. lib. de vtilit. ieiunij. Bern. serm. 4. de Quadragesima, Leo ser. 2. de Pent. & liquet ex lib. 2. Machab. Tertiò, magnam vim habet ad impetrandum in orationes; tum quia magis efficaciter oramus, sic afflicti; tum, quia Deus tanquam pia mater, ad lachrymas infantis, magis ad misericordiam commouetur. Sunt autem eius rei exempla, Iudith. c. 9. Hester. c. 4. Iosaphath. 2. Paral. c. 20. Daniel. c. 9. & 10. Barnabæ; Act. 13. & 14. Hanc igitur viam sancti inierunt, vt postulata impetrarent: secundum Cypr. de ieiunio Christi. Quartò, non mediocre ad iumentum præbet ad orationem mentalẽ ritè habendã, tum quia mundat, & illustrat corda vt Eus. Emiss. ho. 10. ad Monach. tum quia aufert tepiditatem, Greg. 5. mor. c. 25. tum quod pacem internam parit & Deum inuenit in spiritu auræ tenuis. 3. Reg. 19. Greg. l. 30. mor. c. 9. tum quoniam passiones sedat, quæ animã perturbant, vt Doroth. serm. 2. tum propter consolationum spiritualium copiam: vt Ber. ser. 3. de Ascens. Domini; tum deniq; propterea, quod animam beat, dum obtinet, quod optat. nempè pro Deo pati, eique placere, vt Victor. in Beniam. c. 26. hic enim dignè Deũ laudat, Esai. 42. & Ps. 101. hic est homo nouus. 2. Cor. 5. Noua Creatura, ad Galat. 6. Homo cælestis, 1. Cor. 15. & qui signis gaudet prędestinationis. Com. 8. Lege Greg. ho. 3. in Ezec. & 5. m. c. 5. Ber. ser. 3. de Assum. B. Virg. Atha. l. de incarn. Verbi. Cassian. coll. 1. & 14. Bern. ser. 46. in Cant. Quintò obtinet victoriam in tentationibus, dum aufert hostibus arma, vt Philistæi, Sansoni. Iudic. 16. vt Basil. orat. 8. de temperantia. Ber. ser. 20. in Cant. Aug. ser. 23. ad fratres in eremo, Isidor. lib. 2. summo bono c. 44. ex quo sequitur, hominẽ disponere ad donum perseuerantiæ, dum iuuat ad conseruandam gratiam. Lege Conc. Trid. sess. 6. c. 13. de iustificatione. Sextò, deniq; exhibet proximo bonum virtutis exemplum, quod magis hominum animos mouet, quàm miracula, vt Chrys. ho. 71. in Ioan. & ho. 6. in 1. Cor. Lege etiam Greg. Past. p. 2. c. 3. & Prolo. l. 1. Dial. Bern. ser. de Sancto Benedicto. & serm. 30. in Cant. & Bon. in q. nona Reg. c. 19. Neque id mirum, nã mortificatus est vt racemus vuæ maturæ, immortificatus, vt racemus vuæ acerbæ, vt Blos. inst. vitæ spiritualis. cap. 2. item quia mortificatus spirat odorem suauissimum, & culmen obtinet perfectionis, vt Beda in Cantica.

Ex his facilè soluuntur aduersariorũ falsæ obiectiones. Primum enim aliqui obijciunt, satis esse seruare præcepta, & de reliquo corporis vanitati incumbendum, contra quos Ber. ser. 3. de Natiu. & Cyp. serm. de lapsis, difficilè enim, qui non est mortificatus seruauit pręcepta. Adde, quod vbi quis incipit nolle

fieri

fieri melior, ibi definit esse bonus, contra ni miam verò curam sanitatis corporis tuendæ. Lege Bern. ser.30. in Cant.& serm. de triplici genere bonorum. Amb. in Ps.118. & habetur in cap. contraria, de consecr. dist. 5. Item Ioa. 12. qui amat animam suam, perdet eam; item ad Ro. 8. prudentia carnis inimica est Deo; cũ stant denique illi exempla sanctorum, vt antè dixi. Obijciunt deinde exempla sanctorum perperam intellecta; de quibus lege Chrys. hom. 66. in Matth. & hõ.23. in Acta. Greg.7.moral. c.15.

6 Confert autem plurimum ad hanc virtutem comparandam; primùm oratio: quia omne datum optimum, à patre luminum est. Deinde si à paruis incipiamus; vt Chrys. in ho. quod à minimis incipienda est virtus. Ricar. in cant. p.2. c.22. Cassian. li.8. ca.18. Arias par.3. c.9. Tertiò meditatio vitæ, ac passionis Christi, & sanctorum. Quartò, quod mundani magis pro temporalibus bonis laborant: quàm nos pro æternis. Iacob. c.5. agricola expectat pretiosum fructum, &c. Quintò, odiũ sui. 2. Co.6. quasi morientes & ecce viuimus; & ibid. Ansel. Sextò, misericordia cum proximo, Eccl.7.& 29. Luc.6. Chry. or.4.& 5. contra Iulianum. Septimò; denique amor Dei. Aug. li.13. Confess. cap.7.

a *Io.12. Luc.9. Matt.10. Ro.2.* b *2. Cor.11.*

Quibus in rebus locum habeat mortificatio, & primùm de amore proprio abnegando. Cap. XIX.

1 ABnegare autem oportet proprium amorem, voluntatem, passiones, prauasq. inclinationes, & sensus externos: etiam in actu indifferenti: vt magis à peccatis distemus. Primùm igitur se offert amor proprius; qui cum est in rebus spiritualibus relatus in Deũ, nunquam est nimius; quòd si quis principaliter sit solitus referre in propriam vtilitatem; corrigat referendo in Deum: tum propter eius beneficia, tum ratione meriti. Deinde amor, qui fertur in partem sensitiuam, vel rationalem, procliuem in honorem, & diuitias, mortificandus est; quoniam cæcat animam. vt Greg. ho. 4. in Ezech. de hoc enim loquitur Apostolus, 2. Tim. 3. cum ait, erunt homines seipsos amantes, &c. atq. hinc oritur affectus propriæ existimationis, & cupiditas vani honoris: vt Aug.10. Conf.c.36. & 39. omissio item bonorũ operum: vel vt quæ homo facit, non referat in bonum finem, sed in laudis hum næ cupiditate euanescat.

2 Quamobrem vt hic amor comprimatur, hæc obseruabit. Primùm, ne optet, nec accipiat honorẽ, qui non prodest animæ ad sanctitatem, &c. Secũdò vincat affectum honoris vani, contrarijs exercitationibus: manifestando suos defectus cum potest sine scandalo: cumque de illis arguitur, ne se excuset nisi scandalum immineat; qui enim aliquem abnegauit, non laborat, cum ille malè tractatur. Chrys. ho.56. in Mat. Tertiò opera bona, quæ secretò fieri possunt, vel debent, ne faciat publicè, nisi expediat ad ædificationem. Quartò, omnia opera dirigat in Deum, saltem virtualiter: vt sint meritoria. D.Tho. prima secundæ, qu.18. ar.9. Quintò, in necessitatibus corporalibus, caueat superflua; immo subtrahat aliquid de necessarijs: quo domet amorẽ proprium: qui fuit causa offendendi Deum, & est eius amori contrarius. Aug. q.36. l.83. q.

De mortificatione propriæ voluntatis, & iudicij. Cap. XX.

1 PRopria voluntas, vt hic sumitur, differt ab amore proprio: vt species à genere, seu pars à toto; est autem mortificanda: quia non quærit Deum, sed seipsum: hinc Isa.58. in ieiunijs vestris inuenitur volũtas vestra; Ber. ser.3. de resurr. Domini. Idemq. dicendum de orationibus, alijsque operibus: vt Bern. ser.71. in Cant. Esse autem malam, patet: quia facit, vt opera bona sint mala. Aug. c.17. l. de libero arbitrio. Item facit, vt ardeat infernus. Bern. ser.3. de resurr. Domini, sed omittamus clara peccata.

2 Abneganda est in rebus curiosis, & vanis. Greg. in 1. Reg. c.15. vitanda est curiositas in scientijs, & historijs: vt lib.1. tract.3. c.12. dixi. item de vita aliorum solum quæras, quæ possunt ædificare. Greg. h.36. in Euangel. De rebus autem occultis, nihil quæras. ca. nec mirum, 25. q.5. Lege Doroth. serm.2.& 6. Ephr. tom.2. paræn.35. Basil. serm. de abdicatione rerum; contentiones item deuita: vt Eccl. 28. easque etiam cum vrget disputationis necessitas, humilitate vnices. Greg. ho.38. in Euãg. S. Vincentius in vita spirituali. ca.3. Præterea in obedientia, sic tuam voluntatẽ abnega, vt etiam inferiori obedias in rebus licitis; cum sese offeret occasio. In amicitia item ineunda, & consuetudine hominum, sis cautus: quia est causa multorum malorum: vt Basil. ser. 2. de instit.

inst.monast.& nos infrà,tract.2.c.18. Ad hæc stude consolationes mundi fugere, aliorum mores patienter ferre,& in appetitu irruente explendo, ne sis præceps; sed siste, fræna; vt primum videas mente serena, quid expediat.

3 Tāti autem refert ad spiritualem progressum,mortificatio hęc proprię voluntatis; vt in ea ferè sint omnia: nam sine voluntate peccatum non fit; vt propterea affirmauerit Cassian.inst.l.4.ca.8. nullum vitium posse ab eo superari, qui primum non assuescit frangere suam voluntatem: quare moneat, esse valde periculosum, suo sensu, & voluntate duci,vt Ephr.to.2.Paræn.35.& nos tract.2.c.10.§.6. & propterea esset optimum consiliū, vt qui superiorem non habet, sibimet imperet,vt monet S. Vincentius in li.de vita spirituali c. 3. & Dominus Matth.16.qui vult venire post me,abneget semetipsum, &c. id .n. est difficilius,quàm ieiunare;vt Gre. 32. mor. c.17.& qui in hoc est constans breui magnam perfectionem consequetur;vt de quodam refert Doroth. ser. 1. nam acquiritur vnio cum voluntate diuina, vt Aug.q.36. lib.83.qq.fit item rectus corde,iuxta Aug.in Psal.35. fructus denique est vitæ.Apoc.3.

a 4 Frænanda est etiam diligenter cupiditas de magistratibus, & prælaturis ambiendis;homo enim, vt est præstantis naturæ, semper magna quærit, & nisi aspiret ad diuina,procurat terrena bona, laudes nempè, honores, dignitates,diuitias:vt Aug. Conc. 12.in Psal. 118 & lib.5.de ciuit.Dei c. 12.Bonau.li.de remed. vitiorum,c.5. Propterea doctor veritatis,Christus Dominus detexit superbię tyrānidem, & pericula: atque Crucem, ignominiāque, tutiorem viam esse docuit ad beatitudinem,vt etiam exponit Apostolus 1.Tim. 3.& 1. Cor. 1. quare ne laqueo capiaris,hanc cupiditatem comprime; & propter maxima pericula peccandi,magistratus,& dignitates, seu prælaturas fuge, nec oblata accipias, nisi coactus obedientia, vel Dei obsequio. Aug. q.36.li.83.qq.& lib.5.de ciuit.cap.14. Basil. in Reg.bre.inter.56. & 299.& in inst.monast.c. 25, Macar.ho. 19. & 30.Ammon.ca.2.& nos tract.2.ca. 21. Deinde elige quæ apud homines minus speciosa habentur,& minoris ęstimantur. Ama item nesciri; & contemni, vt monet Ber.ep.25.& Sanctus Vincētius,desiderium,inquit,omne ascendēdi ad præclara, occide,vt caput draconis, ne intereas; nec mirū, nā homo si recta ratione ducatur, debet eligere quod sibi melius,& tutius est;hæc autem sunt maximè periculosa, vt propterea Christus Apostolis fugiēda docuerit,Luc.22. vos autem non sic: sed qui maior est in vobis fiat sicut minor,&c.& Greg.past.1.ca. 3.& 6. Huc accedit experientia proprię infirmitatis, & imbecillitatis:vt Greg.l.4.in 1. Reg.& li.5. mor.c.1.& 2. Aug.l.10.conf.c.38.Bern.ser.23. in Cant. Exempla denique Sanctorum idem ostendunt: nam experientia constat,hæc illos fugisse;idq. asserit D.Greg.l.4.c.10.in 1. Reg. & ipsemet ea fugit,& Ambrosius,Aug. Hieronymus,S.Martinus, Nicolaus,Fulgentius, Malachias, Antoninus, Bernardus,Thomas, Aquinas,alijq. multi.Lege Cassian.li.4.inst.c. 30.de Pynuphio: item hortationem Abbatis Ammonis c.2. quæ habetur in to. 2. Ephr. in fine. Neq. verò audax ābitio prædicatoribus verbi Dei parcit.Greg.l.9.mor. c. 23.propterea caueant,ne tantum officium sibi sumant, nisi mittantur: nevè primas cathedras quærant,aut auditorum frequentiam, ne dum sibi ipsis placent, Deo displiceant: sed Apostolum imitentur, qui 1. Cor. 9. castigo, inquit corpus meum, & in seruitutem redigo: ne forte cum alij prædicauerim, ipse reprobus efficiar:D.item Franciscum,Antoninum,Bonauenturam, Ioannem Damascenum, qui b
concursum vitabant, & viliora quædam munera obibant, ne extollerentur; propterea optimum consilium est, vt antequam ad opus aliquod egregium prodeas, ad orationem, & mortificationis actus deuotè confugias: ne dum alijs prodesse conaris,tibi noceas. Lege Climacum,gradu 21.Basil. constit.monast.c. 24.Chrysost. hom. 67. in Matthæum.Doroth. ser.1.& 2.Macar.hom.19.& 30.

5 Magnum est, hominum mortificasse propriam voluntatem; sed nihil minus est abnegare intellectum, seu iudicium propriū, quia est radix peccatorum. Bern.serm.1.de resurr. Domini; hæc autem abnegatio non habet locum in ijs,quæ certa fide,vel naturali ratione aut communi hominum sensu, seu opinione cognoscuntur; sed in ijs, quæ homo credit quia ita ei videtur; in quibus proprio iudicio nisi, est valde periculosum, vt docet sapiens Pro.3.& Basil.in Reg. breuior.interrog.123. & Ber.ser.2. de resur. tum propter hominum ignorantiam;vt Greg.l.5. in 1.Reg.c.14.& li. 11.mor.cap.21. tū propter passiones, vt Doroth. ser.19. Abnegare autem intellectum est actus humilitatis, Deo gratus, & propterea talem ipse illuminat,ne decipiatur vt Doro. ser. 5. vbi refert Macarium multos liberasse, qui suo iudicio confidentes errabant. Caueat

deinde

deinde qui virtuti incumbit, ne temere quéquam iudicet, vt Dominus Matth. 7. & Apostolus ad Rom. 14. & 1. Cor. 4. Greg. ho. 4. in Ezech. Chryf. ho. 11. in 1. ad Cor. Caffian. l. 5. c. 30. Doroth. ser. 6. 16. & 17. Ephr. to. 2. paren. 28. 29. & 30. Basil. in ser. de abdicat. rerum, D. Vincentius, & alij. Remedium deniq. ne quis erret in deliberationibus, est cõsulere sapientes. Prou. 11. & præsertim patrem spiritualem: iuxta cõsilium sanctorum Patrum Macarij, Malachiæ Dorothei, Arsenij, & aliorũ. Lege Caffian. Collat. 2. c. 11. & 13. quæ nos infrà, tract. 2. c. 10. Ad extremum, vt iudicium proprium abnegare quisq. assuescat, optet ne suam sententiam alij sequatur, atque cum ab aliquo arguitur, sileat patienter, & tantum habeat, vt Pachomius, Franciscus & alij obseruarunt. Lege Eph. tom. 2. serm. de armatura spirituali, Doroth. serm. 21.

a *Lib. 1. tract. 3. c. 8.* b *Supra lib. 1. tit. 8. c. 4.*

De mortificatione passionum sensitiua partis. Cap. XXI.

1 PAssiones omnes sensitiuæ partis animæ, ad iram, & concupiscentiam reducuntur: vt Aug. lib. 9. de Ciuit. c. 4. D. Th. prima secundæ, q. 22. ar. 1. sunt autem vndecim, & omnes rationi subijciendæ: quia sunt fontes peccatorum: qui enim non peccãt ex malitia, solent ex passione peccare; & quamuis aliquando videantur mortuæ, sunt tamen viuæ in radice, & repentè prodeunt, vt spinæ, & cadui conculcati, Greg. 24. mor. c. 7. & n. 22. vsque ad finem libri. Primum autem mortificandus est amor, non solum rerum quæ diuina lege prohibentur, sed etiam superfluarum, immò verò frænãdus est etiam amor immoderatus rerum necessariarũ: vt Aug. li. de vera religione, c. 48. & Greg. lib. 31. mor. c. 9. atq; adeò, vt rebus quæ ad conseruandam vitam opus, sunt, non vtamur propter delectationẽ, sed propter necessitatem; quia, scilicet Deus ita statuit, aliàs non vsuri: immò potius parati omni humana consolatione priuari: etiam consanguineis, alijsq. rebus charis, si Deo sic placeret, cuius bonitati, ac beneficientiæ, nullum obsequium exhiberi nõ debitum potest.

2 Deinde frænare oportet gaudium, ex temporalium bonorum præsentia, ortum; ita vt non nisi moderatè gaudeamus, & propter Deum; cum omnia breui deserenda sint; tristitiam item, quam caducarum rerũ iactura & irruentia mala afferunt, sic moderanda est, vt de solo peccato immodicè doleamus, vt Chr. hom. 5. ad populum, idque solùm timeamus, quòd nos summo bono priuare potest. Matth. 1.

3 Iræ deniq. omni conatu resistendum; quoniam iustitiam Dei non operatur. Iaco. 1. At verò cum ex officio cogitur aliquis in facinorosos animaduertere, id moderatè, atque amore iustitiæ faciat; nam vera iustitia compassionem habet, non indignationem, vt Gr. homil. 34. in Euangel. Verum de his, Libr. 1. tract. 3. cap. 14.

De mortificatione sensuum exteriorum. Cap. XXII.

1 SEnsus præterea externos continere iubemur; quia per eos voluntas deprauata, executioni mandat suas propensiones; immo per illos ingreditur mors in animam, tanquam per fenestras. Hier. 9. Greg. 21. mor. c. 2. & 6. Propterea omni custodia nobis iniũgitur, vt custodiamus cor, & aurem sepiamus spinis; & Greg. lib. 19. mor. cap. 17. dicit sensus omnes esse custodiendos, vt castrum. Huc accedit, quod cum hi sensus à Deo nobis dati sint ad rectè agendum: nefas est, contra conditoris voluntatem illis abuti; sed ad singulos veniamus, vt facilius omnes mortificemus, & ita morti fenestras claudamus.

Primus autem omnium se se offert visus, qui eo diligentius, & accuratiùs frænandus est, quod soleat homines inducere ad omnia peccata capitalia, vt Ant. p. 4. tit. ... 10. § 2. nimirum ad auaritiam, superbiam, iram, inuidiam, acediam, & præsertim ad luxuriam; nam vt ait Sapiens Eccl. 9. propter speciem mulieris, multi perierunt; hinc enim concupiscentia, quasi ignis exardescit, vt patet Gen. 6. Videntes filij Dei filias hominum, &c. & c. 12. Ægyptij Sarã, & Iudic. 14. Samson videns Dalidam, & alij, vt nos supra li. 1. tract. 3. c. 11. Propterea (Matt. 18.) præcipit Dominus. si oculus tuus scãdalizat te, erue eum, & proijce abs te, &c. facile enim est oculorum aspectu peccare, quoties obijcitur obiectum lidinosũ: & statim propter eorum velocitatem cadere, quod non accidit alijs sensibus. hinc 2. Petr. 2. oculos habentes adulterij, & incessabilis delicti; sic Olophernes, (Iudith. 10.) statim captus est oculis eius; propterea Eccl. capit. 31. dicit Sapiens; nequius oculo quid creatum est? Adde, quod frequentius oculus peccat; nam vno aspectu, potest quis concupiscere

multas

multas mulieres; peccat item audacius: nec tam facile eius impudicitia deprehenditur, ficut aliorum sensuum: est præterea insatiabilis; vt Eccl. 1. non satiatur oculus visu: propterea, Thren. 3. oculus meus deprædatus est animam meam, &c. & Aug. serm. 3. de communi vita Cle. & ep. 109. ad Monach. Nec dicatis vos habere animos pudicos; quia impudicus oculus, impudici cordis est nuntius: ca. nec solo, 32. q. 5. ideo Basil. l. de virg. & ser. de abdicat. hos aspectus omnes periculosos prohibet; & verò etiam imagines talium personarum aspicere. Similiter Aug. lib. 10. conf. c. 34. & lib. 83. qq. adiungit, his inductam esse idolatriam: statuamus igitur hunc sensum esse diligentissimè frænandum: & orandum cum Prophet a, Ps. 118. auerte oculos meos, ne videant vanitatem.

2 Auditus deinde est mortificandus: propterea, quod audire mūdanas res, & nugas, maculat animam: vt Basil. in ser. de abdication. rerum: item quia dæmon odit sermones bonos, & fauet malis vt Cassian. lib. 5. inst. cap.
a 31. Musicas item suaues deuitare expedit; quia mouent ad lasciuiam, & hominem reddunt effæminatum, vt Basil. lib. de vera Virgin. Cantus verò Ecclesiasticus, quia mouet animam ad cælestia contemplanda, laudabilis est, & audiendus; non tamen causa delectationis, sed deuotionis, Aug. lib. 10. Confes. c. 33.

3 Odoratus autem, vt moderatè adhibitus propter sanitatem, est laudabilis; sic lasciuus, detestabilis, vt Aug. lib. 4. contra Iulian. c. 14. Petrus Damianus, de contemptu sæculi.

4 Gustus item frænandus; nam gulæ vitium nocet animæ, & corpori, vt l. 1. tra. 3. exposui: quare virtutum amatori abstinendum est a cibis delicatis, & superfluis, Basil. lib. de vera vir. Aug. de conflictu vitiorū, c. 20. idq. ipse, ac sancti omnes obseruarunt. Quantitas verò cibi, & potus, moderata esse debet, ita vt quisque mediū rationis seruans, necessitati corporis seruiat, non voluptati: vt Basil. de vera virg. Aug. l. 10. Confess. c. 31. Doroth. ser. 10. Vincen. de vita spiritual. c. 3. Monent præterea sancti, esse seruandum vniformē modū, vt Histor. tripar. lib. 8. c. 1. Cassian. lib. 5. can. 9. Item ad finem bonum referendum esse, nimirum ad corporis refectionē, ad obsequiū Dei, vt monet Apostolus 1. Cor 10. Siue māducatis, siue bibitis, &c. omnia ad gloriam Dei facite. Aug. lib. 10. conf. c. 31. Basil. ser. de abdicat. & lib. de vera Virg. Ad hæc, sumendum esse cibum tanquam medicinam, docet Greg. & nimiam auiditatem esse vitandam, patet Eccl. 37. vbi dicitur, noli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam; in multis enim escis, erit infirmitas. idemq. monet Aug. q. 11. in Euang. l. 2. immo hoc est primum certamen serui Dei, in quo nisi vincat, nō vincet in alijs, vt Cass. lib. 5. capit. 13. & 14. Basil. loco supra notato, Clim. gradu. 14. & 15.

Ad hanc autem victoriam, præter orationē, proderit semper aliquid gulæ subtrahere, ita vt homo nunquam à mensa sine fame discedat, vt Aug. l. 10. Confess. c. 30. Cass. li. 5. Vincentius; & plerique alij; & præsertim illa relinquendo, quæ gustum magis delectant; idemq. sancti omnes exēplo docuerunt, quos longum esset enumerare. Adde quòd sobrietas auget etiam gustum corporalem, vt Amb. l. de Helia, & ieiun. c. 9. & Vincentius loco supra citato. Chry. hom. 19. in ep. 2. ad Cor. Iuuat item modestia, & corporis compositio in mensa, vt Doroth. ser. 6. & denique considerare illorum egestatem, qui vix panem habent, & minus fortè peccant; & extra necessitatem de cibo non cogitare, nec loqui. Lege Basil. in Reg. fusiùs dispu. inter. 18. & 19. & in Regul. Breu. inter. 206.

Sequitur nūc, vt dicamus aliqua de potione vini, & primum, occurrit Sapientis dictū, qui ait Eccl. 31. exultatio animæ, & corporis, vinum moderatè potatum sanitas est animæ, & corporis, sobrius potus; vinum multum potatum irrisionē & iram, & ruinas multas facit, & c. 19. vinum, inquit, apostatare facit sapientes, & Prou. 20. luxuriosa res, vinum, & tumultuosa ebrietas, quicunque his delectatur, nō erit sapiens; propterea Salomon ipse, vt sapientiā obtineret, à vino abstinuit. Eccl. 2. & Apostolus, ad Ephes. 5. nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Idcirco Nazaræis in antiqua lege fuit omninò interdictum. Leu. b
10. n. 6. in lege autem Euangelica, moderatus potus nemini prohibetur; attamen sancti Dei, tutiorem viam sequuti, propter carnis macerationem, & maius meritum, à vino penitus abstinuerunt, vt Cyril. Catech. 4. Prosper de vita contempl. lib. 2. c. 22. & ob hanc causam laudatur Daniel. Dan. c. 1. & 10. & D. Io. Bap. Luc. c. 1. vt notat Eus. Emiss. ser. 2. de Io. Bap. idemq. S. Marcus Euangelista, verbo & exēplo docuit, vt habetur in Histor. Eccl. Atque hos imitati antiqui illi Clerici, & Monachi, non vinum, sed aquam biberunt, vt Aug. l. 1. de morib. Eccl. c. 31. & Hier. de custodia virg. ad Eustoch. Quapropter Apostolus Timotheo

theò scribit, modico vino vtere, propter stomachum, 1. ad Tim. 5. vt obseruat Ambr. in ep.82. quia scilicet, aquam bibebat, modicum tatū concedit, idq. propter infirmitates. Præterea in diebus ieiunij, id præsertim fuisse obseruatum, testatur Aug. in ser. quodā. Hier. ep. ad Nepot. de vita Cler. Gregor. Nyss. de pauperibus amandis. Amb. li.3. de virg. Postremò hanc vini abstinentiam, maximè cōuenire mulieribus, & pueris, asserit Basil. & Hier. neque id mirum, cum etiam Romani id obseruarint, vt Val. Max. l.2.c.1.& Alex. ab Alex. l.3.c.11. idemque Persarum iuuenes, vt scribit idem Alex. ab Alex. l.2. cap. 25. sed de his hactenus. Lege Ephr. t.1. ser. de Virg. Basil. ho.14. in ebrietatem, Chry. ho. 29. in Gen.

5 Tactus sequitur, quem esse accuratè mortificandum, nemo Christi sectator dubitat, cum sit omnibus perniciosus, & turpes appetat delectationes, morbidas vestes, & similia, à quibus seruo Dei est abstinendum, vt cælestium voluptatum sit particeps; immò contra adhibenda sunt cilicia, flagellationes, aliæque afflictiones, vt Basil. lib. de vera virg. Lectus item moderandus est, quia est fomentum vitiorum; hanc autem mortificationem, Hier. in Ezech. c.44. comparat circumcisioni, quòd ea quasi gladio, iugulum voluptatis petatur; sic sancti circumierunt in melodis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti; & vt singulare aliquod exemplum afferam, Greg. Episcopus Turonens. ne infantes quidem consanguineos leuiter tangere ausus est, vt refert Surius. Et Ammonius Abbas etiam ab eorum aspectu abstinuit: vt histor. Tripart. li. 1. cap.11. Anselmus vix seipsum honestè tangere permittebat; tantus erat in his puritatis amor, tanta verecundia.

6 Restat postremò dicere de frænanda lingua, de qua copiosè li.1. egi, tract.3. c. 6. & 7. hic tamen aliqua adiungam: & primum abstinēdum esse seruo Dei, etiam à leui detractione: quæ est de leuibus proximi peccatis: iuxta consilium Sapientis, Eccles. 19. audisti verbum aduersus proximum tuum, commoriatur in te, fidens, quoniā non te disrumpet; a facie verbi parturit fatuus, tamquam gemitus partus infantis. Item quia Deo non placet, & sæpè ad grauiora trahit; & deniq. quòd eius radix curiositas sit, vel inuidia, vel occulta superbia: vt Hier. ad Celantiam. Quapropter à Deo puniri solet, vt patet Nu. 12. de Maria. lege Greg. Restig. l.12.c.31. Secundò, secretum extraneum ne reuelet: nam qui reuelat arcana amici, fidem perdit: & non inueniet amicum ad animum suum; vt monet Sapiens Eccl.27. Item Prou. 11. qui ambulat fraudulēter, reuelat arcana: qui autem fidelis, est celat amici commissum. Lege Basil. li. de vera virginitate. Tertiò, à mendacio etiam leui abstinendū; quia mendax est sine honore, immò est odibilis, & perditionem hæreditabit. Eccl. 20. & 37. Cauenda item fictio; Ps. 5. virum dolosum abominabitur Dominus, & Eccl. 37. qui sophisticè loquitur, odibilis est, & Pro. c. 11. simulator ore decipit amicum suum; Iac. 1. vir duplex animo, inconstans est. Lege Greg. l. 18. mor. c.4. Aug. li. de mendacio. c. 6. & habetur in cap. si quis ad te. 22. q. 2. Ber. ser. 2. de altitud. cordis. Alphons. à Castro, contra hæreses, li.10. Verbo mendacium; & quæ nos infra tract. 2. c. 17. Quartò cauenda est omnis contentio: quia honor est homini, qui separat se à contentionibus. Pro.20. & Apostolus ad Rom.13. non in contentione, inquit, & æmulatione. & ad Philip.2. & 2. Cor.13. idem sapite, pacem habete. Item Diuus Iacobus c. 3. contentiones improbat. Quintò, denique abstinendum est à verbis otiosis, quoniam de his exigetur à nobis ratio; Matt. 12. otiosa autem appello, quæ neque necessaria, neque vtilia sunt, vt Greg. Past. p.3. admonitione 15. Basil. in reg. breuioribus interrog.23. Hier. in Matth. li. 2. c.12. Vincent. in vita spirituali. c.2. Veruntamen verbum indifferens, ad bonum finem prolatum, vtile censetur, non òtiosum, à D. Tho. in 2. sent. distinct. art.5. ad octauum, ex Greg. Otiosa verò detestantur sancti, primū quia sunt offensa Dei. Secundò, quia ab his ad nociua venitur. Greg. Past. p. 3. admonitione 15. & lib.7. mor. c.24. Aug. ser. 3. ad fratres in Eremo. Tertiò, quod impediant animæ pacem, ac deuotionem; hinc Dorot. ser. 20. ait, loquacitatem extinguere cælestes consolationes; idcircò Prouer. 14. vbi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas; simile Greg. ho. 6. in Euangel. Hinc Chrysostomus nunquam verba acuta protulit, nec permisit coram se ab alio proferri, vt Sur. in eius vita, similemque in loquendo prudentiam tribuit Gregorio Episcopo Turonensi, Diuo Thomæ de Aquino, & multis alijs, & denique Sanctus Augustinus sanctæ Monicæ, libr. 9. Confess. c.9.

a *Sup. lib.1. tract.* 3. b *Inf. tr.2. c.25.*

De moderatione, ac modo in mortificatione seruando. Cap. XXIII.

CVm animaduertit humani generis hostis, non posse Dei-seruos, voluptatum illecebris à via recta abduci; in ipsis pœnitentiæ operibus laqueos tendit, vt quos vitiorũ turpitudo à peccato exterruit, in id falsa virtutis species inducat: Quapropter mortificationes,& pœnitentias,quæ vires corporis excedant,suadet;vt tandem ægritudine grauati, virtutũ opera intermittentes, corpori indulgeant, atque sic postea relaxato animo, tentationi irruenti cedāt,& ruant, vt Greg. Past. p.3.cap.13. & Bern. serm.64. in cantica. Idcirco Confessarius huiusmodi feruorem frenet, & corporis afflictationes viribus pœnitentis metiatur; ne dum consuere vult quod disruptum est, scissuram deteriorem faciat: ac dum,eum,qui lapsus est, erigere, & emendare studet, casus ipse maior per eum; Addatur, vt Chrysost.l.2. de sacerd. Quod vt melius percipiatur; Statuo,primum,nō teneri hominem adhibere media exquisita ad conseruandam sanitatem, vt probat Victoria, in relect. de homicid. n.34.& de temper.nu.13.& propterea posse facere pœnitentiam, quæ vitam corripiat.ibid.nu.25.Non licet tamen consumere corpus. Basil. de virgin. Gregor. lib.20. moral. cap. vltimo, & alibi. Hieron. item ad Demetriad. Secundò, Statuo, perfectionem consistere in charitate principaliter; ad Galat.5. 1.Cor.13.mortificationem verò cum reliquis operibus bonis esse instrumentum vt Basil. de vera virg. Cassian. colla.1. cap.7. Aug. serm.1. de Sancto Ioanne Baptista, Euseb. Emiss.hom.2. ad Monachos. D.Tho.2.2. quæst.186.ar.1. hinc Chrys. hom.47.in Matt. Stude, inquit, charitati potius, quàm ieiunio; hinc patet mortificationem sumendam esse; vt medium, non tanquam finem. Cassian. c.7. citato, & propterea discretè adhibendam, ea nimirum moderatione, vt non impediat maius bonum; vt Hieron. in reg. Monach. & refertur in c.non med.ocriter, de consec.dist. 5.& Aug.lib.1. de moribus Ecclesiæ. Basil. de vera Virg. Vincent. de vita spirituali, cap.3. quia, inquit, indiscreti in pœnitentijs, intermittunt postea spirituales exercitationes: & alij oneri sunt, qui ipsorum valetudinem curant;confirmantur exemplo Iudæ Machabæi. 1.Machab.5.& Sancti Martini.vt in hist. relig. Non enim in omnibus Sancti imitandi sunt:sed in præcipuis virtutibus, pro cuiusq; viribus,cum prudentia.Quartò,ex his intelligitur, multos hæc ignorantes illudi à Demone; cum enim putent, totam perfectionem consistere in corporis afflictionibus,sæpè cōtemnunt abnegationem voluntatis, & intellectus; & per superbiam elati, à via perfectæ charitatis aberrant: & similes illusiones detexit Arsenius, vt refert Surius in Iulio: & Moyses, vt Cassian. coll.2.c.5. & seq. item S. Franciscus,vt histor. min.p.3.l.8. cap.30. lege Ariam,tract. de mortificatione. Euseb. ho.4. & 6. ad Monachos.

TRACTATVS SECVNDVS.

De Via Illuminatiua, seu studio adhibendo ad virtutes comparandas, augendas, & conseruandas.

EXpurgata anima à peccatis, vitijs, & passionibus, virtutum splendore illustranda est, vt Deo frui possit, non enim satis est, veterem hominem deponere: sed nouum induere necesse est,quod planè hac via illuminatiua fit;hęc .n. consistit in Dei gratia, & virtutum omnium complexione; quibus qui benè instructus est, legem Dei obseruat:cuius proprium est,mentis oculos illuminare, Ps.18.Chrys.hom.13.ad Eph. & 4. ad Rom. Item quia fides, quæ virtutum omnium est fundamentum,cum per dilectionem operatur, purificat corda, & homines vocat in admirabile illud lumen, quo absconditа mysteria percipiunt, & filij lucis nominantur. Qua ego luce fretus, conabor saltem hãc lucis viam monstrare; sed antequam ad rem aggrediar, lectorem admonitum velim,non esse mentis meæ,nec propositi instituti, perfectam hic de virtutibus tractationem tradere; sed solum exposita cuiusq; virtutis ratione, & præstantia, media ad illam consequendum indicarę; sed tamen dicamus primùm aliqua de virtute generatim.

De virtutis natura, præstantia, necessitate, & efficacitate. Cap. I.

VIrtus est habitus, seu bona mentis qualitas, nos reddens promptos ad bona opera, secundum rectam rationem efficienda.
2 Vt autem duplex est virtus, infusa scilicet, & acquisita; ita duplex est opus bonum. vnũ morale, quod quidem est operatio secundum rectam rationem facta; in mediocritate rationis consistens: alterum verò meritorium, quod non solum ex ratione, sed etiam ex charitate propter Deum super omnia dilectum proficiscitur.
3 Hinc sequitur, dari posse opus moraliter bonum, quod tamen nõ sit meritorium; quia scilicet non refertur in finem supernaturalem; Deum: quod tamen non est malum, quia per se referri posset in illum finem; quamuis actu non referatur, & habet proximum finem bonum: nec excludit finem vltimum, nec ei aduersatur.
4 Non solùm tres virtutes theologales, sed morales, etiam, ei, qui iustificatur: infunduntur à Deo, æque simul coniunctim; quia virtus si est perfecta, incitat, & iuuat hominem, non solum ad agendum bonum, sed etiam ad benè agendum; hoc autem non potest fieri sine prudentia, & animo composito, vi omnium reliquarum virtutum, vt docet Diuus Thomas 1.2. qu.65. ar.1. Greg.22. mor. c.1. Aug.libr.6.de Trinit. capit.4. Adde, quod cum dictæ virtutes imperfectæ sint in hac vita; propterea, vt faciliùs, & meliùs homo operetur bonum, infunduntur septem dona spiritus sancti, vt Diuus Thomas, 1. 2.qu.68. art 3.
5 Omnes virtutes infusæ pendent ex Dei gratia gratum faciente: excepta fide, & spe, quæ remanent in peccatore; dummodo in actum infidelitatis, vel desperationis, non incidat: quare amissa gratia per peccatum mortale, amittuntur etiam dictæ virtutes.

Præterea statuo, gratiam per se non esse actuosam, sed agere per virtutes; itaque virtutes sunt adiutrices gratiæ, ad rectè agendum; & item gratia augetur in anima per actus virtutum à Spiritu sancto.
6 Virtus tribuit homini vitam cælestem, & sicut vitium facit hominem similem Sathanę; ita virtus facit illum similem Deo; & item facit omnia humana despicere, & futura cogitare, vt Chrys. ho. 3. ad populum. Ad hæc facit hominem ita clarum refulgere, ac si esset sole circundatus, & radios virtutis non solum in terram emittere, sed supra ipsum cælum proprio splendore radiare, Chrys. ho. 15. in Matth.
7 Virtus est solida, fortis, & constans; ita vt illa præditus, Deum quęrat, non propriam consolationem, & propter nullas difficultates, aut labores mouetur; nec mortem ipsam timet. Aug. ser.19. de verbis Apostoli. Deinde passiones hominũ moderatur, qui facile perturbantur, aut cadunt, vel non habent virtutes, vel parum deest, vt perdant. D. August. lib.19.de ciu. c.4. D.Tho.1.2. q.59. art.2.&3. Adde tamen non adimere sensum corporis, & fomitem: sed temperare, seu frænare. Gregor.lib.20. mor. c. vlt. Ex quibus intelligitur, iniuriam eos facere virtuti, qui dicunt se non posse benè viuere nisi in solitudine, vt Chrys. ho.12.vt Philip.
8 Hinc sequitur, virtutem esse magnum hominis bonum: & propterea esse expetendam, & procurandam, tanquam rem pretiosissimam; etenim illam reuerentur etiam ij, qui illa carent, vt Chrys. ho. 5. in Gen. hominem enim ornat, ditat, lætificat, & glorificat; lege Chrys.hom.23. in Gen. & ho.18. in Matth. & in Psal. 44.
9 Ad consequendam autem, & conseruandam virtutem, confert plurimum assidua oratio. Luc.11. deinde fortitudo in sustinendis laboribus, & difficultatibus, vt Chrys.ho.14.in 1.ad Cor. Basil.epist.42. ad Maximum. Tertiò ardens amor virtutis. Chrysost. ho.1.ad Phil. Quartò, vt non laborem, sed præmium spectemus, qui est Deus, vt Greg.Naz. Quintò assidua exercitatio virtutis; nam per peccatum mort. amittuntur virtutes infusæ, modo paulò antè dicto: morales verò per cessationem ab actu; & multò magis per contrarium actum corrumpuntur, vt D.Thom.1.2.q.53. ar.3. & aliquæ etiam peccatis solùm venialibus contrarijs, vt temperantia, modestia, mansuetudo. Lege Chrysost. hom.3. de verb. Isa. & hom.24. ad Hebr. Sextò Christi virtutes imitari, Greg. Past.par.1.cap.3. Postremò iuuat, eas virtutes promptiùs exercere, ad quas procliuiorem se quisque natura, vel gratia senserit: qui enim non sequitur instinctum Dei, in vsu doni, casum tentat; vt Gregor. lib. 1. dialog. cap. 4. Sed ad singulas veniamus.

De Fide. Cap. II.

1 INter virtutes Theologales primum locum obtinet Fides, quia est aliarum virtutum fundamentum; sine Fide enim impossibile est placere Deo, ad Heb. 11. Est autem habitus intellectus, à Deo infusus, quo firmiter assentimus ijs, quæ à Deo per Ecclesiam, reuelata sunt. Aliam item definitionem tradit Apostolus loco iam notato; est inquit substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium; de qua D.Th.2.2.q.4. ar.1. Lege Azor.instit. to.1 lib. 8. quando verò teneamur exterius fidem profiteri, Lege apud Tolet.lib.4.c.2.& alios.

2 De laudibus Fidei, lege Suar.in 3.p.q. 7.art. 3. & Aug.ser.38. de tempor. est enim bonorũ omnium fundamentum, & humanæ salutis initium: sine quo nulli salus: item ex Cyrillo Hierosol. cathe.5. est oculus illuminans conscientiam, & intelligentiam efficiens; & ex Cyrill.Alex.lib.4.in Ioan. c. 9. est ianua, & via in vitam, & recursus quidam, ac reductio à corruptione ad immortalitatem.

Actus primus Fidei est, credere firmo proposito omnibus, quæ Deus reuelauit per Ecclesiam catholicam. Secundus, credere sine hæsitatione, Basil.serm. de fidei confess. Tertius, humiliter se Deo subijcere cum simplicitate pueri, captiuando intellectum. Match. 18.2. Cor. 10. Chrys. ho. 4. in epist. ad Cor. 3. Ad conseruandam fidem, confert humilitas: nã superbia est causa hæresis. Aug. in psal. 35. Secundò, vsus sacramenti pœnitentiæ, & Eucharistiæ; Christus .n. est causa efficiens, meritoria, finalis, & exemplar, ac regula fidei. Tertiò cogitare charitatem maximã Dei in homines, & promissa, & quàm sit fidelis, & quod fides nititur eius reuelationibus. Chrys. ho.4.& 5.in epist.1.ad Cor.& ho.1. in epist.1. ad Tim. Quartò, quod Ecclesia est firmamẽtum veritatis, 1. ad Timoth. 3. & in moribus errare non potest. Bellar. to.2. contr.1. lib.3. cap. 14. Item quòd Ecclesia est sponsa Christi dilecta, & corpus mysticum, cuius caput, & rector ipse est Christus; & est congregatio, & perpetua, vsq. ad finem mundi: hanc autem esse Ecclesiam Romanam, patet ex consensu fidelium; ex priuilegijs, ex miraculis, & ex traditione, de quibus Bellar. to.1.controu.3.lib. 2. cap.12. & seq. Quintò, abstinere à lectione librorum prohibitorum, & ab hæreticorum consuetudine; ad Titum 3. ad Galat.1. & 2. Petri 3. lege Orig.ho.3.in Leuit. Sextò denique virtutum actibus vacare, præsertim religionis: de quibus supra diximus. Hæc de Fide.

De Spe. Cap. III.

1 SPes est virtus à Deo infusa in voluntate, qua certò expectamus futuram beatitudine ex gratia, & meritis Christi, & ex nostris meritis ex gratia prouenientib. Hinc patet, quòd si nostra merita current vsque ad finem vitæ, spes illis innixa est infallibilis.

2 Differt autem ab amore, & desiderio, quãuis enim etiam his appetitus tendat in bonũ, sed tamen diuersa ratione; obiectum etenim spei est bonum, quatenus est futurum, arduũ, sed possibile obtinere; nẽpè diuina in ope. Lege Tolet.li.4.c.7. Azor. instit.tom.1. lib.9.c.1. ex quibus intelligitur, non solùm differre a fide, quod fides sit in intellectu, & circa verum; Spes in voluntate, & circa bonum: sed etiam quia fides est etiam malorũ, quæ credimus; spes autem tantum bonorum, quæ expectamus. Aug. in Enchir.cap.8. Propterea dicitur beatitudo vitæ mortalis, ps. 33. Beatus vir, qui sperat in eo, vt notat Aug.lib.19.de ciuit.cap.4. dummodo sit formata charitate; duplex enim spes, formata scilicet, & informis: similiter etiam fides, de qua re consule Theologos.

3 Primus gradus est velle sperare; iuxta cõsilium Dauid; Spera in Domino, ps.36. Secundum est constanter sperare. Quapropter cõparatur galeæ, & anchoræ, ad Heb. 6. vt Ber. serm. 3. de septem panibus. Tertiò alacriter, quo circa ad perseuerãdum iuuat. Ber. ser. 9. in ps. Qui habitat.

4 Disponimur, & excitamur ad sperandum, primò ex meditatione misericordiarum Dei, de quibus Ber. ser.3. de septem panibus. Secundò quod vocat, hortatur, ipsisque est cura de nobis; & non deludit, sed est fidelis. 1. Cor. 1. & prima ad Thes.5. Tertiò, satagamus, petamus gratiam, perseuerantiam, & vitam æternam, nam reliqua iam accepimus. Amb. lib.2. de vocatione gentium, cap. 2. Quartò, quoniam spes non confundit, ad Ros.5. ps. 30. & 33. promissiones enim Dei sunt certiores, quàm res, quæ in nostris sunt manibus, vt Chry. ser. de nomine Abraham to.8. Quintò, quia hac perficitur homo. Chry. in ps. 4. Sextò, denique ad sperandum inflammemur beneficiorum Dei multitudine, & magnitudine, Chrys. ho.13. in Matth.

De Charitate. Cap. IV.

1 CHaritas est virtus à Deo infusa, qua Deum propter seipsum, super omnia diligimus, & reliqua omnia propter Deum. Et pro expositione, primò obserua, charitatem esse amicitiam supernaturalem inter Deum, & homines, ad quam requiritur beneuolentia, seu mutuus amor, commercium, seu communicatio, de quibus D.Th.2.2.q.23. ar.1. Secundò sequitur ex eadem definitione, proprium obiectum charitatis, esse ipsum Deum, qui primo, & summo amore diligitur: ratio autem diligēdi est summa eius bonitas, & perfectio; quare immediatè tendit in eum quatenus est vltimus finis; Ex quo, tertiò sequitur, esse virtutum omnium præstantissimam; quod Deū per ipsum proximè, & perfectissimè attingat. Aug.lib.15. de Trin.c.18. itē quia finis præcepti est charitas. Præterea sequitur esse reginam omnium virtutum, quoniam omnibus imperat, & actus earum refert in Deum: Quapropter dicitur earum forma: omnes .n. facit diuinas, & meritorias vitæ æternæ. D.Th.q.iam notata. Hinc merito dicitur plenitudo legis, vinculum perfectionis, summa actionum bonarum, salus morum, finis cælestium præceptorum, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima sanctarū mentium, causa meritorum, bonorum, præmium perfectorum: nam Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. 1. Ioan.4. lege Prosper. lib.3. de vita contemplat. c.13 Quartò sequitur, quod vt fides facit nos Christianos; ita charitas facit nos bonos, idest Dei amicos. August. in Enchir. ad Laurent. 117. Quintò ex dictis planum est, charitatem habere actus elicitos, & imperatos. Sextò esse duplex præceptum charitatis, vnum quo iubemur diligere Deū, propter seipsum, ex toto corde, ex tota anima, &c. idest omni conatu: alterum quo iubemur diligere proximum sicut nos ipsos propter Deum. Septimò infundi à Deo per spiritum sanctum, secundum eius mensuram, & voluntatem, & iuxta cuiusque dispositionem, & cooperationem, vt Conc. Trid. sess.7.c.7. de iustif. quia tamen Deus est causa principalis huius nostræ dispositionis, propterea absolutè Deus est præcipua mensura gratiæ, & charitatis. Lege D.Tho.art.3.

2 Charitas est habitus distinctus à gratia; nam gratia est in essentia animæ, & per illam homo fit consors diuinæ naturæ, Dei amicus filius, & hæres vitæ æternæ; hinc consequuntur virtutes supernaturales, vt possit operari pro sua dignitate, nempè fides, vt Deum cognoscat, spes, vt in eum speret, & charitatis, vt eum amet tanquam patrem, & amicum; charitas igitur est in voluntate ad operandum, gratia enim non agit immediatè. D.Th. a.1.

3 Augeri semper potest in via, in qua homo positus est, vt progrediatur; augetur autem per opera bona in gratia facta meritoriè, vt Conc. Trid. sess.6.ca. 10. & can.32. de iustific. D.Th.ar. 3. sunt autem tres charitatis status, id est incipientium, proficientium, & perfectiorum. vt l. primi initio dixi.

4 Amittitur charitas per quodlibet peccatum mortale, vt Conc. Trid. sess.6.c.5. & c.14. non autem per peccatum veniale; quamuis eius feruor minuatur; de quo D.Tho.q.24.art. 10. Adde quod nemo potest esse certus in hac vita, se habere charitatem; potest tamen aliquibus signis dignosci; de quibus Anton.par.4. tit.6.c.2.§.7.

5 Tenemur præcepto charitatis, summo amore Deū diligere super omnia; hac ratione, quia scilicet, actus, seu amor charitatis, quo Deum diligimus, licet per se sit minimus; tamen propter prestātiam sui obiecti supernaturalis, superat omnes alios amores; alioquin non esset dilectio Dei super omnia: Charitas enim in se considerata, habet gradus; est .n. parua, maior, & maxima; sed tamen collata ad alios amores, vendicat sibi dominium in corde; quare qui habet charitatem etiam minimam, necesse est, vt diligat Deum super omnia, vt Bonauent. in 4. distinct. 16. quæst. 1. artic.2.

6 Primus autem gradus imperfectorum est diligere Deum propter beneficia, & spem retributionis, ps.118. de quo Ber. tract. de diligendo Deo. Secundus quo diligimus Deū propter seipsum, qui est perfectior. Aug. ho. 38. lib.50. ho....

7 Signum autem dilectionis Dei, est dilectio proximi, 1. Ioan. 2. hunc enim tenemur diligere, sicut nos ipsos, Matth.5. Hæc item dilectio, se etiam ad inimicos extendit; hinc Macar. ho.18. qui habet, inquit, spiritum Dei, omnes vellet intra viscera includere. Seruādus est tamen ordo in hac dilectione, de quo, & alij multi, consule Doctores; hæc .n. eo consilio prælibauimus, vt perspecta huius virtutis præstantia, in eius amorem incitemur, & bonis operibus, id est charitatis, & aliarum virtutum actibus, ad eam in nobis augendam, præparemus.

De

De Gaudio, & pace. Cap. V.

1 GAudium,& pax sũt actus, seu effectus charitatis; D.Th.2.2.q.28.& 29.gaudium enim oritur ex præsentia Dei, qui in nobis est per gratiam : & quia de eius summo bono, & gloria lætamur, qui est proprius actus charitatis,& fortitudo nostra;facit enim
a vt omnia aduersa facilè toleremus. Chry.ho. 1.in 2. ad Cor.& quod rotæ in curru, hoc efficit gaudium Domini in anima. Pax verò adest cum omnia referimus in ipsum Deum, & proximum diligimus sicut nos ipsos ; & hæc est pax, quæ exuperat omnem sensum, ad Phil.4.& quam mundus dare non potest, Ioan.14.Lege Greg.past.p.3.adm.23.

2 Conseruantur autẽ, & augentur; Primùm si conscientia libera sit à peccato, ita vt caueamus etiam leuia, iuxta sapientem Prou. 15.nec patiamur conscientiam in minimo remordere.Doroth.ser.3.& nos supra, tract. 1. c.13.Secundò vsu Eucharistiæ. Io.14. Tertiò. humilitate, & mansuetudine. Matt.11.item quia humilibus Deus communicat Diuina dona, Greg.6.mo. c.5.hæc autem quid sint, sentiri potest,exprimi non potest. Greg.5.mo. c.19. Quartò si non ingeramus nos in rebus, quæ ad nos nõ pertinent.Greg. Past.p.3.adm. 30. Quintò, si omnia nostra Deo comittamus, & ab eo pendeamus, vt pueri à patre, iuxta Ps. 22. Dominus regit me, & 1.Petri 5. omnem solicitudinem vestram proijcientes in eum;& item in eo confidamus. Chr. h.24. in acta. Sextò prodest meditari diuina mysteria,& beneficia. Septimò gloriari in tribulationibus, ad Ro.5. Iacobi. 1. Octauò deniq. vanam lætitiam fugere. Greg.4.dial. cap.17. Chrys.hom.2.ad Thes.& ho.15. Heb. & nos supra, tract.1. cap.22.§.6.& l.1.tract.3.cap.7.

a 2. *Esd. c. 8.*

De Zelo. Cap. VI.

1 ZElus etiam est effectus charitatis, vt Aug.conc. 8.in Psal.118. vt igitur duplex est Charitas, ita duplex est Zelus: vnus quo procuratur gloria Dei, & repellitur contrarium;alter quo bonum proximi,vt D. Th. 1.2.q.28.ar.4.

2 Maximo igitur zelo, primum procuranda est in omnibus Dei gloria; quia nimirum est summum bonum, & principiũ omnium bonorum,creator noster, redemptor,pater;exemplo Eliæ 3. Reg.18.& 19. atque Phinees Nu. 25.Lege Greg.hom.12.in Ezech.in fine.

3 Deinde pro salute proximi, nobis à Deo commendati, talentum diligenter expendere oportet: Deus enim vult omnes saluos fieri. Ezech. 18.& 1. ad Tim. 2. & exponit Chrys. ho.3.in Gen. & ho.9.in ep.1. ad Cor.& 79.ad populum Greg. ho. 6. in Matth. & super Psal. Pœnitentialem,Miserere.Vbi ait,nullum tam Deo gratum sacrificium, quàm zelus animarum: exemplo item Christi Domini hoc satis liquet;qui,si opus esset, iterum pro salute hominum moreretur; vt D.Dion. in ep. ad Demoph. præterea quoniam optare debemus socios tanti boni Greg. hom.6. in Mat. quare qui non exercet talentum ei datum, reddet Deo rationem, vt Greg.ibi. Item quia animæ nihil potest æquiparari, Chrysost.hom.9.in epist.1.ad Cor. & qui non potest aliter, iuuet oratione, Iac.5. orate pro inuicem, vt saluemini;& exemplo sanctæ conuersationis,2. ad Cor. 2. & 1. Petri 2. & denique correptione fraterna, de qua dicam c.8. ita vt magnum lucrum se fecisse reputet, si vnam saltem animam ad Deum conuerterit, vt Chrys.hom.3. in epist.ad Cor.

De Misericordia. Cap. VII.

1 MIsericordia est alienæ miseriæ in nostro corde compassio,vt Aug.l.9.de ciu.c.5. D.Th.2.2.q. 30. Estq. plurimum Deo grata, & species sacrificij; hinc Apostolus ad Heb.vltimo; Beneficientiæ, & communionis nolite obliuisci; talibus enim hostijs promeretur Deus; Immò placet Deo magis, quàm sacrificium; iuxta Oseę 6.misericordiam, inquit, volo non sacrificium:hoc est,misericordiam malo, quàm sacrificium; vt Aug.lib.10. Ciu c.5. Tolet.in Luc.c.5.adnot.64.Quapropter misericordia est potissima inter virtutes morales, quæ ad proximum spectant, vt D.Tho. q. cit. ar.4.& Aug.c.5. iam adducto. Lege etiam Chry.hom.4.in epist.ad Philip.& ho.32.in epist.ad Heb.& ho.34. & 79. ad populum.Greg.lib.21. mor.cap.14. Bern.ser.10. 12. in cant. Petr. Chrysol. serm.8. de ieiun.& eleemos.& quæ nos infra c. 9.

2 Debet autem quisque eam exercere; primùm erga se ipsum; quid enim miserius misero non miserante seipsum? vt Aug. l. 3.Confess. cap.13. & præsertim in miserijs spiritualibus, adhibendo media, de quibus dixi, tract.1. deinde erga proximum, in ne-

cessitatibus corporis, sed multò magis in necessitatibus animæ, subueniendo eis, cum incidunt in mala spiritualia, quæ sunt, peccatū, ignorantia, mæror, morū difficultas, & similia, in quibus malis, vel auferendis, vel tolerandis, misericordia maximè versatur; lege Hier. super Matt. c.5. t.9. initio, & Salmeron. t.5. tract.17. Chrys. ser. de misericordia, t.5.

3 Incitare autem nos ad misericordiam potest, & debet: primū, quòd nihil damus quod non acceperimus; secundò, quòd damus fratribus, qui sunt eiusdem naturæ nobiscum, & imago, atque similitudo Dei; immò quòd in ipsis damus Christo; nam Matt.25. ait, quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis; lege Ephr. to.1. ser. de amore pauperū. Tertiò, pro Dei gloria. Quartò, vt imitetur Deum, Luc.6. estote misericordes, sicut Pater vester cælestis misericors est. Quintò, vt ipsi misericordiam consequamur, Matth.5. beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur; & copiosè Ber. ser. 1. in festo omnium Sanctorum. Salmeron. t.5. tract.17. de ser. Domini in monte. Postremò, quia facilè ab omnibus exerceri potest; nam sufficit voluntas, cum deest facultas, vt infrà patebit, c. 9. §.3. cum autem præcipua misericordiæ opera sint correptio fraterna, & eleemosyna, de his aliqua dicam.

De Correptione fraterna. Cap. VIII.

1 Correptio fraterna est admonitio proximi de emendatione delictorum, ex misericordia, & charitate proueniens, vt D. Th. in 4. dist. 19. q.2. Alber. & alij; est enim actus elicitus misericordiæ, & effectus charitatis; & aliquando est actus iustitiæ, pendetq. maximè ex prudentia dirigere.

2 Est insuper potissima inter opera misericordiæ; quia est spiritualis subleuatio miseriæ fratris; & à Christo Domino plurimum cōmendata, & inter præcepta diuina numerata, Eccl.17. mandauit illis, vnicuiq. de proximo suo, & Matt. 18. si peccauerit in te frater tuus, corripe eum &c. & c.23. omnes autem vos fratres estis; quapropter debemus inuicē nos subleuare; & 1. Cor. 12. si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra; quare fratris bonum quærendum est, vt proprium; & ipsius perditio tanquam propria reputanda; ex Chrys. ho.61. in Matth. lege etiam eundem de eadem re, ho.30. & 32. in epist. ad Heb. & hom.3. in Gen. & 72. & 79. ad populum, & ho.40. in 1. ad Cor. Basil. in Reg. breuior. interrog.232. & in Reg. fusius disp. c.9. Aug. ser.16. de verb. Domini, & Reg.3. c. 23. Ambr. in c.3. ep. ad Titum, Hier. in Matt. 18. Greg. li.3. registri ep.38. in fine. Cass. l.10. inst. c. 16. Bonau. opusc. Biblia pauperum c. 43. qui docent adhibendam esse fraternam correptionem, cum speratur fructus. Illud etiam adiungo, quòd etiam cum non speratur fructus, omitti non debet: cum fieri cōmodè potest: vt D. Chrys. hom.81. in Matth. & ho. 10. & 30. in epist. ad Hebr. Ber. ser.49. in cant. Omitto exempla sanctorum, qui hoc præceptum sedulò obseruarunt. Lege Decretal. c. nouit, de iudicijs: & cap. cum ex iniuncto, de hæretic. ex Innoc.3.

3 In praxi autem tria maximè obseruanda sunt: primum, vt in Euangelico correptionis ordine obseruando statuamus, bonum commune præferendum esse particulari. Deinde salutem spiritualem proximi, preferendam esse bono temporali. Postremò quoad fieri potest, in ea, consulendum esse famæ proximi: ne scilicet plus quam opus sit denigretur. Plura verò de hac re scribere, non est nostri instituti.

4 Correptionem denique libenter suscipere, est actus humilitatis; & indicium profectus spiritualis: vt Chry. hom.3. in Acta. Apostolorum, & nos infra c. 32. §.10. Lege plura apud Greg. Nyss. in oratione aduersus eos, qui ægrè ferunt reprehensiones.

De Eleemosyna. Cap. IX.

1 Eleemosyna est opus quo datur aliquid indigenti ex cōpassione propter Deū. D. Thō. 2.2. quæst.32. quare est actus misericordiæ, quæ cum sit effectus charitatis, sequitur etiam eleemosynam esse actum charitatis mediatè scilicet per misericordiam: beneficencia verò est etiam actus charitatis, sed latius patet; nam eius est facere alicui bonū, D. Th. q.31.

2 Eleemosyna spiritualis est potior corporali, Chrysost. ho.32. ad Heb. D. Tho. q.32. ar.3. vtraque tamen habet effectum spiritualem, quia si fiat propter Deum, maximè prodest animæ: hinc Ecclesi. 29. perde pecuniam propter fratrem; pone thesaurum in præceptis altissimi; & proderit tibi magis quam aurum: & c.3. ignem ardentem extinguit aqua, eleemosyna extinguit peccatum; & Dan. 4. peccata tua eleemosynis redime: & Tob. 4. eleemosyna ab omni peccato liberat: & non

pati-

patitur animā abire in tenebras exteriores, & Prou. 19. fœneratur Domino qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam reddet ei. Et Lucæ c. 16. facitvobis amicos de mammona iniquitatis, &c. & Matth. 5. beati misericordes; & c. 25. damnantur qui eleemosynam non dederunt. Item sancti Patres dicūt, eleemosynam remittere peccata; Immò August. ser. 76. de tempore, appellat secundum baptismum; & ho. 19. li. 50. ho. dicit esse sacrificium Christiani. Hoc tamen non est ita intelligendum, quasi ex opere operato remittat peccata; neq. quòd sit dispositio certa, et vltima gratie; nam sine charitate, nihil prodest. 1. Cor. 13. sed dicitur peccata remittere, propterea quod sit dispositio ad gratiam, remota quidē, sed singulari modo inter omnia alia opera bona, vt patet ex locis sacræ scripturæ iam adductis, & ex Psal. 40. Beatus qui intelligit super egenum, &c Item quia cum Deus sit maximè misericors, diligit etiam misericordes; item Matth. 25. quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Adde præterea quòd si eleemosyna fiat ab homine constituto in gratia, & procedat ex charitate, est proxima dispositio gratiæ, ad eam augendam; nam etiam alia opera ex charitate profecta, sunt meritoria. Ex quo patet, non esse nimis confidendum in Eleemosyna; nempè paruipendendo contritionem, & vitæ emendationē, vt Aug. l. 21. de ci. c. vlt. & in enchir. cap. 75.

3 Qui non habet quod det in Eleemosynam, habet tamen voluntatem erogandi, meretur perinde, ac si eam daret. 2. Cor. 8. si volūt, inquit, prompta est; secundum id quod habet, accepta est; idem Amb. l. 1. offic. ca. 3. Aug. in Ps. 121. & 125. Cypr. l. 3. ad Quir. cap. 2. Greg. ho. 5. de Petro, & Paulo. Chrys. ho. 10. in ep. ad Philip. Ber. ser. de conuersio. ad Clericos, c. 24. D. Th. 2. 2. q. 32. ar. 4. ad 3. Quare nulla admittitur excusatio: nam qui non potest multum dare, det parum: si non habet temporalia, det spiritualia: adhibeat hortationem, consolationem, toleret, condonet iniurias, oret, lugeat peccata. Dorot. ser. 14. Chrys. in ser. qui refertur in fine tomi 3. Ephrem.

4 Quis autem tenetur facere eleemosynam, de quibus, quando, & quo ordine, non est nostrum exponere. Plura de laudibus, & de necessitate eleemo. lege apud Chrys. ho. 2. 32. & sequentibus, & 79. ad pop. & ho. 7. in epist. ad Rom. ho. 25. in acta. & hom. 15. in Matth. ser. Greg. li. 21. mo. c. 14. & l. 3. Dial. c. 1. Cypr. ser. de opere, & eleemosynis. Aug. loc. cit. Leo. serm. 5. & seq. de ieiunio decimi mensis, & serm. 1. de collectis. Greg. Naziar. oratione de Pauperum amore. Ambr. serm. 81. Rosign. lib. 4. c. 28. & quæ nos li. 1. tract. 3. c. 10. & li. 2. tr. 1. c. 14.

5 De liberalitate, lege D. Th. q. 117. est enim virtus, qua homo bene vtitur rebus, quæ sunt extra ipsam, ei concessis ad sustentationem vitæ: nam vt Ambr. & Basil. docent, copia diuitiarum datur aliquibus à Deo, vt meritum bonæ dispensationis acquirant: pauca .n. vni sufficiunt; & propterea liberalis plura in alios laudabiliter expendit, quā in seipsū; in spiritualibus autem debet sibi quisque magis consulere, & in temporalibus se non despicere: vt Amb. l. 1. offic. c. 30. qui etiam addit, quod Dominus non vult effundi diuitias, sed dispēsari; at verò propter statum perfectionis, licet sibi nihil reseruare: vt D. Th. ar. 1.

Vitia ei opposita sunt Auaritia, & Prodigalitas, De quibus D. Th. q. 118. & seq. & nos supra.

De Prudentia. *Cap. X.*

1 PRudentia est recta ratio rerum agendarum, cuius præscripto, & præcepto omnes aliæ virtutes in suis actibus dirigūtur. ex qua definitione patet, prudentiā non præstituere finem virtutibus moralibus, sed solū disponere de ijs, quæ sunt ad finem: applicat enim vniuersalia principia ad particulares conclusiones operabilium, vt D. Tho. 2. 2. q. 47. artic. 6. item per eam homo in operando inuenit medium rationis, in quo cōsistit virtus, idem ar. 7.

2 Est autem triplex Prudentia, vna falsa, quę dicitur prudentia carnis, ad Ro. 8. de qua non est hic sermo: altera vera, sed imperfecta: tertia vera, & perfecta quæ ad bonum finem totius vitæ recte consiliatur, indicat, & præcipit. D. Tho. art. 13.

3 Partes prudentiæ sūt triplicis generis, quędam .n. dicuntur integrales: quæ sunt memoria, intellectus, docilitas, solertia, ratio prouidentia circumspectio, & cautio: de quibus. D. Th. q. 19. quædam deinde subiectiuæ, nempè regnatiua, politica, œconomica, & militaris; quædam denique sunt partes quasi potentiales, seu virtutes adiunctæ prudentię, nempè eubulia quę est bene consiliatiua; synesis, quæ est indicatiua; & gnome, qua homo iudicat secūdum altiora principia, quàm sint regulæ communes, secundum, quas indicat synesis. D. Tho. q. 51.

4 Virtuti prudentię respondet bonum cōsi-

lij, quod numeratur inter septem dona Spiritus Sancti. Isai. 11. nam, cum per inquisitionē rationum, homo moueatur ad aliquid agendum; & humana ratio non possit comprehēdere singularia, & contingentia, quæ occurrere possint; & ita cogitationes mortaliū sint timidæ, & incertę prouidentiæ nostræ. Sapié. 9. propterea per donum consilij, homo dirigitur à Deo, quasi consilio ab eo accepto; sicut in humanis homines cum sibi non sufficiunt, requirunt consilium à sapientibus. D. Thom. q. 52. art. 1. Quoniam vero singula hæc prosequi longum esset; circa præcipue capita, aliqua adnotabo, quæ ad perfectionem adiumento esse possunt.

5 In rebus agendis, præsertim difficilioribus, consilium quisque adhibeat expertorum seniorum, & prudentium, vt suadet Arist. 6. Ethic. c. 14. immo sapiens, Prou. 3. ne innitaris prudentiæ tuæ, & c. 8. ego sapientia habito in consilio. Et in c. 13. qui agunt omnia cum cōsilio, reguntur sapientia. & Eccl. 32. fili mi, sine consilio nihil facias & post factum non pænitebit, & Eccl. 6. in multitudine presbyterorum, idest, seniorum prudentium stà, & sapientiæ illorum ex corde coniungere; hoc enim est esse docilem quod virtutis amatori est apprimè necessarium; nam cum in particularibus rebus considerandis, propter maximam illarum varietatem, nemo sibi sufficiat quoad omnia; indiget homo ab alio erudiri; requirunt enim longam experientiam, quæ non potest nisi diuturno tempore aquiri. Bern. serm. 3. de resurr. Domini, D. Th. 2. 2. q. 49 art. 3.

6 Sit tamen cautus in consiliario eligendo, ne erret cum Absalon. 2. Reg. 16. vel Roboā 3. Reg. 12. & cum alijs incautis labatur. Hinc Eccl. 6. sit tibi consiliarius vnus de mille; simile Eccl. 19. sit autem consiliarius beneuolus & prudens; vt Bern. ep. 42. item bonus, & timens Deum. Ambr. l. 2. off. c. 12. & 17. Nec blandiatur, sed pugnet oportet; quia meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis. Gre. l. 1. ep. 33. Præterea iuuenes capiant consilium à seniorib. Amb. 2. offic. c. 20. Ber. lib. 4. de consid. Cass. coll. 2. c. 20. & sequ. Doroth. ser. 5. Basil. ser. de abdic. rerum, & Eph. to. 2. peræn. 35. vbi ait, si aspexeris adolescentem, propria voluntate ascendentem in cælum, tene ipsum; expedit enim ei; & Arist. 6. Eth. c. 11. Senioris, inquit, consilium loco demonstrationis esse debet. Illud etiam adiungo, interdum etiam inferioris consilium esse sequendum, exemplo Moysis. Exo. 18. Orig. ho. 11. in Exo. in fin. At verò malum consilium dantes, dæmones esse habendos, patet. 2. Reg. 16. & Matth. 16. Lege Greg. lib. 3. moral. c. 11.

7 In actionibus sit circumspectus, & cautus; circumspectus quidem, vt consideret omnes circumstantias, antequam quicquam agat, nimirum loci, temporis, & personarum, &c. Potest. n. accidere, vt actio, quæ per se licita est, ex aliqua circumstantia fiat mala; vel saltem habeat speciem mali, & sic scandalum præbeat. D. Tho. q. 49. a. 7. cautus verò sit oportet, ne dum est præceps, in electionibus, & deliberationibus ruat: multa enim habent speciem boni, quæ tamen mala sunt. D. Tho. a. 8.

8 Sit Item discretus in actibus pænitentię, & mortificationibus, qualia sunt ieiunia, flagellationes, & similia. Deus. n. vult amari sapiēter, vt Bern. ser. 19. & 23. indicat, quare adhibeatur modus iuxta vires corporis: ne fortè Deo nō placeat, quasi sacrificiū sine sale oblatū. Leu. 2. Greg. li. 30. mor. c. 14. Chrys. lib. 2. de sacerdot. Cassian. coll. 24. c. 8. & colla. 2. c. 4. & 17. & nos supra. tr. ct. 1. c. 23.

9 In electionibus omnibus, & maximè in ijs, quæ sunt magni momenti, Dei voluntatē, & gloriam omnibus præferat. Ro. 12. vt exhibeatis, &c. hostiam sanctam, Deo placentem. Proderit autem ad hoc munditia cordis, vt Greg. ho. 21. in Euang. & l. 10. mor. c. 9. & lib. 2. in 1. Reg. c. 3. secundò animus à passione sit liber. Greg. l. 8. reg. ep. 12. & li. 2. ep. 68. tertiò antequam deliberet, oret indifferens, & cogitet quid in articulo mortis, vel ante Dei tribunal cōstitutus vellet se fecisse, vt de Epren. refert Greg. Niss. & de Iosaphat scribit Damas. c. 5. & 6. in hist. de eod. vt alios omittam. Quartò cum voluntas impeditur à Deo, illi parendum est, vt plerisq; viris sanctis contingit. Lege Aug. lib. 8. confess. c. 5. & li. 9. c. 1. in hoc tamen potest homo facile decipi: quapropter ad orationem, atque ad consilium sapientis recurrendum, vel ad regulas, de discretione spirituum: de qua deinceps nonnulla attingam.

10 Spiritus, qui hominem ad agendum mouere solent, sunt sex, nempè Deus, Angelus, dæmon, homo, caro, & mundus, vt Ber. ser. de septem spiritibus. Ad hos autē discernendos, requiritur prudentia, vt Chrysost. ho. 29. in epist. 1. ad Cor. & D. Tho. 1. 2. q. 111. a. 4. signa spiritus Dei ponuntur à Bern. ser. 57. in Cant. De inspiratione, Aug. Bern. locis iam adductis; Ricard. de S. Victo. p. 2. c. 33. in Cant. quæ inspiratio procuranda est in oratione, &

pru-

prudenter exercenda, vt ijdem docent. De ſpiritu verò diabolico, carnali, & mundano, Lege Bern. l. de ſeptem ſpiritibus, & item de ſeptem generibus tentationum, lege Ricard. 1. p. in Pſ. 90. & quæ nos tract. 1. c. 2. § 9. de ſpiritu denique humano, & naturali. Richar. 1. p. in Can. & Bern. l. c.

Cognoſcitur autem ſpiritus ex fine, ſeu termino inſpirationis, ſi .n. ſonat mollia, tentat caro; ſi vana, mundus; ſi amara, diabolus; de comparatione inter hos ſpiritus, lege Gre. li. 24. mor. c. 17. & ſeq. Chryſ. ho. 4. & 8. in ep. ad Rom. & 46. in Matth. & li. 3. de prouidentia, ad calcem. Aug. l. 12. confeſſ. c. 16. Seraph. Firman. de diſcernendis ſpirit. Roſſign. li. 3. de diſcipl. Chr. perfect. c. 17. 18. Preterea de diſcernendis reuelationibus Chryſ. ho. 28. in ep. 1. ad Cor. & ho. 4. in Matth. Greg. 1. dialog. c. 10. Aug. 22. de ciuit. c. 8. & ſer. 51. de diuerſ. & lib. 6. confeſſ. c. 13. Caſſian. collat. 1. c. 20. Leo. ſerm. 4. de quadrageſ. Roſſignol. li. 3. cap. 20.

11 Exigit etiam Christiana prudentia, vt aliquoties ſingulis annis, virtutis ſectator, ſe à negotijs remoueat, ac ſibi, & Deo ſoli vacet, de qua re, lib. 2. tit. 1. c. 4. dixi, ex ſanctis Patribus. legè Baſil. conſt. monaſt. c. 5. Greg. Paſt. p. 2. c. 3. & li. 25. moral. c. 6. & l. 29. c. 12. Bed. in Luc. c. 9. Aug. l. 10. conf. c. 40. Bern. lib. 1. & 2. de conſid.

De Iuſtitia. Cap. XI.

1 IVſtitia eſt habitus quo quiſq. perpetua, conſtantiq. voluntate, ius ſuum vnicuique tribuit. Eſt enim iuſtitiæ propriũ, reddere alteri debitum ad æqualitatem; Eaque duplex eſt, legalis, & particularis. illa refert actus omnium virtutum ad bonum cõmune: particularis autem ordinat hominem ad ſingulas perſonas; ideòque medium iuſtitiæ, eſt medium rei; aliarum autem virtutum, eſt medium rationis. Particularis item iuſtitia eſt duplex commutatiua, & diſtributiua. Commutatiua eſt, quæ facit æqualitatem rei ad rem; ſic dicta, quòd vt plurimùm in commutationibus verſetur. Diſtributiua verò eſt totius ad partes, puta quæ in ſingulos equaliter bona, vel onera reipub. diſtribuit. Præterea in commutatiua ſeruatur proportio arithmetica; in diſtributiua autem proportio geometrica, vt Ariſt. 5. Eth. c. 3. de quibus D. Th. 2. 2. q. 57. & ſeq. So. l. 3. de iuſt. q. 2. a. 7. Mol. & alij.

2 Differt iuſtitia ab alijs virtutibus. Primò, quod aliæ virtutes faciunt rectitudinem in ipſo agente; iuſtitia verò præter hanc rectitudinem, facit aliam in ipſis rebus. Secundò quod rectitudo aliarum virtutum pendet ex modo operandi agentis, & circumſtantijs, &c. Sed in rectitudine iuſtitiæ ſeu in iuſto ſpectatur in primis æqualitas rerum. Tertiò, iuſtitiæ tribuitur obiectum, quod eſt ius. ſeu iuſtum, quod pendet ex natura rei: reliquis autem virtutibus tribuitur materia; quia earũ rectitudo pendet ſolum, vt dixi ex intentione, & diſpoſitione agentis: D. Th. & Sot. locis paulò ante notatis.

3 De iuſtitia commutatiua ſolùm dicam, vindicem eſſe Deum fraudis, & iniuſtitiæ; nõ enim relinquit impunitos eos qui circumueniunt in negotio fratrem ſuum. 1. ad Theſ. 4. nec qui celeſtes, æternasq. diuitias cum terrenis, & caducis commutant; contra quos vehementer inuehunt ſancti Patres, & preſertim Baſil. hom. 7. & 8. contra diuites auaros, & hom. 6. in c. 12. Lucæ, epiſt. 166. Hieron. epiſt. 22. ad Euſtochium, & alibi Gregor. l. 8. mor. c. 32. & l. 18. c. 12. Aug. l. 2. qq. Euang. Chryſ. homil. 1. in Ioan. & homil. 17. in 1. ad Tim. & l. 2. de compunct. cordis, tom. 5. Ambr. ſer. 81. de eo quod ſcriptum eſt, &c. & li. 5. examer. c. 5. & l. de Nabuch. cap. 1. 4. 5. & 10. Bern. ſer. 1. aduentus, & ſer. 80. in cant. & ſer. de verbis, Ecce nos reliquimus omnia.

4 Aduerſus eos, qui violant iuſtitiam diſtributiuam, eligentes indignos ad dignitates, & dignos prætermittẽtes, per acceptionem perſonarũ, non deſunt argumenta ex ſacris ſcripturis, & Patribus; nam Deut. 16. habetur, non accipies perſonam, nec munera; & Prou. 28. qui agnoſcit in iudicio faciem, non bene facit. item Iac. 2. Nolite in acceptione perſonarum fidem habere; & ibi gloſ. & Aug. l. 2. de or. & ſer. 35. ad fratres in erem. Greg. lib. 19. mor. c. 11. Chryſ. in arg. ep. ad Tim. Orig. ho. 11. in Exo. & ho. 3. in l. Iud. Hier. l. 1. in c. 1. Iſa. & li. in cap. 8. Zach. & ſuper Amos. Ambr. l. 2. offic. & ep. 20. & ſuper Malach. Bern. ſerm. 3. Epiph. & 46. in cant. & lib. 4. de conſid. cap. 5.

Præterea in eos, qui ſupra vires grauant ſubditos, Baſil. conſt. monaſt. c. 32.

De Religionis virtute. Cap. XII.

1 REligio dicitur à religando, quod nos Deo religet; & eſt virtus, quæ primùm Deo debitum cultum exhibet; deinde ſanctis eius; non tamen eſt theologalis; quia non verſatur immediatè circa Deum, ſed circa eius cultum creatum, vt actus religionis,

gio is sit,exhibere Deo aliquem cultum in eius honorem, est autem pars potētialis,idest imperfecta iustitiæ; quoniam reddit quidem debitum Deo, non tamen æquale. D.Th.2.2. q.81.

2 Actus religionis,quidam proprij, seu eliciti sunt,quidam imperati: quia nempè cum sit virtus generalis, actus omniũ virtutum extrinsecè dirigit in honorem Dei, sicut charitas refert eos in Dei amorem. Habet præterea actus interiores, quasi principales;& exteriores, quasi secundarios, per ceremonias exhibitos; sunt autem hi præcipui. Adoratio, deuotio,oratio, oblatio,sacrificium, decimæ, & primitiæ, votum, & iuramentum: sed hic solum agam de oratione. Lege Azor. par. 1. lib.9.c.10.

3 Religio est idem essentialiter cum sanctitate, differt tamen ab ea ratione, nam religione homo exhibet Deo obsequium debitum in ijs,quæ pertinent ad eius cultum: sanctitate verò hæc, & alia virtutum opera refert in Deum; iuxta Apostolum, 1.Corin.10. siue manducatis, siue bibitis, &c.omnia in gloria Dei facite. Per charitatem verò homo se dedicat Deo,voluntate,seu spiritu;nam qui adhæret Deo,vnus spiritus fit cum eo.1.Cor. 6.D.Th.q.81.art.8.

De Oratione. Cap. XIII.

1 ORatio est eleuatio mentis in Deum, cum petitione rerum decentium: est autem actus religionis, quia per eam homo exhibet Deo reuerentiam; quatenus orando se illi subijcit, & confitetur, se illius ope indigere: in cuius figurã offerebatur incensum in veteri lege, vt gloss. in Ps.140.D.Th.q.83.a.3.

2 Est item actus rationis praticæ potius quã appetitiuæ partis; cum enim multa non possumus assequi, voluntas vtitur petitione intellectus practici, per orationem; quare orationis nomine, comprehenditur etiam meditatio,& contemplatio; nam meditatio docet, quid desit;oratio obtinet; vt Ber. ser.1.in die. S.Andreæ. Aug.lib.2.de ser.Dom.c.7. S.Tho. q.83.ar.1.& q.180.a.3.sunt preterea quatuor orationis partes, prima est oratio, qua homo accedit ad Deum.Secunda petitio.Tertia obsecratio, idest per sacra obtestatio. Quarta gratiarum actio; ex 1.ad Tim.2.& ad Philip. c.4.S.Thom.qu.83.ar.vlt. Atqui dictæ partes cõueniunt tam orationi vocali, quàm mentali: meditatio tamen magis congruit mentali: quia admittit discursum, quo intellectus inuestigat media ad vltimum finem cõsequẽdum accommodata: contemplatio verò est inconsideratio finis:nam versatur circa Deum,& ipsius attributa,& rarò admittit discursum,sed est adhæsio animæ fini, vt finis est.Ex his sequitur, orationem esse propriam rationalis creaturæ: quoniam est actus rationis, propterea ab ea excluduntur bruta, & diuinę personę:vt S.Th.q.83.c.10.

3 Non solum Deum,sed etiam Sanctos orare oportet;vt eorum meritis,& precibus,orationes nostræ exaudiantur. Apocal. 8.orationes Sanctorum,&c. & 2. Mach. 15. visi sunt Hieremias, & Onias orare coram Domino; & patet ex vsu,& consuetudine Ecclesię iam inde ab initio, vt probat Bellarm.lege Concilium Constantinopol. 6. Nicen. num. 2. & Trid.sess.25.

4 Cum petitio determinatè fieri debeat, quędam absolutè petenda sunt; vt beatitudo, & media ad illam consequendam; quædam cõditionatè, si ad salutem conducere Deus iudicauerit.D.Tho.q.83.art.5.& 6.

Non solùm pro nobis, sed etiam pro alijs orare oportet.Iacob.5. orate pro inuicem, vt saluemini; & Apostolus ad Eph.6. pro omnibus Sanctis orare iubet. Chrys.ho. 26. & 29. in Gen.& ho. 10. ad Coloss. & itẽ pro defunctis orandum. Chrys.ho.21 in Acta.Damasc. in serm.de defunctis. D.Tho.art. 7.& in 4.d. 45.q.2.ar.2.

Idque maximè nobis proderit, non solùm quia est actus charitatis, quæ etiam ad animas purgatorij se extendit; sed etiam quia cum iustæ sint, & Deo gratæ, viciffim etiam pro nobis orabunt, beneficij accepti memores; saltem cum peruenerint ad gloriam. Similiter pro omnibus gratias agere Deo, docet Apost. ad Ephes.5. & in 2. ad Tim. 2. hoc est pro omnibus beneficijs, tam nobis, quàm alijs collatis; & verò etiam pro illis quæ contulisset,si per nos non stetisset, vt docet B Ægidius. Inimicos verò tenemur non excludere ab oratione, vt D. Tho. artic. 7.& 8.& alij communiter; consilium tamen Domini salutare est, vt etiam peculiariter pro ipsis oremus; nam Matth. 5. orate, inquit, pro persequentibus; & calumniantibus vos,vt sitis filij Patris vestri,qui in cælis est. Lege Aug.serm. 170. de tempore.Greg.ho.27.in Euang.

6 Oratio cum continua esse non possit,tamdiu debet durare,quamdiu opus est, ad excitandum feruorem; & ratione illius debet esse continua virtualiter, vt D. Th.art. 14. sicut enim respiratio cõtinua,est necessaria ad vitã

corpo-

corporis; ita oratio ad vitam spiritualem animæ. Chrysost. hom. 22. in Matth. ij tamen qui ratione regulæ, seu voti, vel alterius obligationis, præscriptum habent tempus orationis, illud compleant; & sic semper orabunt, & non deficient; dum scilicet suo tempore, sine intermissione orant, & bene agere nunquam per reliquum tempus cessant, vt Aug. in ps. 34. Orig. ho. vnica in lib. Regum, Chrys. in Psal. 140. 148. & 150.

7 Orationi, & attentè, & deuotè vacandum; ita vt orans attẽdat saltem virtualiter ad verba, vel ad eorum sensum, vel ad finem orationis, hoc est Deum; idq; præsertim in oratione vocali: qua de re consule Doctores. Illud solum admoneo: quod cum effectus orationis sit meritũ impetrare, & mentem spiritualiter reficere; quamuis mentem distractus orãs, possit mereri, & impetrare, si sit in gratia; tamen mentis refectionem, & consolationes vix habebit, qui in mentis vagatione cohibenda, est valdè negligens, & maximè in oratione mentali: vt experientia compertum est, & Patres docent.

8 Ad attentionem autem orationis, & maximè mentalis, hæc quatuor iuuant. Primum præparatio, ne sit sicuti, qui tentat Deum: Eccl. 18. hæc autem est duplex, vna remota: altera propinqua; Remota consistit in tollendis impedimentis, quæ sunt peccata. Ber. ser. 5. de Assumpt. B. Virg. Greg. lib. 10. mor. cap. 17. & 18. Cassian. collat. 20. cap. 6. Hugo Victor. de claustro animæ, cap. 6. Non tamen arcetur peccator ab oratione: vt D. Thom. quæst. 86. ar. 16. item in mortificatione passionum & sensuum. Ambr. lib. 5. in Lucam cap. 9. Basil. constit. monast. cap. 5. & in exhortat. ad baptis. Cassia. collat. 9. cap. 3. & denique in remotione distractionum, quæ oriri solent ex sollicitudine terrenorum, & negotijs. Gregor. lib. 5. moral. cap. 22. & lib. 10. cap. 17. & lib. 16. cap. 19. Cassian. collat. 9. cap. 3. & collat. 10. cap. 9. & 13. Cyprian. de oratione Dominica. Basil. constitut. monast. cap. 2. Atque hinc oritur solitudo cordis: quæ magis, necessaria est ad benè orandum, quam solitudo corporis. vt Greg. lib. 30. mor. c. 12. Proptereà Dominus. (Matth. 6.) cum oraueris, inquit, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum; & Dauid 2. Reg. 7. ait, inuenit seruus tuus cor suum, vt oraret; quod obseruat Aug. super psal. 85. Et propterea consequitur (in Psal. 39.) dicens, cor meum dereliquit me; quia nimirum vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Matth. 6. Altera præparatio est proxima, quæ est lectio sacra. vt Ber. ser. 50. ad sororem, de modo bene viuendi; Item sistere se coram Deo, eum desiderando, vt Aug. lib. 2. de ser. Domini, c. 3. & ad illũ mentem erigendo, vt Ber. de quatuor modis orandi: non tamen licet imaginari Deum esse corporeum; quia Deus spiritus est, sed supra omnia creata ascendendum, ad eũ qui fecit omnia, & replet cælum, & terram, & quasi in excelso throno beatos beat; ac veluti sol, suæ claritatis radijs omnes illustrat. lege Cassia coll. 7. c. 13. & D. Aug. li. de essentia diuinitatis, tom. 4. Iuuat præterea, vt quisque intra seipsum imaginetur esse Deũ, quia iustus est templum Dei. 1. Cor. 3. Aug. lib. 2. de ser. Domini in monte, c. 6. & l. 1. de Doct. Christiana cap. 10. Christi denique personam imaginari, facilè est, in quem desiderant Angeli prospicere. 1. Petr. 1 & in eo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. ad Coloss. 2. qui etiam sacramentaliter, modo ineffabili præsens est in Eucharistia; cuius diuina eius pietas tantam fecit nobis copiam. Tertiò, Proderit in oratione exercere intellectũ; quia oratio est inquisitio supernorũ, vt Aug. ser. 230. de tempore & Richar. de Sancto Victore, lib. de contemplat. Non tamen in speculatione sistendum, sed omnis meditatio ad affectum trahenda; hic est enim omnis orationis fructus, vt afficiatur voluntas ad diuina; non enim valet solum ad impetrandum; sed etiam ad efficiendũ homines spirituales & deuotos, vt docet Chrys. hom. penultima ad populum, & lib. 1. de orando Deo, & super ps. 129. Reddit præterea oratio homines humiles, & contritos, ex memoria peccatorum, ad quam in oratione reuocatur animus vt Chrys. ho. 19. in Matth. neque id mirum; quoniam qui adhæret Deo, vnus spiritus fit cum eo; & sicut qui assiduè versatur cum sapiente fit sapiens; ita qui habet consuetudinem cum Deo sapientissimo, & ditissimo, fit sapiens & diues; Chrys. in psal. 4. & ho. 30. in Gen. Quare meritò ex orationis studio coniici potest, quantum, quisque in via Dei sit profecturus, vel profecerit; & item quam sit à virtute alienus: vt Chrysost. lib. 1. de orando Deo, simile Cassia. coll. 9. c. 1. Hinc Act. 9. Dominus, vt Ananiæ suaderet, Saulum esse conuersum, dixit; ecce enim orat, quasi diceret; orationi vacat; sit tibi salutis signum; nam ei quem Deus; vult saluare, dat etiam orare, vt Aug. in ps. 65.

Verum, vt ad propositum reuertar, orationem maximè consistere in affectu; patet ex

Aug.

Aug. epist.121.ad Probam; cum ait, orationem consistere in gemitibus. Idem D.Tho.qu.83. ar.14.& Chrys.hom.9.in epist. ad Colos. docet corde contrito in oratione clamandum ad Deum: hinc Isa.38. sicut pullus hirundinis, sic clamabo; vel sicut infantes ad matrem, quæ obliuisci non potest fœtus vteri sui. Isaiæ 49 Quartò ex his constat, in oratione procurandam esse deuotionem, vt Chrys.hom.9. in Gen. D.Thom.q.83. ar.2. Est autem deuotio duplex, vna sensibilis, quæ consistit in dulcedine, & suauitate sensibili spiritus, quæ sciri potest, exprimi non potest: & hæc incipientibus est necessaria, vt Lauren. Iustin.l. de disciplina,& perfect. monast. conuers.c.8. altera est, quæ reddit animam promptam, & firmã in Dei obsequio; & vtraque vtilis est, & procuranda; sed posterior magis: non .n. sistendũ est in gustu sensibili; sed hic ad opus est referendus: & ita premantur vbera, quæ dabunt lac: vt Ber. serm. 9. in cant. Oratio autem est via, & compendium, ad consequendam deuotionem; vt D. Bon. lib. de myst. Theol. qu. vlt. hinc psal.62. sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea; quo circa propter mentis ariditatem, nunquam debet Dei amatur ab oratione desistere, sed animosè prosequi; quia magnum præmium est, id pati amore Christi; vt suadebat Macarius; propterea Chrys. lib. de compunctione cordis, nescis, inquit, quàm bonum sit placere Deo, quia, si scires, aliud præmium non quæreres. Quintò iuuat plurimum statuere, ac determinare puncta meditanda, ne detur vagationi occasio: Hæc autem esse possunt diuina attributa, beneficia, Christi Dñi mysteria, vita, passio eiusdem quatuor nouissima peccata, & similia; mouet autem id primis scriptura diuina, vt Ber. ser.67. in cant. eius enim dulcedo tunc maximè percipitur, cum frangitur consideratione: vt accidit in nucis gustu, Orig. ho.9. in Num. item quia eius sententiæ sunt herbæ medicinales: vt Orig. ibid. hom. 8. & Chrys. ho.29. in Gen. Hæ autem sanant cum in corde reconduntur. Preterea quoniam scriptura est epistola à Deo hominibus missa, in qua dat monita salutis, vt Chrys. serm. de ieiunio, cap. intelligitur oratione; Cassian. l.5.c.33. & 34. quapropter Chrys. ho.2. in Gen. assimilat thesauro,& flumini. Beatus igitur vir, qui in lege Domini meditatur die, ac nocte. Sextò, confert plurimum humilitas: exemplo Abraham. Gen. 18. loquar, inquit, ad Dominum Deum meum, cum sim puluis, & cinis; & Salomonis, qui vtroque genuflexo orauit, 3. Reg.8. quia nimirum oratio humiliantis se, nubes penetrabit. Eccl. 35. quare illi ascendunt ad contemplationem, qui se humiliant: hinc Dauid ps.83. ascensiones, inquit, in corde suo disposuit in valle lachrymarum, vt obseruat Greg.lib.30. mor. cap.28. Septimò, auidè præterea meditandum, vt adsit sponsus, vt Ber. ser.32. in can. Cassiod. in psal.135. Octauò, prodest itemque variare situm in oratione: aliquando .n. genibus flexis orandum, interdum stando brachijs extensis, vel sedendo in humilis subsellio, vt Patres solebant, & refert Cassian.lib.2.Instit.c.11. & 12. Nau de horis canon. c.4.n.13.

9 Oratio præter consolationem spiritualem quam affert menti, habet vim merendi,& impetrandi, quatenus proficiscitur ex charitate & religione, comite fide, & humilitate, vt D. Thom.q.83.ar.15. Aduertendum est tamen pro intelligẽtia, orationem esse posse viuam, mortuam & mortificatam. Viua est quæ fit à iusto; & hæc est meritoria,& satisfactoria, & etiam impetratoria; infallibiliter quidem, cũ quis piè, perseueranter, spiritualia pro se petit; nam quando petit pro alio, non semper impetrat. D.Tho.art.15. Oratio autem mortua, idest, facta in peccato, non est meritoria gratiæ, nec gloriæ; impetrat tamen de congruo, vt Publicanus, Luc. 16.& alij multi. Lege Chry. ho.5. in Matt. At verò minister, qui orat nomine Ecclesiæ, exauditur, quidem, nõ tamen proprio nomine, sed Ecclesiæ. Mortifera denique oratio nihil horum habet, cum sit peccatum; sed impropriè, & permissiuè dicitur impetrare, vt D.Thom. ar.16. Gab. in canonem lect.63. Palud.d.15.q.4.concl.4 Nauar. de orat. c.20.nu.76. sic (1.Reg.8.) Hebrei impetrant regem,& (Exo.16.) carnes: permittit enim Deus homines in peccata ruere, in penam aliorum peccatorũ,&c. Sed his omissis, consideremus alios effectus spirituales orationis, qui ferè ex dictis colliguntur; nam primum habet miram cum virtutibus connexionem; vt enim virtutum progressus pendet ab oratione, ita oratio ab illo, vt Cass. col. 9.cap.1.& elicitur ex Chrysost. l.1. de orando Deo. Secundò eleuat animam ad Deum, ita vt terrenis contemptis, quærat cælestia; immò quò altius tollitur, eò minora ei videntur terrena, ac viliora, vt Chrys. ho.15. ad populum; & sicut auis in sublime lata, terræ laqueos euadit, vt Macar. hom. 30. Hinc dicitur ascensus animæ de terrestribus ad cælestia. Aug.130. ser. de tempore, item ascensio mentis in Deum, vt Damasci lib.3. de orthod.

fide,

fide c.24.vel colloquium cum Deo,vt Chryſ. ho.30.in Gen.item conuerſatio,vel ſermocinatio cum Deo,vt Greg.Nyſſ. orat. 1.l. de oratione Dominica. Tertiò,oratio aſſidua,& feruens,cor noſtrum ſerenat, & purgat, ac capaciùs reddit ad munera diuina recipienda, vt Aug.lib.2. de ſer. Domini monte. ca.7. frenat hominem.Iſai.48.D.Th.q.91. Quartò, efficit homines Deo familiares,vt Greg.l.10. moral.c.11.ſer. 16. ex qua familiaritate diuina,quanta bona proueniant, ſupra §. 8.expoſui ex Chryſ.

10 Ad extremum,ex dictis intelligitur quanta ſit orationis præſtantia,quanta vis, ac quãtum in ea ſit momentum, ad omnem virtutem, & perfectionem chriſtianam comparãdam. Atque maximè laudis loco ſit, quod Deus ſolus docere poſſit,vt ſe vellet orari; vt Tertull.li.de orat.c.9.quaſi dicat; cum nemo poſſet ex cogitare rationem, ac modum, quo Deus oratione flecti poſſit;ipſemet Deus docuit, quomodo orari vellet: tanta eſt in eo beneficientia, tanta pietas; quod cum rectè Apoſtoli intelligerent,magiſtrum vitę rogarunt,dicẽtes;magiſter,doce nos orare:quibus ille;Cum oratis,inquit, dicite Pater noſter, qui es in cælis, &c. diuina igitur inſtitutione formati, hanc Dominicam orationem Deo Patri deuotè offeramus: nam filij dilecti deprecationem agnoſcens,nunquam fruſtra ſibi à nobis eam offerri patietur.Cyp.li.de orat. Dominica,initio.

De Pietate, & Obſeruantia. Cap. XIV.

1 Pietas eſt virtus, qua debitum cultum exhibemus parentibus, & patriæ: nam quod ſumus, & quod regimur, & gubernamur,primum Deo,omnium principio;ſecundo illis debemus. Propterea inter præcepta diuina numeratur.Exo.20. & Eccl. 3.ſub cultu autem parentum includitur cultus omniũ conſanguineorum; cultus verò patriæ comprehendit cultum conuicium, & am corum. Adde etiam patres ſpirituales,vt Chry.ho.15. De recipiendo Seueriano,& lib.1.contra gen. to.5.lege Catechiſ.Rom. & alios.

2 Exhibet autem pietas officium, & cultum, officium refertur ad obſequium, & ſuſtentationem in neceſſitate;cultus ad reuerentiam, et honorem.Sic tamen deberi illis intelligitur dictum officium, vt non impediat cultum Dei, quantum fieri rationabiliter poteſt, vt Hier.in ep.Heliodo. Cyril. in Luc.cap.9.D. Tho.2.2.q.101.Plura de pietate, lege apud Chriſ. Item de Abſalon patrem perſequente. Ambr.5.exam.cap. 16. De pietate verò erga Deum Greg.ho.37.in Euangel. Amb. in Luc. 9. & 12. Chryſ.ho.24.in Ioan.

3 Sicut ſub religione pietas, ita ſub pietate comprehenditur Obſeruantia,per quàm cultus, & honor exhibetur perſonis in dignitate conſtitutis; quia ſunt nobis ſicut principiũ gubernationis,reſpectu aliquarum rerum; & propterea patres quodammodo appellantur, propter ſimilitudinem curæ; ſimiliter magiſtri reſpectu diſcipulor.&c.quò circa, ratione excellentiæ, debetur eis honor; ratione officij,debetur cultus, qui in obſequio conſiſtit: dum ſcilicet homo ipſorum obſequitur imperio, & vicem beneficijs pro virili rependit. Hinc Diuus Petrus ep.1.cap. 2. obedire iubet dominus, etiam diſcolis,& D Pau. Prælatis; 1.ad The.5.vt Chryſoſ.ho.10.in ep. 1. ad Th. & ho.2.in 2.ad Th.

De Obedientia. Cap. XV.

1 Obedientia eſt virtus moralis prõptam rẽddens voluntatem ad implendam voluntatem precipientis, ſumitur autem eius ratio ex ordinatione Dei, qui ſtatuit,vt inferiora mouerentur à ſuperioribus: cum igitur Deus primus motor, ei in omnibus obedire tenemur: ſuperioribus verò, in ijs tantum in quibus eis ſubdimur. D.Th.2.2.q. 104.

2 Huius virtutis prçſtantia ſumitur ex nobiliſſima animę parte,quam homo contemnit, vt Deo inhęreat:nempè voluntatem; & propterea eſt magnę prçſtantię; & victimis prçfertur,1.Reg. 15.vt notauit Gre.li.vlt.moral. c.12.Deinde quoniam eſt tuta, & recta via ad virtutẽ;ideòq.dicitur cuſtos virtutũ.Greg. l.35.mor.c 12.Aug. li.14.de ciu. c. 12. Tertiò quia victoriam parit contra dæmones,& cõtra vitia.Prou.21. vir obediẽs loquetur victorias.Greg.in l.4.in 1. Reg.cap.4.& præſertim contra libidinem; nam obediens facilè eam vincit,vt Aug.in Pſal.143.Bern.ſerm.1.in feſto omnium Sanctorum. Quartò, propter exemplum Chriſti, qui factus eſt obediens vſque ad mortem,ad Phil.2. vt exponit Bern. de grad.hom.cap.1. & in li. ad milites templi c.13.ne,inquit,obedientiam perderet, perdidit vitam. Quintò quoniam eſt magni meritis; vt Greg.li.6.in 1.Reg.cap.2. Baſil. conſt. mon.c.23.D.Th.qu.186.art.5. ad 5. quare opera etiam parui momenti, cũ ex obedientia fiũt,ſunt magni meriti.Caſſia.l.4.c.24. et ſeq.

& vt maiorem quis vincit difficultatem; ita plus meretur; nempè inferendo vim propriæ voluntati,& captiuando intellectum,vt infrà dicam.

3 Sunt autem tres præcipui obedientiæ gradus;primus est, exequi mandata, quæ aliquãdo difficilia sunt:atque adeo, vt humano sensu quasi impossibilia videantur, (de quibus Cassia.l.4.instit.c.10.& 26.) Aliquando cõtra sanitatem corporis & tamen implenda: vt Clima.Grad.5.

4 Veruntamen nulla ratione licet exequi ista,cum sũt peccata,vt Basil.const.monast.c. 23.Ber.1.de præcept.& dis. D.Th.ar.5. & alij omnes Melius est tamen cogitare, tentandi causa illa imponi:vt Clim.Gr.4. & sic exponi possunt exempla, quæ refert Cassia. l.4.c.27. quæ tamen non sunt imitanda. Cum verò nõ sunt manifesta peccata, obedire externa executione laudabile est. Secundus verò gradus est præstantior, cum scilicet obediens, contra suam voluntatem obedit eam inclinando, & quasi vniendo cũ voluntate superioris, quod satis arduum est, vt Basil.serm.de abdicat.rerum,Greg.l.4.in lib.1. Reg.c.2. vbi anteponit ieiunijs, & lib.35.mor.cap.12. D.Tho.2.2. q. 186. ar.8. & præsertim quia aliquando quantum in se est, nollet implere, vt D.Th. ead. q. art.5. ad.5. hinc Prou.26. qui dominatur animo suo, fortior est expugnatore vrbium; & Clim. Grad.4. vocat mortem spontaneam,& sepulchrum voluntatis. Adde quod interdum vincere oportet affectus naturales,eosq. frænare propter obedientiam; quod difficilimum est, vt Chrys.ho.3.in 2.ad Cor.& hom.42. in Gen. Tertius gradus obedientiæ perfectiss. est, cum homo etiam intellectum captiuat in obsequium superioris, de quo 2.ad Cor.10.& Basil.const.monast.c.20. & 23.Hieron. in ep. ad Rust.creda inquit salutare, quicquid Prepositus præcipit: nec de maiorum sententia iudices;idem Cass.lib.4.inst.c.10.& 41. Greg. li.2.in 1.Reg.c.2.Bern.de præcept.& dis.c.13. Bonau.in specu.lo discip.p.2.c.2. Hinc dicitur obedientia cæca; Clim.Grad.4. & Ber.in ser. de conu.S.Pauli. Vocat idem simplicem.ser. ad fratres de monte Dei,& ser. de S.Andrea; & Chrys. ho.16.& 31.in Gen. vbi propterea laudat insigniter Abraham. Hinc oritur maxima delectatio in obediendo, qui enim seipsum exinanit, vt impleatur Deo, nõ remanet vacuus; sed Deo plenus. lege Ber.ser.de obedienti Bas.const.monast.c.23.Secundò,hinc oritur magna promptitudo exterior in obediẽdo, vt Ber. in serm.de virt.obed. Tertiò,simplicitas animi Greg.l.2. in 1.Reg.c.2. Quartò silentium externum. Gieron. in ep. ad Rust. Quintò,in rebus omnibus eadem facies,sicut mortui; & item vt se contrectari sinat; sicut instrumentum à fabro. Basil const.monast.c. 23.Sextò deniq affectus ferendi conuicia,seu iniurias, in imperio; vt Cl.Grad. 4. refert de Acatio, & Ioanne Patriarcha; De Ioan. Damas. lege plura apud Dorot.ser.1. Rossig.l.4. cap.24.

De Gratitudine. Cap. XVI.

1 GRatitudo, seu gratia, est virtus quæ benefactoribus gratiã compẽsat;versatur igitur propriè erga particulares benefactores pro beneficijs priuatis:nam gratitudo, quæ est erga Deum pertinet ad religionem; quæ verò est erga parentes, & patriæ ad pietatem; quæ deniq. est erga superiores,ad obseruantiam spectat, de quibus supra.

2 Esse autem de iure naturæ, satis constat; quia benefactor habet rationem principij; & cum gratis beneficium cõtulerit, affectus est attendendus, non donum: & propterea plus reddi debet quàm sit acceptum; qui enim reddit æquale, non videtur gratis dare, sed reddere quod accepit; secus tamen in compensatione iustitiæ, vel amicitiæ. D.Thom. 2.2.q.106.

3 Vt autem laudabilis, atque vtilis est grati animi significatio; ita ingrati animi nota est detestabilis, & perniciosa:nam vt ait Ber. est ventus vrẽs & siccãs fontem pietatis,& fluenta gratiæ;& alibi;ingratitudo inquit, peremptoria res est.& hostis gratiæ. Atqui Deo bonorum omniũ auctori,eo magis odibilis,quo maiora extant eius erga homines beneficia; eaq.grat s, immò verò indignis collata;quapropter Ambr. si gratiam inquit,homini non referre simile homicidio est; quantum crimẽ est Deo non referre? Hinc Philosophus quidam ait, ingrato homine, nihil peius inter creaturas:& alius;maximum omnium vitiorum signum est ingratitudo. Lege plura apud Chrys.ho.27.in Gen.& ho.27.in Matt.72.ad pop.& hom.2.in ep.ad Rom. & hom.2.in ep. ad Eph. & Senecam,de beneficijs.

De Veritate. Cap. XVII.

1 VEritas (de qua hic est sermo) est habitus moralis, qui facit hominẽ veracem:hoc est,quo aliquis, & vita, & sermone, talem se demonstret, qualis est; & non alia, quàm

quam quæ circa ipsum sunt, nec maiora, nec minora ostendit: quare differt à veritate vitæ, à veritate iustitiæ, & à veritate doctrinæ, vt D.Th.q.109.ar.3. hanc Greg. vocat puritatem, l.8. mor. c.38. Au. simplicitatem, tra. 7. in Ioan. propterea Iacob dicitur vir simplex, Gen. 25. & Iob simplex, & rectus; Iob c. 1. at Latini dicerent veracem, qui autem est talis, vix potest sibi persuadere, esse aliquem, qui decipiat, iuxta illud Prou. 14. innocens credit omni verbo. Ambr. li.3. offi. c.10.

2 Hæc virtus maximè Deo placet, qui veritas est. Ioan. 14. ideòque abominatur mendacium. Prouer. 12. & mendax è cœlo pellitur. Apo. 12. & 22. Est item hominibus gratissima hæc veritas; vt contra, est illis exosa fraus. Ps. 5. & 54. Ambr. 3. offic. c.9. confirmatur exemplo Eleazari, 2. Machab. cap.6.

Huic igitur veritati opponitur mendaciū, hypocrisis, & iactantia, de quibus D. Tho.q. 110. & seq. Lege etiam Aug. l.1. contra mendacium, item contra hypocrisim. Greg. lib 8. mor. cap.38. & lib. 10. cap. 17. seu 28. & pastor. par.3. adm. 28. Chrys. ho. 17. ad Ephes. Beda l.4. in Luc. cap. 12. Contra iactantiam. Greg. lib. 21. mor. c.11. qui se inquit. laudant, quasi per ostium extra se exeunt. similia 23. mor. cap.9.

Ironia verò opponitur iactantiæ, qua negat homo in se bona, quæ insunt, vel tribuit sibi vilia, quæ non habet, quod culpa non vacat. & id spectat ad ironiam, S.Th.q. 113.

At verò si maiora taceat sine mendacio, & minora solùm fateatur, est actus veritatis, & prudentiæ; nam de se amplè loqui, molestum est, vt Aristoteles 4. Ethic. c.7. D.Tho.q. 110. art.2.

4 Confert autem ad hanc virtutem consequendam, rē vt se habet enuntiare, sine amplificatione, vel iuramento, iuxta Domini consilium, dicendo, est est; non non. Proprias itē laudes silere; & in primis vitare æquiuocationes; nisi enim necessitas cogat, simulate loqui, contra simplicitatem est; idq. præsertim cum superiore. Adde quod ei, qui interrogatur ordine iuris seruato, nulla ratione licet æquiuocare, iuxta communem Doctorum sententiam. Cum verò quis non potest sine scandalo, vel damno, nec tenetur alias veritatem fateri, potest licitè æquiuocare; id tamen cautè, & prudenter fiat. Verum de his consule Theologos.

De Amicitia, seu affabilitate.
Cap. XVIII.

1 AMicitia est virtus, qua homo conuenienter ad alios homines ordinatur in communi conuersatione, tam in factis, quam in dictis; ita scilicet, vt ad vnumquenque se habeat, sicut decet; hinc dicitur Eccl. 5. congregationi pauperum affabilem te facit; & Christus Dominus (Ioā. 15.) discipulos vocat amicos; item Luc. 16. facite inquit vobis amicos, &c.

2 Est autem pars Iustitiæ, quatenus est ad alterum; non tamen perfecta; quoniam nullam includit rationem debiti legalis; sed tantum honestatis, quo decet delectabiliter cum alijs viuere; honestè tamen, & non cum lasciuia; hanc enim virtus abhorret; & propterea ait Sapiens Eccl. 7. cor stultorum est vbi lętitia; de honestate verò dicitur Ps. 132. ecce quam bonum, & quam iucundum, habitare fratres in vnum.

3 Hinc sequitur, non esse contra leges amicitiæ, immo verò esse proprium illius, contristare scilicet aliquando amicos propter bonum, nimirum ad correptionem, vt Apostolus 2. Cor. 7. contristauit suos ad pænitentiam; item ad vitandū malum; non enim debemus hilare vultum ostendere ijs, qui proni sunt ad malum, ne videamus eorum peccatis cōsentire, Eccl. 7. Lege Ambr. 3. offic. ca. 16. Cassian. collat. 16. Aristotelem. 4. Ethic. 9.

4 Christiana amicitia multum differat à mūdana, illa enim nititur vinculo charitatis, & spiritus, atque cum virtute coniuncta est vt Chrys. ho. 2. in ep. ad Rom. & ho. 1. in epist. ad Colos. & ho. 25. in Matth. Amb. l. 3. offic. ca. 16. Mundana, seu naturalis, mouetur affectu naturali; nam omne animal diligit sim le sibi, & suo commodo studet. Basil. constitut. monast. c.4. Chrys. ho. 25. in Matth. mendax, inquit, est omnis amicitia, quæ diuino non ligatur timore. Bonau. l. de processu relig. trac. 6. c.15. Lege Ant. p.4. tit.5. c.20.

5 Hinc efficitur, vt sincere diligere, sit multus labor, vt ait Chrys. & difficile sit verum amicum reperire; ideò monet iuuenes Basil. ser. de abdicat. rerum, vt fugiant consuetudinem æqualiū, tanquam ardentissimam flammam, &c. & instit. monast. c.4. prohibet singularem amorem, & Laur. Iustin. lib. de profect. monast. c.22. Similiter Bonau. opusc. de puritate conscientiæ, c.14. dicit affectionem erga personam, quæ videtur spiritualis, esse magis periculosam, nam principium videtur

esse

esse purum, sed malum occultum; & Basil. li. de vera virg. docet, amorem naturalem sæpè transire in carnalem; Item Hieronym. in epi. 2. munuscula, orarulas &c. sanctus amor non habet. Lege quæ nos supra, l. 1. tract. 2. c. 19. §. 6. & tr. ct. 3. c. 11 §. 4.

6 Amicitiæ denique opponitur adulatio, & litigium, de quibus D. Th. q. 115. & sequent.

Adulatio est laudatio extra modum virtutis exhibita, seu complacentia verbis, vel factis in communi conuersatione, non seruatis debitis circumstantijs; Quæ descriptio vt planior fiat; statuo, posse aliquem laudari duobus modis, primo rectè, vt cum aliquis laudat amicum, ne deficiat in tribulationibus; vel vt studeat in virtute proficere, seruatis debitis circumstātijs; & hic est actus virtutis amicitiæ. Secundò, cum quis laudat in ijs, quæ mala sunt, vel de bonis incertis, aut cum periculo vanægloriæ; & hoc adulari est. Similiter cum quis alijs placere studet, ad conseruandā charitatem, vel vt spiritualiter cum eis proficiat, est laudabile; cum verò studet placere propter vanam gloriam, vel propter lucrum, vel in actu malo, vitiosum est; quoniam Deus dissipat consilia eorum, qui hominibus placent. Ps. 52. Hinc Apost. ad Gal. 1. si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Lege S. Tho. a. 1. aduersus adulatores, Greg. past. p. 2. c. 8. & 10. lib. 18. mor. c. 4. & lib. 31. c. 12. Aug. l. 10. conf. c. 37.

Litigium verò est, quo quis verbis alterius contradicit; quia scilicet illum contristare nō veretur, & talis dicitur discolus, vel litigiosus; & hoc vitium opponitur amicitiæ, vel affabilitati, ex Arist. l. 4. Eth. c. 6. Cum vero quis contradicit alteri, propter defectum amoris, pertinet ad discordiam, charitati contrariam. S. Tho. q. 116. lege contra contentiones, Iac. 3. & 1. Cor. 3. & ad Gal. 5. ad Rom. 13.

De Epijchia. Cap. XIX.

1 EPijchia, seu equitas, est virtus, qua, prætermissis verbis legis, homo sequitur quod poscit iustitiæ ratio, & communis vtilitas; cum enim actus humani, quibus imponūtur leges, cōsistant in singularibus contingētib. qui infinitis modis variari possunt, nō potuit dari regula, quæ in nullo casu deficeret: propterea legislatores attendunt ad id, quod vt plurimum accidit; vt patet in lege de reddēdo deposito & similibus, in quibus aliquando malum est sequi legem, & bonum sequi epijchiam: quam Latini appellant æquitatē; quæ est pars iustitiæ, & prior iustitia legali; hæc etenim per illam dirigitur, tanquam per superiorem regulam humanorum actuum, vt Aristot. 5. Ethic. c. 10. D. Th. 2. 2. q. 120.

De Fortitudine. Cap. XX.

1 FOrtitudo est virtus, qua homo labores, ac mortis pericula constanter suscipit, & perfert. Cum etenim duo impediant voluntatem hominis, ne sequatur rectam rationem: delectabile scilicet, & difficultas; primū aufert Temperantia, secūdum Fortitudo, quę est virtus cardinalis; Cuius duo sunt munera: vnum est sustinere, & pati; alterum aggredi difficilia.

2 Hinc alij effectus sequuntur: nam tēperat primum dolorem, & timorem, vt Aug. q. 36. l. 83. qq. & animo dat magnam fiduciam. Secundò reddit hominem constantem, & firmū in actionibus bonis. Amb. li. 1. off. c. 35. & 39. Prosp. l. 3. de vita contempl. c. 20. Arist. 2. Eth. c. 4. D. Th. q. 123. a. 2. & 6. Tertiò, in laboribus & doloribus affert delectationem Aug. li. 2. de Gen. contra Manich. c. 10. Hinc Eleazarus mortem contemnit. 2. Mach. c. 6. Apostoli itē ibāt gaudētes ad passiones. Act. 5. & S. Paul. ad Coloss. 3. & alij sancti Dei.

3 Ad eam consequendam iuuat, animumq; excitat: primū exemplum Christi, & Sanctorum. Ber. ser. 62. in cant. nam fortes sancti sunt in bello: vt ad Heb. 11. Secūdò, Sacra Scriptura. Psal. 30. viriliter agite; & 1. Cor. 15. stabiles estote, &c. Tertiò, meritum, & præmiū. Ro. 5. Spes autem non confundit; de quo inf. trac. 3. c. vlt. Quartò optare pro Christo pati; quia hoc ipsū est quodammodo martyriū. Chrys. in Ps. Quintò, præmeditari imminentia pericula, & labores; seq. ad illa ferenda parare; sic enim minus feriunt, vt Greg. ho. 35. in Euāg. Sextò, quod sine fortitudine, nec virtutem vllā consequi, nec in bono perseuerare quisquam potest. Partes autem eius sunt magnanimitas, patientia, de quibus deinceps dicendum; de vitijs verò oppositis fortitudini, idest, de timore, & audacia. Lege D. Thom. q. 125. & 127.

De Magnaminite. Cap. XXI.

1 MAgnanimitas Christiana est virtus, qua homo occupatur in reb. honore dignis:

dignis; honorem autem per seipsum nō quæritnec honorem humanum magnifacit; sed eum,quem Deus virtuti tribuit, quem Patres vocant honorem æternorum.Greg.lib.5.mo. c.34.Chryf.ho.48. in Act.Hieron. lib.1.in lament. Hierem.c.3.Basil. in oratione ad iuuenes.Bonau.supr. Gen. de luminaribus Eccles. serm.3.D.Th.2.2.q.129.ar.1. & 2.ad 3.

2 Effectus igitur Fortitudinis primus est magna audere ad Dei gloriam, & propter beatitudinem, honore humano cōtempto. Aug. l.5.de ciu.c.17.Greg.l.3. in 1.Reg.c.7. Secundus, desiderare in dies maiora pati, pro Dei gloria,vt Apost.2.Cor.12. ego autem impendam, & super impendar ipse pro animabus vestris; & Chrys.ho.48. in Act. Ber.ser.32. in cant. Tertius est gaudere in tribulationibus. 2.Cor.6.& 7. Ro.5. Quartus gloriam, & honorem humanum fugere. Aug.li.19.de ciu.c. 19.sola necessitate honores acceptare, & qua si onera sustinere. Greg.li.5.mo.c.1.& 2.propterea quod verus honor virtus animi est. vt Chrys.ho.59. in Matth.& ho.23.ad populum, & alibi.

3 Iuuat ad hanc virtutem consequendam, considerare, hominem ad magna esse creatum; nimirum ad æternam gloriam, & ad fruendum ipso Deo, qui magnus est, & laudabilis nimis. Psal.47.Aug.li.14. de Trin.c.8. item quod in domo illa Dei, mansiones multæ sunt; & quo maiora quis molitus fuerit propter Deum,eò erit beatior. Ad hæc Dei in nos benignitatem, & liberalitatem assiduè meditari; magna enim & pretiosa nobis donauit.2.Pet.1. nempè gratiam, dona Spiritus sancti,virtutes infusas, aliaque auxilia vt per hæc diuinæ consortes naturæ effecti, magna promissaq. consequeremur præmia; fidelis autem est,qui vocauit nos,qui etiam faciet.1. ad Thess.5. Item diues in omnes,qui inuocāt illum: ad Ro.10.lege D.Leonem de Nat.Do. ser.1. & seq.

4 Huic virtuti in contraria sunt præsumptio, ambitio, inanis gloria, pusillanimitas de quibus supra dixi.

Ad Magnificentiam verò,quæ est etiam pars fortitudinis,pertinet facere aliquod magnum opus, considerata regula rationis, qua non excedit,nec ab ea deficit:cumq. ad id requirantur proportionati sumptus,& pecunia, quæ sunt materia huius virtutis;magnificētia moderatur amorem pecuniæ, ne moderati sumptus impediantur.vt D.Th.q.134.

De Patientia. Cap. XXII.

1 PAtientia hominis est, qua mala æquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deseramus; per quæ ad meliora perueniamus:vt Aug.l.de patientia, c.2.& D.Th.2. 2.q.136.a.1. Cicero autem sic definit:patientia est honestatis, & vtilitatis causa, voluntaria,ac diuturna perpessio rerum arduarum, ac difficilium; ex quibus planum est, sub Patientia comprehendi constantiam, & longanimitatem, Chry.ho.35.in 1.ad Co. patientia enim consistit in tolerantia malorum, quæ afferunt tristitiam: sub ratione autem mali contristantis, potest etiam cōprehendi labor, quem homo sustinet in continuatione boni operis, quod pertinet ad constantiam, vt infra patebit,c.23.§.2. Includitur præterea dilatio boni sperati, quæ pertinet ad longanimitatem; nam spes, quæ differtur, affligit animam; 5.Prou.13. hæc D.Th.art.5.

2 Præstantia autem, & vtilitas huius virtutis,ex his colligitur. Primum quod est diuina virtus,nā Deus patiens; Ps.7.& 85.immo dicitur Deus patientiæ, ad Ro.15. nam tolerat peccatores,ibid.cap.2. similiter Christus Dominus, cum pateretur, non comminabatur;1.Pe.2.& sancti omnes eum imitati sunt, tanquam filij patientissimi patris: vt obseruāt Tertull. lib.de patientia, & Cypr.lib.de bono patientiæ. Secundò,quia ex Iac.1. patientia opus perfectum habet. Hinc Dominus (Luc. 21.) in patiētia vestra possidebitis animas vestras.Tertiò quoniam est radix omnium virtutum;vt Gre. ho.3. in Euan. immo quia bona omnia custodit,ex Cyp. lib. de patientia,& repellit aduersa; qua propter nulla virtus est sine patientia; nam etiam charitas patiens est,omnia suffert,omnia sustinet,vt 1. Co.13. & Cyp. confert item maximè ad castitatem; Cass.coll.12.c.6.Quartò,est via ad perfectionem & ad magna præmia. Chrys.hom.40. & 64.in Genes. Cypr. loc.c. adeòq. Sancti multi præcepta de ea tradiderunt Hinc Bern. ser. 1. in festo Apost. Petri, & Pauli ait, bonam autem vitam ego puto, multa pati, & benè facere,& sic perseuerare vsq.ad mortē.Quintò sine ea lex diuina seruari non potest, vt Cyp. ibid.nam ad Hebr.10. ait Apost. patientiam enim vobis necessaria est,vt voluntatem Dei facientes,reporteris promissionem.Hinc Pro.16.melior est vir patiens, viro forti. Sextò, facit hominem fortem, etiam ad terendum martyrium; vt Greg.hom.35.in Euang. F vbi

vbi dicit, patientiam esse martiriũ in occulta cogitatione; idem Chrys.ho.35.in Cor.& ho. 25.ad pop.& in Psa.127.ait enim esse scutum inexpugnabile,turrim firmam,mala omnia repellentem adamantem,&c.Septimò,patiẽtia ædificat ad gloriam, impatientia edificat ad ruinam; conseruat item nos in Dei filiatione; impatientia verò facit filios sathanæ. Cyp. lib.de bono patientiæ. Octauò pax mutua conseruari non potest sine patientia;propterea Apost. supportare inuicem iubet, ad Galat.c.6.& ad Ephes.4. vt nota Cyp.& Tertull. qui etiam adiungit, secundum Philosophos, pacem in patientia consistere. Nonò, patientiæ sequester est Deus, qui se constituit debitorem ad iniuriam vindicandam, vt Tertull. Decimò,cõfundit,& vincit aduersarium; si enim doles pro illata iniuria,ille gaudet;idcircò namq. offendit,vt doleas. Tert.li. de patien.Chrys.ser.12. in ep.ad Rom.& ho. 85.in Matth. Vndecimò, confirmatur ex malis,quæ affert tristitia;multos enim occidit,& nulla vtilitas in illa. Eccl. 30. item,sæculi tristitia mortem operatur,2.Cor.7. Hæc autem incommoda aufert per tolerantiam patientia. Præterea ex malis,quæ affert impatiẽtia; facit.n. perdere omnia bona, etiam quæ magno,& diuturno labore es consecutus. Cypr. lib. de bono patien. Chr.ser.12 in ep.ad Ro. Adde,per impatientiam non tollitur malum, sed crescit.& insuper anima sauciatur peccato.Hinc monet sapiens(Eccl.2.)in humilitate tua patientiam habe.committe ergo omnia Deo vt fecit Iob, quia scit Dominus quid tibi sit vtilius; Greg.li.2.mor.c.18. propterea sancti gloriabantur in tribulationibus vt Apos.ad Rom.5.& in vinculis gloriam constituit.dum vocat se vinctum in Domino. Hinc Chrysost. ho.8. in epist. ad Ephe. pro Christo pati eligibilius esse dicit in hac vita; quàm rapi in cœlum,&c.vt supra lib.2. tract.3.c.1. §.7.

3 Ad patientiam deniq. consequendam iuuat,primùm hæc, quæ dicta sũt,studiosè meditari. Deinde se assiduè parare ad ferendas iniurias,& imperfectiones aliorum;& cũ labetis, te ipsum punias. Cassian.colla.16.c.20. iuuat item Humilitas,vt idem collat.18.c.13. sit tamen cum oratione,& examine cõscientiæ coniuncta. Tertia, cogita quanta alij, & Deus ipse in te tolerauerint; item quod Dominus videt; vt fecit Abraham,Ge.22.considera insuper meritas pœnas pro peccatis cõmissis; quas tamen Deus in hanc leuem commutat,vt te tanquam filium corrigat,& eam cũ merito sustineas,& cælesti cõsolatione.Lege Tertull.l.de patient. Orig. ho. 8. in Genes. Greg.ho.13.in Ezech.Chry.hom.49.& 76.ad pop. Quartò,abstineas à murmuratione contra persecutores. Greg. ho.35.in Euang.Chr. ho.22.in ep.ad Rom.& hom.62.in Matth & 82. in Io. Item quintò ama eum, à quo pateris. Greg. ho.7. in Ezech. Hinc Clima. gradu 4. bibe inquit, summa alacritate obiurgationes, atq. irrisiones à quouis homine tibi propinatas, nõ aliter, quam aquã vitæ,& Doroт. serm.17. orato pro ijs, qui tibi conuitiantur, tãquam pro veris medicis, &c. iuxta doctrinam Christi, Matt.5. Sextò,sustine patienter, etiam cum sine culpa pateris, 1. Pet.2. vt Patres seruarunt, de quibus Cassian. colla. 12. c. 14.& 15. & coll.19. c.2. Septimò nunquam te excuses, nisi scandalum immineat; sed rem totam Deo committas. Sic Sancti, de quibus Cassia.coll.18.c.15. & colla.19.c.1.Chrys.ho. 15.in Act.Octauò,Si patienter feras aliorum imperfectiones: est signum te proficere virtutibus.Greg.lib.5. mor.c.15. Nonò denique, iuuat meditari præmij parati magnitudinem, & æternitatem. Chrys.ho.40.in Ge.Greg.l.4. dial.c.19.nam in hoc sæculo per Christũ abũdat consolatio nostra; in futuro autem æternum gloriæ pondus operatur in nobis. Lege Orig. hom.8. in Gen. Chrysost. homil.12. ad Rom.& ho.8. ad Ephes.& hom.5. de patientia Iob, Greg. mora.lib.26.c.11. Basil.oratione 11. de patientia. Adiungo postremo, præcepta patientiæ,non esse contraria bono reipublicæ, vt Aug.in ep.5.ad Marcell. D. Th. 2. 2.q.136.ar.4.ad 3. a

4 Porrò, vt iniurias proprias patienter tolerare laudabile est; ita iniurias Dei sustinere, ac ferre, nimis est impium, vt Chrys.ho.5. in Matth. cõfirmatur exemplo Christi Domini, Io.2.& Phinees, Nu.25.itẽ Eliæ 3. Reg.18.& 19.& aliorũ Sanctorum,lege Greg. ho.12.in Ezechiel.Chrys. ho.5.in Matth,iam citata.

a 2. *Cor*. 3.

De Perseuerantia. Cap. XXIII.

1 PErseuerãtia est virtus, qua homo sustinet diuturnitatem boni operis, vsq. in finem;& propterea definitur à D. Aug. q.31. l.83.qq.in oratione bene considerata, stabilis, & perpetua permansio.Pro expositione autem aduerte, Perseuerãtiam duobus modis,sumi, vel pro actu persistẽdi in bono; vel pro habitu perseuerantiæ; & tamen eodem nomine vtraq. appellari solet; quod etiã accidit in Fide,& alijs:significãt enim actũ:& habitũ virtutis.

tutis. Hic autem est sermo de habitu perseuerantiæ, quo scilicet homo eligit perseuerare in bono, vsq. in finem. At verò duplex est finis, vnus operis, alter humanæ vitæ, per se autem ad perseuerātiam pertinet, vt aliquis, perseueret vsq. ad terminū boni operis: sunt tamen aliquæ virtutes, quarum actus debent durare per totam vitam, nempè actus Fidei, Spei, & Charitatis, quia respiciunt finē totius vitæ humanæ: ideoq. respectu harum virtutū quæ sunt principales, non cōsummatur actus perseuerantiæ nisi vitæ termino; propterea D. August. lib. de perseuerantia ait, neminem posse dici perseuerantiam habere, quandiu viuit, nisi perseueret vsq. ad mortem; idem D.Th. 2.2.q.137 ar.1. Secundò, nota, habitū perseuerantiæ indigere dono gratiæ habitualis; at verò actus perseuerandi vsque ad mortem, eget non solùm gratia habituali, sed etiā gratuito Dei auxilio: quo scilicet homo conseruatur in bono vsq. ad finem vitæ; nam liberum arbitrium est vertibile, nec potest se immobiliter in bono statuere; & quamuis possit hoc eligere; non tamen exequi sine dicto Dei auxilio, vt D.Th. ar.4.

2 Differt à Cōstantia, & Patientia: nam Perseuerantia sistit hominem contra difficultatem ortam ex diuturnitate operis boni; Constantia contra difficultatem, quæ oritur ex alijs exterioribus impedimentis; Patientia verò contra tristitiam ortam ex dictis impedimentis. D.Tho. art.3.

3 Præstantia perseuerantiæ ex his colligitur; quòd nimirum sola meretur hominibus gloriam; coronam virtutibus; prorsus absq. perseuerantia, neque qui pugnat, victoriam; neque palmam victor consequitur: vigor viriū, virtutum consummatio est; nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium; soror est patientiæ, constantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculum, propugnaculum sanctitatis. Tolle perseuerantiam, nec obsequium mercedem habet; nec beneficium gratiam; nec laudem fortitudo, vt Ber. epist. 129. & alibi: Aliæ, inquit, virtutes coronā merentur: sola perseuerantia coronatur, similia Bonaudieta 8.c.4. Adde ex eodem Ber. quod perseuerantia est vnica filia summi Regis, finis virtutum, earumq. consummatio, totiusq. boni repositorium, & virtus, sine qua nemo videbit Deum; hinc Eccles. 2. væ illis qui perdiderunt sustinentiam; & Matth. 24. qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Figuratur autem in cauda hostiæ, quam præcepit Dominus offerri in altari Exod.29. Leu.3. vt obseruat Greg. l.1. Mor.c. 21. Lege etiam Chrys. ho. 24. ad H.b. & ho. 59. & 74. in Ioan. & hortationem Greg. Past. p.3. adm.35. & ho.3. in Ezech. in fine.

4 Ad perseuerandum verò vsq. in finem, hæc a conferunt; Primum, promissa Dei auxilia cū exhortationibus coniuncta meditari; quorū sacra scriptura plena est. Secundò, præsidia salutaria, quæ in promptu habemus in Ecclesia Catholica, & maximè sacrificiū Missę, sacramentaque alia, orationes, conciones, exempla sanctorum, custodia Angelorum, & id genus multa, suprà à nobis enumerata, quibus munitus Christianus, tanquam Adamas, omnium tentationum iaculis resistit; et audet cum Apostolo dicere. Omnia possum b in eo, qui me confortat; et cum Propheta; In Deo meo trasgrediar murum; & insuper cum Paulo; quis nos separabit à charitate Christi? c tribulatio, an angustia, an periculum, an persecutio, an gladius? certus sum enim, quod neq. mors, neq; vita, neque creatura alia, &c. poterit nos separare à charitate Dei. Tertiò perpēdere quæ suprà dixi. & præsertim quod d momentaneus est labor, & præmium æternum; & sic delebitur ex animo falsa, quam ingerit hostis, opinio, diuturnitatis scilicet tentationis, & pugnæ: nam si multi sancti, qui virtutem coluerunt, Dei ope perseuerauērunt: cur non etiam nos, eadem diuina gratia nixi? cum non sit abbreuiata manus Domini; & nobis tanquam filijs se offerat Deus, diues in omnes, qui inuocant illum? ad Ro. 18. Lege Aug. l.8. Conf. c.11. Adde quòd omnis disciplina in præsenti quidem videtur nō esse gaudij, sed mœroris postea autem fructū pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitiæ; ad Heb. 12. Quartò, iuuat exercitare in nobis desiderium proficiendi, exemplo Christi; ait enim Luc. 12. quomodo coarctor vsq. dum perficiatur; & item gaudere, & gloriari in tribulationibus pro Christo. Ro.5. Quintò, proderit statuere quotidie, solum eo die perseuerare oportere: sic enim fiet vt longum tempus non videatur. Sextò, denique hoc donum à Deo assiduè in oratione postulare, quoniam eius donum est; & sic ab eius vnigenito edocti sumus in oratione Dominica, in qua bis perseuerantia petitur; primum cum dicimus, Sanctificetur nomen tuum iuxta expositionem Cypr. de oratione Dominica, & Aug. lib. de perseueran. cap. 2. Deinde in sexta petitione, Et ne nos inducas in tentationem, vt D.Tho. Petamus ergo deuotè, vt impetremus; non enim petere do-

 cuisset,

tuisset, si concedere noluisset; & præsertim cum pater sit pijssimus, qui dat spiritum bonum petentibus se. Lucæ 11.

Perseuerantiæ opponitur mollities, & pertinacia: de quibus D.Tho.2.2.q.138.& alij.

a *D.Tho.1.2.q.109.art.4.* b *Phil.4. Phsal.17.* c *Rom.8.* d *Lib.1.tr.3.c.1.*

De Temperantia, Verecundia, & Honestate. Cap. XXIIII.

1 Temperantia est virtus, coercens concupiscentiam tactus, id est cibi, & potus, & rerum venerarum: vt D. Tho. 2. 2. q. 141. & alij.

2 Laus, & fructus eius referuntur à Prospero, l.3. de vita contempl. c.19. his verbis: Temperantia inquit, temperantē facit, abstinentem, parcum, sobrium, moderatum, pudicū, tacitum, serium, verecundum; hæc virtus, si in animo habitat, cupiditates frænat, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat: omnia intra nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, ingerit sanctas, ignem libidinosæ voluptatis extinguit, animi teporem, desiderio futuræ remunerationis accendit, mentem tacita tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitio ū tempestate defendit. Et Amb.l. 3. de virginibus. Temperantia, inquit, sacras vinculo charitatis, mysteriorumque contemplatione cælestium, negligit corporis voluptates, Hæc illæ. Ex quib. liquet, præcipuum fructum Temperantiæ esse, corporis voluptatem coercere, quæ mentem excæcat, abijcit; ac corpori subdit; cum res vana sit, & momentanea; & propterea ad castitatem, & sobrietatem nos sacra scriptura hortatur. Eccl.11. & infra patebit, c.25. & 26.

3 Iuuat ergo primum, ad hanc virtutem cōparandam, rectè perpendere eius vtilitatem; & item damna, quæ affert intemperantia, tā animæ, quàm corpori. Secundò, exēpla Christi Domini, & sanctorum. Lege Greg. 1. Dial. cap.1. Cassian. lib.5. instit. & collat. 2. cap. 19. & collat. 8. c. 1. Tertiò, præmia sobrijs, parata, etiam in hac vita, promittitur enim manna absconditum. Apoc.2. hac etenim virtute disponitur anima ad diuinas voluptates, capiēdas. Chrysost. ho.1. in Gen. & nos supra lib. 1. tract.3. cap.11. Quartò, aliquid subtrahere etiam necessitati: vt ad mediū perueniamus. Greg.l.20. mor. cap.31. corpus præterea affligere operibus pœnitentiæ, de quibus suprà, l. 1. tract.3.c.11. & lib. 2. tract. 1.c.22. §.4. Leg. Orig. ho. 14. in Nu. & Greg. lib. 11. mor. c. vlt. Chrys. ho. 2. in Psal. 50. & ho. 68. in Matth. & 40. ad populum.

Patres quasi integrales temperantiæ, sunt Verecundia, & Honestas, de quibus D.Th.q. 144. & sequ. Verecundia est timor de turpi actu, vt Damasc. libr. 2. de fide. cap. 15. Timor autem est de malo possibili, & imminente. Illā autē non habet virtute præditus; propterea verecundia propriè non est virtus, sed solum ampla notione, cum sit quædam laudabilis passio.

Honestas verò est honoris status; cū autē honor debeatur excellentiæ, quæ in virtute posita est; idem est honestas, & virtus; ideq. quod spiritualis decor, seu pulchritudo; quæ in hoc consistit, vt scilicet actio eius sit bene proportionata, secundum spirituale rationis claritatem: hinc Aug. qu. 30. l. 83. qq. honestatem, inquit, voco intelligibilem pulchritudinem, id est spirituale; multa enim sunt pulchra sensibilia, quæ minùs propriè pulchra appellantur. Præterea quod est honestum, vtile est, etiā, & delectabile; sed ratione differunt; nā honestū dicitur, quatenus habet aliquā excellentiā dignā honore, propter spiritualem pulchritudinem: delectabile autem, quatenus sedat appetitum; vtile deniq. quatenus refertur ad fælicitatem; pluribus tamen conuenit delectabile, quam vtile, & honestū, quoniam omne vtile, & honestum, est delectabile; non tamen contra, omne delectabile est vtile, vel honestum. Pertinet deniq. Honestas ad temperantiam, non vt pars subiectiua, vel virtus ei adiuncta; sed vt pars integralis, seu quędam eius conditio; vt D.Tho. egregiè, 2.2.q.145.

Postremò ex his efficitur, vt supernacaneū sit, virtutis amatorē ad eā consectandā hortari, cū vel nomen ipsū honestatis, mirabiles amores sui, in omnium animis excercitare possit, ac debeat. Lege Chrys. ho. 29. in ep. 1. ad Cor. & ho.4. in 1. ad Tim.

De Abstinentia, Ieiunio, & Sobrietate. Cap. XXV.

1 Abstinētia est virtus, qua homo à cibis abstinet, vt oportet, pro congruentia hominum, cum quibus viuit, & personæ suæ, ac valetudinis necessitate; & hanc iubet D.Petrus, ep.2. cap. 1. in scientia ministrari; quia scilicet eam ratio moderatur. D. Tho.2. 2.q.146. artic.1. Ieiunium verò est præcipuus actus

actus abstinentiæ, ordinatus ad bonum honestum; nimirum ad reprimendas concupiscientias carnis: ad subleuandā mentem, pro cælestium rerum contemplatione;& ad satisfaciendum pro peccatis. vt D.Th.q.147. ar.1. & 2.

Est autem duplex Ieiunium, naturale scilicet,& ecclesiasticum: naturale est, quod quisque sponte suscipit instinctu legis naturalis, ad consequendum finem iam dictum: Ecclesiasticum verò est, cum quis abstinet à cibis certis temporibus,& certa ratione: iuxta legem,& consuetudinem Ecclesiæ; ex quo fit, vt hoc ieiunium sit actus abstinentiæ, & obedientiæ,& potest etiam esse actus pęnitentię, iustitiæ, religionis,& charitatis,&c.

Sobrietas denique est virtus, quæ moderatur potum vini, vel alterius liquoris, quod inebriare potest, vt D.Th.q.149.ar.1.

2 Harum virtutū præstantia magna est: Primū quia in sacris scripturis laudatur; & iniūgitur. Eccl.37.quia abstinens est, adijciet vitam; & Ioel.2. sanctificate ieiunium; item 2. Cor.6. exhibeamus nosmetipsos in multa patientia, in ieiunijs multis,&c. & ad Ephes. 5. nolite inebriari vino, in quo est luxuria: & 1. ad Thess.5. nos, inquit, qui Dei sumus, sobrij simus;& item Luc.21. ne grauētur corda vestra crapula,& ebrietate: & Eccl. 31. sanitas est animæ, & corpori sobrius potus; multus verò facit ruinas multas: simile in c.19. Secūdò, celebratur à sanctis patrib. & præsertim à Basilio.h.1. de ieiunio: ieiunium, inquit, legislatores sapientes facit, animæ optima custodia, corporis habitatio secura, fortibus viris munimentum,& arma: athletis, & certantibus exercitatio: hoc præterea tentationes propulsat, ad pietatem armat, cum sobrietate habitat, temperantiæ opifex est; in bellis fortitudinem affert, in pace quietem docet; Nazaræum sanctificat, sacerdotem perficit; neq. enim fas est sine ieiunio, sacrificium attingere. Et Ambr. li. de Helia,& ieiun.c.3. hæc scribit: quid est ieiunium, nisi substantia, & imago cælestis? ieiunium refectio animæ, cibus mentis: ieiunium vita est Angelorum, culpæ mors, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiæ, fundamentum est castitatis: hoc ad Deum gradu citiùs peruenitur. Item c.9. dulciores, inquit, post famem epulæ fiūt. Et Chr.h. 1. in Gen. Pennas inquit producit, quibus feratur sursum. Item efficit ne insurgant in nos concupiscentiæ: vt Athan.ser.1. de ieiunio. Prodest item ad prosternendum, & elidēdum Diabolum: vt Leo.ser.4. de ieiunio decimi mensis, iuxta Matt. 17. hoc genus demoniorum non eijcitur, nisi in oratione,& ieiunio. propterea Ber. in ser. 3. de Quadrag. omnia membra ieiunare iubet: quoniam omnia peccauerunt. Item Aug. l. de salutaribus documentis, tanquam fræno corpus ieiunio domandum docet: Ad hæc Clim. de discret. grad. 26. veterem, inquit, non exues hominē, nisi tanquam serpens, per angustam ieiunij transeas viam. Adiungit insuper ibid. quod vt exsiccatum lutum non potest porcis esse vsui ad volutationem; sic anima dæmoni post ieiunium & cap. 48. terra immodicè rigata spinas profert; sic corpus immoderato cibo impinguatum. Adde quod hæc fuit ruina Sodomę. Ezech. 16. Lege Orig. ho. 10. in Leu. Chrys.ho.72.& 73. ad populum, & ho. 1.& 2. in Ps.50. Euseb.li.5.hist. Eccles.ca. 24. Tertiò, confirmatur exemplo Christi Domini, & Sāctorum omnium: qui in ieiunijs multis peruenerunt ad regni palmam; & vt alios omittam Ioan. Baptista, magnus coram Domino fuisse dicitur: quod vinum, & siceram non biberit: vt obseruat Euseb. Emissen. ho. de eodem.

3 Ad has autem virtutes comparandas proderit hæc sedulo meditari: atq. ea, quæ supra diximus, obseruare,& præsertim tra. 1. c.22. §.4.& lib.1.tract.3. c. 15. Lege etiam Cassian. lib.5.inst.cap.vlt. vbi dicit, sic esse nobis ieiunandum, quasi essemus victuri centum annos: sicque mortificationi incumbendum, quasi essemus tunc morituri.

4 Atqui ieiunium, & abstinentia à cibis corporalibus non prosunt, nisi mens etiā à culpa ieiunet: vt Leo ser.4. de Quadragesima. Et itē cū operibus misericordiæ coniūgatur; quod enim est lucernæ oleum, diei sol, anima corpori, hoc ieiunio misericordia; vt ait Petrus Chrysolog. ser.8. de ieiun.& eleemosyna.

a *Sup. tr.1.cap.*22.§.4. b 2.*Cor.6.*

De Castitate, seu Pudicitia. Cap. XXVI.

1 Castitas est virtus, qua homo secundū iudicium rationis, & electionem voluntatis, refrænat concupiscentias venereorum. Eius præcepto omnes ligātur etiā coniugati. Aug. lib. de decem chordis c. 3. quare castitas propriè sumpta, est distincta ab alijs virtutibus;& est pars tēperātiæ. Si autē sumatur metaphoricè, est virtus generalis; qua scilicet homo retrahitur, nè rebus illicitis delectabiliter cōiūgatur: quod fit per quālibet virtutem,

tutem, & in primis per charitatem; & huic castitati metaphoricæ opponitur fornicatio spiritualis, de qua Hierem. 3. tu fornicata es cum amatoribus multis. Ex his patet castitatem distingui ab abstinentia: quæ est circa delectationes ciborum moderandas.

2 Pudicitia verò dicitur à pudore, id est verecundia: maximè autem homo verecundatur de actibus venereis, vt Aug. lib. 1. de ciu. c.18. Damasc. lib. 2. de orthod. fine c.15. idque tum propter rebellionem, & inobedientiam genitalium membrorum; tum quia ratio ab huiusmodi delectationibus maximè absorbetur; tum denique quòd animum virilem summopere deijciant, vt testatur Aug. solilo-quio lib. 1. cap. 10. Hinc Ambr. pudicitiæ comes, verecundia est.

Attenditur autem in primis pudicitia, circa signa venereorum: quæ sunt aspectus impudici, oscula, & tactus. Castitas autem magis respicit ipsam veneream commistionem; quapropter non est virtus distincta à pudicitia, sed exprimit quandam eius circumstantiam; & interdum confunduntur vocabula, nam vnum pro alio vsurpatur, vt patet apud Aug. l. 1. de ciu. cap. 18. vbi pudicitiam sumit pro castitate, D. Tho. 2.2. q.151.

3 Castitatis præstantia ostenditur. Primum quòd hominem reddit Angelis similē, Matt. 22. erūt sicut Angeli Dei; neq. nubēt, neq. nubentur: propterea sancti Patres, vitam castā, dicunt esse vitam Angelorum, vt Greg. Nazian. Basil. de vera virg. Item Cassian, l. 6. instit. c.6. & lib. 12. c.11. Bern. in epist. 42. Amb. l. 1. de virginibus. Chrys. ho. 23. ad Ephes. vbi dicit esse Angelorum virtutem è cœlo per Christum allatam. Idem in hom. de Ioseph. continentia. Item in ho. de fide Annæ. castitas inquit, reddit hominem veneratione dignum, amabilem, & superiorem reliquis passionib. Hinc (Eccl. 26.) Sapiens ait; omnis pōderatio non est digna continentis animæ; & Prou. 22. qui diligit cordis munditiam, habebit amicum regem; & Sulpitius dial. 2. Beata inquit species eius, & digna Deo; & Gregor. Nyss. lib. de vera virginitate, Hac asserit restaurari, ac restitui deprauatam imaginē Dei in nobis; lege etiam Orig. hom. 9. in Exod. & ho. 1. in Leu. & Chrys. hom. 63. in Matth. & 22. ad populum. Secundò quia est sacrificium, in nobis Deum concilians, vt Orig. ho. 23. in Num. Amb. lib. 2. de virginib. & l. 1. laudab lē esse dicit; quod martyres faciat. Tertiò quod miraculis præferatur. Cassian. coll. 15. c. 8. & vlt. Quartò, propter alia maxima, quæ affert commoda, & vtilitates; castus enim liberatur sollicitudine & tribulatione carnis, & cogitat solum quæ Domini sunt. 1. Corin. 7. & vt ait Chrys. li. de virg. auget nos innumeris bonis: Est. n. castitas radix sapiētiæ, Sap. 3. quare sapientissimi quiq. castissimi. Confert robur corporis, & animi, Iudit. 15. cumulat itē animam cælesti gratia, & præclaris Dei donis. Replet preterea illam spirituali delectatione, qua gustata, desipit omnis caro; quapropter numeratur inter fructus Spiritus sancti ad Gal. 5. Ad hæc Cypr. l. de disciplina, & bono pud. voluptatem inquit, vicisse, voluptas est maxima; & nulla maior victoria, quam quæ de cupiditatibus refertur. Hieron. item lib. 1. in Iouin. grandis inquit fidei est, grandisque virtutis, Dei templum esse purissimum, totū se holocaustum offerre Domino, & iuxta Apost. sanctū esse corpore, & spiritu. 1. Co. 7. Atque hi sunt eunuchi, qui se lignum aridū ob sterilitatē putantes, audiūt per Esai. c.56. quòd pro fil js, & filiabus, locum habeant in cælis paratum. Liberat denique à malis luxuriæ, de quibus supra, lib. 1. tract. 3. c.11. Vbi etiam de remedijs egimus; omitto exēpla sanctorum, & præsertim eorum, qui vitam potius, quàm castitatem perdere maluerunt.

De Indicijs castitatis, Lege Cass. coll. 12. c.7. & collat. 19. c. vlt.

4 Castitas acquiritur oratione, ieiunio, contritione, &c. Cass. l. 6. inst. c.1. & 23. item coll. 12. & 13. præterea humilitate, custodia sensuum, atq. mortificatione custoditur. Greg. l. 21. mor. c.2. & 3. li. 11. c.9. seu. 8. Cass. coll. 12. c.15. & 16. Chrys. in Iob. c. 32. vt in catena in Iob. conseruatur etiam obedientia, vt sup. c. 15. ex Aug. et Bern. conseruatur item honesta occupatione. Chryso. ho. 7. in 2. ad Cor. Greg. 22. mor. c.14. Cassian. lib. 6. inst. c. 23. & nos l. 1. tract. 3. c.11. Item vitando periculosas occasiones, Chys. ho. 7. in 2. ad Cor. & nos 11. citato. Adde, quod sapientia delectationes carnis interimit, vt Greg. l. 22. mor. cap. 14. & quod hæ Dei cognitione arefiunt. idem ho. 14. in Ezech. lege etiam eiusdem past. par. 3. admoni. 18. conseruatur denique extirpatione aliorum vitiorum. Cassian. libr. 5. inst. cap. 11. & 20.

5 Perditur castitas gula, vt Greg. l. 30. moral. c.17. Cass. l. 5. inst. c.11. Aug. in serm. quodam; item superbia; nam ad eadem deprimendam, permittit Deus superbum turpiter labi, iuxta Greg. lib. 26. mor. c.13. & li. 11. c.8. seu. 9. Cassian. coll. 4. 15. & 16. D. Tho. vt sup. lib. 1. c.11. nu. 6. quare non placet Deo castitas, sine humili-

militate, Gregor.lib.21.moral.c.2.& 3. idem
Aug.& Bern.vt infra c.32.§.8.dicemus.

De Virginitate. Cap. XXVII.

1 VIrginitatis potior castitatis species,est
expers contagionis integritas,secun-
dum Ambr. li.1. de virgin. Verum pro expli-
catione, statuo in actu generationis tria con-
siderari. Primum est, signaculi virginalis
violatio. Alterum,resolutio seminis. Tertium
est propositum talis delectationis. Virgini-
tas autem formaliter consistit in proposito
abstinendi perpetuò à dicta delectatione,
violatio enim dicta, se habet per accidens ad
actum moralem: resolutio autem seminis
materialiter: propterea Aug. lib.de virg.c.13.
sic describit, virginitas est in carne corrupti-
bili, incorruptionis perpetua meditatio, lege
D.Th.2.2.q.152.a.4.
2 Est laudabilis virginitas, quia suos secta-
tores expeditos reddit ad vacandum Deo. 1.
Cor.7.Est præterea virtus, quoniam versatur
in bono, quod habet peculiarem excellen-
tiam, & est præstantior matrimonio, 1.Cor.
7.& Matth.19.Conc. Trid. sess.24.cap.10.de
sacram. matrim. Hieron. lib.1. contra Iouin,
D. Thom. a.4. Non tamen est præstantissima
virtutum; nam virtutes theologales, & re-
ligio, propinquiùs, quam virginitas circa
Deum versantur: immò verò martyres ve-
hementius operantur, vt inhæreant Deo,
quam virgines.
3 Veruntamen virginitas est præstantissima
in genere castitatis, & meritò ab omnib.ce-
lebrata; quare Cypr. l.de virg. quò sublimior
inquit, est virginum gloria; maior cura, flos
est ille ecclesiastici germinis,decus,atq; orna-
mentum gratiæ spiritualis, illustrior portio
gregis Christi. Et Ambr. l.1.de virg. ait pul-
chritudinem quis potest maiorem æstimare
decore virginis, quæ amatur à Rege, proba-
tur à iudice, dedicatur domino, consecratur
Deo. Item Apo.14. virgines sequuntur agnū
quocunq; ierit, & cantant canticum agnis &
Dominus Matt.19. qui potest, inquit, capere
capiat. Proponens agonothetis certantibus
præmium,inuitans ad cursum,tenensq; vsque
in manu, virginitatis brauium, ostendit ad
purissimum fontem,& clamitatis,qui sitit ve-
niat ad me,& bibat. Lege Hier. contra Iou.l.
1. prætere a comparatur martyrio ab Ambr.
lib.1.de virg. Hier. ep. ad Demetria.Ber. ser.
30. in cantic. & alijs, quod scilicet ipsa mar-
tyres faciat, vt ait Amb.lib.de virg. à Christo
deniq; eiusque matre decorantur; quos innu-
meræ virgines imitantes, Deum in corpori-
bus suis glorificauerunt; illæq; maximè, quæ
ne virginitatem perderent, vitam profude-
runt, de quibus Ambr.li.de virg. & Euseb.l.8.
hist.c.4.Basil.de vera virg.

De Continentia. Cap. XXVIII.

1 COntinentia est habitus, quo homo
resistit prauis concupiscentijs,& quæ
in eo vehementes sunt; quare non est virtus
propriè sumpta, sed ampla solum significa-
tione, quatenus scilicet nomen virtutis tri-
buitur cuicunque principio actionis laudabi-
lis: nam perfecta virtus moralis, subdit ap-
petitum rationi, sic vt in eo non insurgant
vehementes passiones, rationi contrariæ, vt
D. Thom. 2. 2.qu.155.artic.1. ex Aristot.4.
Ethic. cap.vlt.
2 Eius materia sunt, delectationes, tactus;
hæ namq. cum sequantur inclinationem na-
turæ, vehementer animum impellunt, D.
Thom. art.2.
3 Continentia non est in vi concupiscibili:
cum hæc infirma sit; sed in voluntate, in qua
est electio; quia continens, cum patitur di-
ctos motus, eligit eos non sequi, ne à recta
ratione discedat.
4 Temperantia præstantior est continentia
propriè sumpta; cum hæc includat imperfe-
ctiorem: si verò sumatur continentia, vt si-
gnificat cessationem ab omnibus delectatio-
nibus venereis: sic est melior quàm tempe-
rantia; sicut virginitas excellit castitati, &
hac notione sumitur à Sapiente, Ecclesia-
stic. 26. cum ait, omnis autem ponderatio
non est digna continentis animæ; nempè in
genere castitatis, vt Diuus Thom.art.4.ad 1.
Multa, quæ ad hanc virtutem spectant, su-
pra à nobis dicta sunt, l.1.tract.3.c.11. & l.2.
tract.1.cap.22.

De Clementia, & Mansuetudine.

Cap. XXIX.

1 CLemētia est virtus, moderatiua exte-
tioris punitionis. Mãsuetudo autē est,
quæ minuit passionem iræ: & sic vtraq. secun-
dum rationem concurrit ad eundem effectū:
nam ira solet hominem procurare ad infe-
rendum maiorem pœnam; hac ergo frænata,
minuitur punitio. Propterea sunt partes tē-
perantiæ; quia illam quoad modum imitan-

cur. Temperantia tamen est præstantior, quoniam minuit concupiscentias, quæ assiduitate, & turpitudine superant passionem iræ, ac seueritatis.

2 Quod igitur attinet ad harum virtutum excellentiam; cum retrahant à malo, quia scilicet minuunt iram, & pœnam: certum est simpliciter non esse potissimas virtutes; nam perfectius est consequi bonum, quàm carere malo; & propterea virtutes, quæ referuntur ad bonum, sunt perfectiores, quales sūt theologales, prudentia, & iustitia. Attamen secundum quid, Clementia, & mansuetudo habent quandam excellentiam inter virtutes, quæ resistunt prauis affectionibus: Ita etenim quam mitigat mansuetudo, propter suum impetum maximè impedit iudicium rationis, & veritatis; & propterea mansuetudo facit hominem compotem sui: hinc Eccle. 10. fili in mansuetudine serua animam tuam. Clementia verò quatenus minuit pœnam, maximè accedit ad charitatem. D. Th. 2. 2. q. 157. Secūdò, ad mansuetudinis laudes accedit, quod pacem conciliat inter membra eiusdem corporis, eiusdemq. naturæ; nam sumus inuicem membra, ad Eph. 4. & ad Ro. 12. hinc Chrys. ho. 34. in Gen. Nihil animum ira in tranquillitate, & quiete esse facit, vt mansuetudo; hæc enim omni diademate, & gloria conducibilior. Affert præterea animæ gaudium internum, & delectationem: quapropter inter spiritus fructus numeratur, ad Galat. 5. semper enim coniuncta est cum humilitate, & patientia, & quiete; ita vt vnum sit iudiciū alterius, vt supra dictum est, lib. 1. tract. 3. c. 14. Tertiò, facit hominibus amabilem, vt Chrys. hom. de mansuetu. gratus, inquit, & amabilis, est videntibus gratus. Item, & his, quibus tantum nomine notus est, &c. Quartò, est Deo grata. Psal. 146. suscipiens mansuetos Dominus; & Psal. 241. diriget mansuetos in iudicio, & docebit mites vias suas. Prou. 3. mansuetis dabit gratiam. Placet item Domino eorum deprecatio. Iudith. 9. Hinc Chrys. Deus, inquit, non ita diligit homines propter virginitatem, ieiunium, contemptum diuitiarum, hilarem eleemosynarum largitionem, vt propter mites, beneque compositos mores. Quintò superat inimicum; quia scilicet ad pœnitentiam adducit, & hoc est carbones congerere super caput eius. Ro. 12. vt exponit Aug. lib. 3. de doctr. christ. cap. 16. Adde, quod solo aspectu homines mansueti, ad animi tranquillitatem, & sanitatem adducuntur, vt Chrys. hom. 3. de Dauid, & Saul. Sextò, quia Christus Dominus verbo, & exemplo eam docuit; ait enim, discite à me, qua mitis sum. Matth. 11. & Sancti illum imitati sunt. Septimò, liberat ab iræ turpitudine: de qua nos supra, libro 1. tract. 3. capit. 14. Lege Chrys. ho. 52. & 62. ad populum, & 62. in Matth.

3 Ad eam consequendam, iuuat meditatio eorum, quæ hactenus dicta sunt; seque quotidia ad ferendum iniurias, parare; suaque peccata respicere: vt Greg. li. 3. mor. capit. 31. Bern. serm. 13. in Psal. Qui habitat. Secundò, quod faciat nos Deo similes. Chrys. ho. 9. in Gen. & figuratur 3. Reg. 19. cum Dominus apparet in spiritu auræ tenuis, &c. Tertiò, quod maximis premijs cumuletur, vt patet in Abraham. Chrysost. hom. 34. in Genes. lege Gregor. lib. 3. dialog. cap. 15. & lib. 4. cap. 10. & 19. lib. 5. mor. cap. 31. Et præter pacem, qua in hac vita mansueti fruuntur, promittitur eis donum castitati, vt Cassia. collat. 12. capit. 6. & hoc dicit esse possidere terram, quod Dominus Matth. 5. pollicetur. Quomodo autem sint admonendi mansueti, & iracundi, lege apud Gregor. past. part. 3. adm. 17.

4 Debet esse coniuncta cum charitate, vt reliquæ virtutes; nam tolerare, & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris, vt Greg. ho. 7. in Ezech.

De Modestia. Cap. XXX.

1 Modestia, latè sumpta, est moderatio cupiditatum rationi obediens: propria autem accepta, est virtus, quæ in rebus mediocribus, ac minimis modum ponit. Adiungitur Temperantiæ, quæ moderatur passiones vehementes, tanquam principale: nam modestia moderatur alias passiones animi, & externas actiones corporis; nimirum verba, facta, & exteriorem cultum, vt D. Tho. 2. 2. q. 160. 168. 169.

2 Præstantia huius virtutis patet primum ex sacris scripturis, vbi eius præcepta traduntur. Ecclesiast. 7. 19. & 21. Prou. 4. & 17. item, quia finis est eius timor Domini; Prouer. 22. contra verò incompositi mores, & actiones vituperantur, vt Isa. 3. extento collo, & nutibus oculorum ibant. Et Prouer. 6. oculos sublimes detestatur Deus.

Propterea Ambr. lib. 1. offic. cap. 18. etiam in oratione modestiam requirit: exemplo publicani, qui non audebit oculos in cœlum leuare:

uare: hinc Apostolus ad Phil.4. modestia vestra nostra sit omnibus hominibus, & Petrus epi. cap. 3. modestos, & quietos spiritus exigit. Secundò, exemplo Christi Domini: cuius modestiæ meminit Apostolus, 2. Cor.10. eius item sanctissimæ Matris Mariæ, quam celebrat D. Ambr. loco iam adducto. Tertiò, quia bonus regendæ castitatis comes, est pudor, vt Ambr. ibidem.

Quartò, quoniam immodestia corrumpit bonos mores: quapropter Basil. ser. de hum. studeamus, inquit modestiæ; nam studijs, & exercitijs assimilatur anima; & qualia facit, talis formatur, & figuratur. Quintò, hinc sequitur ex immodestia dignosci interiorem animi relaxationem, vt Greg. Past. p.3. cap. 24. vbi ait, intus est custodia, quæ composita seruat exteriùs membra: quæ ergo statum mentis perdidit, foris in constantia notionis fluit: atque exteriori mobilitate indica, quod nulla interiùs radice subsistat. Hæc ille; simile Basil. in Reg. fusius disp. interrog. 17. Adde, quod seuerior est modestia Christiana, quam gentilis, vt Amb. lib.1. offic. cp.23. Lege etiam Hieronymum in epi. ad Saluinam, Gregor.4. Dial. cap.17. & quæ nos suprà, lib. 1. tract. cap.7. Nunc aliqua de studiositate, dicamus, quæ sub modestia continetur.

De Studiositate. Cap. XXXI.

1 Studiositas est virtus, quà mens vehementer ad aliqua cognoscenda applicatur, secundum rectam rationem; & ab ea homo dicitur studiosus, quasi studij curiosus, vt Isid. l.10. ethymol. cap.18. iuxta consilium Sapientis, Prouerb.27. stude sapientiæ, fili mi, & lætifica cor tuum, vt possis respondere exprobranti sermonem.

2 Cum igitur omnis homo naturaliter scire desideret, moderatio huius appetitus, pertinet ad virtutem studositatis; facit enim vt laudabiliter homo frænet appetitum sciendi; ne scilicet immoderatè rerum cognitioni intendat: id est ne vim cognoscendi applicet ad cognoscendum ea, quæ non oportet; vel non ea ratione, ac modo, quo oportet: ideò est pars secundaria temperantiæ: ad quam spectat moderari motus appetituum naturalium; comprehenditur verò sub modestia, cuius est moderari appetitus mediocres: qui scilicet non sunt ita difficiles ad frænandum. Quamuis igitur actus cognitionis pertineat ad virtutes intellectuales; tamen vt rectè homo appetat cognoscere, efficit hæc virtus Studiositatis.

3 Veruntamen quo ad cognitionem, est in homine contraria propensio: vt enim animũ natura ad rerum scientiam impellit; sic corpus ad fugam laboris discendi: quapropter studiositas moderatur vtranque propensionem; primam quidem; quia frænat immoderatum appetitum sciendi; alteram verò, quoniam studiositas consistit in vehementi quadam applicatione, quæ hoc impedimentum remouet, fugam videlicet laboris; idque per accidens præstat: nam per se, & essentialiter ad cognitionem refertur: & propterea primarius eius effectus est, frænare appetitum sciendi, vt dictum est.

4 Vtilis admodum est homini hæc studiositas: Primùm quia ad scientias adipiscendas plurimum confert; quæ animam perficiunt, ad Dei cognitionem inducunt, virtutibus adiumento sunt, & humanam politiam conseruant; immò verò scientia sacrarum scripturarũ, ac Theologiæ, religionem, ecclesiamque tuetur. 2. Tim.3. qua propter posuit in ea Deus quosdam pastores, & doctores, vt possint eos qui veritati contradicunt, arguere, rudes instruere, atque ad Christianam disciplinam, perfectionemque instruere. 1. Cor. 12. ad Ephes.4. ad Tit.1. Secundò, vt omnes præstantem, atq; ingenuo homine dignam occupationem habentes, otium vitarent; quo circa Salomon. (Eccles. cap.1.) pessimam, hoc est laboriosam occupationem dedit Deus filijs hominum, vt occuparentur in ea. Tertiò, vt studij assiduitate, faciliùs sensualitatis appetitiones homo domaret: nã frequens meditatio, afflictio carnis est. Eccl. cap. vlt. vt ait Sapiens, & exponit August. lib. de decem chordis, & nos supra libr.1. tract.3. c.11. Quartò, vt par scientias, quasi per gradus, ad cœlestia bona contemplanda, animus hominis efferatur.

5 Ad proficiendum verò in studijs literarum, illa sex maximè conducunt, quæ D. Antoninus tradit. p.4. tit.4. cap.11. eaque figurata in sex gradibus, quibus ascendebatur ad thronum Salomonis. 3. Regum 10. Primum est mentis puritas; nam in maleuolam animam non introibit sapientia; nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sap.1. Secundũ est assidua oratio, Iacob.1. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo; sic enim Salamon sapientiam est consequutus; sic D. Bernardus; sic D. Tho. de Aquino, sic plerique alij. Tertium est humilitas; hæc autem consistit maximè, vt studiosus nullam scientiam contemnat,

nat; quæ contra fidem non est; item vt fateatur ingenuè, se nescire, quæ nescit; & denique vt à nemine discere erubescat: exemplo Diui Augustini, qui ait, ego senex à puero, Episcopus tot annorum, à collega nondum anniculo paratus sum edoceri, cap. si habes. 24. q. 3. & c. nullus, dist. 38. Imò verò etiam à malis discere non recuset, quod figuratur in vasis aureis, & argenteis, quæ iussit Dominus populo suo ab Ægyptijs accipere, cap. legimus. dist. 37. Quartum vt abstineat à lectione librorum prohibitorum, vt iubet Ecclesia, & monet Aug. li. 3. de doct. Christiana. Quintũ vt adhibeat modum in studendo, & præsertim diuinis, cauendo maximè temeritatem, curiositatem, instabilitatem, rixas, & denique celeritatem in percurrendo: nihil enim egregium ab homine de repente fieri solet. Ephr. to. 1. ser. de patien. & consum. sæculi. Sextum est assiduitas studij, vt Hier. epist. 2. ad Nepotian. & epist. 13. ad Paulin. & 22. ad Euch. de custodia virg. Adde postremò, ne sit de scientia acquisita Deo, vel doctoribus ingratus, ne fortè illa priuetur. c. reuertimini, 16. q. 1. Huic virtuti opponitur curiositas, de qua l. 1. tract. 3. c. 12. dictum est.

De Humilitate. Cap. XXXII.

1 HVmilitas est virtus, quæ refrænat animum, ne immoderatè in excelsa tendat. D. Th. 2. 2. q. 161. Pro expositione autem huius definitionis nota, hominem posse duobus modis humiliari, vel ab extrinseco, cum inuitus deprimitur, & sic humilitas est pœna; vel ab intrinseco, & tunc si ex consideratione propriæ vilitatis teneat se quis in infimis, secundum suum modum, est actus huius virtutis; si autem se humiliet vltra limites rationis, videlicet si non intelligens suam dignitatem, comparet se cum brutis, & similis illis fiat, est actus vitiosus. Præterea cũ præcipue consistat in electione interiori mentis, vt docet Aristoteles 2. Ethic. c. 5. si quis deijciat se ad ima, signis tantùm exterioribus, & non ex animo, esset falsa humilitas; immò superstitio, ac superbia; nam is gloriã quæreret propriam, non demissionem, vt Aug. in quadam epistola. Greg. l. 26. mor. cap. 1. Cassian. collat. 18. c. 11. Bern. serm. 16. in cant. vilem enim se haberi contendit, non humilem, qui hac virtute præditus est.

2 Homini perfecto conuenit etiam Humilitas; is enim non est simpliciter perfectus, sed solum ex parte, & præsertim cum Deo collatus: nam omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo. Is. 40. quem locum exponit Greg. hom. 8. in Ezech. & lib. 18. moral. cap. 27. vbi dicit esse puluerem, vel iumentum, iuxta Psal. 72. item Orig. ho. 3. in Exod. Doroth. serm. 2.

Deo autem, quia est simpliciter perfectus, non conuenit humilitas, secundum naturam diuinam; sed solùm secundùm naturam assumptam, vt D. Tho. art. 1. quod tamen intelligendum est de humilitate humana, seu creata. Habet tamen Deus humilitatem alterius generis, quæ infinitam arguit perfectionem, & bonitatem, vt ipse D. Thom. docet opusc. 63. cap. 2. §. n. 20 his verbis; Est, inquit ibi, aliud inflammans animam ad amandum Deum, scilicet diuina humilitas, de qua nimis admiratur anima; nam Deus omnipotens, singulis Angelis, sanctisq. omnibus, in tantum se subijcit; quasi sit seruus emptitius singulorum; quilibet verò ipsorum sit Deus suus, ad hoc innuendum, transiens ministrabit illis, dicens in Psalm. 81. ego dixi Dij estis: summè quippe perfectus Deus, ibi complebit, quod hic docuit, quàm maiori humilitate in omnibus, qui quamuis præsit omnibus dignitate, & diuina maiestate: omnibus tamen subijcitur humilitate. O quam ratò conueniunt ista duo: omnibus præesse per iustitiam, & tamen omnibus subesse per humilitatis gratiam. & ideò muneratur hæc anima cum amore: valde etiam inflammat amicitiam, & conseruat, nunquam velle præesse, vel parem esse: sed omnibus, & in omnibus velle subesse. Hæc autem humilitas causatur ex multitudine bonitatis, & diuinæ nobilitatis, sicut arbor ex multitudine fructuum inclinatur. Similiter inflammat ad diligendum Deum specialiter humilitas Christi, qui cum in forma Dei esset, æqualis Deo patri, non solùm minorari voluit ab Angelis, sed & carnis peccati similitudinem assumens; immò etiam excelsus super omnes homines, factus est abiectio plebis, & opprobrium pessimorũ hominum. O immensa humilitas, quæ Deum impassibilem, & immortalem coegit esurire, sitire, lassari, miserabiliter mori, &c. Eadem humilitas coegit creatorem Angelorum, & hominum inclinari ad infimam partem corporis peccatoris, hoc est ad pedes Apostolorum in lotura. Eadem humilitas incomprænsibilem Dominum maiestatis, coegit frequenter venire sub species panis ad consolationem fidelium in sacramento. Hactenus D. Th. Hinc Aug. lib. 13. de Trinit. vt

se in-

se inquit, humiliaret, factus est homo. Et Apost. ad Phil. 2. exinaniuit semetipsum, formã serui accipiens; quare primus humilitatis doctor fuit Christus, vt Aug. li. de virg. ca. 31. docuit autẽ illã verbo, & exemplo. Matt. 11. discite à me, inquit, quia mitis sum, & humilis corde, & Io. 13. exemplum enim meum dedi vobis, &c. Quare hæc virtus est propria Christianorum; immo verò vt ait Aug. lib. 1. de virg. c. 31. humilitas penè tota disciplina Christi est. Simile etiam in ep. 56. ad Diosc. & præsertim quia membra debent conformari capiti, vt Aug. ser. 49. de verb. Domini, & tra. 25. in Io. Hinc etiam fit, vt sit gratissima Deo; nam requiescit super humiles, Isai. 66. exaudit orationes eorum. Ps. 101. quia nempè placent ei. Iudith. 9. Humilibus deniq. dat gratiã. Iac. 4.

3 Virtus Humilitatis consistit essentialiter appetitu; regula tamen, quâ hic dirigitur, est cognitio sui ipsius; ille. n. rectè reprimit appetitũ, ne tendat in excelsa, qui non se æstimat pluris, quàm sit. Et propterea Greg. l. 35. mor. c. 4. minus inquit, se videns, minus sibi displicet. Atqui vtriusque radix est Irreuerẽtia erga Deum; nam humilitas, vt est virtus, præcipuè respicit subiectionem, & reuerentiã, qua homo Deo subijcitur; ex qua fit, vt non plus sibi tribuat, quàm sibi competit secundũ gradum, quem à Deo sortitus est; vt D. Tho. a. 1. ad 3. Ideòq. Aug. l. b. 1. de serm. Domini, c. 9. dono timoris aptat, & Petr. ep. 1. c. 5. monet, humiliamini sub potẽti manu Dei. Et Dauid Psal. 61. ait, nonne Deo subiecta erit anima mea? & Abraham Ge. 18. loquar inquit, ad dominum Deum meum, cum sim puluis, & cinis; & verò etiam propter Deum, se subijcit hominibus hinc Petrus Apostolus epist. 1. c. 2. monet, Subiecti igitur estote omni humanę creaturæ propter Deum.

4 Et si tendere ad magna ex confidentia sui ipsius, est contra humilitatem, non tamen si ex confidentia diuini auxilij, quis alta moliatur, vt August. in lib. de pœnitentia: aliud est, inquit, leuare se ad Deum; aliud est leuare se contra Deum.

5 Dũ humilitas in primis respiciat reuerentiam diuinam, vt dictum est, quilibet quoad id, quod suum est, debet se cuilibet pro Christo subijcere, quoad ea, quæ sunt Dei in illo; non tamen requirit humilitas, vt id quod est Dei in seipso, subijciat illi, quod est Dei in altero; sed potest sua dona præferre donis aliorum, vt fecit Apost. ad Ephe. 3. Similiter, neq. requirit humilitas, vt homo quod est suum, subijciat ei, quod est hominis in proximo; alioquin quisq. deberet existimare, se esse maximum omnium peccatorem, cum tamen Apost. ad Gal. 2. dicat, Nos natura Iudæi, & non ex gentibus peccatores. Potest tamen aliquis reputare laudabiliter, aliquid boni esse in proximo, quod ipse non habet; vel aliquid mali in se esse, quod in altero non est, vnde possit se illi subijciere. Hinc Apostol. ad Phil. 2. superiores, inquit, sibi inuicem arbitrantes. Ex his efficitur, debere nos, non solũ reuereri Deum in seipso, sed etiam quod est eius in quolibet; non tamen eodem modo, quo Deum veneramur, vt patet ex ijs, quæ paulò ante dixi.

6 Adhæc cum humilitas præcipuę in anima consistat, etiã superiores, seu Prælati, & principes, debent se alijs subijcere; immo verò, magnis viris magis necessariam esse in hanc virtutem, asserit Chrysost. ser. 4. & 5. de verb. Isa. Verum in exterioribus actibus humilitatis, adhibenda est illis moderatio, nedum se plus æquo demittunt, contẽptui sint, ac detrimento alijs, vt docet S. Th. attamẽ vniuersè vile, eis videri non debet, nec contemnendũ: cum Regis celorum vestigia sequuntur; omnibus enim summo honori est, Regem, aut Principem imitari; lege S. Ioan. c. 13. Aug. ho. 14. in lib. 50. ho. & lib. 10. confess cap. 4 Basil. in Reg. fusius disp. interrog. 31. Cassian. lib. 2. institut. cap. 3. & diui Pauli epist. 1. Cor. 11. & 2. Cor. 4. 11. 12.

7 Præstans est inter virtutes morales; nam subijcit hominem vniuersim, vt ordinem rationis sequatur, in ijs, quæ sunt ad finem, vt probat S. Th. ar. 5. Est item pars Temperantię quoad modum; quia reprimit motum spei, ne in altiora tendat, quam sit conueniens; quamuis potentia irascibilis sit eius subiectũ, quod scilicet bonum arduum respiciat, vt copiosè exponit S. Th. ar. 4.

8 Est preterea Humilitas fundamentum edificij virtutum, nimirum indirectè, quatenus remouet superbiam, & remotè disponit ad gratiam, auferendo elationem mentis; directum enim fundamentum est fides, vt supra dixi, lege Chrys. 2. ad Philem. & homil. 5. ad Phil. & homil. de verb Dauid; quis sum ego? Item August. ser. 10. de verb. Dom. Est enim humilitas radix, mater, altrix, fulcimentum, & vinculum bonorum, quoniam fugat inanem gloriam, pugnas, lites, odia, contentiones, tepiditatem, inu[illegible]dentiam, zelum, & reliquorum vitiorum turbam; neq. id mirum; nam sacrificium maximum humilitas est, vt

ait

ait Chrysost. ho.2. in Ps.50. Atque minimum de se sentire satius est, quàm maxima fecisse, vt idem Chrysost. hom. 3. in Matth. propterea humilis melius diuina capit, vt Greg. li.6. mor.c.5. Item Matth.11. dicitur, & reuelasti ea paruulis. Item humiles semper gaudent. Chrys.hom.42.ad pop. & beati à Domino dicuntur, Matth.5. cum ait, beati pauperes spiritu; & obseruat Chrys. hom.15. in Matth. & Aug. li.1.de ser.dom.in monte. Hila.in Matt. can.4. Ambr. li.5.in Luc. Greg. Nissen.lib. de beatitud. orat.1. Epiph. hær.65. Greg. Magn. lib.36.mo. c.20. Leo in hom. de omnibus sanctis. Causa autem cur sint beati, est, quod cũ de se demissè sentiant, nihil optant nisi Deũ; vt ait, Basil. Præterea humiles laudantur à Deo, Chr. ho.38. ad populum; & ab hominibus; vt Greg.lib.1.dialog.c.4.Ideòq; superbus ne contemnatur, vestit se vestibus humilitatis, dum se humilem simulat. Ber. ser.16. in Cant. Aug. tract. 8. in ep. Ioan. Cassian.coll. 18.c.11. Greg.l.26. moral. c.1. & past.p.2.c.9. propterea humilibus promittitur exaltatio; Luc.14.& exponit Chrys. hom. 2. in epist. ad Philem. quia scilicet contempserunt sublimitatem terrenam: vt August.lib. de pœnit. Sola tamen humilitas non meretur premium æternum: sed quatenus coniuncta est cũ charitate, vt S.Tho.art.5. Hæc autem ornata, est tutissimus virtutum omnium thesaurus, vt Basil. const. monast. c.17. Chrys. ho. 31. in Gen. Adde quod nihil est humilitate potentius, vt idem Chrys. hom. 20. in acta. At enim fortior est petra, solidior adamante; & in maiorem securitatem nos collocat, quã quæant, vel turres, vel vrbes, vel muri; omnibusq; diaboli machinamentis sublimior facta, contingere volentibus insuperabiles facit: nihil magis odit dæmon, quam humilem, & Dei amãtem, vt dicebat S.Ant. sic Iob superbum hostem, humilitate percussit; crudelem patientia strauit, vt Gregor.lib. 2. moral.ca.19. quid plura? Virginitas Deo non placet sine humilitate, vt Aug. lib.de sancta virg.c.33. immo magis necessaria est homini humilitas, quam virginitas, vt ait Ber. hom. 1. super missus est, nihil enim sic est amicum Deo, quam si quis minimis se annumeret; estq. id caput totius philosophiæ: atque fastigium, vt Chrys. ho.3. in Matt. plura idem de præstantia huius virtutis, hom.66. in Matth. & 38. & 69. ad popul. & 35. in Gen. & hom. 3. de Dauid, & Saul. Quarè merito humilitas dicitur esse signum prædestinationes, à Gregorio lib.34. moral. cap.18.

9 Gradus Humilitatis duodecim numerauit S. Benedictus, quos exponit S.Tho.a.6. Septẽ verò S. Anselm. lib. de simil c.10.& seq. quos refert Rossign.l.4.cap.38. Tres autem videntur præcipui. Primus, est actus interior, quo quis cõtemptibilem se agnoscens, ad ima demittit, appetitum frænans excellentiæ. Secũdus, æquo animo ferre, se vt contemptibilem tractari, & haberi. Tertius hoc ipsum, gratum habere, appetere, & amare. Chrysost. ho. 23. in Genes. Tres item ponit B. N. Ignatius in exerc. spir.

10 Indicia verò humilitatis, quæ sunt etiam media ad eam comparandam aptissima, adducuntur à Cassiano lib.4.inst.c.39.

Hinc tamen referam præcipua quædã ex sãctis Patribus deprompta. Primùm est, de se humiliter sentire. Greg. li.4. moral.c.17. Item se contemptibilem reputare, Bern. ser.13. in Cant. & idem se talem agnoscere. Chrysost. ho.12. in Gen. Gregor. 26. moral. c.23. & denique amare nesciri. Bern. ep. 42. & contemni. Idem ser.16. super Cant. Secundum est nolle laudari, vt August. in Psal.33. & lib. 10. conf.c.37. Bernar.ep.42. Item ægrè ferre laudes suas, eas timere, & non credere, exemplo Sanctorum: vt Greg. lib.23. mor. cap.9. Tertium se accusare. Greg. lib.22. mor. c.14. Huc spectat nunquam de se magnificè loqui, vt Prou.27. Laudet te os alienum, & nõ os tuũ. Greg.lib.21. mor.c.11.& lib.22. cap.5. & nos supra cap.17. Quartum obliuisci bonorum operum, & peccatorum recordari Chrysost. ho.3. in Matt. Clim. gradu.25. Quintum obedire, & correctionem libẽter suscipere. Hinc Aug. à puero doceri paratus erat: vt supra dixi, c.13. simile Greg. in ep. & Chrys. ho.3. in fin. super Acta Apost. paratus sum, inquit, à vobis corrigi & discere. Item nolle præesse, sed omnibus subesse, S.Thom. opusc. 63. c.2. §.3. Cassian. l.2.cap.30. Sextum, humana cognoscere, & contemnere; vt Chrisost.hom.1. in 1. ad Cor. Septimum, cognoscere Deum. Chrys. ho.de verbis Dauid. quis sum ego? & super Psal.115. Octauum, res viliores diligere, Chrys.hom.67. in Matth. exemplo Christi Saluatoris, qui elegit asellum, Matth.21. Nonum, in seipso aspicere mala, in proximo bona. Gregor. homil.10. super Ezechiel, propterea Clim, tenebat scriptas in cubiculi pariete virtutes sanctorum. Decimum, cum humilibus versari, vt supr. lib.1.tract.3.cap.8. Et docet Ephrem.tom.1.cap.96. Gerson. lib.1. cap. 8. de imit. Christi. Vndecimum, mortificare propriam voluntatem, & omnes suas cogitationes

tiones aperire patribus spiritualibus, Cassia. lib.4.cap.39.& nos supra, tract.1.cap.3. & 7. & item abnegare proprium iudicium, vt Doroth. ser.5. Duodecimum, mansuetum esse; nam mansuetudo est soror humilitatis, Bernard.ser.de Beata Maria. Signum magnum. De modis autem se humiliandi, lege Cassian. lib.12. instit.c.32.& 33. Plura de hac virtute, lege apud Greg. lib. 21. & 22. moral. Chrys. hom.35.in Genes. & lib.3. in epist. ad Titum, hom.3.& 66.in Matth. Ephrem. to.2. paræn. 2.& 3. Basil.hom.22. Macarium ho.19.& 26. & 30.Climac. grad.25. Cassian. lib.12. instit. c.31.& collat.15.c.7.

TRACTATVS TERIVS:
DE VIA VNITIVA.

EXtrema tractatio superest, vt institutionem hanc concludam, quæ est de via vnitiua, & animę rationalis perfectione, quæ vt est ardua ad cōsequendum, sic etiam ad explicandum; sed Dei ope, exponam primū quid sit via vnitiua, & quotuplex; deinde agam de ecstasi intellectus. Tertiò, de ecstasi voluntatis. Quartò, de modo, ac rationem eam assequendi. Postremò de vltimo fine, seu æterna beatitudine.

Quid sit Via vnitiua, & quotuplex. Cap. I.

1 VIa vnitiua est ratio, ac modus quo anima in hac vita cum Deo summo bono coniungitur per charitatem, & cōtemplationem. Pro intelligentia autem, statuo, hanc vitam consistere in charitate: hac enim anima Deo coniungitur, & hæc est eius perfectio. hinc 1.Io.4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo: & 1. ad Cor.6. qui autem adhæret Deo, vnus spiritus est: item ad Colos.3. charitatem habere, quod est vinculum perfectionis Vinculum autem est cōseruatio eorum, quæ perfectionem efficiunt, tanquam radix, vt Chrys. ho.7. ad Colos. Propterea Aug. lib.1. de doctr. Christ. c.22. optimum hominem dicit esse eum, qui toto affectu inhæret incommutabili bono. Atque hoc petijt Christus Dominus à Patre cum ait; vt & ipsi in nobis vnum sint; Ioan.c.17.& paulò post; vt dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit; & ego in ipsis.

2 Charitas in hac vita, duob. modis haberi potest. Primū, vt excludat ab affectu hominis omne peccatum mort. hoc .n. contrarium est charitati: quapropter sine hac perfectione charitas esse non potest. Secundò, vt excludat id, quod impedit, ne affectus mentis omninò dirigatur in Deum, & hanc non habent incipientes, nec proficiētes, sed perfecti, vt S. Th. 2.2.q.184 a.2. Ratio autē huius amoris Deus ipse est, vt exponit Cass. coll.11.c.8. oportet .n. Deum diligere propter seipsum, vt perfectus sit amor: Illud tamē adiungo, perfectam charitatem includere omnes alias virtutes; quia charitas patiens est, benigna est, &c. 1.Co.13. Hinc Chrys. ho.7. super ep. ad Col. ait virtutes in radice charitatis perfectionem efficere; & ho.23. in ep. ad Ro. virtutis inquit principiū, & finis est dilectio: et Gre. Nis. l. de vita Moys. perfectionē in eo positam esse docet, vt amici Dei efficiamur; non tamen excludit alias virtutes; quare perfectio christiana consistit in vsu omnium virtutum; & item in remouēdis omnibus impedimentis; & non solum contrarijs, sed quomodolibet eam retardantibus; deinde in diuini amoris affectu, & cum Deo summa, quantum ipse dederit, coniunctione; quocirca hæc via supponit vsum, & progressum in via purgatiua, & illuminatiua.

3 Via vnitiua duplex est, vna quæ præcipuè consistit in intellectu, seu in contemplatione; hac etenim anima adhæret Deo, vt sup. dictū est §.1. tract.2.c.13. Altera, quæ maximè posita est in amore, quo voluntas propter Deum operans, seipsam, & opera omnino transfert in Deum, perfectā sui, & rerum omnium abnegatione: amor enim est quædam vis vnitiua, & ecstasim faciens, vt infra dicam, quoniam amans transit affectu in rem amatam. Atque hæc viæ conueniunt inter se; primum quod vtraque requirit perfectam charitatē, & virtutum vsum, ac sui, rerumque omnium abnegationem; deinde quod vtraque intendit animam coniungere Deo: differunt tamen in pluribus. Primū quod prior sit potius specu-

ſpeculatiua, quàm practica; poſterior vero magis practica, deinde quia illa tam multa requirit, ac ſit reſtricta, & raro, ac paucis cõceſſa; hæc verò vbique, ſemper ab omnibus, & in omni opere haberi poteſt. Tertiò, illa expoſita illuſionibus dæmonis, amori proprio, ſeu concupiſcentiæ, & ſuperbiæ propter guſtum, & eleuationem mentis; in hac autem homo penitus ſe deſerit, nec quicquam aliud quærit præter Deum. Quartò illa eſt anguſta, hæc autem dilatat cor ad infinita; nam vult omnia poſſe, vt Deo det; ac propter eum laboret, vt infra patebit. Poſtremò ſequitur hanc vnionem amoris eſſe perfectionem, & homini ad beatitudinem conſequendam magis neceſſariam; in ea enim ſe totum integrum homo transfert in Deum; per vnionem verò intellectus, tradit ſolum partem ſui, vt infrà cap. 4. §. 6. exponam.

De Ecſtaſi Intellectus. Cap. II.

ECſtaſis eſt exceſſus hominis à ſeipſo, quo ſcilicet ponitur extra ſuam ordinationem: vt D. Thom. 2. 2. q. 175. art. 2. Cui Raptus ſuperaddit violentiam; eſt enim raptus, quo aliquis ſpiritu diuino eleuatur ad aliqua ſupernaturalia, cum abſtractione à ſenſibus; cum enim homo eleuata mente fruitur diuina præſentia, & conſortio in oratione abducit intellectum à ſenſibus tanta efficacia; vt planè deſerat ſenſus, & maximo affectu diuina tantùm guſtet. Hæc autem requirit magnam ſolitudinem, & abdicationem omnium aliarum actionum; atque exercitationem in via purgatiua & illuminatiua; hoc eſt perfectam ſui abnegationem, & virtutum omniũ exercitationem, ac intellectum valdè aptum & illuminatum: eſtq. triplex, iuxta triplicem renunciationem Caſſiani collat. 3. c. 6. & 7. quarum prima conſiſtit in contemptu diuitiarum, altera in morum, ac vitiorum emendatione: poſtrema in omnium rerum viſibilium contemptu, ac diſplicentia: vt mens ab illis ſeiuncta, inuiſibilia tantum contempletur: quæ cum paucis liceant, pauciſſimorum eſt: multi enim vel ſunt habetes; vel alijs negocijs diſtenti; & denique expoſita eſt illuſionibus, & periculis, vt dictum eſt, nullique regulæ ſubiecta; ex priuilegio tamen multis Sanctis conceſſam, ſatis conſtat. Lege D. Th. loco not.

De Ecſtaſi Voluntatis. Cap. III.

HÆc eſt altera Ecſtaſis longe vtilior; qua ſcilicet appetitus tendit ad ea, quæ extra ipſum ſunt; vt D. Tho. art. 2. ad 1. Hinc D. Dionyſ. 4. de diuin. nomin. diuinus, inquit, amor eſt ecſtaſim faciens: quatenus ſcilicet facit appetitum hominis tendere ad res amatas: ideſt ad diuina: pro quib. homo ſeipſum omninò deſerit; Quod vt planius fiat, aliqua ſtatuenda ſunt. Primùm, ad hanc ecſtaſim ſatis eſſe, vt intellectus habeat vſum rationis, & ſit illuſtratus lumine ſupernaturali: ſeu inſtructus in myſterijs fidei catholicæ, quæ habentur in ſolito catechiſmo, cuius etiam mulier eſt capax. Deinde ſtatuo, ad hanc requiri exercitationem, & progreſſum in virtutibus: atque abnegationem omnium rerum, honoris præſertim, amoris proprij, ac propriæ voluntatis: ex D. Aug. q. 36. l. 83. qq. ita vt quæramus diuinam gloriam, & in omnibus, Deo, non nobis placere ſtudeamus, de quo nos ſupra, tract. 1. c. 19. & 20. Poſtremò adiungo, ad hanc ecſtaſim, non eſſe opus ſolitudine, ſed vt quiſque pro ſui ſtatus conditione, vacet quotidie orationi, ac meditationi: ne in externis occupationibus diſſipetur; vtq; facilius animam eleuet in Deum, etiam in ipſis actionibus externis; ſicut enim antea ſe exercuit in via purgatiua, & illuminatiua: ita nunc ſe exerceat in vnitiua ſine vlla ſtatus mutatione, & propterea Chriſtus Dominus, vitam communem elegit, & commercium, vt nos virtutibus ſuis informaret, & actiones ſanctificaret; quo fit, vt ab hac vnione nullus Chriſtianus, qui ſit rationis compos, excludatur; cuiuſcunque ſtatus ille ſit, & conditionis; hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio noſtra, 1. ad Theſſ. 4. quapropter facilem viam omnibus ſtrauit.

Qua ratione, & modo hac vnio cum Deo perfici poſſit.

Cap. IV.

1 CVm perfecta vnio cum Deo, conſiſtat in charitate, vt dictum eſt, ex perfecta amoris exercitatione eam pẽdere, neceſſe eſt. Age ergò de hac pauca dicamus, quæ in exercitio ſpirituali continentur B. P. Ignatij, quod proponit ad amorem ſpiritualẽ in anima excitãdũ. Quare primum ſtatuo, amorem

ab ope-

ab operibus magis, quàm à verbis pendere; atq. vehementiùs excitari labore, quam cogitatione, alijsve fignis. Hinc Matth.7. Non omnis, qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnũ cælorum; sed qui fecerit voluntatẽ patris mei, & 1. Io.3. filioli mei, non diligamus verbo, neq. lingua; sed opere, & veritate. Patet etiam experientia in humanis: magis .n. te amat, qui pro te laborat, & pugnat; quàm qui solùm tua consuetudine vult frui, & nihil tua causa pati. lege Chris. hom.12. in Matth. & quæ nos, tract.2.c.22. Secundò statuendum est, amorem cõsistere in mutua facultatum, rerum, & operum communicatione; nam quamuis amicus cum laborat pro amico, non contempletur actu illius bonitatem, pulchritudinem, &c. accenditur tamen affectus vehemẽtius ipso opere; nam virtualiter totus in amatum fertur, etiamsi de illo non cogitet, & cum eo non versetur; immò crescit amor, etiamsi alter viciſſim pro eo nõ laboret; vt cum pater laborat pro filio, qui est in otio. Tertiò ex his intelligitur quanta esse debeat vnio hominis cum Deo, qui sua infinita essentia, & maiestate, cælum, & terram implet. Hiere.23. Est vbiq. præsens, atq. omnia operatur in nobis. Is. 26. Et seipsum communicat, & quodammodo pro nobis laborat: & Christus Dominus verè pro omnibus laborauit, & meruit omne bonum sua paſſione, vt prosequitur D. Tho. opusc 63. c.2. §.3. Absit igitur vt solum commercium cum Deo quæramus in contemplatione, & otio; dum ipse de nobis adeò sollicitus est, & tanta pro nobis agit. Hinc Petrus Apost. ep.1.c.4. Christo, inquit, in carne passo, & vos eadem cogitatione armamini. Propterea sancti omnes in laboribus multis secuti sunt eum, vt D. Paulus 2.Cor.6. & ad Heb.11. testatur. Quartò. Adde, quod in ipso opere habere possumus consortium diuinitatis; dũ enim pro eo laboramus, qui semper adest, eius consortio non priuamur; nam omnia creata sũt à Deo, & in eis diuina bonitas relucet, vt imago in speculo quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, ad Ro.11. Quare sicut lumen à sole, & aquam à fonte, sic imaginemur omnia esse à Deo, & ab eo pendere (quãuis imperfectæ sint similitudines, & ad rei veritatẽ explicandam non sufficiunt) Sic sancti in omnibus creaturis Deum agnoscentes, contemplabantur eum, & tanquam præsentẽ venerabantur. Quintò, cum hæc vnio, quæ fit per amorem, optima, & tuta dispositio sit ad Ecstasim intellectus; accidit ex Dei priuilegio, vt coniungantur in aliquo homine, qui scilicet vtraq. fruatur. Veruntamen tota cura collocanda nobis est in ecstasi amoris, & de ecstasi intellectus non adeò laborandum. Vt autem planius tandem explicemus quomodo fiat ecstasi voluntatis, satis est (positis ijs, quæ sup.c.3. diximus) vt eadem solita opera virtutis, non ad purgationẽ, vel illuminationem, sed ad vnionem cum Deo referamus; nempè, vt sicut ipse Deus in illis communicat se nobis, cum sit præsens, operans, & quęrat delicias suas nobiscum; ita nos viciſſim in ijsdem actionibus totum demus Deo, nihil nobis, & item cum illo versari & vniri omni conatu contendamus. Sextò. Hæc tamẽ vnio non pendet ex dicta speculatione, sed ex voluntatis imperio, quo opus, & seipsum homo offert Deo, renunciãdo sibi, & per opus se in Deum transferendo; quapropter ipsummet operari modo iam dicto, est verè, & practicẽ Deo vniri per transitũ, ecstasim, ac transformationem altiſſimã in Deum; sicut ipse dat se nobis; & tunc voluntas, non sicut in prima ecstasi, partem separat à se, & alteram tradit amato; sed totum penitus hominem trãsfert in illum; ita vt nihil velit, nisi quod vult Deus: & sic dicat: Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus, ad Gal. 2. Et item, mihi viuere Christus est, & mori lucrum; ad Phil. 1. Ex quo sequitur, præstantiorem esse ecstasim voluntatis, quam intellectus; quod vt facilius intelligatur, animaduertendum est, intellectum hominis in rerum diuinarum contemplatione, interdum tam efficaciter eleuari, vt trahat ad se affectum, seu voluntatẽ; & hæc humanis actionibus relictis, etiã eleuetur à sensibus, & transeat in Deum; cum igitur sensus, ac totus homo inferior nõ sequatur in hac ecstasi partem superiorem, sed potius illam deserat, & viciſſim ab ea deseratur, manet homo quasi diuisus in duas partes; nã pars superior transit in Deum, inferior autẽ quasi exanimis deseritur. In ecstasi verò amoris totus homo in amatũ transfertur; quia pars superior Deo vacat, & etiã inferior totam se, imperio voluntatis, tradit diuino obsequio; ita vt non sibi, sed illi viuat, & operetur, vt dictum est. Septimò. Cum inter præcipua media, quibus ad hanc vnionem peruenitur, numeretur oratio; propterea aliqui scripserunt, meditationes, & orationes ad eã comparandam, & conseruãdam aptiſſimas, sicut etiã pro via purgatiua, & illuminatiua: quod excellenter præstitit D. Bonau. in l. de mystica Theol. & N.B. Ignatius in libel. exer-

citiorum spiritualium, & alij multi. Illud etiam adiungo, præter quotidianam meditationem, multum prodesse, orationes iaculatorias interponere in qualibet actione: de quibus Aug. ep. 121. ad Probam. Clim. ser. 4. Arias tr. de præsentia Deis, & nos supr. tr. 2. c. 13. §. 8. Huiusmodi sunt hę: Diligā te Domine fortitudo mea: Benedicam Dñm in omni tēpore: Deus in adiutorium meum intende, & aliæ similes. In primis autē sit Oratio Dominica, quam D. Bonau. aptat etiam viæ purgatiuæ, & illuminatiuæ. Neq. id mirum: nam sicut omnes actiones hominis mutata intentione, seruiunt omnibus illius vijs; sic etiam quælibet ratio eisdem accommodari potest: quamuis aliquæ vni magis, quam alijs conueniant. His adde, quod quamuis hæ tres viæ per se distinctæ sint; tamen in praxi ferè semper coniunctæ sunt, & colligatæ; qui enim purgatur, si verè est contritus, est etiam illuminatus, & vnitus Deo, etsi non perfectè; similiter illuminatus adhuc eget purgatione; immò & qui est vnitus Deo (quoniam in hac vita non est perfecta vnio) eget adhuc via illuminatiua, & purgatiua, vt orare meritò possit, Amplius laua me, &c. lege Bern. ser. de quatuor modis orandi, & quæ nos initio, li. 1. Octauò cogitare assiduè, & in oculis habere Deum; eius .n. amor maximè excitat, vt Ricc. Victor. de grad. cha. c. 3. Lege Aria. tract. de præsentia Dei, Rossi. l. 5. Nonò, restat admonere eum, qui Dei beneficio ad hanc vnionē peruenit, ne se ita tutum, atq. ab impugnationibus hostis liberum esse putet, ac si cum beatis in cælo versaretur; dum .n. hic viuimus in militia sumus; quapropter etiam sanctis permittit dominus tentationes, vt demisso animo sint, vt S. Paulo 1. Cor. 11. de quo Gre. 28. mo. c. 7. & 8. & alibi. Immo verò perfectos à vitij interdum vrgeri, testatur Gre. l. 19. mor. c. 6. & præsertim superbia: vt Au. l. 2. de Gen. contra Manich. c. 5. item curiositate orta ex superbia; idem Aug. l. 10. confess. c. 35. & deniq. inani fiducia; quare dato aditu mors intrat in animã: vt S. Gre. 21. mo. c. 2. Quo circa vigilare nos semper oportet, & ad proprias infirmitate respicere: vt monet idem libr. 4. dial. c. 11. & alibi. Caueant præterea iudicia temeraria; libertatem in loquendo, contemptum aliorum; hæc enim ex superbia nascuntur: lege Cass. collat. 11. cap. 10. & l. 5. inst. cap. 30. Chry. ho. 10. in ep. ad Hebr. Greg. lib. 4. mo. cap. 21. & 22. l. 3. dial. cap. 14. Rossig. l. 5. c. vlt.

10 Postremò, vt concludam, illud adiungo: signum adeptæ perfectionis, non esse nunquam peccare venialiter: sed habere amorem filialem erga Deum; vt Cass. coll. 11. c. 13. & coll. 20. c. 11. & coll. 22. cap. 13. Item opera bona, 1. Ioan. 2. Chrysost. ho. 12. in Matth. Greg. l. 9. mo. c. 14. & 17. Item putare se nihil hactenus fecisse: vt Ber. ep. 142. Et deniq. abnegasse perfectè propriam voluntatem, & amorem: atque esse ita erga Deum affectum, vt malit homo potius, & innocens gæhennam ingredi, quam peccati sorde pollutus cælorum regna tenere: vt ait Anselmus lib. de similitud. c. 190. Quoniam verò memoria æternæ gloriæ, quam præparauit Deus diligentibus se, maximè solet amorem erga eum excitare, vt saltem inclinemus cor nostrum ad faciendas iustificationes Dei propter retributionem; de ea nonnulla dicam.

De æterna gloria. Cap. V.

DE vita æterna, & gloria Paradisi, etsi melius est silere, quā pauca dicere: iudicabo tamen summa quædā capita, ijs meditanda, qui ad eā aspirant, solaq. eius commemoratione maximè commouentur; quanta enim sint illa supernæ ciuitatis gaudia, adumbrari quidem per similitudines potest; exprimi non potest: quoniā nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quę præparauit Deus diligentibus se. 1. Cor. 2. Verùmtamē diuina illa vox est; Delectabūtur in multitudine pacis; Ps. 36. & illa, Declinabo super eā quasi fluuium pacis: Isai. 66. & inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrēte voluptatis tuæ potabis eos; & dñs Luc. 6. mensurā bonā, & confertam, & coagitatā: & superaffluentē dabūt in sinum vestrū. Item c. 22. Vt edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo. Super mensā vtriq. omnibus delitijs, & bonis affluentem: idq. in regno omnium sæculorū; hoc est cælesti, & æterno. Quapropter meritò propheta, melior est inquit, dies vna in atrijs tuis, super millia: Ps. 83. quia scilicet si vel vna solum die tanta gloria frueremur; contemnendi essent (si ea daretur optio) innumeri huius sæculi dies, cum omnibus eius delitijs, vt Augu. l. 3. de lib. arbitrio in fine; immo verò eligeremus pro ea hic igne vri, vt idem Augu. serm. 2. in festo omnium Sanctorum. Bern. serm. 1. in eodem festo, & Chrys. ho. 28. in ep. ad Hebr. Si .n. tanta largitus est nobis in via, quid dabit in patria? Si tanta tribuit

amicis

amicis, & inimicis, quid est, quid reseruauit solis amicis: Aug. soliloq. cá.21. id nimirum quod Dominus ipse indicauit Moys. Exo.33. cum ait: ego ostendam omne bonum tibi; proinde Dauid. Ps. 16. satiabor, inquit, cum apparuerit gloria tua: Ibi enim (vt ait Aug. Med.c.17.) est summa securitas, secura tranquilitas, tranquilla iucunditas, iucunda fælicitas, fœlix æternitas, æterna beatitudo, & beata Dei sine fine visio, atque laudatio, & idem in Enchi. cap. 25. asserit, non minus gaudere beatos in cœlo de bono alterius, quàm de proprio: cum igitur tot tantaque sint bona, quale gaudium erit: idem Chrys. hom. 28. in ep. ad Hebr. & hom. 15. in Matth. Qua propter B. Laurent. Iustin. lib. de dis. 8. perfect. monast. c. 24. merito exclamat; O si scirent mortales, qualia, & quanta sint gaudia electis reposita in cœlorum conuiuio. O si Christo famulantes gustarant, quæ præparauit Deus diligentibus se; excuterēt prorsus à se omnem torporem, omnemque mēti hebetudinem abijcerēt sine mora. Quæ autem mens non ferueat desiderio, non elangueat charitate, non repleatur exultatione si recogitet diligēter delitias Paradisi si humani spiritus futuram gloriam assidue meditetur; Præterea. Aug. Ps. 36. conc. 1. in fin. Deus tuus totum tibi erit, mãducabis eum ne esurias: bibes eũ nesitias, illuminaberis ab eo, ne sis cæcus; fulcieris ab eo ne deficias: possidebit te totum integrũ, totus integer; & super Ps. 26. Sustine, inquit: Dominum, nõ sustinebis mēdacem; non eum qui poterit falli: nõ eum, qui nõ est inuenturus quod det; omnipotēs promisit; sustine Dominũ; viriliter age: & super Psal. 64. Quemadmodum ergo de naui, quæ in anchoris est: rectè dicimus quod iam in terra sit: adhuc tamen fluctuant, &c. sit contra tentationes huius peregrinationis nostræ, spes nostra fundata in illa ciuitate Hierusalē facit nos non abripi in saxa. Hæc Augustinus iuxta ea, quæ Apostolus ad Hebræos 6. vbi ait: Qui cõfugimus ad tenendam propositam spē; quam sicut anchoram habemus animæ, tutam, ac firmam. Et B. Petrus epist. 1. cap. 1. regenerauit nos, inquit, in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis; in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem: conseruatam in celis in vobis, &c. Hac spe ducti sancti Dei rebus omnibus mundi huius cōtemptis tam auidè, tanquam fortiter labores, & ærumnas omnes, pro Christi nomine sustinuerunt: vt ad martyrium, quasi ad epulas properarent, vt obseruat Augustinus soliloq. cap. 22. Satagamus igitur, vt per bona opera, certam vocationem, & electionem nostram faciamus. 2. Pet. 1. nam vitam æternam non obtinent, nisi illi, qui bene operantes vsque in finem, atque in Deum sperantes illam merentur, vt statuitur à Concil. Trid. sess. 6. cap. 11. & de iust. Confertur enim, & tanquam gratiæ filijs Dei per Christum promissa, & tanquam merces ipsorum meritis reddenda, & hæc est, corona iustitiæ reposita ijs, qui diligunt Deũ, quoniam verò in multis offendimus omnes non minus misericordiam, quam seueritatem Dei nostri ante oculos habentes? parati simus reddere rationem ei, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo; qui reddet singulis secundum opera sua. Sed tandem finis sit: nam quod deest, tu studiosè lector, supplebis; vel ex scriptoribus hauries; si quod verò in hoc libello placet, Deo tribuet quod non placet; humaniter condona.

Soli Deo honor, & gloria.

INDEX CAPITVM INSTITVTIONIS CONFESSARIORVM.

LIBER PRIMVS.

TRACT. I.

TRACT. II.

TRACT. III.

LIBER SECVNDVS.

TRACTAT. I.

De via Purgatiua.

De

TRACT. II.

De via illuminatiua, seu de studio adhibendo ad virtutes comparandas, augendas, & conseruandas.

TRACT. III.

De via vnitiua.

Finis Indicis Capitum.

INDEX RERVM MEMORABILIVM

QVÆ IN VTRAQVE PARTE INSTITVTIONIS Confessariorum continentur.

Vere-

V

Z

FINIS.